

ferrocarril, telègraf, etc.-- també amb les traduccions i a la Biblioteca del Diari Català com demostren els autors contemporanis i polèmics que es divulguen igualment en el tractament de les notícies dels corresponsals on sovinteja la crítica en lloc del costumisme, etc. Tot plegat fa que la modernitat no sigui només un lema sinó una constant i per tant puguin aplicar coherent el programa com demostra l'anàlisi del contingut del periòdic.

També discrepem de l'ambigüitat política, aquesta existeix només en tant i en quant no es un òrgan federalista estricte ja que Almirall aspira a fer del "Diari Català" un punt de contacte dels elements avançants, tanmateix les divisions produïdes dins el primer Congrés Catalanista farà radicalitzar les posicions i obligarà a un "tancament de files". Pocs mesos després del Congrés de l'octubre, apareix el gener "La Renaixensa", diari amb la qual cosa encara es polaritza més la postura del "Diari Català" vers una línia abrindada en la política catalana fugint de la simple recreació literària i historicista màxima acusació que faran als promotors de "La Renaixensa". Tanmateix aquest periòdic no té, com tantes vegades s'ha dit, una simple posició de caràcter literari i no política en el catalanisme. "La Renaixensa" aprofundeix la línia encetada de lluita de defensa no només del dret civil sinó d'un conjunt de posicions que en definitiva postulen la no absorció per l'Estat dels trets específics del país i no referits només a les costums i tradicions, la llengua i la literatura, el dret i l'ensenyament sinó que fan propaganda per a disposar de partits i organismes capaços d'aplicar l'ideari que propugnen. En aquest aspecte els dos diaris combregaran de

postulats comuns però la gran diferència serà que el "Diari Català" tindrà una voluntat reivindicativa més enllà del catalanisme mentre que "La Renaixensa" es vincula només al catalanisme sense opcions específiques, en el que s'anomenat "catalanisme pur".

El programa augura un diari combatiu que defensarà aferrissadament --"clar y català"-- un ideari de progrés i de catalanitat. Aquests seran els dos puntals i polemitzarà amb qui sigui en la seva defensa. Amb el "Diario de Barcelona" i amb Mañé y Flaquer, amb la "Gaceta de Cataluña" de Roca i Roca, amb "La Publicidad"... sovint per visions ideològiques de caràcter social. i amb "La Renaixensa" diari a la qual acusarà de ser el conjunt dels "sants innocents".

La posició del "Diari Català" pel que fa referència a l'actuació política és clara --"No volem entrar en la cent vegades debatuda qüestió de si es ó no convenient lo ressucitar la vida provincial. Per nosaltres està ja fà molt temps resolta."--, en conseqüència prendran partit, beligerància i ho faran essent "provincialistas" i, ahora, "per anar endavant". Aspiren a una Catalunya amb llibertat tant-se-val que tingui un centre polític a Madrid, un Estat, o, un demà, que auguren cent anys abans, a París, Londres o Berlin "si demà arribessin á desapareixer las fronteras y tot Europa fós una sola nació".

Retreuen que el renaixement sigui només literari, artístic, en definitiva cultural mentre la ciència, la filosofia... en resten

al marge i desitgen que "nasquessin escoles catalanas, que lluytessin y discutissin ab altres escoles".

En el mateix prospecte i després de l'enunciat dels principis teòrics que regiran la ideologia i el contingut s'especifiquen les seccions del periòdic que podem sintetitzar en política, ciència, cultura economia i informació (aquesta dita "de notícies", "telegràfica" i oficial). Aspiren, en síntesi a fer un diari modern i normal, en diuen "formal" i es demana als lectors un vot de confiança i que no estolviñ les critiques ja que volen ser jutjats pels fets i no per les paraules.

4.3 **Repressió en la premsa catalana**

Hem observat en el capítol segon com pel període 1879-1881 hi ha a Catalunya 71 processos per a la premsa. D'aquests 16 ho seran per a publicacions en català, representa un percentatge del 22,53 quan sabem que les publicacions en llengua catalana en relació a les fetes en castellà són de 92 a 475 que equival a un percentatge del 19,36. L'explicació de l'increment, lleu però, és senzilla, la premsa feta en català té un component ideològic altíssim mentre la premsa en castellà sovint és de caràcter professional, de to comercial o erudit o especialitzat amb la qual cosa les possibilitats que la repressió s'abati sobre les publicacions en llengua catalana és superior a la incidència damunt la premsa feta en castellà.

El "Diari Català" se'n queixarà en multitud d'avinenteses del que es considera una actuació dels Tribunals d'Impremta o del sistema repressor que encarnen els governadors civils ³⁷ :

"Orde mal dada ó mal entesa. Ahir demati los agents de polissia van recullir de mans dels venedors los números que tenian del nostre DIARI, corresponents al mateix dia. Al ser interpelats van respondre, que tenian l'ordre de recullirlos, dada desde'l vespre anterior."

Aquesta actuació policial no serà però habitual, el "Diari Català" patirà tres processos que acabaran, com veurem tot seguit, en tres condemes i tres suspensions, augmentant-se gradualment la pena en cadascuna. Les dificultats que tingué amb la distribució de correus no pensem que siguin atribuïbles a raons de caràcter ideològic sinó simplement tècniques, ho veurem en l'apartat de distribució, i és habitual que la pràctica totalitat de la premsa critici la deficient i tardana distribució a cura del sistema de

correus.

Pot ser representatiu veure que opina de la repressió a la premsa catalana una publicació que podia parlar lliurement, ens referim a les revistes que es feien a l'exterior. Hem estudiat "La Llumenera de Nova York" i no hem trobat cap referència mentre que a "L'Aureneta" hi ha un article titulat precisament Persecucions a la premsa catalana ³⁸ ben clar en la crítica al sistema polític vigent en les seves limitacions a la premsa en llengua catalana:

"Pena, y mes que pena vergonya 'ns dona tenir qu' aixecar la ven contra la despòtica opressió que 'l govern de Madrit fa pesar sobre la premsa catalana. Al cap y a la fi tenim à ditxa ser espanyols per mes que 'ns sàpiga greu moltíssim veurer a nostra patria subjugada á la insensata tirania que sobre tot'Espanya exerceix un govern revolucionari que tingué la audacia de nomenarse lliberal á la inglesa, no se si per mofars de la llibertat ó si per fer burla de la nació que disfruta de un benestar polítich mes consistent, mes antich y casi be mes positiu."

L'anònim articulista es fa eco de la condemna que tingueren "La Impremta" i "La Renaixensa", la successora d'aquesta, el títol alternatiu "Revista Catalana", també fou suspesa a partir del primer número, davant l'acumulació, "L'Aureneta" escriu: "¿Per qué aquest ody, aquesta reconcentrada sanya contra un afecte tan sant y tan elevat com lo del catalanisme?" i l'article acaba amb un cant a l'esperança i a la continuïtat:

"No perdin dochs, los inimichs de la gloria y progrés de Catalunya: 'l catalanisme viurà vida mes exhuberant quand mes se castigui l'arbre de nostres llibertats ab cops dictatorials y de forsa, que no es la opressió ni la injusticia qui'ns fa mes pó. Sospenguin y privin quant vullguin la publicació de periòdichs catalanistas; nostr'afecte y nostre amor inmens á Catalunya, sino las lletras de motllo, 'ls hi dirán las pedras, los rius, las montanyas y los camps, que treballats ab fé y ab ardor sant diuhen á tothom que'es Catalunya, gracias al amor de sos fillis, la part mes rica,

mes industriosa y mes treballadora d'Espanya.

Y prou, que la persecució desplegada contra la Renaixensa y la Revista Catalana fa aglopar nostra sang al pit y pantejar ab mes violencia nostre cor y no d'ira contra' ls mandons de Madrit, sino de goij individual y d'enveja d'aquells companys. !Lo govern los ha sospès!

Això vol dir que lo govern los tem y tem al catalanisme per ells manifestat, ?volem, per ventura, satisfacció mes honrosa?"

4.3.1 **Antecedents**

Quan un periòdic és suspès per la sentència del Tribunal d'Impremta la solució més fàcil és seguir publicant el periòdic amb un altre títol, el que coneixem amb el nom de títol alternatiu i la fórmula s'utilitza habitualment al llarg de tot el segle amb naturalitat. Val a dir que malgrat l'articulat de la llei del 1879 ho preveu (art. 27. 3er. pel que fa a servir les subscripcions) no coneixem cap cas en la premsa diària barcelona que s'actuf, indicant'ho, contra els substitus, quan però el contingut no plau a les autoritats senzillament s'obre un nou expedient per a actuar damunt el títol alternatiu. Es el cas d'"El Telégrafo" que serà "La Impremta" (1871) i aquesta "El Diluvio" (1879) i que patiran en els tres títols en funció del seu contingut i no pas per la condició de títols alternatius tot i que seran posteriorment ja títols assumits que abandonaran la condició d'alternatiu en no tornar a la capçalera antiga. El mateix esdevindrà en "La Renaixensa".

Trobem títols alternatius arreu. Vegem algun cas:

Taula núm. 2

Mostra de títols alternatius

Títol original	Títol alternatiu	Data
"Diario de Barcelona"	"El Catalán"	1876
"Diario Democrático de Zaragoza"	"El Nuevo Avisador"	1880
"El Correo Catalán"	"El Eco del Milenario"	1880
"La Renaixensa"	"Lo Somatent"	1897
"El Anunciador Catalán"	"La Publicidad"	1878
"Revista Manresana"	"Revista Catalana"	1880
"Diari Català"	"Lo Tibidabo"	1879

Font: Elaboració pròpia.

Observem com la presència de títols alternatius és pràctica habitual tant en publicacions diàries com periòdiques, tant de Barcelona com de comarques, i tant a Catalunya com arreu l'Estat. Podriem assegurar que gairebé cap publicació manté el silenci i la solució ésdevé pràctica habitual amb anterioritat a la llei del 1879 i igualment després. El recurs és habitual i tots els periòdics que poden tenir problemes han d'acudir en aquest recurs. Ho hem trobat fins i tot en el mateix Almirall que el 1881 va demanar autorització per a publicar un setmanari amb el significatiu títol de "La Colònia". D'aquest episodi en parlarem més avall. Prat de la Riba demana autorització per a seguir "La Veu de Catalunya" tot preveint l'increment de dificultats. Així demana autorització el 22 de maig de 1900³⁹ per a editar el "Diari Nou" que tampoc no va arribar a aparèixer.

Moltes vegades hom busca un nom similar --"Diario Vallense"/"El Vallense" (1879), -- o antitètic --"Sancho Panza"/"El Quijote" (1880)-- i en el cas del "Diari Català" l'explicació dels tres títols és molt senzilla, en el primer "Lo Tibidabo" gairebé és una facècia. Al Tibidabo on Almirall hi tenia una casa, era el propietari de tota la muntanya, on hi celebrava reunions amicals i va voler fer creure que la redacció la instal.laven al cim mateix de la muntanya. Donaran explicacions serioses però era habitual en la premsa catalanista de posar noms de muntanyes: Pirienus, Montserrat, Canigò, Montseny... i el "Diari Català" en aquest cas no serà una excepció. El segon títol, "Lo Catalanista", s'esdevé arran la celebració del primer Congrés

Catalanista i es vol considerar, com efectivament fou, el títol alternatiu com a portaveu de la trobada, publicà les deliberacions i acords, etc. El tercer i darrer títol "La Veu de Catalunya" és la presa d'un nivell ideològic superior, aspira a ser el portaveu de tot un sector d'opinió, gairebé de tot un país, almenys en la defensa d'una ideologia que es vol molt extensa, és el que farà també el setmanari que naixerà deu anys després i es transformarà en el diari català de més llarga vida.

Hem pogut localitzar quatre sentències i una crònica judicial sobre les denúncies que van tenir "La Renaixensa", "La Campana de Gràcia", "El Diluvio" i "La Correspondencia de Cataluña". Les dues primeres s'apliquen segons la legislació anterior i ens il·lustren sobre el comportament judicial. Aquesta documentació conjuntament amb la que també aportem del "Diari Català" constitueixen un preciós retaule que ens permet de conèixer, per primera vegada, les activitats d'un tribunal especial de gran significació en la història de la comunicació i de les idees a la Catalunya de finals del segle passat.

"La Campana de Gràcia"

El 28 de desembre de 1878 es presenta denuncia contra el setmanari per haver publicat una il·lustració titulada La despedida del
40
año on es satiritza a Cánovas del Castillo representant-lo com

un vell que simbolitza l'any surtint duent a l'espatlla un sac amb la inscripció "cuentas 1878" en les quals s'indica textualment: "Gastos Mil. Ingresos Un Millón. Queda 000000. Visto Bueno" amb un diàleg fent referència a l'economia de l'Administració:

--"D. Antonio veo que deja las cuentas á mi hijo peor de lo que las dejó á mi.

--Ni quito ni pongo Rey.

--Pero pela á la nación."

Tè lloc el judici, amb l'advocat defensor Joan Sol, i el fiscal manifesta que s'injuria al president del Consell de Ministres i demana la suspensió de quinze dies que equivalia, essent setmanal, a quatre mesos de la seva vida. El defensor alega que efectivament el gravat és una alegoria del president però no hi ha l'ànim d'injuria, en tot cas seria una "injuria equívoca o encubierta admitida sólo como hipótesis y no admitiéndola". Es pretenia criticar la poca exactitud dels pressupostos de l'estat, habent-se acabat les guerres carlines i, amb els mateixos ingressos, que existís dèficit. Tot i estimar l'"honra privada, la pureza y buena reputación moral del presidente del Consejo de Ministros" el Tribunal no considera injúria segons l'art. 478 del Codi Penal però sí segons l'art. 1er. apartat 10è de la llei del 31-XII-1875 i segons aquest, més el 4art, 13 i 16 es condemna al Josep Roca i Roca que suspenguí el seu setmanari durant quinze dies que és la condemna que demanava el fiscal. Es condemna al director i no al propietari a diferència d'altres processos.

"La Renaixensa"

El periòdic inclou un article sense títol en el seu núm. 18⁴¹ corresponent al 30 de setembre de 1878 que es publica el dia 3 d'octubre. L'article es fa traduir al castellà i té lloc el judici actuant al tribunal de president Francisco Soler amb Manuel de Sandoval i Valero Campo, els dos primers també formaren el tribunal del cas anterior de "La Campana de Gràcia" (el tercer membre del tribunal era Ramon Crespo). En el judici es demana per a la revista 20 dies [20 quinzenes] de suspensió. El motiu: que en l'article s'escrivía que les províncies treballadores enviaven tresors a mans plenes a Madrid i Catalunya, la qual ahir respectada i avui a les ordres de Castella era a la cua de les nacions europees i aleshores era normal que es gires la vista enrera per a buscar temps millors i que si això era catalanisme tant hi feia que el nom no fa la cosa.

El Tribunal en la sentència raona sobre la unitat nacional que és la base en la qual reposa l'organització i les institucions vigents mentre que el separatisme no hi ha cap partit espanyol que el defensi. Com sigui que l'article que publica "La Renaixensa" és un atemptat a la Constitució (art. 1er apartat 2o) i d'acord amb els articles 4, 13 i 16 del decret del 31-XII-1875 es condemna a Angel Guimerà, director de "La Renaixensa", a 20 dies

de suspensió, tot matitzant per què quedi clar "veinte quincenas que empezarán a contar desde que el presente fallo quede firme, á la pérdida de la edición secuestrada que deberá inutilizarse y al pago de las costas". "La Imprenta" en tancar la transcripció de la sentència escuetament assenyala: "Veinte números de suspension representan para La Renaixensa diez meses de silencio durante cuyo tiempo las letras catalanas se verán privadas de uno de sus más distinguidos representantes". Segeix, condemnant-se al director.

Apareixerà per a substituir el quinzenal suspès la "Revista Catalana de Literatura, Ciencias y Arts" la qual tornarà a ser suspesa havent d'aparèixer aleshores "Lo Renaixement", titol alternatiu del titol alternatiu fins que anuncia el 15-III-1879 que el 30-III-1879 tornarà a publicar-se definitivament "La Renaixensa". El fet que caigui el pes de la llei damunt el titol alternatiu és el que explica la virulència de la resposta expressada en l'article Persecucions a la premsa catalana de "L'Aureneta".

Disposem d'una crònica publicada a "La Imprenta"⁴² que és un altre preciós document per a situar aquests processos atès que ens situa en tota la seva precisió essent un text ben singular ja que la premsa pràcticament només indica el motiu i la condemna sense fer referència a tot el procés.

"La Correspondencia de Cataluña" i El Diluvio

En aquest cas és el "Diari Català" el que inclou el textos de les sentències i en virtut de la nova llei, la del 1879, seran els únics textos integres que publiqui el "Diari Català", a més dels que l'afecten a ell. El primer tret a observar és la presència dels mateixos magistrats que aplicaven la llei del 1875 com s'ocupen de la nova. En el primer cas formen el tribunal Joan Francisco Pardo, Tomás Agustí Isern i Ramon Crespo. En el segon Joan Francisco Pardo, Ramon Crespo i Francisco Molina, tots tres han participat en anteriors judicis per a la qual cosa pensem que el Tribunal d'Imprenta és el mateix per a les dues lleis. D'altra banda seguint una normativa interna no escrita que catalanitza tots els noms, de monarques estrangers, etc. el "Diari Català" també ho fa amb els noms d'aquests jutges.

La primera sentència, traduïda al català, exposa que "La Correspondencia" atacava la figura del rei i d'acord amb els articles 16 (cas 3er i 22, 52 i 56 es condemna al periòdic a 20 dies de suspensió).

La segona sentència acusa a "El Diluvio" d'insultar l'autoritat judicial arran les diligències que va practicar el jutge que s'ocupà de la Junta General del Col·legi d'Advocats en la qual hi hagué conflictes entre els advocats i la intervenció judicial. Les mesures que prengué aquesta foren considerades "abusives" pel periòdic el qual és condemnat a una suspensió de 30 dies. El "Diari Català" transcriu la sentència ⁴⁴ íntegra i sense cap

comentari.

Dades cronològiques de la vida del "Diari Català"

Abans d'entrar en la visió dels tres títols alternatius convé fixar-nos en les dades cronològiques del "Diari Català" per a situar cadascuna de les etapes que viura.

Taula núm. 3

Evolució de la capçalera del "Diari Català"

Titel	Núms.	Inici	Final
"Diari Català"	1-80	4-V-1879	24-VII-1879
"Lo Tibidabo"	1-24	26-VII-1879	18-VIII-1879
"Diari Català"	83-426	19-VIII-1879	29-VII-1880
"La Veu de C."	1-30	30-VII-1880	28-VIII-1880
"Diari Català"	427-473	29-VIII-1880	14-X-1880
"Lo Catalanista"	1-45	16-X-1880	29-XI-1880
"Diari Català"	474-692	30-XI-1880	30-VI-1881

Font: Elaboració pròpia.

Taula núm. 4

Distribució anual de numeració i paginació del "Diari Català"

Volum	Any	Mesos	Pàgs.		Núms.		Títols
			a	b	a	b	
I	1879	V-VI-VII	612	+ 24	82	+ 6	LT
II	1879	VIII-IX-X	552	+ 72	74	+ 18	LT
III	1879	XI-XII	444		60		
IV	1880	I-II-III	680		90		
V	1880	IV-V-VI	696		91		
VI	1880	VII-VIII-IX	492	+ 224	62	+ 30	LVC
VII	1880	X-XI-XII	364	+ 360	46	+ 45	LC
VIII	1881	I-II-III	720		90		
IX	1881	IV-V	688		91		

Total 5.248 + 680 686 + 99

Font: Elaboració pròpia.

a: Dades del "Diari Català".

b: Dades dels títols alternatius.

Taula nùm. 5

Distribució anual dels números editats pel "Diari Català"

Any	Numeració anual	Núms. DC	Núms. altres	Total
1879	1-216	216	24 (LT)	240
1880	217-505	289	30 (LVC) + 45 (LC)	364
1881	506-692	181	--	181
Total		686	99	785

Font: Elaboració pròpia.

4.3.2 "Lo Tibidabo"

El "Diari Català" té el seu primer entrebanc amb la Llei del 1879 només dos mesos i mig després de nèixer. Almirall coneixia perfectament la nova llei, l'havia hagut d'estudiar arran la petició de permís de sortida i també per raons pràctiques, com a advocat, tot i no exercir, va defensar "La Luz del Porvenir" denunciada davant el Tribunal d'Imprenta precisament el mateix maig de 1879.

Arran la publicació de l'article de P. S. sobre el nihilisme rus el "Diari Català" és suspès i apareixerà el nou titol "Lo Tibidabo" per a substituir-lo. Pràcticament totes les dades tècniques seran idèntiques: format, nombre de columnes, tipografia, disposició de les seccions, etc. Tindrà però la meitat de la paginació, només 4 pàgines, i es subtitularà "Diari no polítich". Des del 26 de juliol fins el 18 d'agost apareixerà sense interrupció en 24 números. Entre el final del "Diari Català" i l'aparició de "Lo Tibidabo" hi ha la pausa d'un dia, el 25 de juliol. L'endemà del darrer dia de "Lo Tibidabo" apareixerà normalment el "Diari Català". S'ha escrit sempre que va tenir la pausa de dos dies quan en realitat la pausa és només d'un dia ⁴⁶.

47

Simulaven que tenien la redacció a la muntanya del Tibidabo, podria ser que s'hi trobessin alguna vegada a la casa d'Almirall, un bonic edifici que simula un temple romà, amb un pòrtic preciós i avui malauradament abandonat... Desconeixem si hi té relació

però Ferran Alsina establí a la muntanya el seu famós museu de física experimental conegut amb el nom de La Mentora. Sigui com sigui la redacció que consta al periòdic és l'adreça de Ronda de la Universitat, 96 baixos de Barcelona, en realitat és la de l'impressor La Academia d'Evarist Ullastres amb el qual es seguirà després de la publicació de "Lo Tibidabo". L'impressor, doncs, si que varia, en deixar-se la impremta de L. Domenech. Tanmateix el grup de redactors i col.laboradors deuria trobar-se o bé a la redacció habitual al carrer de Ferran, 32 ja que diuen que el "Diari Català" seguirà obert per atendre els lectors. El carrer Ferran és a tocar les cases d'Almirall als carrers de la Princesa i Ciutat. Potser, i més probable, la redacció fou a la mateixa impremta atenent que les quatre pàgines del periòdic, descomptant la capçalera i la publicitat eren relativament fàcils de coordinar i és l'adreça que figura a "Lo Tibidabo".

"Lo Tibidabo" seguirà la mateixa estructura del contingut que el "Diari Català", començaran les dades metereològiques i astronòmiques, en portada, --tot i que amb les modificacions aniran a l'interior del diari per acabar a la darrera pàgina amb les novetats internacionals,-- a cura d'Isidre Martí Turró i tot seguit "Sant del dia", "Espectacles", etc.

Sembla estrany com l'autoritat no intervingués en aquestes substitucions ja que les mateixes publicacions no deixen de donar dades, per escrit, sobre les relacions entre el títol original i l'alternatiu. Vegem-ne alguna de les moltes que tothom sabia i lògicament tant el governador civil com el fiscal d'impremta

també: idèntic format, paginació, estil, compaginació i presentació dels materials pel que fa a aspectes externs. En relació als continguts els corresponsals són els mateixos en els dos casos, es publiquen anuncis indicant la propera sortida del títol alternatiu, hi ha continuïtat en seccions o bé en textos similars, la publicitat és la mateixa, les dades tècniques són mimètiques, la distribució del contingut igualment, etc. En altres paraules, tot i canviar d'impremta, només varia la capçalera. Potser cadascun d'aquests aspectes no és suficient per a demostrar-ho legalment però malgrat que es demani el permís i el director sigui diferent tothom coneixia perfectament la substitució i les autoritats només actuen en funció del contingut, és el que succeix amb "La Renaixensa" i el seu títol alternatiu que seran afectats.

Es guarden les formes en altres casos com ara en els corresponsals de Madrid (R. M., podria ser Ròmul Mascaró vinculat al diari i destacat polític republicà, advocat i antic president de la Diptuació de Barcelona? o) i de Paris (X.) escriuen "al reanudar la tarea de corresponsal del "Diari Català"" i "Després de 25 de silenci forsós" respectivament en l'edició del 19 d'agost que rempen la numeració del "Diari Català" amb el número 83 que havia quedat aturada el juliol amb el número 80. La diferència és deguda a errors en la mateixa que té el "Diari Català" però en ser tants ens hem vist obligats a efectuar tota la numeració amb la datació per a verificar-ho amb precisió i l'oferim a l'apèndix número 2 al final d'aquest capítol.

Finalment, el "Diari Català" reconeix la substitució, ho fa

clarament tot i que és per una raó indirecta: el "Diari Català" publica el 19 d'agost una nota dient que "Lo Tibidabo" li ha pregat una rectificació, la substitució de la paraula poesia per poema atès que havien publicat la primera en lloc de la segona en el cartell del Certamen Literari del Centre Familiar del Putxet.

"Lo Tibidabo" publica, tal com feia també el "Diari Català" el mes de maig en néixer, un anunci d'ell mateix, per a informació (sic) de lectors, on indica que el subtítol és el de "Diari no polítich", també figurava a la capçalera afegint "de literatura, arts, ciencias, noticias y avisos que's publica á Barcelona cada matí inclus lo dilluns". Es a dir un diari de caràcter cultural i informatiu. El seu contingut però no respon en l'ambició proclamada. Pràcticament la meitat del periòdic s'ho emporta la capçalera, espectacles i publicitat. La resta són, telegrams internacionals, cròniques, poques, de corresponsals i articles, també escassos i notes breus. Per tant, podem deduir com el subtítol era una sarcàstica broma en relació les limitacions del Tribunal d'impremta al contingut d'opinió.

La suspensió del "Diari Català" no origina cap rebombori greu. Només hem trobat notes en la premsa de caràcter afi: "La Campana", "El Teléfono Catalán", "La Renaixensa", "La Lluanera"... El periòdic ho agrairà ⁴⁸ el mateix juliol abans de la suspensió:

"Donem las mes expressivas gracias als cólegas que 'ns han donat mostra evident de son companyerisme y del apreci en que 'ns tenen, ab motiu de la denuncia de que acabem d'esser

objecte. Al correspondre à tanta deferencia hem de manifestar molt especialment la nostra gratitud pe 'l periodich El Diluvió, que sent lo nostre contratemp per companyerisme y per l'interés que li diu li inspira lo curs de la nostra publicació. No esperabam menos d' un periodich tant lliberal y tant catalanista com El Diluvió."

49

"La Campana" expressa la seva simpatia per la premsa suspesa, també ho indica, no tant arborarament però, "El Teléfono Catalán" ⁵⁰, "La Renaixensa" ⁵¹ també es suma a les adhesions i, finalment, manifesta els avensos que prepara arran la suspensió el "Diari Català", "La Lluanera de Nova York" ⁵² especialment en relació a les observacions metereològiques que seran ampliades tot incrementant amb observacions astronòmiques la secció d'informació científica que és la mesura més destacable de les millores que fa el "Diari Català" en la represa a partir del número 83.

El nihilisme i l'article causant de la suspensió

Hem trobat una gran quantitat de textos sobre la doctrina russa que arriba a Catalunya amb el nom de nihilisme i també sobre els fets que es produeixen a Rússia on la situació és gairebé dramàtica: mentre el Regne Unit produeix 159 milions de tones de carbó, pel quinquenni 1880-84, Rússia només en produeix 4, de lingots de ferro la relació és de 7,9 per 0,4 i d'acer de 1,3 a 0,3 en les mateixes dates i quantitats. Existeix una diferència abismal entre la "pobre" Rússia i la "rica" Europa. Les masses rurals ignorants i miserables eren la immensa majoria de la

població. La població russa augmentava, gairebé cent milions de persones el 1880 i la proporció de població rural a urbana era de 7 a 1. L'emancipació dels serfs del 1861 no aconseguí ⁵³ resultats tangibles sinó només una amarga desil.lusió i la transició de l'economia feudal a la del mercat no fou un pas fàcil. La repressió era implacable davant les tendències de lluita contra l'autocràcia tsarista. Pràcticament només existien dues classes: camperols i terratinents. L'oposició violenta l'efectuaven petits grups d'intel.lectuals partidaris del terrorisme i sense suport popular. El clima de repressió que culminarà amb l'assassinat del tsar Alexandre II seguí mentre els atemptats eren innumerables en una espiral que conduí el país a una polarització ideològica notable.

La crítica situació social, els esdeveniments violents, l'exotisme d'una revolta intel.lectual que volia acabar amb la monarquia absolutista pensant en el bé del poble, etc. era un conglomerat d'elements atractius des de la perspectiva periodística romàntica dels escriptors i polítics de la premsa catalana. Són nombrosos els textos que s'ocupen des de la vessant divulgativa o crítica de les doctrines, fets, etc. de Rússia. El "Diari Català" parlarà també extensament del nihilisme rus, un fenomen que els atrau com demostra la gran quantitat d'articles que hi dediquen:

Taula núm. 6

Textos al "Diari Català" sobre nihilisme i la situació politico-social a Rússia

Autor	Titol	Data
----	La Bastilla Russa	14-V-1879
S.	Lo nihilisme	16-V-1879
----	Deportació de nihilistas al Pacífich	8-VI-1879
----	Execució de Solowieff	13-VI-1879
P. S.	Los nihilistas	11-VII-1879
X. de X.	[Crònica de Madrid]	28-X-1879
S.	Ni mes ni menos	16-XII-1879
----	Lo que passa en Europa	28-I-1880
J. L. PELLICER	Lo Poder de Russia	11-II-1880
F.	Lo Czar y'ls socialistas	23-II-1880
----	Sobre l'estat de Russia	28-II-1880
X.	[Crònica de Paris]	28-II-1880
----	Los nihilistas	8-III-1880
R.	Lo pànich en S. Petersburg	12-III-1880
----	La mort del Czar	18-III-1881
THALES	Lo nihilisme en Russia (I)	18-III-1881
----	Lo dret d'assilo	2-IV-1881
----	Los nihilistas	11-IV-1881
THALES	id (II)	24-III-1881
THALES	id (III)	3-IV-1881
THALES	id (IV)	22-IV-1881
THALES	id (V)	30-IV-1881
THALES	id (VI)	13-V-1881

Font: Elaboració pròpia.

El 1881 els textos sobre nihilisme són molt més nombrosos i només destaquem la sèrie d'article d'Almirall (Thales), fins i tot el mateix Sacases en torna a publicar amb el mateix titol!

Són principalment Sacases i Almirall (a) "Thales" els autors que més publiquen sobre aquesta qüestió. El primer article que publica S., segurament Pere Sacases, el maig, és descriptiu de la situació i si bé diu que a Europa és condemna el terrorisme a

Rússia el criminal és idolatrat i admirat. Descriu com la violència i el terror guarnamental són contestats amb els atemptats i acaba dient que li sembla que el govern perd la partida i que s'ocuparà en un altre article d'aquest fet. El juliol P. S. publica un segon article, més dens i conceptual que l'anterior, on descriu el despotisme de la llei del sabre russa per part d'un sobirà que governa al seu caprici amb l'ajuda de la noblesa i de l'alt clergat. Indica les misèries dels serfs i l'aparició d'uns nuclis intel·lectuals, que bateja com la tercera classe o classe intermedia, que frustada després de l'adquisició de coneixements en veure's impotent per variar el protagonisme aristocràtic i la situació social opta per la violència revolucionària. Bateja al nihilisme com "la lluyta de la llibertat" i no la considera una lluita del poble contra l'autoritat sinó la dels il·lustrats contra el despotisme, en definitiva la d'uns grups socials que aspiren a una monarquia constitucional com qualsevol de les europees. Expressa la seva simpatia pel moviment i remarca que per cada crim que comet, la monarquia absoluta en fa mil. Aquest text serà el primer article del "Diari Català" que motivarà una suspensió⁵⁴.

Els posteriors articles seran igualment favorables als revolucionaris russos però els autors no expressaran ni elogis ni simpaties personals pel moviment, no esmentaran la monarquia russa tot i expressar conceptes en la mateixa línia que l'article censurat. Almirall, amb el pseudònim dominical de "Thales" n'arribarà a publicar una sèrie de caràcter històric i filosòfic on exposarà els principals fets i trets de la doctrina.

No era sol el "Diari Català" en ocupar-se de Rússia i el nihilisme. L'agost del 1880 "El Correo Catalán" publica Historia de un nihilista, "La Lucha" en publica diversos com la sèrie Bakounine
54a
y el nihilismo i Tres nihilistas descriu l'execució de tres
55
joves. "La Campana de Gràcia" explica l'atemptat contra el
56
tsar i pràcticament tota la premsa de l'estat dedicarà espai a
57
la temàtica.

Fins i tot noms coneguts s'ocuparan igualment de la novetat. Emilio Castelar publica l'article Los nihilistas a la "Gaceta de
58
Cataluña" on condemna la violència revolucionària i fa una suau crítica del sistema polític imperant. El nihilisme, veiem, era un tema d'actualitat i el "Diari Català" com a periòdic d'opinió se n'havia forçosament d'ocupar.

Judici i condemna

Disposem de pràcticament tota la documentació gràcies a la propaganda que fa el "Diari Català" del procés. La primera nota apareix el dia 12, l'endemà de la publicació de l'article i el diari diu que la Fiscalia d'Impremta de l'Audiència ha denunciat davant del Tribunal d'Impremta per l'article Los nihilistas en virtut de l'article 16, apartats 9 i 12. El fiscal Mariano de la Cortina y Oñate envia una comunicació al diari immediatament després de

veure el periòdic ja que la seva denúncia es publicada l'endemà. El "Diari Català" acaba la transcripció amb el colofó: "Esperem confiats lo resultat en la seguretat de que sigui lo que vulgui, no morirà lo Diari Català ni arribarà aquell tant sols à influir en sa vida."

El dia 14 el "Diari Català" ja anuncia, en portada i com a primera informació de la secció Noticias de Barcelona, la vista de denúncia que es fixa per quatre dies després, pel dia 18. El dia 16 el "Diari Català" torna a anunciar, en iguals característiques formals que el dia 14, les dades de la vista i diu que el procurador serà Casto Andreu i Serra i l'advocat defensor el mateix Almirall. El mateix dia 18 un altre cop el "Diari Català" remarca que es jutjat i reproduueix els apartats nové i desè de l'article 16 de la Llei d'Imprenta que fan referència a l'organització de la família i la propietat i les monarquies d'Estats amics ⁵⁹.

La crònica de la vista és un document prou important i alhora reflexa ⁶⁰ molt fidelment tant el desenvolupament de l'operativa del Tribunal d'Imprenta com l'argumentació per la qual es condemnarà al periòdic. La transcribim, aleshores, en la seva integritat pel valor documental tot i l'extensió que té:

"A l'hora senyalada [deu i mitjà del matí] tingué lloch en lo dia d'ahir la vista de la denuncia entaulada contra 'l nostre DIARI. Com saben ja los nostres lectors, ha sostingut l'acusació lo Sr. Fiscal especial d'imprensa D. Manel de la Cortina y Oñate; ha representat al DIARI CATALA lo procurador D. Casto Andreu y l'ha defensat lo nostre mateix Director.

Com es de rúbrica, la vista ha comensat per la lectura que ha fet lo Relator aixís del Apuntament com de la traducció en castellà del nostre article denunciati.

Acabada la lectura, lo Sr. President ha concedit la paraula al Sr. Fiscal d'Imprempta fent ús d'ella, aquest senyor ha comensat dient que que las doctrinas nihilistas son subversivas y excitant al odi: que matan la familia, l'ordre, la religió.

Ha definit lo nihilisme dient que era 'l socialisme empeltat en la filosofia alemanya; y l' ha pintat ab los colors mes negres, llegint trossos d' un escrit en lo qual s'esposan ideas y fets dels nihilistas; acabant per dir que la defensa de semblants ideas es ilicita, ja que 'l nihilisme té un caràcter general, y que 'l nostre periòdich en l'article denunciati las defensa, per mes que siga fent referencia à Russia.

Ha dit que en l'article també s'incita à unas classes contra altres, ò siga à la classe mitja, contra'l clero y la aristocracia, llegint al efecte alguns párrafos de la traducció castellana del mateix article.

Ultimament ha dit que en l'escrit denunciati s'ofen al govern d'una nació estrangera, que está en bonas relacions ab lo nostre, com es lo govern rús, de qual emperador ha ensalsat las midas lliberals que ha plantejat en la seva nació.

Per tot aixó ha acabat demanant dugas penalitats: una de vint dias de suspensió y un' altre de quinze dias; la primera per lo que en l'escrit denunciati respecta à la falta senyalada en lo párrafo 9 del article 16 de la lley d'Imprenta; y la segona, per lo que respecta à la falta senyalada en lo párrafo 12 del mateix article de la lley.

Concedida la paraula al nostre defensor, ha comensat fent una afirmació y dient que anaba à buscar una absolució y no à fer un acte polítich.

Y ha afeigit que anaba a n'aixó per dos motius principals. Per la naturalesa especial del DIARI CATALA y per la del article denunciati.

Lo DIARI es polítich pero no en lo sentit que à tal paraula se dona à Espanya. Sa aspiració culminant es defensar lo provincialisme com à medi de progrés; de manera que es al

mateix temps que provincialista á tota proba, partidari del progrés y del adelanto en totas sas manifestacions.

Y es provincialista no per ressucitar ódis antichs, que han passat ja á la historia, sino per contribuir al major lluhiment de la nació de que Catalunya forma part. La historia diu ben clar que los pobles que han viscut vida provincial han influït més que'ls altres en lo progrés. Com exemple ha citat la antiga Grécia, que era sols una reunió de ciutats casi independents; la Itàlia del renaixement, y la actual Alemanya científica, ab sas universitats casi autònomas.

Esplicada la naturalesa especial del DIARI CATALA, lo primer que s'ha publicat en la nostra llengua, ha passat á manifestar la no menos especial del article denunciat; fent notar que si lo DIARI CATALA, falta alguna vegada, serà per descuit ó per falta de previsió; no per malícia. En sa redacció hi ha sempre damunt de la taula la lley d'impremta.

Avans, no obstant, d'entrar en lo fondo de la defensa, ha fet notar al Tribunal que anaba errat lo Senyor Fiscal al demanar duas penas per un mateix article, per convèncers de lo cual basta donar una llegida al article 90 del Códich penal vigent á la nostra terra.

Entrant desseguida á desvirtuar la acusació, ha manifestat que no imitaria al Fiscal si defensaria lo nihilisme per ell combatut. Tal discussió ha afeïjit, es propia d'una Academia; no d'un Tribunal de justicia, y ha afirmat que 's concretaria a defensar l'article denunciat.

Que aquest no verteix doctrinas contrarias á la propietat ni á la familia, es evident, puig sa síntesis es sols dir que 'ls nihilistas defensen á Russia una bona causa per mals medis. la bona causa es lo combatrer lo absolutisme y l'arbitrarietat de son govern, ab lo fi d'arribar á un sistema constitucional com lo que tenim ja nosaltres. Los mals medis, son los que mes ó menos fundament s'atribueixen al nihilisme rus.

Que l'article denunciat no pot encaminarse á concitar unas classes contra las altres, ho ha deduit de que las classes socials de Russia no son ni tant sols similars á las d'Espanya. La noblesa rusa está casi en lo fort de son poderio; la nostra ha sigut portada ja á la igualtat de drets, per lo nivell revolucionari. Lo clero rus, no es ni de la mateixa religió del nostre, y en lloch de dependre del Papa, reconeix com á jefe á son Emperador. De modo que encara que

l'article fos lo que diu lo senyor Fiscal, no concitaria unas classes contra altres, sino que concitaria à algunas contra un fantasma.

Després de negar que'l nihilisme sigui un mal general, à Europa, sen tant al contrari qu'es especialissim de Russia, apoyantse en lo fet de que al nostre pais no 's coneixen ni tant sols las novelas russas ni 'ls escrits de Kernayeff, Bakoukine, etc. etc., y recordant lo cuento aquell de la Academia que passa horas y horas buscant lo perque la carn morta pesaba mes que la viva, sens atinar en pesarlas per veurer si era vritat lo fet de que's partia, ha preguntat, ¿es que en lo article denunciat s'exposan y defensan doctrinas de cap mena?

Y contestant negativament à aquesta preguntas ab l'article denunciat à la mà, donà per terminada la primera part de la defensa.

Entrant en la segona, ó sigui en demostrar que l'article denunciat no faltaba al párrafo 12 del article 16 de la Lley d'imprenta, ha sentat la teoria de que la ofensa y ridicul de que parla ha de ser contra la persona del monarca ó investida d'autoritat, ja que en aquet cas lo delicte te noms propis en las paraulas desacato, y atentat, usadas per lo nostre llenguatge penal.

Ha sostingut luego que no era cap ofensa per un emperador de Russia, que 's titula á si mateix Czar, dirli que exerceix un poder arbitrari puig que l'arbitrarietat en lo sentit legal es la base de tal sistema. Dir arbitrari al Czar de Russia, es tant ignocent com dir constitucionals als Reys d'Espanya ó d'Italia, ó representant del poble al president d'una república.

Com argument final en aquesta segona part de la defensa, ha sentat que exigint lo párrafo 12 del article 16 una condició, per poderse imposar pena, ó sigui la de ser ofensa y disfavor penats en la nació respectiva, al Sr. Fiscal li tocaba demostrar que l'article denunciat es penable à Russia.

No ho ha fet --ha dit-- y per consegüent me basta lo negar, com rotundament nego, que l'article sigui penable en aquella nació. Fins los principians de dret --ha anyadit-- coneixen l'axioma de que qui afirma deu probar, y que no deu ni pot lo qui nega.

Y esforsant luego l'argument, ha dit que á Russia, com los poders contan ab la arbitrarietat de son sistema, se cuidan poch de fer lleys estretas. Tota la propaganda del nihilisme rús, s'ha fet en llibres y folletos que han vist la llum pública á Russia. La absolució per lo jurat en Moscou de Vera Sassoutiks, qu'havia mort á un comisari de policia, confirma la exactitut de la asseveració.

Dant ab aquest argument per terminada la segona part de la seva defensa y després de esplanar en alguns párrafos la necessitat de donar certa expansió al judici sobre la política estrangera, baix pena de tancar lo nostre país ab una muralla mes alta que la que hi havia á Xina, y de condemnarlo á no entrar jamay en lo concert de la civilisació europea, ha acabat suplicant al Tribunal la absolució del nostre Diari.

Mentres lo President pronunciaba la paraula sacramental "Visto", tocaban las 12 en lo rellotje de l'Audiencia.

Demà sabran la opinió del tribunal, qual fallo nos apressurarem á fer reconeixer á nostres lectors."

El tribunal format per Joan Francisco Pardo com a president i amb Tomàs Agustí i Ramon Crespo i Vicente fa conèixer el seu vedericte el dia 19 i l'endemà el "Diari Català" reproduceix la sentència integra. La publicarà en català, tradufda, com és habitual ja que el "Diari Català" va publicar absolutament tot el seu contingut, fos quin fos, en català, tret d'alguna expressió, dita, refrany, etc. en llatí, castellà, francès, etc. Només, i pensem fou un error, hem trobat un text publicat en llengua no catalana, es tracta d'un comunicat publicat en italià ^{60a}.

Aquest dia 20 també publica la sentència la "Gaceta de Cataluña" ⁶¹. El text de la sentència és molt simple. El primer paràgraf esmenta les caracteristiques ja conegudes del cas. El primer resultat descriu l'article periodistic, l'autor i els

articles de la llei vigent que són vulnerats. El segon resultant és la ratificació del fiscal en les dues penes sol·licitades, vint i quinze dies respectivament, i s'entra en els considerants, el primer dels quals remarca com el "Diari Català" s'ha ocupat de si podria tenir o no adeptes la teoria que tractava de reformar la nació russa. El segon considerant esmenta com el "Diari Català" critica les aspiracions, propòsits i conducta de la noblesa i clergat russos així com dels serfs que són favorables i donent suport (precissament P. S. diu el contrari: la lluita no és del poble contra les autoritats sinó dels intel·lectuals contra els nobles i els clerges) a les teories nihilistes i com sigui que el "Diari Català" atia a unes classes contra altres i generalitza idees sobre la situació política de Rússia escrivint que li són simpàtiques aquestes idees en resulta una situació ofensiva pels monarques d'aquest país. El tercer i darrer considerant manifesta que la conducta és abusiva i els fets justiciables en un sol article i amb la pena màxima i per tant es falla i condemna al "fundador propietari" Josep Pellicer a la suspensió de vint-i-cinc dies i a la inutilització dels números de l'edició cas, que no fou, que s'haguessin segrestat així com al pagament de les costes judicials.

La intervenció d'Almirall fou positiva, generalment la pena que sol·liciten els fiscals s'aplica totalment i aci no la trobem; l'argumentació que dona el director del "Diari Català" ajuda a rebaixar la pena ja que de les dues peticions només se n'aplicà una.

El dia 24 de juliol el "Diari Català" inclou en portada el text
62
Un avis important en el qual anuncien que l'endemà comença la
suspensió del "Diari Català":

"No habem interposat recurs de cassació davant del Tribunal Suprem, perquè segons la llei vigent d'Imprempta son limitadíssims los casos en que aquest alt Tribunal pot modificar las sentencias. No esperem l'indult perquè no és fàcil que's concedeixi a qui no'l demana ni posa en joch los medis necessaris per obtenirlo: estarem donchs callats durant vint y cinch dias, pero no seran perduts per nosaltres. Los aprofitarem per preparar la nostra reaparició procurant que surti molt millorat lo DIARI CATALA.

Tenim la seguritat de que'ls subscriptors suportaran ab paciencia lo nostre silenci temporal, sabent, com saben, que no està a la nostra ma evitarlo, y la tenim aixís mateix de que aprofitarán lo repós per propagar la nostra publicació y farán de manera que renaixi ab mes vigor y vida que may.

Sápigan, donchs, per lo que pugui convenirlos que durant los dias de silenci, la nostra Administració quedarà oberta, y que a ella poden dirigirse, personalment ó per correspondencia, los que tinguin que comunicarnos alguna cosa. En ella, s'admeten desd' avuy suscripcions la nova surtida del DIARI CATALA.

Índtil es que diguèm, que als nostres subscriptors los indemnissarem d'una manera ó altra, en una ó altra forma."

L'ADMINISTRACIO

El procés ha estat molt ràpid. L'article Los nihilistas surt el dia 11 i el dia 25 el "Diari Català" ja comença a aplicar la condemna. En el mateix dia 24 després del text de l'Administració i en lloc de l'article editorial i començant també en portada s'inclou el text A nostres lectors signat per La Redacció que és una manifestació de la voluntat de continuïtat esmentant la voluntat d'acatar la sentència la qual s'aprofitarà per ampliar el cercle d'influència durant l'etapa de silenci i que el DIARI

CATALA "realisi lo fantástich cuento del Fenix y ressuciti ab mes
63
vigor que may de sas propias cendras."

El titol alternatiu publicarà 24 números mentre el "Diari Català" resta silenciós del 26 de juliol fins el 18 d'agost mantenint el dia 25 també en silenci tant pel que fa a "Lo Tibidabo" com al "Diari Català". Hem destacat ja com les seccions i divisions són pràcticament les mateixes i el seu contingut s'ocuparà tant d'aspectes crítics de Barcelona, polèmiques municipals, com generals, la fil·loxera, d'informacions internacionals, el pro-jecte gegantesc del Canal de Panamà, informacions culturals, Jocs Florals de València, i les informacions habituals com resultats de les rifes, cròniques de les sessions de l'Ajuntament de Barcelona, etc.

Destacariem, potser, l'article de P. de R. Literatura municipal publicat el dia 2, crítica de la manca de rigor de l'Ajuntament en l'ortografia de rètols, etc. on sovintegen les faltes, de F. La nostra llengua que replica a "El Liberal" (dia 3) quan aquest periòdic madrileny afirmava que "Lo Tibidabo" estava escrit en dialecte català, Exploradors africans (dia 5) sobre l'interès pels viatges exòtics, l'Ascensió al Montblanc (dia 7), la informació dels guanyadors dels Jocs Florals (dia 8), en fi, una varietat que va des de la fauna Un oranguntà notable (dia 16) fins als tranvies o el ferrocarril com a contribució a la tecnologia. Curiosament, en relació el valor cosmopòlita de Barcelona es fa la suggerència que els cafes puguin tenir terrasses a la

via pública (dia 15). Veiem, doncs, com cap aspecte és aliè a "Lo Tibidabo" talment com al "Diari Català" i aquesta amplitud del contingut és potser un dels valors més remarcables en el que fa referència a la tipologia de "Lo Tibidabo".

Insistim en el poc espai de què disposava aquest títol alternatiu, només quatre pàgines que són distribuïdes, generalment, en una forma habitual. A la primera pàgina la informació meteorològica, el santoral i els espectacles i, o bé un article o notes breus de Barcelona... en la segona i tercera la part més extensa i important: textos de redacció o col.laboradors, notes de corresponsals de comarques, informacions diverses... i en la darrera: publicitat i telegrams sovint internacionals.

La publicitat és la mateixa que inclou el "Diari Català", fins i tot els originals són idèntics. En un número a l'atzar, el número 21 (15-VIII-1879) trobem els següents anuncis:

"L'Aureneta". Revista catalana.

Conferencias de Matemáticas.

Casa de Despesas Senyoreta Poch.

Cansons Il·lustradas. Apeles Mestres.

La Restauració Teocrática. F. Garrido.

Armeria de Domingo Costas.

Monte-pio Català de Quintas.

Al Lleó Espanyol. (Sastreria).

Tipografia La Academia.

"Diari Català". Polítich y literari.

Finalment, el dia 18 s'acomiadem en clau humoristic fent referència a la seva mort i que desitgen llarga vida als lectors dels quals no volen que es morin fins que no tinguin, tots els barcelonins de l'època, un cementiri propi, ates que el 1879 hi ha una polèmica notable sobre aquesta qüestió en la qual "Lo Tibidabo" hi participa. Destaquen la voluntat de seguir ⁶⁴ i el "Diari Català" en reaparèixer inclourà uns textos agraïnt la comprensió dels subscriptors que s'han fet càrrec de la situació. D'aquest text ⁶⁵ destaquem la voluntat més explícita ja que en el text programàtic inicial de ser alhora un diari de Catalunya en general i de Barcelona en particular. Barcelona surt citada tres vegades i Catalunya cinc, Espanya dues i Europa dues. En aquesta represa del 19 d'agost, núm. 83, el "Diari Català" expressa la voluntat de lluitar contra la tradició i la rutina, tots els esforços aniran, escriuen, "per millorar la marxa de la cosa pública", de la reflexió que han fet:

"donarem cada dia menos importancia á lo que'ns vingui del centre polítich d'Espanya. Hora es ja de que obrim los ulls y vejém que de tota la munió de cábalas, intrigas, habilitats y cambis de frente que lli's verifican, no'n treyém altr cosa que perdre, com vulgarment se diu, un llansol á cada bugada."

4.3.3 "La Veu de Catalunya"

El segon gran entrebanc del "Diari Català" es produirà el 1880. Haurà passat gairebé un any. Així el 29 de juliol de 1880 el "Diari Català" donarà pas a "La Veu de Catalunya" que apareixerà l'endemà, sense cap pausa. Almirall havia tingut la precaució de fer demanar autorització, a cura de Conrad Roure, per a fer una publicació setmanal amb aquest títol i la data de l'autorització és del 29 de juliol ⁶⁷.

El "Diari Català" publica l'article Lo 14 de juliol de 1789 precisament el dia 14 de juliol per a commemorar la data gloriosa del veí país, és el número 411 i el signa el pseudònim de Cettiwayo, cabdill zulú que aleshores tenia notorietat pels combats d'alliberament del colonialisme anglès. L'endemà el "Diari Català" publica una nota, l'ofici es rebé al vespre del dia 14 a la redacció, amb el títol de Següestro y denuncia on el "Diari Català" indica que ha rebut "la visita desagradable" de l'ofici del fiscal Mariano de la Cortina y Oñate que denuncia al "Diari Català" per publicar aquest article i atenent-se al cas quart de l'art. 16 de la vigent llei. Després de la breu transcripció de la nota acaba: "per avuy sense comentaris".

L'article de la llei feia referència als atacs directes o indirectes a la forma de govern explicitant que fer referència a fórmules contraries al sistema monàrquic constitucional constituirà delictes d'impremta. Cinc dies després de ser publicat l'article arriba la denuncia a la redacció, a l'endemà, dia 20, es publicada pel "Diari Català" el qual reproduïx el text del

comunicat del fiscal que esmenta l'article motiu de la denúncia, l'apartat de la llei vigent, etc. i en referència al segrest explicita que habent-lo efectuat el dia 16 el governador civil només trobà sis exemplars els quals foren incautats. El "Diari Català" després de la nota ⁶⁸ remarca que el procurador serà Casto Andreu i Serra i que:

"tenim esperança de que ho sigui [advocat defensor] lo reputadíssim jurisconsult y eminent repúblic, don Francisco Pi y Margall, que vindrà expressament á Barcelona, per poch que sas moltes ocupacions y atencions li permetin. (...) Hem llegit y rellegit l'article denunciat, y no hem sapigut veurehi res mes que la relació de fets històrics, ab motiu de las festas ab que'ls va celebrar la nació vehina, y la condemna de la monarquia absoluta, caiguda per sempre en la nostra nació desde fa prop d'un sigle."

El dia 21 es publica la rectificació en relació la presencia de Pi i Margall, un telegrama rebut el dia 19 podia fer creure que seria l'advocat defensor però un segon telegrama rebut el dia 20 fa perdre les esperances ja que és impossible, diu, que Pi deixi Madrid. Davant la situació l'advocat defensor, s'indica el dia 22 al mateix "Diari Català", serà Josep Vallès i Ribot.

Finalment arriba el dia del judici, el divendres 23 de juliol i l'endemà el "Diari Català" publica una crònica ^{68a} del mateix que reproduïm integra:

"VISTA DE LA DENUNCIA CONTRA LO DIARI CATALA

A la hora anunciada tingué lloch ahir devant del tribunal de Imprempta, la vista de la denuncia pendent sobre 'l nostre periódich. Nos representaba en la vista lo nostre procurador Sr. D. Castro (sic) Andreu y Sabater. Després de la lectura del article denunciat, feta per lo senyor Relator, comensá 'l senyor Fiscal la acusació, que (sic) si bé fet del modo que sempre acostuma, es á dir, ab facilitat de paraula y claretat en la exposició, nos sembla molt fluixa en quant á

rahons y arguments que demostrassen la culpabilitat del article. Tracta de demostrar que l'article denunciat ataca 'l sistema polítich vigent en Espanya, la monarquia constitucional y, que ab lo llenguatge en ell empleat y ab las consideracions generals que en ell hi apareixian, tendia á perturbar la pau pública y excitaba á actes insurreccionals. Després d'haber dit que l'article venia á suposar que la República donaba al ciutadà tots los seus drets y als pobles tota la seva independencia, la llibertat y la igualtat devant la llei, mentres que la monarquia contenia en si tots los defectes y tots los vicis, que fa esclaus als ciutadans y que es un ressabi de las barbaries de la Edat mitja cosa que nosaltres no habém sapigut veure en l'article terminá demanant la pena de 35 dias de suspensió pe'l periódich, y pérdua de la edició sequestrada y pago de totas las costas.

Prengué desseguida la paraula lo senyor Vallès y Ribot, comensat lamentantse de que, en lloch d'un repúblich ilustre y eminent publicista, que per sas ocupacions no habia pogut acudir á la defensa del DIARI, tingués de ser ell l'encarregat de suplir á don Francisco Pi y Margall. Analisá detingudament la acusació fiscal y l'article denunciat y comparant l'una y l'altre, digué que 'l senyor Fiscal habia tingut la rara habilitat de fer un article nou, d'atribuhir á la República ventatjas de que no parla l'article y d'atribuhir á la monarquia defectes que tampoch se veuhen consignats en lo mateix.

Entrant luego al estudi del contingut del article denunciat, manifestá l'intent de demostrar dos punts capitalíssims, que no habia tingut presents lo senyor Fiscal: lo primer es que la monarquia atacada en l'article era la monarquia absoluta, despòtica, corruptora é hipòcrita de Lluís XVI, y no la monarquia constitucional; y segon, que molt lluny estava l'article, al fer l'apologia de la revolució del 89, d'atacar la monarquia constitucional, que es per tothom regonegut (sic) y confesat que aquesta es filla dels principis y de las ideas d'aquella revolució.

Per demostrar lo primer extrem, feu una descripció de la situació política y social de Fransa avans del periodo citat; y comensant per lo célebre parlament y acabant per los Estats Generals, convocats per penúltima vegada en 1714 y per última vegada l'any 89, demostra que cap d'aquestas institucions servia de limitació al poder real; puig tots los que las formaban eran de nombrament real, habentse donat lo cas de que quan algun individu, ab enteresa de caràcter, volia oposarse á alguna mida presa per lo rey, prompte experimentaba las iras d'aquest, anant á habitar algun dels calabossos de la Bastilla ó tenint que abandonar la patria y dirigirse á estranyas terras per fugir de las iras del monarca. En política, donchs, no 's semblaba en res lo régi-

men caigut en Fransa l'any 89 ab lo règimen constitucional que regeix en Espanya.

En quant à la qüestió ó règimen social de Fransa en aquella època, llegí 'l senyor Vallès un tros de la historia universal escrita per un home tan poch sospitós com Cesar Cantù, que al referirse à la nació vehina en aquell temps, parla del escassissim número de nobles y clero que disfrutaban tota classe de privilegis, mentres sobre 'l poble pesaban totas las contribucions, tots los impostos, totas las gabelas necessarias pera sostenir las cargas de la nació. En aquell tros parla Cesar Cantù del dret de pernada, del d'obrir un senyor feudal lo ventre dels seus súbdits quan venia cansat de cassar, de l'obligació d'impedir lo cant de las granotas durant la nit pera que no molestessin als senyors, etc., etc. Y preguntaba 'l senyor Vallès, ¿es possible confondre aquest règimen polítich y social ab las institucions actuals vigents en nostre país? ¿es possible comparar una monarquia com la de Lluís XVI, ab la monarquia representativa d'Espanya?

Lo segon extrem, això es, que la monarquia constitucional es filla dels principis consignats en aquella revolució, ho demostrá no sols recordant lo que passá en la mateixa Fransa, prenent com á distintiu la bandera tricolor, qual color blanch, símbol de la monarquia, demostraba la concordia del rey y del poble, sino també la constitució del 91, en la que 's consignaba à favor del rey una prerrogativa, que sempre ha dividit als partits monarquichs lliberals, lo veto. Ab l'autoritat d'homens tan ilustres, com Thiers, B. Constant, Cousin y molts d'altres, demostraba que tots los homens perteneixents als partits lliberals estaban unànimes en fer derivar la monarquia constitucional dels drets consignats en la Constitució francesa. Y al efecte, en un periòdich de Madrid, afiliat al partit lliberal-dinàstich, La Gaceta Universal, s'hi llegeix en lo número perteneixent al 14 del corrent un article, en que, ademés de fer apologia d'un fet tant important com la presa de la Bstilla, fa derivar d'ella las institucions y 'ls principis consignats en totas las monarquias lliberals d'Europa. La legislació es la mateixa en Madrid que en provincias; ¿cóm se comprént, per consegüent, que lo que 's permet escriure en Madrid, no puga escriure's en Barcelona? ¿Es que fins en qüestions d'impremta deu lo centro gosar de prerrogativas que no tenen las provincias?

"Jo comprendria, deya 'l senyor Vallès, que si Espanya, estés encara governada per un rey absolut, que si en nostre país no hi haguessen las llibertats políticas de que gosém, pugués ser penat un article com lo que defenso; lo que no comprénch, es que en una monarquia lliberal se vulga condemnar la apologia d'un fet que, segons tots los publi-

cistas lliberals y segons la mateixa premsa lliberal-dinàstica de Madrit, es considerat com l'origen, lo principi y la font de las monarquias constitucionals."

Un tros relatiu à la referida revolució francesa y en que ab molta mes vivesa y energia 's condemna l'absolutisme que en l'article denunciat, y que es d'un autor que tant simpàtic ha de ser al senyor fiscal d'Imprempta, ó sigui de D. Jaume Balmes, y algunas altras consideracions generals relatives à las conquestas dela civilisació actual, precediren al argument final que empleà lo senyor Vallès, dihent que sent lo que era la revolució francesa y sent lo que es la Espanya actual, més que l'article del DIARI CATALA era denunciabile la denuncia.

Avans, ab tot, de terminar demanant la absolució del periòdich, va fer notar lo progrés de las relacions internacionals, de manera que quan Fransa va celebrar lo 14 de Juriol, van assistir à aquella festa republicana los representants de tots los monarcas d'Europa, felicitant al president de la nació vehina en l'acte de la distribució de las banderas als batallons que fins fa poch habian sigut los batallons del imperi.

Tal va ser la defensa, que no 'ns toca à nosaltres dir que fou brillantissima, robusta y llògica, per lo que sols darèm nsotra pública gratitut al nostre defensor, y afegirèm que després de la vista, esperèm confiadament la absolució del article.

Lo públich fou bastant numerós, à pesar de l'hora poch còmoda en que tingué lloch la vista."

L'endemà, el tribunal d'impremta funciona àgilment, s'espera la sentència la qual no es donada en estar de festa l'Audiència per la festivitat de la reina Maria Cristina. El dia 26 es comunica i el "Diari Català" és condemnat a trenta dies de silenci a partir del dia 30 la qual cosa fa apareixent un nou titol alternatiu. La sentència, que pot veure's a l'apèndix, és formada per quatre resultants que indiquen les caracteristiques de l'article, l'existència d'una traducció en ser l'article redactat en català, els

antecedents del "Diari Català" que ja havia tingut una altra condemna i les dades de l'advocat defensor i del procurador. Segueixen dos considerants que argumenten, breument, que el text és un atac a la monarquia i a un govern amic, tot i que es "difressi la intenció ab recorts històrics" i d'acord amb l'article 16 (cas quart), 22, 50, 52 i 56 es condemna al "Diari Català" a l'inutilització de l'edició segrestada, pagament de costes judicials i els esmentats trenta dies de suspensió.

El periòdic es proposa seguir en la línia política encetada i "tornarem a la nostra missió, y a predicar no l'odi, ni 'l despreci, ni l'enconament, sino 'l progrés, la millora de la humanitat en general y de Catalunya en particular; tornarem a la nostra missió, que no es altra que procurar la regeneració del provincialisme en tot Espanya, baix la base de la llibertat y de la democracia"⁶⁹ .

El ressò que té la suspensió del "Diari Català" no és massa notable. Fan notes de simpatia "La Campana de Gràcia"⁷⁰ , "La Il·lustració Catalana"⁷¹ , "Gaceta de Catalunya"⁷² i "La Llumenera de Nova York"⁷³ . Aquesta darrera escriu:

"LA VEU DE CATALUNYA es un diari barceloni en llengua catalana que ve a suplir al Diari Català durant los trenta dias de suspensió á que lo ha condemnat lo tribunal d'impremta per haber publicat un article referent al fet històrich de la cayguda de la Bastilla. Aqueixas suspensions de periòdichs ens fan riure y plorar al mateix temps. Riure, al veure que no logran l'efecte que s'proposan, puig sempre surt lo mateix gòs ab diferent collar; y plorar, al veure que los espanyols, en massa, tenen tant embotat lo sentiment de la dignitat del home, que permeten que uns governants, per la pòr qu 'els hi fan la claror y la veritat, els hi

apaguin las llums y els hi tapin la boca. Sentim la ensepegada del Diari Català y esperem que arribi lo dia en que los espanyols compregin que lo dret d'expressar unas opinions es tan natural y tan sagrat com lo dret de tenirla. Fins los aucells cantan lo que volen. Y... e pur si muoye!"

Apareixerà "La Veu de Catalunya" amb la voluntat de facilitar, amb les sabudes limitacions d'espai, les màximes dades informatives i d'opinió. Per exemple, el corresponsal de Madrid es avisat immediatament del canvi i el dia 28 data la seva primera crònica la qual apareixerà el dia 30 :

74

"Comenso avui mas correspondencias celebrant de cor que no sigan politicas, puig mes me plau perque aixis seran lliure de ensepegadas y destorbs; pero com que en la actualitat en Madrit no suceix res que s'ho valgui la pena, fora de la politica, casi no sé de qué parlar que siga a gust dels lectors de la VEU DE CATALUNYA. De lo únich que puch parlar es de literatura, puig ella serveix per enlayrar l'esperit..."

El subtítol "Diari no polítich, pero clà y català" torna a jugar amb un lema habitual del "Diari Català": "clàr y català" i el seu programa és no obstant el mateix del periòdic mare, ho podem llegir a l'editorial Los nostres propositis que publica el primer número, del dia 30 de juliol i que reproduïm en apèndix. El seu contingut és molt semblant al del "Diari Català". Publicarà informacions sobre Barcelona, la fil·loxera, el ferrocarril, fets diversos de sucesos i de cultura, etc.

Els articles seran abundosos, Almirall que signava els d'opinió dominicals amb el pseudònim de "L'Amic de las Festas" serà ara "Lo de las Festas". Amb el seu nom incloure diversos articles com

ara la necrològica recordatòria de Bartrina, el primer Congrés Catalanista, la sèrie sobre Suïssa, etc. Roure també en té diversos com el dedicat a Hartzembusch. Hi ha textos molt agradables com L'astrònom y'l colomista de narrativa, el poema Lo trevall de Ferran Rodriguez, informacions de comarques, culturals, etc.

Ben aviat però començaran a fer propaganda del "Diari Català" tot insertant l'anunci, a mitja pàgina amb un text ben clar: "Diari Català. Suspès per sentència del Tribunal d'Imprenta tornarà a apareixer lo dia 29 del present mes" ⁷⁵ .

A "La Veu de Catalunya" es manifesten diversos detalls de continuïtat amb el "Diari Català". Trobem que Almirall publica en el "Diari Català" d'abans i de després del títol alternatiu que ens ocupa la sèrie de cartes Diari d'un turista en Suïssa i dins "La Veu de Catalunya" n'inclourà també una, serà la sisena el dia 21 d'agost. Teixeira Bastos segueix fent de corresponsal a "La Veu de Catalunya" manifestant la redacció però que en ser ara un diari "no polític" no li publica la carta ⁷⁶ . Finalment, de molts d'altres exemples, un cop reaparegut el "Diari Català" es rectifica un error ⁷⁷ .

Apareixerà un cop finalitzada la suspensió judicial, el "Diari Català" i tampoc trobem un gran ressò social. "La Il·lustració Catalana" li desitja bona sort i destaca com figura en el primer número de la represa un article de Pi i Margall ⁷⁸ i la "Gaceta de Cataluña" es felicita igualment de la reaparició ⁷⁹ .

4.3.4 "Lo Catalanista"

Arribarà la tercera i darrera suspensió a causa de la publicació de l'article Sobre'l Congrés Catalanista. A la Gaceta de Catalunya ⁸⁰ degut precisament a Valenti Almirall, el signa amb les inicials V. A. En aquest article Almirall polemitza amb el diari amb el qual s'identifica en el seu progressisme tot i les discrepàncies en relació al catalanisme. Almirall afirma que la "Gaceta" seria el model de diari que creu en el progressisme però vol només la descentralització administrativa com a màxima via del catalanisme polític.

En aquest text Almirall escriu lliurement, no pensa en les conseqüències de l'exposició oberta del seu pensament i les conseqüències seran fulminants. Arriba a escriure que els catalans no han vessat ni una gota de sang per la unitat de l'Estat "y en cambi n'hem derramada, y molta, per impedir aquella unificació essent vensuts quasi sempre, perque quasi sempre eram los menos", que el contacte i l'absorció desvirtua les característiques pròpies del país, que la privació del comerç amb Amèrica el condemna a la misèria, que l'emigració era la solució per les minòries més dinàmiques, que les infraestructures catalanes estan sota mínims, que els ministres catalans són inexistents... acabant que per tot aquest conjunt de raons es proclamen catalanistes. Fa un reconeixement de solidaritat i d'antiseparatisme: "No volém la separació, pero tampoch la unificació, ni menos la absorció. (...) Lo catalanisme, per nosaltres, vol dir ser molt espanyols pero no castellans, puig que aquestos sols, no forman la nació." Aquesta és l'essència del pensament d'Almirall, uns llaços de germanor,

en la seva terminologia però dolços i no forçats.

Amb la "Gaceta" el "Diari Català" ja hi havia polemitzat anteriorment. Aparegué un article de Conrat Roure --A la "Gaceta de Catalunya"-- a "Lo Catalanista" el 19 d'octubre a propòsit dels Jocs Florals davant unes proposicions del seu director Josep Roca i Roca. El rerafons era el plantejament per a una nova festa més moderna i no tant ancorada en el passat. Altres temàtics són en relació a l'Acadèmia de la Llengua Catalana, una altra de les grans idees que apareixen en el si del "Diari Català" però que, com l'Associació d'Escriptors i Artistes, no passen d'uns articles i unes reunions preparatòries tot i gestar el camí per a futures realitzacions .

81

Serà arran el Congrés Catalanista que apareixerà la polèmica en tota la seva cruessa, després de l'article que causarà la suspensió Almirall en publica un segon, també adreçat a la "Gaceta de Catalunya" on critica l'actitud del periòdic de Roca de restar al marge de la trobada tot i no mirar-la amb antipatia. Roca i Roca miraba el moviment literari, el renaixement que en deien a l'època amb interès però no volia una concreció política del mateix. Almirall, remarca clarament que el rerafons és senzill: "O ens castellanitzem d'una vegada... o tenim tendències y ideals propis" .

83

El procés que seguirà la denúncia, judici i sentència és com els casos anteriors també molt ben detallat pel "Diari Català" que hi dedicà quatre textos força extensos i quatre notes breus. Vegem-

ho gràficament:

Taula núm. 7

Relació de textos del "Diari Català" sobre el tercer procés.

<u>Denúncia del "Diari Català"</u>	DC, 458	29-IX-1880
<u>La nostra denúncia</u>	DC, 459	30-IX-1880
<u>Vista de la denúncia contra el nostre "Diari"</u>	DC, 464	5-X-1880
<u>Denúncia del nostre "Diari"</u>	DC, 467	8-X-1880
<u>Lo "Diari Català" davant del Tribunal d'Impremta</u>	DC, 468	9-X-1880
<u>Lo "Diari Català" davant del Tribunal d'Impremta</u>	DC, 469	10-X-1880
<u>Sentència del Diari Català</u>	DC, 471	12-X-1880
<u>Als nostres lectors</u>	DC, 473	14-X-1880

Font: Elaboració pròpia.

Vegem-ho detalladament. El dia 28 es rep l'ofici del Govern Civil denunciant el text publicat el dia 25 en virtut de l'article 16 cas quart de la vigent llei d'impremta. Sec i curt com totes les notificacions oficials. El "Diari Català" no en farà cap comentari només diu: "nos reduhirém a fer notar que habent publicat l'article denunciat lo dissapte, no va ser denunciat fins ahir dimars, temps mes que suficient per anar de Barcelona á Madrid y tornarne." Opinió que corrobora el corresponsal de Madrid que se n'assabenta per la nota de "La Correspondencia" i en la crònica que publica al mateix "Diari Català" el dia 3 d'octubre indica que "he pensat que la denúncia hi ha vingut desde Madrid formant una línea diagonal ó cosa semblanta."

El dia 30, un llarg article editorial, a la "Secció de Fondo" argumenta i defensa el text publicat després del silenci inicial.

"Ab tota intenció no volguerem ahir ocuparnos de la denuncia de que acabam de ser victimas. En una cosa que de tan aprop nos toca, vam creure que convenia dormirhi entremitx, à fi de no deixarnos portar de la passió, que, com dihém los catalans, treu lo coneixement. Avuy hem dormit ja entremitx, y podem dirne alguna cosa.

Lo primer que va cridar la nostra atenció, fou que habentse publicat l'article, objecte de la denuncia en lo número del dissapte passat, no se'ns denunciés fins dimars al mitx dia. Al notar aqueixa circumstancia lo primer que va acudirnos fou examinar la distancia que hi ha de Barcelona à Madrid. Lo número denunciat va sortir de la nostra ciutat lo dissapte al demati y va arribar à Madrid lo diumenje à la mateixa hora, ò sigui à las nou del mati. A las set de la mateixa tarde del diumenje va sortir de Madrit lo correu que va arribar à Barcelona lo dilluns à la mateixa hora. Podria, donchs, ser que 'l nostre article, no habent cridat la atenció del senyor Fiscal de Barcelona la cridés en Madrit: podria, donchs, ser que la nostra denuncia vingués de mes lluny de lo que sembla."

La Lley d'Imprenta actual no parla tan clarament com la anterior, que deya terminantment que 'l Fiscal podia obrar excitat pe 'l Govern; pero si en cap de sos article ho diu terminantment, en cap d'els (sic) tampoc ho priva, y es ben sapigut que lo que no es privat, pot ferse.

Y si aixís fos, ho sentiriam de debò. Avans d'escriure aquestas ratllas, habém llegit y tornat à llegir l'article denunciat; habem llegit y tornat à llegir la Lley d'Imprenta, y 'ns sentim tan ignocents, com quan vam deixar la ploma després d'haberlo escrit. L'article denunciat forma part d'una sèrie, per la qual va darnos peu lo nostre estimat colega La Gaceta de Catalunya, y, al nostre entendre, tota la sèrie lluy de ser perjudicial es beneficiosa per la idea nacional. ?Qué 'ns proposabàn en dits articles? Conduhir per bon camí las forsas que ha fet neixe lo provincialisme; demostrar que la acusació de separatisme de que se 'l acusa es injusta è inmotivada; probar que las tendencias del catalanisme son eminentent nacionals, puig que eminentment nacional es tot lo que tendeixi à dar vida y fisonomia propta (sic) als elements civilisadors que conté la nació. Aixó, y res mes que aixó 'ns proposabam, com mes clarament ho vam dir en l'article del diumenje, que va ser lo final dels de la sèrie.

Y ?de qué se 'ns acusa? D'haber incorregut en l'abús previst

en lo cas quart, del article setzé de la vigent Lley d'Imprempta. Lo cas quart, diu aixís al peu de la lletra:

"Quart. Atacar directa ó indirectament la forma de govern ó las institucions fundamentals; proclamar máximas ó doctrinas contrarias al sistema monárquich constitucional; conspirar directa ó indirectament contra l'ordre legal, suposant impossible sa continuació ó son exercissi, y alentant de qualsevol modo las esperansas dels enemichs de la pau pública."

?Pot veures res d'això en l'article nostre del dissapte? De cap manera, al nostre entendre. Per res nos ocupem en ell de la forma de govern, de las institucions, del sistema monárquich constitucional, ni del òrdre legal. En ell no fem mes que ocuparnos de fets històrichs y manifestar desitjos de sustreurens à la influencia castellana, que dista tant de la espanyola com la part dista del tot. En ell judiquem fets passats y manifestem simpatias, y ni una cosa ni altra cauhen dintre de la Lley d'Imprempta.

?Voldrà suposarse que alentem las esperansas dels enemichs de la pau pública? Si aixís fos, tindriam que 'ls catalanistas som enemichs de la pau pública; afirmació gravíssima de la qual no creyem que ningú pugui ni vulgui corregar-ne (sic) la responsabilitat.

Estem, donchs, molt tranquils esperant lo resultat de la denuncia. Al definir las tendencias del catalanisme en general, y del "Congrés Catalanista" en particular, vam créurens contribuir à una obra tan patriòtica, com creyem que ho es lo mateix Congrès. Nos presentarem ab lo cap dret y 'l cor net devant del Tribunal que ha de jutjarnos, y esperèm ab tranquil·litat lo fallo. Si podem, seguirem exposant per escrit las nostra ideas; si no podem ferho per escrit, ho farem de paraula en las sessions del "Congrés".

Lo moviment catalanista existeix y seguirà existint y creixerent tan si agrada com si no agrada. Dada sa existencia, s'ha de procurar portarlo à bon camí, ó s'ha de deixar que vaji allí ahont vulgui, ó s'ha de procurar ofegar-lo. Lo derrer es impossible, es evident pe' ls que l'hem estudiat d'aprop. L'anunci del primer "Congrés Catalanista", ha produït tan entussiasme, que molts dels inscrits no deixarian de celebrarlo per res del mon. La Lley d'avuy permet qu 's celebri en Espanya; si la Lley fos una altra, si 'l "Congrés" pogués trobar entrebanchs, molts dels inscrits han manifestat solemnement que no tindriam cap inconvenient en tras ladarse à Perpinyá, y fins à Ginebra, si en Perpinyá no fos possible."

Arriba el dia de la vista coincident amb la inauguració del Congrés. Actuarà d'advocat defensor Almirall i serà el procurador Casto Andreu. En ser pública l'assistència hi ha una notable aflluència, regular en diu el "Diario de Barcelona"^{83a} i el fiscal, en la crònica que publica el periòdic, fa un apassionat discurs que causa "penosissima impressió en l'ànim del cronista del "Diari Català". No es concreta en l'article sinó que es desfà en "càrrechs y mes càrrechs contra 'l Congrés Catalanista", el redactor del "Diari Català" escriu que el fiscal no és fill de Catalunya "per que si ho hagués sigut, hauria demostrat mes coneixement de las cosas de casa nostra". Li retreu l'"arsenal de documents com que aquell qui porta espasas de dos fils" atenent que el fiscal llegeix textos de "La Publicidad", "Gaceta de Cataluña", "El Mercantil Valenciano", etc. sobre les tendències del Congrés Catalanista. No hi valgueren les al·legacions d'Almirall dient que els articles són opinables i motiu de discussió i no constitueixen, per tant, cap prova. Fins i tot li retreuen el text que llegeix de Las Nacionalidades de Pi assegurant que el "Diari Català" va més enllà de les teories federalistes. Remarquen com confon unitat i unificació. En resum, demana 45 dies de suspensió.

El parlament de la defensa d'Almirall es basà en la diferenciació entre separatisme i catalanisme, precisament aquells dies havia escrit sobre aquesta diferenciació⁸⁴, amb tal contundència i

fredor s'expressar que el cronista del "Diari Català" diu que Almirall "pulverisa" l'argumentació del fiscal. Llegí fins i tot ⁸⁵ integre un article sobre aquesta qüestió publicant recentment i acaba destacant la diversitat de costums, legislació, llengües de l'estat i com no es podia parlar aleshores d'unificació. Demana l'absolució. El mateix dia 10 ^{85a} la "Gaceta de Cataluña" que es sent una mica responsable moral en estar al jutjat el seu rival, un contrari decimonònic, amb polèmiques de cavallers... publica a la primera pàgina i com a informació més destacada del dia un editorial amb el títol El catalanismo ante el Tribunal de Impremta on clarifica la seva posició i argumenta que si bé discrepen en qüestions puntuals són companys amb el "Diari Català" i en desitgen l'absolució criticant la posició del fiscal.

⁸⁶
El dia 10 es coneix la sentència del tribunal que condemnà al "Diari Català" a la petició sol·licitada pel fiscal. Tres detalls sorprenen d'aquest procés. Primer que el fiscal no denunciï el diari el mateix dia sinó tres dies després. Segon que usí una vehemència i apassionament que no havia utilitzat en els dos processos anteriors i, finalment, que el tribunal apliqui integra la pena sense tenir en consideració les justificacions i explicacions del director. Possiblement, instruccions polítiques, com vel·ladament insinua el "Diari Català" fent referència a la tramesa a Madrid de l'article denunciat i condemnat, foren utilitzades però la manca dels arxius del Tribunal d'Impremta, cas d'existir documentació escrita, impedeix d'extendre's en aquest punt.

Condemnat aleshores a 45 dies de silenci el "Diari Català" publicarà la nota de comiat el dia 14 d'octubre. Escriu que si no es mitjançant el text imprès es comunicarà amb els lectors "per medi del telègrafo de la simpatia (...) que cap poder humà pot detenir ni perturbar" i malgrat tot "tornarà a reviurer lo nostre DIARI ab las mateixas tendencias, ab lo mateix caràcter, y ab los mateixos propòsits; es a dir, que serem lo que habem sigut fins ara y farem lo que fins ara habem fet" ⁸⁷ .

En la mateixa pàgina de comiat hi figura la crònica, a cura de Pere Sacases, de la segona sessió del Congrés Catalanista i l'article, Un mort que respira on es polemítza amb la "Gaceta de Cataluña" que va escriure que el Congrés neixia mort, precisament al Teatre Espanyol. Detectem com la importància del Congrés Catalanista farà que el títol alternatiu sigui en aquesta avinentesa no només pel que significa de continuïtat del periòdic sinó pel ressò de la trobada. No serà aleshores casual que el títol "Lo Catalanista" impliqui que vulgui ser el portaveu del Congrés Catalanista.

Els mitjans de comunicació afins ideològicament al "Diari Català" informaran simultàniament de la suspensió i de l'aparició del nou títol: "La Publicidad" ⁸⁸ , "Gaceta de Cataluña" ⁸⁹ , "La Llu-
nera de Nova York" ⁹⁰ , "La Campana de Gràcia" ⁹¹ , "La Il·lustració
Catalana" ⁹² , etc.

Acabem la referència a la condemna del "Diari Català" fent constatar que al registre del Govern Civil només consta la sentència sense cap altra referència .

93

Anem ara a fixar-nos específicament en el títol alternatiu. El permís donat pel Govern Civil fou a favor de Joan Tomàs Castanyer segons indica Joan Givanel el 16 d'octubre .

94

"Lo Catalanista" tindrà vuit pàgines, igual que el "Diari Català" o anteriorment "La Veu de Catalunya" i contindrà les seccions habituals del mateix "Diari Català". Vegem-les.

El seu contingut és, òbviament, en la mateixa línia del "Diari Català" amb la salvetat que "Lo Catalanista" duu per subtítol "Diari no polítich" i com en els anteriors títols alternatius procura no estendre's en aportacions ideològiques. Trobarem les temàtiques habituals relacionades amb la ciència, l'art i la cultura.

Així: la inauguració de la línia fèrria de Sant Joan de les Abadesses (17-X-1880, dos dies després V. Almirall hi dedicarà un article), la temporada teatral del Liceo (18 i 21-X-1880), aspectes culturals com un article sobre la llengua espanyola (27-X-1880) la poesia a Espanya (29-X-1880), els certàmens literaris del Centre Catalanista Provensalech. (12-XI-1880) de "La Pàtria Catalana" (27-XI-1880), la inauguració de l'Ateneu Lliure (2-XI-1880), textos de creació poètica, bé que escassos, de Cels Gomis: La cansó del carrilaira, 4-XI-1880; Josep Lasar-

te: Lluvia interior, 26-XI-1880; Conrat Roure: ¡Avant! 29-XI-1880 i Ferran Rodriguez: Qüestió de llums, 29-XI-1880, polèmiques amb diaris: "El Noticiero", "El Mercantil Valenciano", "Diario de Barcelona", "La Publicidad", "Gaceta de Cataluña"... informacions i articles sobre l'Acadèmia de la Llengua Catalana (16 i 17-XI-1880), la fil·loxera (29-X i 26-XI-1880) però on excel·lirà "Lo Catalanista" serà en les informacions i documents del primer Congrés Catalanista. Pràcticament a cada número hi ha informacions del mateix: comunicats diversos, polèmiques amb diaris, la transcripció dels debats, articles d'opinió, notificacions de reunions, acords, etc. fins al punt que es pot afirmar que "Lo Catalanista" és el diari oficial del Congrés.

Aquests són els materials més importants, afortunadament ja exhumats ⁹⁵ tot i que no s'ha pogut conservar cap exemplar de l'edició original del Diari del primer Congrés Catalanista ⁹⁶. Aquesta importantíssima crònica és publicada pel periòdic l'endemà de cada sessió gràcies a l'aplicació del sistema taquigràfic, és la primera vegada que s'utilitza en premsa catalana, en un mètode tant modern aleshores i en un esdeveniment tant extens cronològicament com el Congrés la transcripció taquigràfica com a fórmula periodística ⁹⁷. Quan acaba "Lo Catalanista" el "Diari Català", el primer de desembre, inclourà una nota dient que ⁹⁸ continuarà publicant el Diari de Sessions.

4.4 La lluita per un mercat

4.4.1 La voluntat d'expansió

El "Diari Català" constitueix una de les activitats d'Almirall més reeixides i que li atorguen més popularitat. L'existència d'un quotidià, el primer exclusivament en llengua catalana, que des del 4 de maig de 1879, diada tradicional dels Jocs Florals, fins el 30 de juny de 1881, cada dia de la setmana ofereix informació i opinió des d'una perspectiva catalana és un esdeveniment singular. Altres periòdics barcelonins també tenen, naturalment, en llengua castellana però, una preocupació òbvia per les qüestions decisives del país, com ara les econòmiques. En el combat proteccionista al costat del "Diari Català" trobem "La Publicidad", "El Diario de Barcelona", "El Diluvio" ... Es, no obstant, la primera vegada en la història moderna que un diari en català apareix i ho fa d'una forma digna, amb paginació normal, amb un conjunt de col.laboradors de qualitat, amb la impressió reeixida, etc. configurant un producte ben competitiu amb els periòdics que es fan en castellà a Barcelona. Surt a la palestra tenint només com a objectiu "pensar i obrar a la catalana", segons llegim en el número prospecte inicial que és tota una declaració de principis.

La vida del periòdic no és atzarosa, tret d'unes poquíssimes excepcions. El diari apareix cada dia i efectua gràcies a un ampli equip, una labor constant de creació d'opinió, de col.laboració en campanyes, d'organització d'actes, de publicació de materials afins, etc. Constitueix una preparació del camí que seguiran, uns anys després, moltes publicacions diàries en català que naixeran de nou o seran la transformació d'antics setmanaris

o revistes que passaran a diàries. No és, però, un diari de masses sinó d'una minoria sensibilitzada. El paper majoritari l'acapara el popular "Brusi" o "Diario de Barcelona" i el "Correo Catalán" en el pla conservador i "La Imprenta", "La Publicidad" i la "Gaceta de Cataluña" en el liberal.

Durant els vint-i-sis mesos de vida del "Diari Català", Almirall, fundador i dirigent, hi revesteix totes les figures -de direcció propietat, gestió, control, etc.-, tret d'un brevíssim període, durant el Congrés Catalanista, l'octubre de 1880, que és dirigit per Antoni Feliu i Codina. El periòdic és una bona contribució a la divulgació de l'ideari fundacional, que s'exposa en el número prospecte del primer de maig de 1879, tres dies abans de l'aparició, per tal d'aspirar a la creació i expansió d'una consciència col·lectiva genuïnament catalana, d'una opinió pública que reaccioni trencant amb la dominació ideològica dels partits dinàstics, de la influència centralista; ho indica clarament en el número prospecte del primer de maig:

"Perquè el diari és la gota d'aigua que forada les roques. No té, tal vegada, la importància del llibre, producte de llargues meditacions i d'estudis seriosos; no impressiona com el teatre ni com una bona obra literària o artística, però en canvi té la constància, l'assiduitat; i en ella funda el seu poder quasi sense límits. Les impressions del llibre i del treball d'art són fortes, però generalment poc durables, mentre les del diari arriben, a força de temps fins a modificar el caràcter i les idees dels lectors".

En l'exposició inicial d'objectius s'esmenta el tret essencial que vertebrarà la base ideològica del diari: el sentit de progrés. Hi hauran comentaris i notícies de tots els esdeveniments científics més importants del moment, del gas a l'enllumenament

públic fins a l'energia elèctrica, del ferrocarril i els seus enllaços fins a l'urbanisme i de l'impuls al renaixement polític del fet català. El diari no només serà una plataforma receptora sinó alhora activa i dinamitzadora de fets com el primer Congrés Catalanista o la lluita en defensa de la llengua, el proteccionisme, la unitat territorial de Catalunya contra les províncies, etc.

El "Diari Català" té ben present sempre que ha de ser un periòdic ben implantat si vol sobreviure, si vol arribar a influenciar els àmbits socials, raó del seu naixement com hem vist en la descripció del programa fundacional. En aquest text programàtic que veurem més avall remarca que si té l'adhessió dels lectors i subscriptors podrà seguir la seva vida amb expansió. Després de la primera pausa arran la suspensió decretada pel Tribunal d'Impremta insisteix també altre cop en la mateixa noció del favor dels lectors. Dos anys després repetirà encara la idea: convé el suport popular per a garantir l'èxit de la iniciativa.

Paral·lelament en aquesta necessitat d'adhessió i fidelitat del públic el segon aspecte a remarcar és la voluntat de millora, per a competir amb una premsa diària barcelonina en transformació. Els anuncis que publica a "Lo Tibidabo" indiquen que "reapareixerà lo dia 19 del mes corrent notablement millorat en sa part material y de redacció"⁹⁹. La voluntat de canviar per a millorar és present i en tots els comunicats editorials importants apareix.

Com a limitacions tindrà a més de les dificultats del mercat que hem vist anteriorment la feblesa empresarial i l'autocensura en el text que el farà més dòcil tot i la radicalitat dels plantejaments en relació les altres publicacions catalanes

99a

Ho podem veure en una de les diverses notes que l'Administració, la Redacció o tanmateix Almirall efectuen. Vegem-ne una de mostra:

100

"Al reapareix el DIARI CATALA veuran los nostres lectors que surt completament millorat. En lo relatiu a la part material, hem buscat la impremta que hem cregut podia tirar-lo ab mes perfecció, y esperém, que no se'ns pendrà per inmodestos si dihem que avuy per avuy es lo DIARI que surt mes ben imprés dels de Barcelona.

En lo relatiu a redacció lo primer que notarán nostres lectors es que habém procurat donar unitat a la ortografia. Això no ho hem conseguit del tot, perque no es cosa de ferse en un dia pero creyém estar en camí de lograrho. Hora es ja de que la llengua catalana s'unifique en tots los que escribim en catalá prescindint de prevencions y d'escolas, a fi y afecte de que l'idioma adquireixi una condició que tenen tots los idiomas vius.

Desde avuy, també notarán los lectorss (sic) gran milloras en los butlletins metereològichs, y astronòmichs puig que no sols son abundantissims en datos sino que donan a coneixe a la nostra terra los resultats del Actinometre aparato de recent invenció. Gracias a la complacencia del Ajuntament, que ha tingut a bé autorisarnos a col·locarlo en un dels quadros del Parch, podém donar los datos del nou instrument ab exactitud. Doném las gracias al Ajuntament.

No volem parlar de las demés milloras que introduhirem en los cos del periòdich, perque preferim que 'ls lectors los notin per si mateixos.

Sols falta, que 'l públich segueixi favorintnos com fins ara per poder posar lo nostre DIARI a l'altura que desitjem. Entre tots, com diguerem lo primer di, hem de portar la

barca á port. A tots donchs supliquem que 'ns ajudin. Tots tenim amichs y relacions, y entre ells podem propagarlo.

Aixis ho esperem per lo llustre del DIARI y pe'l be de la causa que defensa en la premsa."

LA DIRECCIO

Tot seguit d'aquesta declaració s'inclou l'avis dient que amb el número del dia s'inclou el primer full del fulletó de Bret Harte i E. A. Poe al costat dels altres existents.

Les principals realitzacions que efectua són el suplement --el femení i el literari--, el fulletó i el Congrés Catalanista, dels quals ens ocupem en altres apartats. Podem veure ara, sintèticament, quina és la posició del periòdic en el que fa referència a tradició i modernitat, a rütina i a progrés. El "Diari Català" obtarà, en tots els camps per la novetat, sigui de la indole que sigui. Detectem, per tant, la presència dels següents elements en la voluntat de millora del periòdic:

Taula núm. 8

Elements d'atracció i consolidació de públic per part del "Diari Català".

Elements convencionals	Elements novedosos
Fulletó	Dades metereològiques pròpies
Números monogràfics	Suplement femení
Certamen Literari	Suplement Literari
Xarxa de Corresponsals (àmplia)	Bústies pels lectors
Informació i Opinió (extenses)	Informacions pròpies:
Publicitat il.lustrada	"Diari de Sessions del primer
Absència d'il.lustracions en text	Congrés Catalanista"
Il.lustracions (escasses)	Disseny i presentació acurada

Administració central	Redaccions autònomes
Informació especialitzada diversa	Format no convencional
Participació en accions col·lectives:	Anuncis per paraules
Cròniques de comarques	Promoció activitats pròpies:
Reportatges matèries exòtiques	Congrés Catalanista...
	Subscripcions ideològiques

Font: Elaboració pròpia.

Tot just iniciada la represa després de la primera suspensió el 19 d'agost de 1879, el "Diari Català" publicà, en pàgines interiors, un llarg editorial --Nostra reaparició--, que reproduïm a l'apèndix, afirmant que no es renuncia a res del programa fundacional, mentre que en portada, lloc habitual on s'insereixen les notes adreçades als lectors, anunciats, distribuïdors, corresponents, etc. en caràcter tipogràfics destacats i signat per la Direcció s'esmenten les millores tècniques del "Diari Català".

La voluntat de millora és clara, l'endemà apareix una nota, dins de Noticias de Barcelona, també en portada, amb el títol L'actinometre. Servey meteorològich especial del DIARI CATALA on es descriu minuciosament aquest aparell, que senzillament consta de dos termòmetres un dels quals ennegrit per a tenir un referencial en relació la temperatura ambiental i la temperatura directe per influència solar. A partir del dia 19, després de la primera suspensió, d'aquest mes d'agost el Butlletí Meteorològic anirà acompanyat del Butlletí Astronòmic a cura del jove I. Martí Turró amb totes les dades que és possible de recollir segons l'observació visual: tipus de núvol, estat de la mar, direcció dels núvols... i dels instruments com ara les temperatures màximes i mínimes, la tensió del vapor, etc.

Detectem aleshores una voluntat de millorar el periòdic i els dos fets més relevants són l'establiment de bústies en diversos indrets de la ciutat per a rebre informacions del públic i també per què els subscriptors puguin entrar més fàcilment en contacte en les seves peticions de números endarrerits de fulletons, suggerències, etc. Les bústies seran sovint utilitzades pels lectors fent tramesa de comunicats, cartes, fins i tot articles... materials tots ells que seran publicats àdhuc de forma anònima. La segona gran iniciativa serà l'establiment d'unes noves redaccions a les capitals de província tot i la posició crítica d'Almirall i el "Diari Català" com es desprèn de la lectura de l'article Quatre en una .

101

La novetat de les bústies comença a aplicar-se el 24 d'agost de 1879 amb l'obertura de quatre bústies que s'aniran ampliant, el setembre seran deu, etc. Les "Reglas" que s'estableixen són d'una obertura cap al públic total:

102

"1a. Qualsevol suscriptor ò no suscriptor que tingui alguna queixa, reclamació ò notícia que cregui d'interès públich, lo depositarà per escrit ò sens firmar en lo present bussò.

2a. De tot escrit depositat en los bussons se 'n donarà compte en lo DIARI à menos que sigui impossible per la naturalesa de son contingut.

3a. Los escrits depositats en lo bussò podran anar firmats ò sens firmar. Al dar compte dels primers, si la firma es de persona coneguda, 's farà d'una manera afirmativa.

4a. La Direcció del DIARI guardarà la mes absoluta reserva, sempre que baix firma coneguda se li demani."

Desconeixem el grau d'acceptació que tingueren i per tant el seu èxit ja que molts dels textos del "Diari Català" no tenen dades

sobre el seu origen. Són però relativament abundoses les referències a comunicats --cartes al director en diriem avui-- on hi figura la procedència d'haver estat lliurades a una bústia. 103
Aquestes eren relativament nombroses .

Taula nòm. 9

Relació de bústies del "Diari Català".

Llibreria Teixidó i Parera	Pi, 6
Parador de cotxes de Barcelona	El Clot
Centre Catalanista	St. Martí de Provençals
Tranquil Taller	Lleida
Redacció "Diari Català"	Fernando, 32, 1er.
Redacció "La Renaixensa"	Portaferrisa, 18 baixos
Foment Gracienc	carrer Major, Gràcia
Plaça de la Revolució	Gràcia
Plaça Isabel	Gràcia
Carrer de Sant Joan. 27	La Barceloneta
Bassas de Sant Pere, 18	
Imprenta de l'Acadèmia	Rda. Universitat, 96
carrer del Gasdmetro	Poble Nou
carrer de la Cera, 8	

Font: Elaboració pròpia.

Abans d'establir les redaccions a Girona, Tarragona i Lleida el "Diari Català" vol aprofundir els seus lligams amb l'àrea geogràfica més pròxima i així enceta una original iniciativa amb voluntat d'ampliar que resta en una aspiració atenent que només fou feta una redacció i administració nova a Gràcia:

"...desitjosa la Redacció del DIARI de que aquest sigui expressió fidel de la opinió pública catalana y eco de las necessitats que se sentin en las diversas localitats de Catalunya, enviarà periòdicament comisions de son seno, à fi de enterarse personalment y per sos propis ulls, de aquellas necessitats y dels desitjos de las localitats, à fi de poder luego tractar tals materias ab perfecte coneixement de causa."

Una delegació del periòdic va aleshores a Gràcia amb la

col.laboració del Foment Gracienc i convida a tots els graciencs a exposar el que els interessi, facilitar notícies, etc. "aixís, y sols aixís, compreném nosaltres los debers de la premsa diaria; aixís y sols aixís creyém cumplir la nostra missió de periodistas. Sols falta que 'l públich secundi la nostra idea, lo que no hem dubtat ni un moment." El 22 de desembre, apareix la novetat: es crea una sucursal de l'Administració, autèntica novetat en el panorama periodístic, a Gràcia, al davant de la qual s'hi posa a Francesc Derch ¹⁰⁵. L'endemà un article editorial assenyala l'èxit que tingué la convocatòria, foren diverses les entitats que comparegueren i s'anuncia que apareixen articles sobre els problemes de les "poblacions subalternas (que) tenen verdaders desitjos de que la premsa las ajudi à sortirse del trist estat en que moltas se troban."

La segona gran iniciativa en el que significa la projecció pública arreu Catalunya serà l'establiment de redaccions i administracions a les capitals de provincia. Aquesta acció és gairebé simbòlica, només tres mesos atenent la dissolució del periòdic que sobtadament desapareix el 30 de juny i ens cal retenir dades per a entendre aquesta mort com ara aquesta de l'inici de les delegacions provincials per a situar el final del "Diari Català". Un periòdic que vol desaparèixer no obre sucursals a les portes de la mort. El text és vitalista, ple d'esperances i obre unes portes a un futur que es presenta falaguer:

"INNOVACIO

Lo DIARI CATALA que conta ab tres anys de vida, per lo creixent favor del públich se trova ja en situació de reali-

sar un pensament que ve acariciant desde sa fundació ò siga lo de convertirse en lo verdader diari de Catalunya.

Al efecte desde 'l dia 26 del corrent mes de Mars deixarà de ser diari exclusivament de Barcelona per passar á ser-ho també de Girona, Lleya y Tarragona. En cada una d'aquestas capitals de provincia tindrà establerta Redacció y Administració.

De totas ellas donarà las noticias al dia, utilisant al efecte los carrils y 'l telègrafo, de manera que tractarà ab perfecte coneixement de causa las qüestions d'interès particular de cada una de las provincias catalanas. Al mateix temps seguirà com fins ara, ocupantse de tot lo que moga l'atenció pública en Catalunya y fora d'ella, per lo que tindrà per los lectors lo doble interès de periódich local y general.

L'esprit del DIARI CATALA es ja ben conegut y pot condensarse en lo lema que té per guia: Catalunya y avant sempre."

La renovació es fixa també en la capçalera i seccions fixes de la primera pàgina, així l'endemà, dia 27 de març, canvia la portada. La taca negra que representa la muntanya central de Montserrat amb l'escut de Catalunya, tres mostres del progrés i la tècnica: el telègraf i el ferrocarril i la indústria representada per una màquina de filats o agrícola amb la capçalera integrada esdevindrà més airosa, més àgil. Es torna gris el fons de Montserrat amb la qual cosa es dilueix aquesta taca negra. S'espaien i es canvien per models més moderns, la màquina de filats o agrícola i la locomotora. El nom de DIARI CATALA esdevé més clar, ocupa tota la part superior, com anteriorment, però l'efecte visual és molt més impactant atenent el guany de claretat. Es manté el llaurer sota l'escut però en el nou grafisme serà molt més clar, s'ha substituït el primitiu dibuix per un de traç net.

La línia boirosa final, de sota l'escut, es transforma en una cinta més airosa. En conjunt, una capçalera molt més dinàmica ¹⁰⁷.

Curiosament trobem elements comuns, no conceptuals sinó en presentació, en la revista "La Veu del Montserrat" i el "Diari Català". L'escut de Catalunya, central i al mig de la muntanya de Montserrat i els motius florals ornamentals a la part inferior són els elements comuns. La muntanya de Montserrat és element comú a moltes publicacions, des de "L'Arch de Sant Martí" (1886) en la capçalera d'Alexandre de Riquer a "Lo Pensament Català" (1900) passant per "Lo Regionalista" (1895), "La Veu de Catalunya" (1891) o els butlletins del Centre Català.

Arrodoneix el marc de presentació el nou lema sota el "Polítich y literari" que és manté. Ara hi figura: "Redactat en las quatre provincias de Catalunya". Finalment, es substitueix les quatre regletes en les quals hi havia la datació, adreces, preu, sants del dia, etc. per uns espais més clars, més grans.

La voluntat de renovació és evident. En no tenir les adreces de les redaccions i administracions de Lleida, Girona i Tarragona així com les esglésies que celebren les quaranta horas de les mateixes ciutats es substitueix per punts seguits. El dia 28 ja hi haurà les adreces. Són:

Girona: Plaça de la Constitució, 9 (Llibreria Dorca)

Lleida: Plaça de la Constitució, 21

Tarragona: Rambla de Sant Joan, 58

En la crítica que fa de la societat espanyola de l'època, cinc anys després de la desaparició del "Diari Català" Almirall escriu ^{107a} la seva opinió sobre el paper de la premsa, ja hem vist la imatge ideal que tenia el 1879, l'explicita en un apartat de la declaració inicial al prospecte destacant-ne el seu alt valor propagandístic com a element de formació de la causa catalanista ("la gota d'aigua") i, anys després, ha evolucionat cap a posicions un xic més realistes:

"(...) el diario El Globo, de Madrid, La Publicidad, de Barcelona y algún otro tienen el suficiente número de abonados para permitirse ser independientes. Claro que esos periódicos no cuentan sólo con abonados de su partido, sino con el público en general, y ello debido al grabado --un cliché de tercera o cuarta mano-- que adorna cada día su primera página.

En Madrid, así como en otros grandes centros urbanos de España, los periódicos que gozan de una existencia y dan dinero a sus propietarios son aquellos que no dependen de ningún partido, de ninguna camarilla, o que gozan de una dependencia tan "dependiente" como La Correspondencia de España, la publicación de mayor tirada, y que es siempre ministerial..., sea cual sea el Ministerio que asuma el Poder. Cambia de color con todo cambio político y se da el caso, en ocasiones, de combatir por la noche lo que defendía por la mañana."

El "Diari Català" no podia competir amb els grans diaris que estaven arrelats amb tradició d'anys i estructures consolidades però la fragilitat de la premsa diària que feia la presència d'un diguem-ne estandard li podia facilitar una creixent implantació i el periòdic excel·leix en la millora del seu contingut. Utilitzarà la secció telegràfica amb habilitat i extensió nota-

ble, crearà una notable xarxa de corresponsals per les principals ciutats catalanes i també habitualment publicarà informacions de les grans capitals europees amb presència gairebé diària de Madrid i París, aquestes dues ciutats es veuran reflexades al "Diari Català" amb una constància i assiduitat notable, ocupant-se els corresponsals no només de la vida política sinó també de la social i econòmica, en menor rang de la literaria i artística. Un diari, el 1879, no necessitava una gran estructura humana i tècnica, la paginació i el format els limitaven, si tenia una paginació alta, per exemple 32 pàgines, el seu format era minúscul, tipus llibre, format quartilla, cas del "Diari de Barcelona", i si la paginació era mínima, 4 pàgines, el format era el màxim, format "llençol" superior al tabloide actual, cas de "La Publicidad" per exemple. El "Diari Català" opta pel format intermedi, tamany foli amb una paginació adequada, 8 pàgines, similar al del "Correo Catalán" oferint-ne els diumenges un plec més quatre. Els dilluns reduirà les pàgines a la meitat i només farà sempre una sola edició diària en el format habitual de 240 x 330 mm. tant en l'edició central com en les alternatives.

Aquest format permet que el disseny sigui atractiu, són tres columnes a diferència de la columna única del format petit o de les innumerables, fins a set, del format gegant. L'interliniat ampli, l'ús de filets de separació de textos, la presència, embrionària però creixent, de titulars, la presència més extensa que en altres diaris, de signatures, etc. són elements que caracteritzen la premsa diària actual i troben en el "Diari Català" un precedent digne de destacar. Incloure anuncis en portada, els

telegrams d'última hora en la part final de la darrera pàgina, la disposició tipogràfica constant en les seccions en les quals estructura el contingut: Notícies de Barcelona, Secció editorial, Opinió, Corresponsals, Varietas, Comunicats i secció oficial i Publicitat i telegrams fa que sigui una estructuració, aleshores, moderna que amb la claretat del disseny, amb abundància d'espais blancs en la separació dels textos, divergeix notablement dels periòdics més representatius de l'època com ara el "Diario de Barcelona" que, per exemple, manté una distribució textual similar a la premsa de segles anteriors: textos inclosos acumulativament sense gairebé separació, manca de titulars, de signatures habituals, etc. Aquest model rutinari serà el que adoptarà "La Renaixensa" el 1881 quan aparegui seguint la via tradicional, conservadora.

El "Diari Català", per tant, serà modern, no només en el seu contingut renovador estructurat en uns eixos que veurem més avall sinó en la seva presentació.

4.4.2 Difusió del "Diari Català"

Es molt difícil arribar a establir la difusió del "Diari Català" sense disposar del seu arxiu i per tant sense conèixer les dades de tiratge, les llistes de subscriptors, etc. Movent-nos en les poques dades que disposem pensem que era a l'època força elevat en relació la premsa diària de Barcelona. No arribava a ser competència, ni de bon troç, amb el capdavanter aleshores, el "Diario de Barcelona" però no era pas dels darrers. Estaria situat en el bloc dels periòdics mitjans. Per a un diari que tot just neixia ja era important. Disposava d'un coixí que era el del gruix polític dels republicans federals i el de la massa de seguidors de la Renaixença cultural. Un periòdic que neix, el 1879, en català i que es proclami polític i que enceti com a activitats fonamentals, arran el naixement, la creació d'un suplement literari i d'una biblioteca literària havia de comptar forçosament amb seguidors nombrosos dels dos sectors que hem esmentat. I, com veurem, els tindrà, tant a Barcelona com a comarques.

Per a estudiar la difusió del "Diari Català" ens hem fixat en el contingut del periòdic tot establint diverses taules per tal de veure detalladament les pistes que poden il·lustrar en aquest camí i també en les dades de les estadístiques del timbre que és el concepte que es pagava a correus per la tramesa d'exemplars enviats als subscriptors. Hi ha queixes dels subscriptors de fora de Barcelona les quals apareixen, com veurem, al mateix diari i, en canvi, no n'hi ha dels subscriptors de Barcelona. Per a la qual cosa podem pensar, el diari no ho indica, que tenia un

sistema de repartiment propi per la ciutat comtal mentre confiava a correus la tramesa per a la resta de Catalunya. Segonament ens fixarem en els quantitats que es pagaven com a impost del timbre. Són escassament fiables però tanmateix ens seran aproximatives.

Vegem, per començar, la relació de ciutats que apareixen citades en la secció inicial de "Correspondencias particulars" els dos primers mesos de vida. Aquesta taula ens permet, veure aproximadament, de quines zones de Catalunya el "Diari Català" té implantació, almenys en néixer, en concepte de lectors que hi escriuen, i poder afirmar, per tant, clarament, que el "Diari Català" s'hi distribuïa tot i que hi ha moltes altres ciutats a les quals també arribava:

Taula núm. 10

Relació de ciutats a les quals arriba per subscripció el "Diari Català".

Berga
Cassa de la Selva
Capellades
Figueres
Gandesa
La Junquera
Lleida
Manresa
Maó
Mataró
Monistrol
Palafrugell
Palma
Reus
Sabadell (diversos)
Sallent
Sitges
Tarragona
Terrassa
Tortella
Torroella de Montgrí
Vilafranca del Penedés
Vilanova i la Geltrú
Vilassar de Mar

Font: Elaboració pròpia.

Una altra dada útil en la difusió d'una publicació és determinar quines són les publicacions que obtenen dades o bé que polemitzen, reprodueixen articles, etc. En el cas del "Diari Català" hem vist en pràcticament tota la premsa en llengua catalana i en la liberal referències, en la premsa conservadora sovint polèmiques, en la premsa comarcal igualment referències. Per exemple l'article L'astrònom y'l colomista es traduït al castellà i publicat per "Las Provincias" segons la nota de "La Veu de Catalunya" del 22 de juliol del 1880 i i igualment és reproduït per "la Mañana" segons indica el "Diari Català" (15-IX-1880). El "Diario de Avi-

sos" de Cartagena critica la divisió de seccions del "Diari Català" en Catalunya, Espanya i Estranger dient que si pensen potser que Catalunya no forma part d'Espanya. Ho desmenteixen (1-VI-1879) i en to jocós escriuen que s'obliden de la secció Barcelona i, passant a la càrrega, els acusen d'ingratitude i injustos. En "El Eco del País" arribem a trobar en només tres mesos cinc referències .

Les discussions sobre l'impost del timbre són nombroses i cada periòdic argumenta al seu favor, cas de ser dels qui més pagava, en voler ocupar els primers llocs de la llista. La discussió és especialment virulenta a Madrid, en funció de la recerca de publicitat. Es pagava en funció del pes i aquest depenia del format i de la paginació. Caldria veure les equivalències entre el pes del "Diario de Barcelona" (format quart, 32 pàgines), el de "El Diluvio" (similar) o "La Campana" (gran format, 4 pàgines). "El Correo Catalán" disposava de la mateixa paginació i format que el "Diari Català". Existeix una notable bibliografia ¹⁰⁸ sobre aquestes matitzacions i polèmiques les quals ens ajuden a situar al seu punt aquesta font essent la conclusió que és dubtosa per les constants irregularitats que es detecten. Però és la única que tenim i ens cal acudir-hi forçosament. Aquest aspecte és un dels més desconeguts de la premsa catalana de la Restauració, l'altre és el Tribunal d'Impremta, del qual és coneixen ben poques referències fins l'aportació documental que hem efectuat i convindria esmentar que el 23 de juliol de 1880 té lloc un procés per la falsificació del segell de timbre que fa l'impressor reusenc Joan Cabero i Sardà. La vista té lloc a Reus el 18-II-1880. La condemna és de tres mesos i un dia d'arrest i la multa de 200 ptes. La presó li es confirmada però, en l'apel·lació, la multa es rebaixa a 150 ptes. i si no la paga ^{108a} se'l condemnarà a un mes més de presó .

Les xifres que veurem corresponents a l'any econòmic des de l'1 d'octubre de 1876 fins al 30 de setembre de 1877 afegint les

dades d'anys econòmics posteriors ens aporta les següents dades que figuren en la Relación de cantidades satisfechas en la Administración Económica de Barcelona por las empresas periodísticas para el impuesto del timbre durante el año económico de 1880 a 1881 així com en els anys anteriors:

Taula núm. 11

Impost del timbre dels anys econòmics 1876-1877, 1877-1878 i 1880-1881.

	1876-1877	1877-1878	1880-1881
"Diario de Barcelona"	9.779,82	9.349,75	10.309,56
"La Imprenta" (post. "El Diluvio")	1.927,20	2.934,90	3.108,57
"La Crònica de Catalunya"	745,14	1.698,50	2.258,17
"La Campana de Gràcia"	688,37	1.305,60	1.875,96
"El Correo Catalán"	596,49	1.291,41	1.534,49
"Boletín Oficial"	511,20	671,70	478,02
"Diari Català"	-----	-----	840,12
"Gaceta de Barc." ("Gac. de Cat.")	401,22	525,12	696,67
"La Correspondencia de Catalunya"	-----	-----	660,12
"La Renaixensa"	-----	-----	555,09
"La Vanguardia"	-----	-----	391,04
"Fomento de la Producción Nac."	257,52	181,80	-----
"El Gobierno"	-----	-----	283,35
"El Monitor de Primera Enseñanza"	124,20	137,34	241,98
"La Revista Social"	174,15	310,22	253,38
"Lo Nunci"	-----	222,81	278,76
"El Noticiero"	-----	-----	199,80
"Lo Burinot"	-----	-----	113,10
"El Clamor del Magisterio"	93,30	101,55	109,74
"El Anunciador de Catalunya"	89,55	115,38	-----
"El Anunciador de Barcelona"	-----	121,26	-----
"La Bomba"	149,46	126,54	101,70
"Diario Liberal"	-----	-----	96,90
"El Liberal"	-----	-----	93,90
"El Restaurador Farmacéutico"	41,70	86,31	89,55
"La Veu del Montserrat"	-----	47,25	285,54
"La Independencia Médica"	47,70	37,50	86,88
"El Fomento de la Producción Esp."	81,45	103,43	86,79
"Diario de Villanueva y Geltrú"	56,10	53,25	68,45
"La Notaria"	64,20	37,50	43,80
"El Anunciador Catalán"	-----	37,50	-----
"Boletín de Ventas"	-----	-----	32,46
"El Obrero"	-----	-----	19,68
"Derecho del Notariado"	-----	-----	18,24
"Los Negocios"	-----	-----	16,41

"La Publicidad"	-----	27,60	850,26
"Las Misiones Católicas"	-----	-----	11,14
"Boletín de Ventas de Bienes Nacionales"	20,88	-----	10,74
"Revista Bibliográfica"	-----	11,40	-----
"La Papallona"	-----	6,90	-----
"La Voz de las Afueras"	-----	-----	3,60
"Correspondencia de Barcelona"	3,54	90,90	-----
"La Cotorra"	0,30	-----	-----

Font: "Diario de Barcelona", 29-IX-1881.

Detectem que davant el "Diari Català" hi figuren el "Diario de Barcelona", "El Diluvio", "La Publicidad", "La Crónica de Cataluña" i "El Correo Catalán". Per sota: "Gaceta de Cataluña", "La Correspondencia de Cataluña", "La Renaixensa", "La Vanguardia", "El Diario Liberal" i "El Liberal". La majoria d'aquests darrers són diaris nascuts recentment i també periòdics especialitzats. El "Diari Català" figura, en el que fa referència a comarques, i segons les quantitats pagades pel timbre en el grup de diaris mitjans tot i que les seves posicions són importants, fixem-nos en les cotitzacions del "Diari Català" i de "La Publicidad".

Més endavant trobem, i l'evolució ens pot ajudar per a entendre més bé la seva posició en el marc de la premsa barcelonina diària, el "Diari Català" en les següents xifres:

Taula núm. 12

Import del pagament dels drets del timbre el 1886 i 1888.

	1886	Subscriptors el 1886	1888
"Diario de Barcelona"	723,17	1.875	860,80
"El Correo Catalán"	425,12	1.945	496,02
"El Diluvio"	367,93	1.571	375,45
"La Publicidad"	263,75	1.649	384,00
"La Campana de Gràcia"	186,01	13.000	-----
"La Renaixensa"	133,11	635	61,68
"La Vanguardia"	70,95	363	94,42
"El Barcelonès"	68,97	372	94,23
"La Dinastia"	34,42	176	72,90
"La Democracia"	27,73	217	-----
"Diario Mercantil"	-----	---	261,00
"El Suplemento"	-----	---	315,84
"La Nació"	-----	---	296,12
"La Tramuntana"	23,96	1.833	-----
"La Tronada"	85,44	1.089	-----
"Lo Fusilis"	74,72	677	-----
"Lo Monitor"	67,16	81	-----

Font:

1886. "La Campana de Gràcia", 894 (1886) Cf. de BOZAL, Valeriano: La ilustración gráfica en el siglo XIX, Madrid, Corazón, 1979. Les xifres que facilita Bozal, extretes del setmanari citat són semestrals i les oferim mensuals per tal de donar correspondència amb les del 1888 mensuals.

1888: "La Veu del Centre Català", 17 (4-II-1888).

Les xifres de difussió en la premsa del XIX són veritablement difícils d'averiguar. Altres autors que s'han ocupat d'estudiar revistes o diaris de comarques arriben també a silenciar, força-dament, aquest aspecte. Podriem, amb tot indicar alguna dada. "La Veu del Montserrat" el 1879 té 503 renovacions o noves subscripcions fetes per correu i de fora de Vic, "La Renaixensa" disposava de 800 subscripcions el 1881, "La Veu de Catalunya" (setmana-

ri) venia entre 1.000-1.500 exemplars .

Tenim, doncs, que la premsa en llengua catalana es belluga en xifres entre el mig miler i els dos milers d'exemplars. Desconeixem els exemplars venuts al carrer i el total de subscriptors per la manca de conservació dels arxius, del valor dels venuts a subscripció fora de Barcelona tenim només la quantitat que es pagava al timbre.

Coneixem els exemplars del "Diari Català" que s'esmenta en la taula nùm. 11 que són els equivalents al pagament anual de 840 ptes. La cotització era de 3 ptes. per cada 10 quilograms, una tarifa que és manté inalterable del 1871 fins el 1900. El següent càlcul ho indica clarament:

El "Diari Català" consta que liquidava 840 ptes. que paga a l'any, dividit per 12 mesos són 70 ptes./mes. i si sabem que 61 ptes. són 300 exemplars (V. la nota de "La Veu del Centre Català" de 1888) 70 ptes. seran 350 exemplars que van a comarques però per la diferència de pes hem de multiplicar-ho per dos en ser el doble d'exemplars de "La Renaixensa" els qui caben del "Diari Català" en un quilogram ¹¹⁰ . Per tant tenim 700 exemplars.

Si ho calculem en lloc del preu pel pes sabem que en 4 quilograms hi havia uns 300 exemplars de "La Renaixensa", i 70 ptes. que paga mensualment el "Diari Català" equivalen a 233,33 quilograms els quals dividit per 31 dies són 7,52 quilograms diaris. Aquests quilograms tenen l'equivalència en exemplars del "Diari Català

per quilogram següent atenent que 4 quilograms de "La Renaixensa" són 300 exemplars seus i 600 del "Diari Català". Per tant en 1 quilogram corresponen 75 exemplars de "La Renaixensa" i 150 del "Diari Català". Multiplicant aquests 150 per 7,52 kilograms obtenim 1.125 exemplars diaris.

En conseqüència sabem que el "Diari Català" envia a comarques diàriament entre 700 i 1.125 exemplars que fent el promig per obtenir una xifra més ajustada a les dues esmentades surten 912. Aquests càlculs són difícils d'establir amb precisió però la xifra ens sembla prou raonable atenent les consideracions anteriors.

Caldrà situar aquests exemplars en el conjunt de la premsa de l'època. Seguint l'esquema anterior trobem els següents tiratges que a anotem a títol aproximatiu atenent les dificultats de precissar-ho amb exactitud:

Taula núm. 13

Tiratge de la premsa barcelonina tramesa a comarques en el període de 1879-1881.

	1876-1877	1877-1878	1880-1881
"Diario de Barcelona"	4.003	3.831	4.224
"La Imprenta" (post. "El Diluvio")	789	1.202	980
"La Campana de Gràcia"	1.500	2.846	4.089
"El Correo Catalán"	650	1.401	1.665
"Diari Català"	-----	-----	912
"Gaceta de Barc." ("Gac. de Cat.")	874	1.145	1.518
"La Renaixensa"	-----	-----	227
"La Vanguardia"	-----	-----	160
"Lo Nunci"	-----	484	606
"Lo Burinot"	-----	-----	123
"La Bomba"	324	274	220
"La Veu del Montserrat"	-----	51	310
"La Publicidad"	-----	58	1.853

Font: Elaboració pròpia.

Resta però la incògnita de Barcelona. Un periòdic pot tenir un tiratge enorme a Barcelona i molts pocs subscriptors a comarques i a l'inrevés, però, generalment, les xifres són força coincidents i així el periòdic de tiratge alt a Barcelona també tenia una bona implantació comarcal precisament perquè el que es pagava de timbre ho era de tots els periòdics barcelonins la qual cosa ja ens indica el valor comparatiu i com el tiratge que s'enviava a comarques era sempre inferior al que es feia, en el cas de diaris barcelonins, a Barcelona.

Una altra dada important per a saber el volum del públic catalanista és la xifra dels mil dos-cents assistents al Congrés Catalanista del 1880. Si ens fixem que el nombre d'assistents és

majoritari de Barcelona i que de comarques naturalment no hi van
anar tots els qui van voler podem deduir que pensar que el "Diari
Català" venia a Barcelona uns dos o tres mil exemplars no és cap
exageració. Sumant els exemplars i optant per un criteri conser-
vador podriem indicar que el tiratge del "Diari Català" es deuria
aproximar, per defecte, als tres mil exemplars diaris com a
mínim. Quantitat ben respectable i important en relació als
títols diaris no pas en relació al total de premsa en llengua
catalana que es belluga en unes xifres del 14 % del total
111
editat .

A partir del 5-IX-1879 deixa de vendre pel carrer, aquesta era
una acció habitual que hem trobat documentada des del 1874 ^{111a} i
anuncia ¹¹² que qui vulgui adquirir-lo que el compri a les
estacions de ferrocarrils, a l'administració o als kioskos.
Segeix admetent subscripcions i també gràcies al sistema nou de
les bústies. Introdueix també un servei agradós com és donar
113
facilitats als subscriptors:

"ALS NOSTRES SUSCRIPTORS. Advertim a n'aquells suscriptors
que, per rahó de l'estació, solen anar a passar l'estiu a
fora de Barcelona, que si avisan oportunament a l'Adminis-
tració, se 'ls enviarà allí ahont siguin, lo DIARI CATALA."

A mesura que arriba a comarques aquestes es fan eco del periòdic
i com és habitual el saluden, "Lo Carril de Vilanova" s'alegra
114
que arribi a Vilanova i la Geltrú i es congratula efussiva-
ment.

Els serveis de correus no funcionen però a la perfecció. El

"Diari Català" se'n queixerà sovint de retards en el subministre i d'errors. La premsa i el correu de Madrid es distribueix a Barcelona entre les quatre i les cinc de la tarda i així pot aprofitar-se per a l'edició de l'endemà però "són molts y molts los números com també cartas y demés correspondència que no's reben ab la deguda regularitat"¹¹⁵. El diari sempre ho denunciarà sigui en el seu ús intern, com hem vist, o bé en la distribució¹¹⁶ d'exemplars. Vegem una mostra:

ALS SENYORS SUSCRIPTORS DE SANT MARTI Y POBLE NOU

Creient que haurán desaparegut las dificultats que ocasionavan alguna irregularitat en lo bon reparto de aqueixos districtes, l'Administració de aqueix periòdich los hi prega se servescan donarnos avis si aixís no fos."

Després de la publicació del prospecte per l'any 1881, el primer dia de l'any, s'inclou una nota signada per la Redacció amb el títol Col·laboració en la qual es manifesta que un diari no és res sense el seu públic:

"Lo DIARI CATALA està avuy bastant extès, pero ha d'exten-dres molt mes encara. La idea catalanista es sens dupte la mes popular en la nostra terra, y just es que 'l diari la sustenta aspiri à ser també lo mes popular.

Demanem als nostres lectors que'ns ajudin à conseguirho, introduhint la nostra publicació per tot arreu ahon puguin. D'ella ho esperem tot, puig si son catalanistas, hi tenen tant interès com nosaltres mateixos. La empresa del DIARI CATALA no es purament mercantil; al mateix temps que mercantil es patriòtica."

La millora de les comunicacions fa que el periòdic vagi substituint els corresponsals que el duien a els cases pel sistema públic tot i les queixes constants però el 1880 la major part de Catalunya és ja en contacte ferroviari gràcies a les línies de

Barcelona a Port-bou (Granollers-Girona-Figuères), Barcelona-Tarragona, Barcelona-Vilafranca, Barcelona-Lleida amb froça ciutats ja connectades: Reus, Valls, Martorell, Arenys, Manresa, Martorell...¹¹⁷ El ferrocarril varià molt les costums i el comerç català. Fins i tot en la dècada dels vuitanta desperta expectació. Quan arriba a Ripoll s'anuncia que en els primers viatges que hi arribin es farà un servei de carruatges per arribar a Puigcerdà. Gràcies al petit rebombori que ocasionà els alts preus i les males condicions del transport podem assabentar-nos d'aquest fet que implicava aleshores un fenomen nou: el turisme d'interior¹¹⁸.

També contribuï a millorar la distribució del "Diari Català" i dels altres periòdics, ja que paulatinament, talment com correus, funcionaran, dins la ineficàcia general, amb una major eficàcia.¹¹⁹ En aquesta línia apareixerà una nota editorial indicant que a Vilassar restarà el servei propi suspès essent les subscripcions servides per correus.

"Los suscriptors de Vilassar que hagin anat rebent lo DIARI per medi de corresponsal y vulgan continuar afavorintnos ab sa suscripció se servirán donarnos son nom y domicili, porque havent deixat de tenir corresponsal en aquella vila, se 'ls servirà directament ab tota regularitat. L'ADMINISTRACIO".

Aquestes dades ens indiquen com el periòdic era paulatinament cada vegada més distribuït amb eficàcia i com la seva implantació anava en increment tot i les crítiques a correus de les quals hem fet una breu anàlisi de les sis que apareixen al llarg de la vida del "Diari Català".

El corresponsal de Vilafranca es queixa que de cada setmana quatre dies no rep el "Diari Català" i creu que els seus exemplars van a Sitges o a Vilanova. En canvi rep la subscripció del Casino del Vendrell que segurament no el deuria rebre habitualment. La redacció critica la "pèssima organització del ram que dirigeix en Barcelona" i "debem suplicar a nostres subscriptors que prenguin un poch de paciència, convensuts de que no es nostra la culpa. Per la nostra part estém, disposats a perjudicarnos y a tornarlos a remetre tots los números que no rebin y que se' ns reclamin. No podém fer més." ¹²⁰ Les queixes segueixen i després del juliol del 1879 tornen a la càrrega el març de 1880 denunciant que un carter volia cobrar la subscripció, ja pagada, a un subscriptor de Montesquiú. En ser aquest funcionari cosí del diputat conservador Francisco Domingo el "Diari Català" critica el caciquisme quan s'assabenta que el seu subscriptor no rep el diari ja que no va pagar al carter ¹²¹. No era però només a comarques, dins de Barcelona, i ens ho confirma el fet que les cinc col·leccions que hem consultat són totes elles incompletes, també hi ha problemes. S'envien, per exemple, periòdics que anaven al "Diario de Barcelona" i del "Correo Catalán" al "Diari Català" ¹²² i, en canvi, aquest, no en rep dels diaris que espera .

Sembla que les queixes són tant nombroses que ja ni es publiquen, només quan fa un mes que el subscriptor no rep el diari aleshores s'imprimeix la reclamació. Succeix amb Sant Boi, Moia, Capellades... ¹²³ acció que també ens il·lustra, d'altra banda, sobre la

popularització del "Diari Català" ja que ens confirma, per un altre camí el tiratge atenent que quan parlen dels subscriptors dels pobles sempre ho fan en plural, vol dir, com a mínim, dos o tres, i en ser aleshores unes dues-centes ciutats d'una certa dimensió ens referencia l'abast territorial del "Diari Català".

La problemàtica però amb correus és crucial. Sense aquest servei el periòdic no pot arribar a tot Catalunya. Les queixes s'expressen clarament:

"CORREUS. Novament tenim de pregar a ne'l Sr. Administrador principal dels de la provincia posi coto a ne 'ls abusos que per alguns de sos subordinats se cometen. Varios de nostres suscriptors se queixen de que passen dos y mes dias sense rebre lo DIARI y que després reben los atrassats en un plegat. Com que lo diari es pera ser llegit al dia, això nos ocasiona los perjudicis consegüents de reclamació, resposta, fastidi per los suscriptors y notable detriment en nostres interessos. Esperem del zel del Sr. Zabaleta que estudiará lo mal y será rígit."

Canvia radicalment la distribució el març del 1881 amb els canvis que s'introdueixen:

"L'ADMINISTRACIO: Als nostres suscriptors. Lo cambi radidal (sic) que hem introduhit en lo modo de fer lo nostre DIARI ha sigut causa de la irregularitat ab que tal vegada l'han rebut durant aquestos dias alguns dels senyors suscriptors de fora de Barcelona. Los demanem que 'ns dispensin, en la seguretat de que hem pres las nostras midas pera que marxi ja ab tota regularitat. Si algú hagués deixat de rebre algun número, nos farà un favor avisantnos, y li será remés a volta de correu."

No explica quines són aquestes mesures però no apareixen, almenys no es publiquen, més queixes, la vida del periòdic serà però brevíssima atenent que el juny desapareix.

4.2 El diari per dins: aspectes ideològics, tècnics i formals.

4.5.1 La redacció

El marc humà

La redacció del "Diari Català" és formada principalment per escriptors i no per periodistes professionals com seria d'esperar. Són escriptors que faran de periodistes però atesa la poca complexitat de l'ofici aleshores no es distingeix, en aquest aspecte, d'altres periòdics. El resultat del seu treball configura, no obstant, un resultat força equilibrat en el conglomerat de seccions i temes. Destaquen els treballs de caràcter ideològicopolític i, naturalment, els literaris, excel·lents en el suplement del dijous i els de discussió i divulgació científica amb la notable contribució d'I. Martí i Turró com a principal col·laborador extern. En el decurs de la seva breu però constant singladura volen aplicar l'ideari fundacional explicat tot just nèixer

126

el periòdic:

"Volem anar endavant en tot, absolutament en tot. Així en ciència com en religió, així en arts com en política, sempre que es tracti d'avançar un pas, res nos espantarà. Si idees noves i nous descobriments tiren per terra tradicions rànquies, encara que siguin d'aquells que volen presentar-se com amparades per la tradició dels segles, el nostre lloc serà al costat del nou, i serem enemics, però implacables de tots els fanatismes. (...)"

"Voldriem que el renaixement català, que ha produït ja una manera pròpia en diverses de les manifestacions de l'art, tingués també en algunes branques de la ciència, sinó en totes, mires pròpies i procediments especials. Voldriem que nasquessin escoles catalanes, que lluitessin i discutissin amb altres escoles, perquè quan del cop en sortís l'espurna que dona llum, poguéssim dir que havem sigut el picafocs o la pedra foguera. (...)"

"...El "Diari Català", serà polític i en política, com en tot, volem anar endavant, endavant sempre, sense que res ens espanti. (...)"

"Respecte a llenguatge, procurarem que sigui clar, correcte i el més aproximat que es pugui al que actualment es parla en la generalitat de Catalunya. (...) El llenguatge és avui una vertadera dificultat per als catalans, a causa d'haver-se interromput el seu ús escrit durant molts anys. D'aquí resulta que si es ressucita el de l'última època literària, se cau en un arcaisme impropí dels nostres temps, mentre que si s'utilitza el català tal com es parla, resulta, si no groller poc artístic. Això vol dir que havem de seguir en la ja començada empresa de reconstruir l'idioma, i un idioma sols per l'ús es reconstrueix. Escrivim, doncs, en català, i en català tractem assumptes seriosos i moderns, i sense adonar-nos s'anirà formant la llengua pròpia dels catalans d'avui".

Aquest ideari malauradament no s'acaba d'aplicar en la seva integritat, la història del "Diari Català" és la successió de projectes inacabats, esbossats i cas que hagués tingut una vida més llarga en el decurs del temps podrien estudiar-se més profundament però com veurem en el fulletó, en el suplement "Modas y Labors", en el suplement literari, etc. la manca de constància, més que de mitjans, impossibilità l'èxit de continuïtat que no el de recepció.

El marc físic

La redacció, físicament, era com la típica de qualsevol diari dels anys vuitanta. Poc espai i compartit. Un pis del carrer Ferran on el menjador feia de sala de redacció, la cuina d'arxiu i les diverses habitacions s'ocupaven amb magatzem, contabilitat o administració i pràcticament res més. El mateix Almirall, diu Melcior Font ¹²⁷ s'asseia a la taula dels redactors. Era una taula gran, llarga, on a banda i banda, els redactors escrivien a mà amb els tinters i les quartilles al bell mig de la taula i una tertúlia inacabable de rerafons. La descripció de Font tot i la

senzillesa és eloqüent:

"La Redacció fou instal·lada al carrer de Ferran, número 32, primer pis. L'espai era limitadíssim. La cuina era l'arxiu dels números atrassats. No hi havia lloc per rebre. Una sala feia de Direcció i redacció, i una petita cambra d'Administració."

El panorama de les redaccions de premsa a finals del segle passat és pràcticament similar en tots els casos, fins i tot pels testimoniats que tenim de començaments de segle com els de "Gaziel" a Tots els camins duen a Roma on descriu la redacció de "La Veu de Catalunya" o el de Puig i Ferrater a Servitud fent el mateix amb "La Llanterna", etc. en les seves obres autobiogràfiques o bé narratives amb rerafons personal es detecta aquesta mediocritat en els mitjans tot i l'anomenada dels periòdics --"La Veu de Catalunya" i "La Vanguardia" respectivament--. El "Diari Català" no en fou pas l'excepció.

La redacció és mantingué estable durant tota l'existència, només en els títols alternatius es canvia de seu i s'utilitza la mateixa impremta o bé el principal punt de venda, per a redacció. Les imprentes del "Diari Català" les veurem tot seguit i potser val a dir que amb la llibreria de Teixidó i Parera hi hagué unes extraordinàries relacions d'amistat. En l'article que Almirall dedicà en aquesta llibreria en canta les seves virtuts amb força simpatia. ¹²⁸ Només hem trobat a faltar informació de la suposada redacció que s'estableix al cim del Tibidabo. Dubtem que s'arribés a fer tot i tenir-hi una casa el propietari-director.

Normalment els títols alternatius tenien la meitat de paginació del diari normal i d'aquestes quatre pàgines la darrera era

dedicada a publicitat. La primera era ocupada per la capçalera, avisos als lectors o corresponsals, els espectacles i anuncis o les notes breus de Barcelona. L'espai restant són només, en els títols alternatius, les dues pàgines centrals i si d'aquestes una és o un article d'opinió o les cròniques dels dos o tres corresponsals resta només una sola pàgina amb una certa dificultat de muntatge. La mateixa impremta tenia cura del disseny, picatge de textos, revissió, etc. sota la supervisió, quan n'hi havia, dels redactors. Era, doncs, relativament fàcil de fer aleshores un diari quan es tractava d'algun dels tres títols alternatius.

D'ací que deduem que els títols alternatius s'elaboraven a les mateixes imprentes.

Vegem les redaccions que tingué al llarg de la seva existència el periòdic:

Taula núm. 14

Redaccions i Administracions del "Diari Català"

Títol	Adreça	Delegacions
DC	Ferran VII, 32 1er.	Gràcia: davant del Teatre, depòsit de màquines de cusir

LT	Rda. Universitat, 96 baixos	Llibreria Teixidó y Parera, Pi, 6. Kiosko de Martinez Rambla devant del carrer Unió.
LVC	Llibreria Teixidó y Parera, Pi, 6	----
LC	Id.	----

Font: Elaboració pròpia.

4.5.2 Redactors

Malgrat que en els primers números de vida del diari s'anuncia que hi ha un conjunt notable de redactors, concretament 8 ho dubtem. La nota que indica el nombre de redactors no apareix fins el dia 18, ja en feia 14 que el diari apareixia. El fet és degut a la improvisació en la formació de l'equip de treball. Amb l'orgull que Almirall indica les avantatges del periòdic només de tenir la redacció emparaulada ja l'haguera anunciat als primers números, així ho ha fet en totes les seves iniciatives, la raó, pensem, del retard en anunciar-la, és la mateixa dificultat, com escriu explícitament, en tancar-la i es barregen, com veurem, els redactors amb els col.laboradors habituals. En la relació del 15 de maig abans d'indicar els noms s'escriu: "Vensudas ja las dificultades inherents à tota nova publicació tenim lo gust de participar à nostre lectores y al públich la següent llista de redactors y col.laboradors del DIARI CATALA".

El concepte de redactor que té el diari el 1879 és ben divers de l'actual. Tot just néixer diari, el dia 6 de maig s'inclou la nota següent: "En la llista dels poetas premiats que ahir varem publicar, hi figuran dos redactors del "Diari Català", D. Frederich Soler (Pitarra) y D. Artur Gallart". El primer sabem que era col.laborador, no habitual, del suplement literari, el segon apareix com a redactor en la relació nominal d'integrants de l'equip del "Diari Català". Diguem, de passada, que Gallart l'any següent es separà de la redacció del "Diari Català" per a integrar-se en la de la revista "La Renaixensa" i del diari "La Publicidad"^{128a}.

El criteri de participació dels lectors és molt obert, Massó i Torrents ens ho explica a les seves memòries: passava per la redacció, feia tertúlia i al cap de pocs dies ja hi figuren articles seus, concretament una crònica sobre l'ascensió al Canigó. El seu testimoni té valor atès que és l'únic que hem localitzat, amb el de Melcior Font indirecte per Eudald Canibell, sobre la redacció i remarca clarament com troba, la visita la fa el 1881, hi ha de redactor en Molas, i ho podem datar amb precisió fixant la data del seu article on descriu l'excursió al Canigó. Cal fixar-se que diu que troba la redacció en ple i esmenta quatre redactors :

"Aleshores vaig decidir-me a fer imprimir L'Avenc. Va ésser un èxit: en tiràvem tres mil i se'n venien dos mil cinc-cents, i de vegades fèiem curt. Costava dos quarts, moneda corrent en aquell any 1882. Em recordo que satisfeia les despeses de la impremta i encara granejava. Abans d'aquells anys volia ésser arquitecte, però tot just en feia la preparació i anava de la facultat de Ciències a Llotja per dibuixar figura amb En Claudi Lorenzale i paisatge amb En Lluís Rigalt, grans mestres amb els quals vaig tractar, més endavant, amb el més gran respecte. En el camí, tot anant de la Universitat a Llotja, passava pel carrer de Ferran, precisament on queia la redacció del Diari Català, on un bon dia vaig entrar i trobar-me amb la redacció en ple: En Conrad Roure, l'Antoni Feliu i Codina, En Moles i En Valentí Almirall. L'aparició d'aquell jovevent degué sorprendre, i tot seguit varen proposar-me si volia ésser redactor o col.laborador, a voluntat meva. Vaig oferir algun article, que tot seguit em varen publicar."

128b

També hi ha notes explícites:

"Un subscriptor nos pregunta si admetrem un treball sobre una qüestió d'interès per una de las comarcas de Catalunya. L'admetrèm ab molt de gust, y li dihem en públich, à fi que tots los demés subscriptors sapiguen que no sols acceptarèm, sino que donarèm las gracias à tots los que 'ns envihin treballs semblants sobre qualsevol qüestió que interessi a alguna comarca catalana."

Els noms que esmenta el "Diari Català" en les relacions que publica el mes de maig del 1879 de redactors són: Leandre Pons, Anton Feliu i Codina, Artur Gallart, Pere Ravetllat, Ròmul Quintana, Eudald Canibell, Pere Sacases i Conrat Roure. Els qui col·laboren habitualment signant articles, són Roure, Gallart, Sacases i Feliu i Codina. Arran el Congrés Catalanista el redactor que es enviat per a cobrir-ho és Sacases. Roure té cura del suplement literari i Feliu i Codina serà el director uns dies quan Almirall s'hagi d'ocupar a fons del Congrés Catalanista o arran el viatge a l'Etna. Els noms del jurat del Certamen Literari que organitza el "Diari Català" són Gallart, Roure i Pere Ravetllat. Considerem aquests habituals com a redactors, en el criteri actual del mot, --professionalitat, dedicació, honoraris, estabilitat ...-- mentre els altres seran només col·laboradors, més actius que els altres però.

D'altra banda, en els estudis fets sobre premsa diària de Madrid el nombre de redactors en relació al tiratge és el següent:

	redactors	tiratge
"El Liberal"	13	11.212
"El Globo"	6	14.752
"El Siglo Futuro"	5	4.800
"El Imparcial"	5	40.772

Font: J. T. ALVAREZ: Restauración y prensa de masas...

El "Diari Català" podia, en conseqüència, fer-se amb només quatre redactors i no calia, tècnicament, que n'hi hagués vuit com anunciaven.

El primer de gener de 1881 apareixen 11 redactors a diferència dels 8 del 1879. Vegem-los comparats:

Taula núm. 15

Redactors del "Diari Català"

Nom	1879	1881
Conrat Roure	x	x
Leandre Pons	x	x
Anton Feliu i Codina	x	x
Pere Sacases	x	x
Pere M. Ravetllat	x	x
Alfons Ravetllat		x
Eudalt Canibell	x	x
Joan Molas i Casas		x
Ferran Rodriguez i Masdeu		x
Emili Asencio		x
Josep Segalà		x
Artur Gallart	x	
Romul Quintana	x	
Col.laboradors literaris esmentats en la relació oficial:		
Frederic Soler		
Alfons Ravetllat	x	
Damas Calvet	x	
Emili Vilanova	x	
Josep Feliu i Codina	x	
Angel Guimerà	x	
Joaquim M. Bartrina	x	
Manuel de Lasarte	x	

Font: DC, 15 (18-V-1879) i DC, 506 (1-I-1881).

Detectem una notable estabilitat, dos redactors del 1879 desapareixen en la relació del 1881, són Gallart i Quintana, el primer es separa arran les discussions amb el grup de "La Renaixensa" de

finals del 1880 i el segon manté una posició molt discreta apareixen molts pocs articles signats, a diferència dels redactors actius com Feliu i Codina, Sacases o Roure. Potser es separà per raons personals i no ideològiques. Ho afirmem atenent que trobem aquest nom en la petició de les autoritzacions de títols alternatius com hem vist anteriorment. El 1881 apareixen quatre joves redactors nous que s'integren de cop, Ravetllat era col.laborador literari, germà de Pere i ja formava part del grup inicial a diferència dels restants. Dels quatre nous només un, Joan Molas i Casas, del qual hi sovintegeran els poemes signats, tindrà l'honor de merèixer una nota en la seva incorporació (Nou redactor publicada el 22-XII-1880).

El treball de la redacció era molt simple. Rebien els textos dels col.laboradors, corresponsals, lectors, comunicants diversos, agències i telegrams, també llegien, tisores a la mà, els diaris que s'enviaven en l'habitual règim d'intercanvi, com a pràctica habitual, especialment, de Barcelona, Catalunya, Madrid i València; també d'Europa, sobre tot de França i Anglaterra. Sense passar per corrector com demostra el gran nombre de vacil·lacions, fins i tot dins un mateix article o text, i sense efectuar correccions o criteris d'unificació d'estil, s'ordenaven per a la impressió. Una labor, per tant, molt senzilla, esquemàtica i sense massa treball d'elaboració.

A tall d'exemple indiquem-ne només dos. La redacció còpia l'article Vins americans de "L'Art del Pages" i no cita la font. L'endemà publica la nota dient que havia estat una omissió invo-

luntària . Eren els dies anteriors a la suspensió i en plena ebullició en la gestació i preparació del Congrés Catalanista.

Dins "Noticias de Catalunya" n'apareix una, de Valls, datada el dia 12 i en l'edició del dia 15 ¹³⁰ llegim: "Aquest matí una noya de divuit anys s'ha suicidat (subrallat nostre J. M. F.) bebentse una gran quantitat d'oli de vitriol. La resolució s'atribuïx à amors. Se creu que podrà esser salvada de las garras de la mort."

Tot i els errors que presenta el periòdic la redacció aplega un conjunt de redactors que tenen una notable experiència periodística, en les notes biogràfiques que presentem poden contemplar-se amb detall la labor periodística que efectuaren amb antelació al "Diari Català". Almirall havia dirigit el diari "El Estado Catalán" i altres publicacions de to polític, Roure "Lo Nunci", Feliu i Codina "L'Avi", com a col.laboradors de premsa tota la redacció havia publicat, predominantment textos literaris però des del redactor més jove i recent com Caniell ("La Bandera Catalana", "L'Escut de Catalunya"...) o Rodriguez i Masdeu ("La Rondalla", "Jochs Florals"...) fins als puntals que seran Roure, Feliu i Codina i Almirall la redacció aplega un conjunt bregat en l'elaboració de publicacions.

Conclusió: una redacció dèbil en el seu treball i més preocupada per l'elaboració dels seus textos de caràcter creatiu, siguin de literatura o d'assaig, que no de donar forma periodística a un contingut divers. En descàrrec és aquesta la tònica ambiental en

totes les redaccions barcelonines i aleshores s'actuava, en conseqüència, per mimetisme. Malgrat tot, insistim, el contingut i la presentació del periòdic és qualitativament molt superior als altres diaris del 1879-1881 a diferència de títols que el seguiran en llengua catalana, com "La Renaixensa" la qual imitarà el model exitós de periòdics com el "Diario de Barcelona" o "La Imprenta" pel que fa a format, paginació, columnes, etc.

4.5.3 Corresponsals

La informació internacional i la comarcal tindrà una notable importància en la vida del diari. La informació internacional serà a la darrera pàgina mitjançant telegrams diversos i la informació comarcal tindrà igualment una secció formada per dos cossos, el primer amb dos tipus de cròniques, la de to més literari i cultural i l'estrictament informativa, elaborada per col.laboradors i per corresponsals respectivament. La informativa s'aplega sota el títol genèric de "Correspondència del "Diari Català" on diàriament hi figura la crònica de Madrid i París i dues o tres de ciutats diverses del Principat. Són textos molt abundosos i interessants per les aportacions culturals especialment les de Lisboa de Texeira Bastos així com les de Madrid i París. El fet més destacat és que el corresposnal és alhora un redactor que emet opinió sobre el fet que informa. L'estudi dels textos dels corresponsals del "Diari Català" ens indica com ocupa un nivell intermedi entre el text breu i sense opinió, seguint la tendència dels telegrams estatals o internacionals i la crònica llarga sobre un fet d'àmbit local i comarcal. La major part de les cròniques són de fets diversos els quals són enumerats correlativament i el corresposnal tant s'ocupa d'una festa major com d'un conflicte social o un succés luctuós. Malgrat la presència d'adjectius que denoten la sensibilitat i preferències del corresposnal hi ha una tendència a l'expressió neutre en prosa desprovista d'opinió.

L'apartat dels corresponsals és un dels més brillants en el que fa referència al contingut del "Diari Català" tant pel nombre, més de dos centenars, com per la quantitat de cròniques que es

publiquen. El millor diari contemporani del "Diari Català", el "Brusi", en té poquíssims i en publica igualment ben poques, en dos mesos, novembre i desembre de 1880 apareixen només una dotzena de ciutats catalanes (La Bisbal, Olot, Girona, Tortosa, Rubí, Figueres, Manresa, Torredembarra, Mollet, Mataró...) però contràriament hi ha una notable abundància de cròniques internacionals: quasi bé diària com la de París, Roma i Madrid, i sovintegen les de Londres, Marsella, Gènova, La Habana... que configuren que en aquest sentit el "Diario de Barcelona" disposi d'una notable quantitat d'informació internacional.

Les cròniques dels corresponsals acostumen a ser uns textos relativament extensos, mitja columna com a mínim cadascun d'ells, escrits en clau subjectiva atenent que és el corresposal qui sense contacte amb la redacció selecciona, elabora i redacta la crònica, és feta amb informacions i opinions diverses, àdhuc miscel·làniques i on el lector té unes dades de primera mà sobre els esdeveniments més singulars de la ciutat en qüestió. El segon bloc de la informació local l'ocupen, en menys espai, les "Notícies de Catalunya" i precedeix a les "Notícies d'Espanya" i a les "Notícies de l'Estranger" on s'informa de fets puntuals obtinguts bàsicament d'altres periòdics si bé no sempre es citaven. Finalment la secció telegràfica inclou també, ocasionalment, informació local si bé majoritàriament és extreta de la premsa i en referència a Madrid o a política institucional. També és important l'aportació dels redactors o col·laboradors que van en missió especial o simplement d'excursió, així Sunyol és enviat pel "Diari Català" a Luz i Gavarnie i ens assabentem del fet per

la nota al "But. Mens. de l'Ass. d'Exc. Cat." . Els títols de la premsa de la qual el "Diari Català" reproduïx articles o bé còpia telegrams la podem veure tot i que sovint els periòdics estrangers són reproduïts de diaris locals, per exemple el "New York Herald" es citat en reproduir la informació telegràfica del "Diario de Barcelona", etc. Precissament aquest diari és el més citat gairebé cada dia en la secció telegràfica tot i que se li transcriuen informacions en altres seccions --Barcelona, Estat, etc.-- arribant a ser citat, per la transcripció, fins a tres vegades en un sol número.

Taula núm. 16

Relació de periòdics dels quals obté informacions el "Diari Català"

EstrangerEspanya

"L'Aureneta"	"La Correspondencia de España"
"Daily News"	"La Democracia"
"Daily Telegraph"	"Diario Español"
"Die Kölnische Zeitung"	"Diario de Huesca"
"Egyptian Newsletter"	"La Discusión"
"L'Electricité"	"La Gaceta"
"Evening Standar"	"El Globo"
"Le Figaro"	"La Iberia"
"Le Gaulois"	"El Imparcial"
"L'Intransigeant"	"El Liberal"
"Journal d'Europe"	"El Manifiesto"
"Journal des Debats"	"La Mañana"
"La Lluanera de N. Y."	"El Mercantil Valenciano"
"Messenger du Midi"	"El Mundo Moderno"
"Messenger de Nimes"	"Mundo Político"
"Morning Post"	"El Norte de Valladolid"
"New York Herald"	"La Opinión"
"New York Times"	"Las Provincias"
"Pall Mall Gazette"	"El Serpis" (Alcoy)
"Le Petit Eclairer"	"La Union"
"Il Popolo Romano"	
"Progrès Republicaine du Midi"	
"Republique Francaise"	

"Saturday Review"
"Standard"
"The Times"
"Vossische Zeitung"

Catalunya

"El Ampurdanès (Figueres)"
"La Bordadora"
"La Colmena" (Igualada)
"Correo Catalán"
"El Criterio Bergadán"
"Crónica de Cataluña"
"Diario de Barcelona"
"Diario Liberal"
"El Diluvio"
"Diario de Tarragona"
"El Eco de Badalona"
"La Gaceta Agrícola"
"Gaceta de Cataluña"
"Noticiario Dertosense"
"Revista Olotense"
"El País" (Lleida)
"La Pàtria Catalana" (Valls)
"El Porvenir de la Industria"
"La Publicidad"
"Teléfono Catalán" (Girona)
"La Tramuntana"

Font: Elaboració pròpia.

La relació de periòdics de Catalunya és limitada atenent que generalment que no s'indicava la procedència mentre que a les "Noticias de l'Estranger" sovint es donava el nom del periòdic-font. El criteri segeix essent vacil·lant. La secció final del "Diari Català", la "Secció Telegràfica" de la darrera pàgina incloïa:

"Noticias del exterior segons los darrers telégramas dels diaris extranjers.

Extracte de telegramas de la premsa local

Telégramas particulars

Butlletí Metereològich

Butlletí Astronòmich

Les tres seccions telegràfiques, de la visió del conjunt del diari responia a la següent procedència dels textos: la primera es copiava dels periòdics europeus, la segona dels diaris barcelonins i la tercera era de servei d'agència d'acord amb l'hora de recepció: de les 2,15 de la tarda a les 2 de la matinada. Eren sempre de la vigília i mai del dia. En algun cas de dos dies abans. A vegades s'inclou l'expressió: "Per lo cable".

Els errors són notables també, diguem només, per exemple, que, per presses segurament, arriba aparèixer la paraula "noche" en lloc de "nit" el 29-VI-1880. D'altra banda, No és habitual, no obstant, un retard superior als dos dies tot i que hi ha una lentitud: Una notícia del "New York Herald" sobre el canal de Panamà, que és reproduïda íntegra triga quasi tres setmanes. Apareix a Nova York el dia 7 i al "Diari Català" el 23.

Quan apareix el "Diari Català" la "Secció telegràfica" es formada per "Telégramas de la premsa estrangera", "Extracte de telégramas dels periòdics d'ahir" i "Telégramas particulars del Diari Català". El periòdic publicarà habitualment els textos del diari de la vigília, en telegrams del dia anterior.

Tradicionalment s'ha considerat que el "Diari Català" era un periòdic ben informat en les notícies de l'estranger. Al respecte
130a
Torrent i Tasis escriuen :

"Havia obtingut també col.laboració estrangera. A França tenia el felibre Lluís Roumieux; a Portugal, Teixeira Bastos. Demès, tenia dos corresponsals a Madrid. Però totes les cròniques que trametien eren publicades en català, un dels trucs per a obtenir una bona informació --i que no deixa de tenir actualitat, puix que molts diaris són fets, avui encara, amb procediments semblants-- fou subscriure's a un diari anglès que sortia a Paris, per a traduir-ne una informació forçosament més completa i ràpida que no podia tenir cap altre diari. Era un secret d'Estat, que els redactors tenien prohibit d'esmentar, i que va permetre que el Diari Català superés el servei informatiu del Diario de Barcelona, que era aleshores el diari més ben informat d'Espanya."

Els autors de la monumental Història de la Premsa Catalana manllevem aquestes dades de Font al qui segueixen fil per ratlla. El "diari secret" al qual aludeixen, no estava pas escrit a Paris en anglès. La relació de premsa diària francesa els anys de vida del "Diari Català" és perfectament coneguda ^{130b} i no hi figura cap publicació diària en anglès. Podia ser qualsevol publicació diària anglesa que arribés, tot i el retard, per subscripció però atenent el volum d'informació analitzat en el "Diari Català" el més probable és que obtingués les informacions de la secció telegràfica pel sistema habitual: còpia d'altres diaris locals, còpia de diaris estrangers i telegrams exclusius.

El "Diari Català" còpia del "Diario de Barcelona", d'"El Diluvio"... pràcticament cada dia. Adhuc telegrams que apareixen a l'"Standard", al "The Times" o al "Daily Telegraph" reproduïts al "Brusi" són copiats, per exemple el 29-VI-1880, el 15-VI-1880 i el 4-VII-1880 respectivament, però el fet no obsta per a ^{130c} rectificar quan s'escau:

"La gran explosió de que donguerem compte ahir en los telégramas extrets del "Diari de Barcelona", no van tenir lloch prop de Nova York, com deya 'l coléga, sino en Risca Co-

lliery, prop de Newport, Inglaterra. De moment van trovarse 119 cadavres."

La rectificació demostra com el "Diari Català" observa la premsa estrangera i l'utilitza. Quantitativament insistim que la secció telegràfica és poc important en el conjunt del periòdic que té vuit pàgines. De les tres columnes que té la pàgina final una és ocupada per publicitat i el butlletí meteorològic i les dues que resten tenen els telegrams procedents de les tres fonts que hem indicat: diaris locals, diaris estrangers i telegrams propis, "particulars" en diuen. Més important és l'obtenció de textos, sovint de viatges, del problema colonial africà, d'exploracions a l'Àrtic, etc. que tot i no ser abundosos facilitaven aires cosmopolites al diari.

El "Diari Català" no té una actitud d'anàlisi i de comportament actiu dels principals problemes del món. Els qui tenen un rerefons espectacular com els atemptats nihilistes a la Rússia tsarista seran efectivament tractats amb opinió i informació per la major part dels diaris, ara bé és important d'assenyalar que el "Diari Català" no és un periòdic que informi extensament i acurdament de la política internacional als seus lectors, com els millors diaris de l'Estat sinó que es subjecte a les limitacions ambientals, periodístiques, sociològiques... l'afirmació és agosarada atenent la simple visió de la secció telegràfica que pot veure's com és pràcticament idèntica a la del "Diario de Barcelona" sinó a la voluntat de tractar críticament els grans fets del món. Vegem-ho en una original relació on destaquem dels principals fets del 1879-1881 els qui esdevenen matèria

periodística i els qui avui són considerats, històricament, com a rellevants:

1879:

CULTURA Drames d'Ibsen: Nora
Poesia de Verdaguer: Idilis i Cants místics

TECNICA Làmpares incandescents d'Edison

POLITICA Dimissió de MacMahon. Successor Jules Grévy
Conflicte a l'Afganistà
Guerra de Xile contra Bolívia i Perú
Fundació clandestina del partit socialista
Abolició de l'esclavitud a Cuba

ECONOMIA Nova tarifa duanera alemanya

1880:

CULTURA Rosalia de Castro: Follas Novas
M. Menéndez y Pelayo: Historia de los heterodoxos españoles
F. Dostoievski: Els germans Karamazov

POLITICA Gladstone primer ministre britànic
Reglamentació idiomàtica a Bohèmia i Moràvia amb l'oposició alemanya davant l'oficialització del txec
Guerra dels boers a Transvaal

1881:

TECNICA Primera comunicació telefònica local a Alemanya

POLITICA Assassinat d'Alexandre II
Pogroms jueus a Rússia
Independència del Transvaal
Assassinat de Garfield. Successor: Ch. A. Arthur
Cánovas cedeix el poder a Sagasta

Destaquem en caràcters de negreta els fets dels quals el "Diari Català" en parla o bé en parlaria segurament si hagués viscut fins el desembre... és a dir són els qui fan referència a la política institucional, als canvis de govern, als assassinats de monarques o presidents de govern, les guerres... són les típiques

notícies que poden obtenir-se de la lectura de la premsa estrangera. Els fets amagats, difícils de conseguir per la seva precisa naturalesa de conflicte no interessant al món però si a Catalunya com pot ser a Austria la crítica situació derivada d'una normativa lingüística a la qual els partits alemanys s'hi oposen, l'edició de poesia gallega de la qual el "Diari Català" no se'n fa ressò, etc. l'enmarquen en una posició mixta: no s'ocupa de la tradició i vol ocupar-se de la modernitat però aquesta no podrà ser-hi plenament atenent les mancances informatives d'obtenció de notícies.

Quan els fets són susceptibles de tenir repercussió en revistes especialitzades, cas de l'experimentació elèctrica d'Edison, el "Diari Català" se'n farà ressò i amb l'ajuda de Cebrián i de Molero des de Sant Francisco, serà el diari de Barcelona que informi més extensament i rigurosament de les noves aportacions. El mateix s'esdevé amb el conflicte boer, un conflicte de blancs, però les guerres colonials africanes són sistemàticament amagades i no, segurament, per manca de voluntat sinó per manca de notícies.

El "Diari Català" consolida la seva posició en el mercat ja que manté les seccions inalterables, és un periòdic que gairebé del maig del 1879 fins el juny del 1881 les manté intocables. Només algun lleu canvi en la seva presentació formal però l'estructura general és manté fixa. Intervé poc en el diàleg entre redactors-corresponals, ho sabem ja que aquest es fa precisament mitjançant les pàgines del "Diari Català". Quan la participació dels

corresponsals es va paulatinament incrementant, la direcció ha de
131
fixar unes normes . Serà quatre mesos després de nèixer:

"La abundancia de correspondencias que rebem de molts punts de Catalunya, nos obligan á suplicar á nostres corresponsals que al escriure per lo DIARI CATALA, procurin condensar las noticias, de manera que las cartas no passin d'una cartilla de paper del comument empleat pera correspondencia, ó d'una y mitja com á maximun.

Lo DIARI CATALA te moltes seccions obertas, y no pot ocupar sa part editorial exclusivament en correspondencias de Catlunya, per importancia que dongui á esta secció.

Creyém que 'ls senyors corresponsals se farán càrrech d'aquestas rahons, y procurarán atemperarse á la súplica que 'ls habem dirijit."

Habitualment però els textos dels corresponsals es publiquen tal com s'envien tret d'alguna excepció en la qual són anotats, així el corresponsal de la Seu d'Urgell envia un nota sobre la acceptació de fer un casino a Andorra la qual es publicada el 16 de desembre de 1880 i Almirall, enemic del joc com declara en els seus articles manté una posició instrumental al respecte, publica els resultats dels sorteigs i rifes i en aquesta crònica ha d'afegir el colofó: "No estém conformes ab moltes de las apreciacions del nostre corresponsal. Som en absolut contraris al joch, y ya está dit tot." Vegem, finalment, els corresponsals que apareixen en la vida del "Diari Català". En un altre cas no serà tan liberal i suprimirà text ^{131a} .

Taula núm. 17

Relació de corresponsals del "Diari Català"

Nom	Ciutat	Data de la primera crònica
R.	Badalona	12-V-1879
S. G.	Balaguer	5-X-1880

N.	Banyoles	29-VIII-1880
L'ESCOLA	Banyoles	4-II-1880
F. P. B.	Buenos Aires	25-IX-1880
L'ENCARRANQUINAT	Cambrils	3-II-1881
UN CAMBRILENCH	Cambrils	26-II-1881
UN BOER	Cambrils	22-III-1881
N.	Cassa de la Selva	11-III-1881
UN LIBERAL	Cassa de la Selva	22-I-1881
J. M.	Corbera de Ll.	6-IV-1881
E. G.	Cornella	20-V-1879
R. M.	Elx	4-XII-1880
T. R.	Espluga de F.	1-IX-1879
X.	Figueres	22-XII-1880
L.	Figueres	4-IX-1879
A.	Figueres	13-II-1881
UN URGELLES	Fuliola	23-IV-1881
F.	La Garriga	13-X-1880
R. M.	Girona	3-V-1880
P. y C.	Girona	22-IV-1881
G.	Granollers	30-XII-1879
UN CATALA	La Habana	20-VIII-1880
C.	La Habana	9-XI-1880
MILLAS	La Habana	2-III-1880
P.	Igualada	30-X-1879
Q. R.	Lleida	24-VII-1879
TRANSEUNT	Lleida	24-III-1880
C.	Lisboa	22-XII-1880
TEIXERA BASTOS	Lisboa	27-IX-1879
T. B.	Lisboa	LC, 16-XI-1880
C.	Lisboa	10-XII-1880
PONS	Llivia	8-IX-1879
J. M.	Madrid	6-V-1879
Z.	Madrid	24-X-1879
R. A.	Madrid	27-V-1879
Z. de Z.	Madrid	20-III-1880
P. F.	Madrid	4-VI-1879
P. C. y Z.	Madrid	13-VI-1880
X. de X.	Madrid	3-XI-1879
R. M.	Madrid	19-VIII-1879
Jo	Manresa	11-III-1881
X. de X.	Manresa	1-II-1881
UN CATALANISTA	Manresa	28-X-1880
Y.	Manresa	18-IX-1879
LO BARBUT	Manresa	12-V-1880
Lo JOSEPH	Manresa	28-I-1881
L. C.	Matarò	20-VIII-1880
M. C.	Masnou	20-II-1880
P. A.	Masquefa	28-IX-1880
P.	Milà	11-VII-1880
A.	Molins de Rei	21-X-1879
M. C.	Montblanc	8-V-1880
C.	Montblanc	17-VI-1880
CAMPFLORIT	Montesquiu	22-VIII-1879
G. C.	Nova York	15-VI-1880
[J. G. CUSSACHS]		

G. C.	Nova York	LC, 12-XI-1880
C. M. P.	Olot	14-X-1880
L. C.	Palafrugell	22-VIII-1880
M. B.	Palafrugell	17-VII-1880
JOSEP PUJOL	Palau d'Anglesola	11-VI-1881
S.	Palma	18-IX-1879
ENRICH	Puigcerdà	12-VII-1879
G.	Puigcerdà	14-I-1880
K.	Puigcerdà	22-VII-1880
Z	Paris	26-VIII-1880
Z.	Paris	LC 4-XI-1880
W.	Paris	24-IX-1880
GALO	Paris	30-I-1881
K.	Port-bou	24-X-1880
K.	Port-bou	LC 25-X-1880
P. N.	Ripoll	29-X-1880
CRISOSTOMO	Ripoll	14-V-1880
L'ENCARRANQUINAT	Riudoms	11-II-1881
L. S.	St. Climent de Llobregat	22-III-1881
L. S.	St. Feliu de Ll.	9-III-1881
A. S.	St. Feliu de Ll.	23-IV-1881
Z.	St. Feliu de Ll.	22-IV-1881
L. L.	St. Feliu de Ll.	31-III-1881
P. R.	Súria	22-V-1881
L'ENCARRANQUINAT	Tarragona	15-II-1881
P. Ll.	Torroella de M.	28-X-1880
P. Ll.	Torroella de M.	LC, 23-X-1880
L. C.	Tremp	21-VIII-1880
TRANSEUNT	Tremp	29-III-1880
F.	València	29-VII-1880
C.	València	1-II-1881
N.	Valls	4-VI-1879
R. P.	Vendrell	9-III-1880
UN FEDERALISTA	Vic	9-V-1881
LO CORRESPONSAL		
DEL MONTSENY	Viladrau	4-III-1881
F.	Vimbodi	31-I-1880

Font: Elaboració pròpia.

Nota: Aquestes són cròniques signades diferentment de les habituals que porten la signatura de "Lo Corresponsal" i que són la relació de ciutats de les quals hi ha crònica.

Habitualment el corresponsal signa amb aquesta paraula, sigui a Tàrraga, Mollerusa, Prats del LLussanès, la Seu d'Urgell, Palma de Mallorca, Molins de Rei, Igualada, Vic, Vilafranca del Penedès

o Valls, com si fos una norma la identificació és aquesta. A Madrid signa X. de X., a Paris X. i a Lisboa és l'única ciutat on, amb nom i cognom, sabem qui era el corresponçal. En la taula anterior hem aplegat els corresponçals que signen de forma diversa a l'estandaritzada de "Lo Corresponçal". La majoria són inicials que resten enigmàtiques en desconèixer els noms de les possibles persones que podien fer-ne. Hem imaginat que possiblement els corresponçals escrivien a les publicacions locals en català i hem acudit a una revista concreta per a detectar-ho. La triem a l'atzar --"La Pàtria Catalana" (Valls)-- i veiem com del seu conjunt de redactors no h'hi ha cap que tingui el cognom que comenci amb N. Segurament era la lletra com a inicial d'incògnit o de reserva de la personalitat. Podria tractar-se de Ramon Roca i Sans que n'era el director o de Ramon Homs i Moncusi, Joan Roig i Ballesta, Eusebi Oller i Garriga que n'eren col.laboradors? Amb la inicial tant hi signa el col.laborador del diari que envia cròniques d'una ciutat en la qual hi està vinculat (B. amb Cartas tarragoninas o Cosas de Tarragona ¹³² com el mateix corresponçal en les nombroses referències que hem vist en la taula anterior.

L'observació és vàlida tant pel Principat com fer a fora de Catalunya. Des de Paris signà Pellicer les seves cròniques amb una P., altres amb el seu cognom, i el corresponçal habitual amb una Z.

Els pseudònims són habituals en els textos informatius no literaris a diferència dels textos de creació literària on la norma és

posar nom i cognoms o el pseudònim conegut ja del públic. A les informacions de caràcter informatiu, siguin les de la mateixa redacció, les tramesses per corresponsals, etc. no s'acostuma a signar, aquest fet és habitual en tota la premsa diària. Fins i tot trobem pseudònims en cròniques d'un cert to literari com són les de "Cettiwayo" que fa un comentari habitual sobre la política continental amb el títol de Lo que passa en Europa (1880) o bé els comentaris crítics de les representacions del Liceo barcelonès a càrrec d'"Un Solfista" (1880). Són prou coneguts els pseudònims que utilitzà Almirall en el seu diari: "L'Amic de las Festas" amb les variants "Lo de las Festas", etc. arran els títols alternatius com hem determinat precissament ¹³³, "Thales" i les inicials A. o V. A. Contràriament no hi ha cap text seu amb el pseudònim "Josep Comes" com afirma Rodergas en el seu consultadíssim diccionari ¹³⁴.

El conjunt de corresponsals és notable. Són gairebé de totes les principals ciutats catalanes. Només en les capitals de comarca de les comarques pirinenques o de la Catalunya meridional de baixa densitat i sense ferrocarril no aparegué. Trobem també la presència de corresponsals del "Diari Català" en quasi totes les ciutats catalanes importants no capitals de comarca amb un total de 121 corresponsals al Principat sense comptar els de Madrid, Buenos Aires, La Habana, París, Lisboa, Nova York, Bilbao, Elx, Palma, Perpinyà, València... que fan en total 136 corresponsals. De les 15 ciutats no catalanes administrativament --Perpinyà, Vinarós...-- n'hi ha tres on pràcticament cada dia hi ha crònica, són: Madrid i París. Són també força actives igualment les co-

rresponsalies de Palma i València, d'aquesta darrera sovintegen els textos extrets de la seva premsa diària.

Tot i que la majoria de corresponsals són escriptors, periodistes, polítics, etc. de la ciutat de la qual envien la crònica amb un to catalanista de denominador comú, és freqüent que hi hagi una col.laboració espontània, sigui d'un lector de la ciutat en qüestió, d'un barceloní de pas o tanmateix de la figura de l'enviat especial que pot ser des del mateix Almirall, articles sobre Tremp, Andorra o l'Etna per exemple, o de qualsevol redactor que aprofiten qualsevol viatge per a trametre les cròniques de la ciutat en la qual s'han estatjat.

La qualitat periodística dels textos dels corresponsals no de pobles és notable. Hi trobem les seccions: "Revista de Madrid", la "Lo que passa en Europa" de "Cettivayo", "Revista de Paris" de P. [Pellicer?], "Ecos del Ampurdà" a cura d'Anton Feliu i Codina, remarcuem també les cròniques de Louis Roumieux, amb qui Almirall mantenia una gran amistat com explica en l'article que dedicà anys més tard a la revista "L'Avens", la sèrie de cartes provençals ^{134a} d'"Etienne Souillot"... Textos literaris més creatius que de corresponsalies periodístiques que es sumen a la dels corresponsals, diguem-ne informatius, essent aquestes aportacions més literàries i culturals.

Es molt difícil establir la identitat dels corresponsals, només seria vàlida l'opció de consultar poble per poble la llista de polítics que forma part dels comitès democràtics federalistes, la

nòmina d'escriptors locals, etc. i veure quina coincidència hi ha d'inicials o aprofitar les escasses dades que facilita el "Diari Català" per a esbrinar-ho. Per exemple, sabem que a mitjans de juny de 1881 el corresponsal de Madrid està malalt "de certa gravetat" i establir aleshores quin periodista, polític, escriptor, comerciant, etc. català que resideixi a Madrid està malalt en aquestes dades, tot i així sempre quedaran les reserves i els dubtes.

En el aquest cas de Madrid sabem que Antoni Rodò i Casanovas (1845-1883) fou un advocat que s'establí el 1878 a Madrid que es caracteritza per la defensa que feu del proteccionisme, va escriure a "La Renaixensa" i al "Diari de Barcelona", representà els interessos del Fomento de la Producción Nacional... ?podria ser el corresponsal? A Madrid però hi ha diversos corresponsals, el 24 d'octubre de 1879 una nota del periòdic indica que Z substitueix a X. de X. "que 's trova indisposat". Joan Tomas i Salvany publica a "La Renaixensa" el febrer i març de 1881 la sèrie Catalunya a Madrid i signa indistintament amb el seu nom i amb el pseudònim "Constant", pseudònim que trobarem a "La Renaixensa" el maig del 1881, també de corresponsal a Madrid, i des d'un mes i mig abans de desaparèixer el "Diari Català". Sabem que un corresponsal a Madrid de "La Renaixensa" fou el federal reusenc Josep Güell i Mercader, podria ser aleshores que així coneguessim un altre col.laborador.

Només quan hi ha algun factor extraordinari podríem saber el nom del corresponsal, és el que succeeix el juny de 1881 quan des de

Torroella de Montgri acusen al corresposnal del "Diari Català" de Girona, de fer viatges a París suposadament comissionats pel govern. Establir aleshores la identitat és una labor d'acudir a les fonts locals però tot i així sovint hi ha llacunes, en la premsa gironina consultada no hem trobat pas referències... Tot i així el diari es reservat en donar noms. Arriba a escriure :

134b

"Debem aquesta carta, com algunas otras que tal vegada rebem, á un amich nostre, persona conegudissima a Barcelona, que 's troba accidentalment en Madrit."

Podriem aventurar que a La Habana el corresposnal és el republicà i federal Lluís Ricard Fors que hi resideix del 1878 al 1881 i fou també destacat periodista? o el ctlanista Pere Giralt i Alemany que hi viu del 1873 fins el 1924?

La majoria dels corresponsals envien els textos lliurement, la qual cosa encara dificulta més el coneixement de l'autoria, ho explica el corresposnal de Vic:

134c

"Molt senyor meu: Lo DIARI CATALA es ja avuy molt estimat pe 'ls fills de Vich, y com son molts los que desitjan veure en sos páginas alguna correspondencia d'aquesta ciutat me prenh la llibertat d'enviarli la present, primera de las que 'm propono escriureli, segur de que vosté y los lectores me pendrán la bona voluntat."

Explicitament es destaca com no es vol que es conegui el nom de determinats corresponsals, ho veiem a Girona el 29 d'abril de 1881 en el text Se mohuen en ya dins el conjunt de notes corresponents a Girona, els redactors se'n riuen dels gironins que volen saber la seva identitat:

"Ho dihem referintnos á las muchas personas d'aquesta capital que mogudas per la curiositat las unas, y las otras per determinadas y malévolas intencions, han tractat de

sospendre per diferents medis --tots mal tramats,-- los noms dels incognits redactors d'aquesta secció gironina del DIARI CATALA. Aquestos seguiran complint son deber y à qui Deu li donga (escarnint als castellans) Sant Pera li benehesca. Són poch forts de nihilisme y massa joves pera poguer atrapar-nos! Ah !dolentots!"

Ocasionalment però trobem dades. En els comptats casos, només 4 dels 121, que es desvela el nom del corresponal:

		134d
F. Serra i Iglesias	Igualada	
		134e
Ramon Coll i Gorina	Terrassa	
		134f
Jaume Gost	Prats del Llussanés	
		134g
Frederich Castells	Lleida	

Cronològicament les informacions apareixen publicades en funció de la distribució del correu. En anar les cròniques datades podem determinar el dia de sortida, suposant que sigui el mateix de l'escriptura com és el més normal, i el de publicació i el ritme habitual el podem veure:

Paris	11 abril 1881	15 abril 1881
Madrid	31 mars 1881	2 abril 1881
Palma	1 febrer 1881	4 febrer 1881
Manresa	19 abril 1881	21 abril 1881
Buenos Aires	24 març 1881	26 abril 1881
Lisboa	24 abril 1881	30 abril 1881
Roses	26 abril 1881	30 abril 1881

Curiosament les informacions de Barcelona i les altres tres capitals provincials les dates són del mateix dia de publicació,

acció impossible òbviament ja que implicaria que la redacció i impressió es fa el mateix dia d'impressió quan s'efectuava la vigília. Vegem, numèricament, la importància de l'aportació dels corresponsals:

Taula núm. 18

Relació de ciutats en les quals hi ha corresponsal del "Diari Català" amb nombre de cròniques publicades

Ciutat	DC	LT	LVC	LC
Amposta	-	-	-	1
Agramunt	2	-	-	-
Alcanar	1	-	-	-
Alcover	1	-	-	-
Altafulla	-	-	-	1
Andorra	1	-	-	-
Arbeca	3	-	-	-
Avinyonet	1	-	-	-
Badalona	2	-	-	-
Baga	1	-	-	-
Bagur	1	-	-	-
Balaguer	7	-	1	1
Banyoles	13	-	-	-
Barbastro	2	-	-	-
Berga	2	-	-	-
Bilbao	-	-	1	-
La Bisbal	1	-	-	-
Bianes	2	-	-	-
Borges d'Urgell	1	-	-	-
Buenos Aires	6	-	-	-
Caldes de Montbui	4	-	2	-
Cambrils	15	-	-	-
Casp	1	-	-	-
Castellserà	1	-	-	-
Castelló d'Empúries	2	-	-	-
Cardona	8	-	-	-
Cassa de la Selva	9	-	1	1
Cervera	2	-	-	-
Corbera	2	-	-	1
Cornellà	1	-	-	-
Les Corts de Sarrià	3	-	-	-
Creixell	-	-	-	1
Elx	1	-	-	-
Esparraguera	2	-	-	-
L'Espluga de Francolí	1	-	-	-
Falset	4	-	-	1

Figueres	36	-	2	2
Fuliola	7	-	-	-
Gandesa	4	-	-	2
La Garriga	5	-	1	-
Girona	119	-	-	5
Gràcia	2	-	-	-
Granollers	6	-	-	-
Gratallops	1	-	-	-
Guissona	1	-	-	-
L'Habana	27	-	2	-
Hospitalet de Ll.	1	-	-	-
Igualada	19	-	-	-
Isona	16	-	1	-
La Junquera	10	-	-	-
Llansa	4	-	-	-
Lleida	125	-	-	4
Lisboa	-	-	1	1
Llívia	1	-	-	-
Lloret de Mar	1	-	-	1
Madrid	-	-	9	-
Manresa	47	-	1	1
Martorell	5	-	-	-
El Masnou	5	-	-	-
Masquefa	1	-	-	-
Mataró	3	-	-	1
Molins de Rei	24	-	-	-
Mollerusa	6	-	-	-
Montpeller	1	-	-	-
Montblanc	7	-	-	1
Montesquiu	7	-	-	-
Monsó	4	-	-	-
Montserrat	3	-	-	-
Mora d'Ebre	1	-	-	-
Mura	-	-	-	1
Nova York	3	-	-	-
Olesa	1	-	-	-
Olot	1	-	-	-
Organyà	1	-	-	-
Palafrugell	5	-	2	1
Palamós	2	-	-	-
Palau d'Anglesola	2	-	-	-
Palma	10	-	-	-
Papiol	-	-	-	1
Paris	-	-	8	-
Perpinyà	3	-	-	-
Pineda	8	-	2	-
Pla d'Urgell	2	-	-	-
La Pobla de Montornès	2	-	-	-
La Pobla de Claramunt	1	-	-	-
El Pont d'Armentera	1	-	-	1
Port-bou	4	-	-	1
Portvendres	1	-	-	-
Prats del Llusanès	12	-	-	-
Premià	-	-	-	1
Puigcerdà	26	-	-	-

Reus	25	-	1	2
Ripoll	3	-	-	-
Riudoms	1	-	-	-
Roquetes	1	-	-	-
Roses	2	-	-	-
Rubi	1	-	-	-
Sabadell	10	-	-	1
Sallent	2	-	-	-
St. Climent de Llobregat	1	-	-	-
St. Cugat del Vallès	1	-	-	-
St. Feliu de Guixols	4	-	-	4
St. Feliu de Llobregat	15	-	-	-
St. Joan de Vilassà	3	-	-	-
St. Julià de Lòria	3	-	-	-
St. Martí de Provençals	1	-	-	-
St. Miquel de Colera	2	-	-	-
St. Vicenç dels Horts	-	-	1	-
Sta. Barbara	-	-	-	1
Sta. Coloma de Farnès	1	-	-	-
Sta. Perpetua de la Moguda	2	-	-	-
Sants	1	-	-	-
La Selva del Camp	1	-	-	2
La Seu d'Urgell	14	-	-	-
Sitges	1	-	-	2
Solivella	1	-	-	-
Súria	2	-	-	-
Tarragona	108	-	-	7
Tarrega	23	-	1	-
Terrassa	7	-	-	2
Torroella de Montgri	20	-	1	1
Tortosa	30	-	-	-
Tremp	9	-	-	-
València	10	-	-	-
Vallirana	1	-	-	-
Vallmoll	-	-	-	1
Valls	42	-	1	4
Vendrell	4	-	-	-
Vic	9	-	-	-
Viella	1	-	-	-
Viladrau	1	-	-	-
Vilafranca del Penedès	20	-	1	-
Vilanova i la Geltrú	3	-	1	2
Vimbodí	1	-	-	-
Vinaròs	2	-	-	-
Ulldecona	1	-	-	-

Font: Elaboració pròpia.

Nota: La present taula l'hem elaborada exclusivament en funció de les cròniques que apareixen signades i dins la seva secció

pertinent. No hem considerat la secció "Noticias de Catalunya" on apareixen gairebé diàriament de dues a sis informacions de caràcter local, sense signar, sovint molt breus. No considerem les cròniques de Madrid, Lisboa i Paris les quals apareixen gairebé cada dia, només les hem prèes en consideració en els títols alternatius. A més de la secció de "Correspondencias" les informacions de les ciutats de Catalunya o d'altres països apareixen en les seccions especialitzades i no les recollim: les cròniques de certàmens literaris com el de Lo Rat Penat de València o de Valls, d'exposicions d'art a Olot o a Barcelona, etc. seran elements habituals al diari. Tambè trobarem notícies fetes des de la redacció i sense figurar a cap de les dues seccions de caràcter comarcal: la de corresponsals i la de Noticias de Catalunya"; aquestes notícies seran comentades i formaran part del cos central de l'opinió del "Diari Català", sovint faran referència a problemes o fets que podien interessar a tot el país.

Per a veure la quantitat de cròniques i notes comarcals que apareixen en les seccions esmentades "Correspondencias" que són signades pels corresponsals i les de "Noticias de Catalunya", breus i sense signar, podem veure la taula següent on ens fixem en el total de cròniques i notes en un títol alternatiu:

Taula núm. 19

Distribució de la procedència de les notícies de Catalunya i exterior de "La Veu de Catalunya"

	Correspondencias:	Noticias de Catalunya:
Bilbao	1	-
Balaguer	1	-

Caldes de Montbui	2	1
Cassa de la Selva	1	-
Cubelles	-	1
Figueres	2	4
Fornells	-	1
Gandesa	-	1
Garriguella	-	2
La Garriga	1	-
Girona	-	7
Granollers	-	1
La Habana	2	-
Isona	1	-
Lisboa	1	-
Lleida	-	6
Lloret	-	1
Madrid	9	-
Manresa	1	-
Montesquiu	-	1
Mora d'Ebre	-	1
Olot	-	1
Palafrugell	2	-
Paris	8	-
Pineda	2	-
Port-bou	-	1
Puigcerdà	-	1
Reus	1	12
Ripoll	-	1
Roda de Barà	-	1
Roquetes	-	1
Rubi	-	1
Sabadell	-	2
Sarrià	-	1
Salou	-	2
St. Vicens dels Horts	1	-
St. Feliu de Guixols	-	5
Santpedor	-	1
Tàrraga	1	-
Tarragona	-	8
Terrassa	-	2
Torroella de Montgri	1	-
Tortosa	-	5
Tremp	-	1
Ulldemolins	-	1
Valls	1	2
Vendrell	-	3
Vilafranca del Penedès	1	-
Vilanova i la Geltrú	1	1
Vimbodí	-	1

Font: Elaboració pròpia.

Nota: No considerem la secció telegràfica.

De la visió del conjunt de taules obtenim la visualització per densitats de Catalunya en el que fa a les comarques que tenen més referències i que ens permet determinar on possiblement hi hauria més lectors atenent la facilitat comunicativa i també l'interès de la redacció en les ciutats que hi figuren.

Taula núm. 20

Densitat de la procedència de notícies de caràcter local del "Diari Català" i títols alternatius.

	DC	LT	LVC	LC	total
Alt Camp	44		1	6	51
Alt Empordà	61		4	3	68
Alt Penedès	20		-	-	20
Alt Urgell	15		-	-	15
Anoia	26		-	-	26
Baix Camp	42		1	2	45
Baix Ebre	30		-	1	31
Baix Empordà	51		3	1	60
Baix Llobregat	47		-	1	48
Baix Penedès	4		-	1	5
Bagès	57		1	2	60
Barcelonès	10		-	4	14*
Bergadà	3		-	-	3
Cerdanya	26		-	-	26
Conca de Barberà	10		-	-	10
Garraf	4		1	4	9
Garrigues	4		-	-	4
Garrotxa	1		-	-	1
Gironès	22 + 119		1	6	148
Maresme	17		2	2	21
Montsià	3		2	1	6
Noguera	9		1	1	11
Osona	81		-	-	81
Pallars Jussà	15		1	-	16
Pallars Sobirà	-		-	-	-
Priorat	5		-	1	6
Ribera d'Ebre	1		-	-	1
Ripollès	3		-	-	3
Segarra	3		-	-	3
Segrià	8 + 125		-	4	137
Selva	4		-	3	7
Solsonès	3		-	-	3
Tarragonès	2 + 108		-	9	119
Terra Alta	6		-	2	8
Urgell	32		1	-	33
Vall d'Aran	1		-	-	1
Vallès Occidental	25		-	3	28
Vallès Oriental	21		3	-	24

Font: Elaboració pròpia.

Detectem tres grans blocs de comarques, les qui tenen menys de deu notícies, les qui en tenen entre 10 i 50 i les qui superen les cinquanta. Si dividim la quantitat de 10 i 50 pel mig de 25 obtindrem la següent relació que ens serà prou útil per a veure les procedències de cròniques dels corresponals en densitats de comarca:

Taula núm. 21

Distribució de comarques catalanes segons el nombre de cròniques publicades al "Diari Català"

< 10	10-25	25-50	> 50
Baix Penedès	Alt Penedès	Anoia	Alt Camp
Bergadà	Alt Urgell	Baix Camp	Alt Empordà
Garraf	Conca de Barberà	Baix Ebre	Baix Empordà
Garrigues	Maresme	Baix Llobregat	Bagès
Garrotxa	Montsià	Cerdanya	Barcelonès
Pallars Sob.	Noguera	Urgell	Gironès
Priorat	Pallars Jussà	Vallès Occ.	Osona
Ribera d'Ebre	Vallès Oriental		Segrià
Ripollès			Tarragonès
Segarra			
Selva			
Solsonès			
Terra Alta			
Vall d'Aran			
14	8	7	9

* Barcelona té un promig de deu-quinze notícies diàries durant tota l'existència del "Diari Català".

Font: Elaboració pròpia.

Observem clarament una profunda divisió entre dues Catalunyaes, amb salvetats i excepcions (com el Garraf i el Penedès). Una és

la Catalunya del litoral i la urbanitzada, la comercial i la industriosa, la més dinàmica que abraça de l'Empordà al Camp de Tarragona passant pel Vallès, Osona i el Bagès amb el Barcelonès d'epicentre. La segona és la de l'interior, amb l'excepció de les grans ciutats aleshores de Valls, Reus, Vic, Manresa i Tortosa. Tremp i Puigcerdà seràn notícia pels enllasos ferroviaris. Lleida com les altres capitals provincials tindrà una secció pròpia diària quan el 1881 el periòdic obri les noves redaccions.

4.5.4 Delegacions

El "Diari Català" efectua una notable acció de projecció de la seva labor. L'encetà amb les bústies, un original mitjà de comunicació diària entre redacció i lectors, un vailet passava cada vespre a recollir totes les notes que s'hi havien dipositat, i, amb les delegacions, iniciativa molt més important tant a escala periodística com ideològica, configuren la voluntat d'expansió del periòdic.

El 22 de desembre de 1879 una nota signada per l'Administració informa que des de la data resta oberta la sucursal de l'Administració a Gràcia al front de la qual es nomena a Francesc Derch. Fou el resultat d'un procés d'aproximació entre el diari i els seus lectors. Una comissió del "Diari Català" va rebre als lectors graciencs per a fer-se eco de les seves queixes i suggerències en relació la problemàtica general, d'urbanisme, de consums, etc. i en el Foment Gracienc, segons s'informa el 23 de desembre ¹³⁵, on hi hagué la primera reunió.

La delegació, o sucursal, segons la seva terminologia tenia cura de les incidències normals dels subscriptors: cobrament, problemes de repartiment, recollida de notes com a bústia oberta, publicitat, etc.

No serà fins el 1881 que se n'obriran més. Una a cada capital provincial i ací tenim una contradicció operativa de l'equip del "Diari Català". Critica l'organització i la divisió provincial de Catalunya en nombroses referències, fins i tot hi dedica un article a la qüestió --Quatre en una ¹³⁶ -- i quan pot trencar,

encara que sigui simbòlicament, la divisió, no ho fa, la utilitzarà. La nota que apareix el 26 de març de 1881 i signada per la Redacció s'adreça als lectors amb l'explicít titol: Als lectors de las quatre províncias. Al marge de l'expressió, altra volta, d'ús de les províncies volen deixar constància clara que passen de ser diari només de Barcelona, tot i vendre'n aleshores un miler d'exemplars a comarques, a ser un periòdic per a tot el país.

El lema, sota el subtítol "Politich y literari", "Redactat en las quatre províncias de Catalunya" ho explicita. En la nota editorial citada s'afirma que "Catalunya forma un tot enllassat per la comunitat d'història, de llengua, d'interessos, d'usos, de costums, de simpatias y de disgustos. Per mes que en la part administrativa estiguem dividits en quatre províncias, todas quatre forman una sola regiò. La nostra idea, donchs, tendeix a unir als catalans que pel seu be han de presentarse sempre compactes é inspirats en lo mateix pensament y en iguals desitjos."

Com és ja habitual en la dinàmica del periòdic, la voluntat va al davant dels esdeveniments. Al mateix damunt de l'editorial a dues columnes de la portada apareixen punts suspensius en lloc de les adreces de Girona, Lleida i Tarragona, només les de Barcelona i Gràcia, ja conegudes, eren presents. No serà fins el dia 28 que apareguin les de Lleida i Tarragona. El dia 29 la de Girona. El contingut se'n beneficiarà atenent que diàriament apareix una pàgina, aproximadament, dedicada a les tres províncies noves fent per a cadascuna una columna amb diverses notes breus sobre aspec-

tes diversos que van de l'art a la política passant pels succe-
sos i la literatura seguint la mateixa tònica que feia la Redac-
ció barcelonina ocupant però per a Barcelona ciutat gairebé un
espai similar al de tot Catalunya.

De la redacció de Girona sabem que hi havia dos redactors ja que
el 12 d'abril del 1881 apareix una nota dient que no es replica a
"La Vetllada" per absència del redactor que ho ha de fer, tot i
així el redactor que escriu la nota no es deixa estar de retolar-
lo com "setmanari sacristanesch".

Desconeixem les dades dels delegats a Tarragona, Lleida i Girona,
només trobem una Aclaració¹³⁷, on s'indica que el delegat,
senyor Solé, administrador de Tarragona té al seu càrrec només
l'administració (subscripcions, anuncis, reclams...) mentre que
no s'ocupa per res de contingut (articles, "sueños" revista, co-
rrespondència...) que ho fa la sub-redacció. En conseqüència a
cada ciutat hi havia una persona, com a mínim, amb cura de la
redacció i una altra de l'administració. A Girona és clar que
tenia la responsabilitat dels subscriptors i la publicitat la
Llibreria Dorca tal com llegim en l'adreça. La importància dels
contactes nous que configuren un increment de la informació és
evident. El "Diari Català" s'ho pren amb tot l'interés i prova
d'aquesta actitud són els nombrosos textos que es publiquen, des
de l'article Catalunya i Barcelona el dia 29 fins a l'aparició en
portada de l'anunci de les Baladas de Pere de Palol. En aquest
text publicitari consta, costat per costat, el punt de venda, la
Dorca gironina i la famosa d'Eudalt Puig.

4.5.5 Impresió i distribució

La impressió i distribució del "Diari Català" és un xic accidentada tot i la regularitat en la seva periodicitat diària. Com sabem apareix cada dia, dilluns inclosos i només amb motiu de la festa dels impressors i de la tradicional festivitat de Nadal no apareix. Tampoc la vigília d'aparèixer "Lo Tibidabo". En l'apèndix que oferim pot contemplar-se clarament l'evolució del periòdic pel que fa a periodicitat.

Els problemes derivats dels canvis d'impremta seran els més freqüents. Aquests canvis els podem observar clarament en les dues següents taules:

Taula núm. 22

Relació d'imprentes del "Diari Català

Impremta	data inici	data final	adreça
L. Domènech La Acadèmia	4-V-1879	24-VII-1879	Bassea, 30 pral.
d'E. Ullastres	26-VII-1879	8-XI-1879	Rda. Universitat, 96
La Renaixensa	9-XI-1879	29-VII-1880	Portaferrisa, 18
La Renaixensa	30-VII-1880	31-XII-1880	Xuclà, 13
El Porvenir	1-I-1881	27-IV-1881	Tallers, 51-53
Oliveres d'A. Xumetra	28-IV-1881	30-VI-1881	Sta. Madrona, 7

Font: Elaboració pròpia.

Taula núm. 23

Relació d'impremtes amb especificitat de títols, numeració i datació

Impremta	títol	núms. datats	
Domenech	DC	1-80	4-V/24-VII-1879
Academia	LT	1-25	26-VII/18-VIII-1880
Academia	DC	83-164	19-VII/8-XI-1879
Renaixensa	DC	165-276	9-XI/29-II-1880
Renaixensa	LVC	1-30	30-VII-28-VIII-1880
Renaixensa	LC	1-45	16-X-29-XI-1880
Renaixensa	DC	277-505	1-III/31-XI-1880
Porvenir	DC	506-621	1-I-27-IV-1881
Xumetra	DC	622-692	28-IV/30-VI-1881

Font: Elaboració pròpia.

Coneixem la majoria de les raons que motiven aquests canvis. El primer, passar de Domènech a La Academia, la prestigiosa impremta que imprimia revistes com "la Il·lustració Catalana", afavoreix que el "Diari Català" guanyi en nitidesa, en claretat, en ús de millors tipus, en un interliniat més clar, etc. Els textos presentats són molt nets i el resultat final es detecta clarament a la vista. La motivació d'aquest primer canvi, guanyar qualitat, l'equip del "Diari Català" l'especifica en la nota del 19 d'agost, primer número del "Diari Català" després de la suspensió de "Lo Tibidabo", on Almirall escriu que surt completament millorat i que és el diari més ben imprès de Barcelona. Efectivament té raó. Sigui per raons de format i columnat, com el "Correo Català" que és també un periòdic molt clar, molt agradable de llegir, sigui per la qualitat de la impremta o, com és evident, per la suma dels dos aspectes, la impressió del "Diari Català" és molt millor que la dels diaris en quart o gran format que s'im-

primeixen a Barcelona el 1879. Es un periòdic molt vistós que és llegeix fàcilment i convé de retenir la dada atenent la importància en un periòdic que fa bandera del progrés i l'anar "sempre avant".

La Academia l'imprimí poc temps, no s'arriba als quatre mesos igual que El Porvenir, mentre que la impremta que tingué més temps lligams amb el "Diari Català" fou la de La Renaixensa al llarg dels tretze mesos que l'imprimí.

Els continuats canvis d'impremta no afectaren pas la presentació del "Diari Català". Es mantingué inalterable tot i l'òbvia variació dels tipus específics de cossos de lletra, etc. però la línia general de presentació, capçalera, distribució de seccions, etc. és manté constant. Només hi ha petits problemes de distribució l'endemà de cada canvi motivat per la manca d'adequació a la substitució. N'és un exemple el text ¹³⁸ que reproduïm:

Supliquem als nostres subscriptors de fora de Barcelona que se servixin dispensarnos lo retard ab que reberen lo número d'ahir, degut exclusivament al canvi d'impremta. Y ho supliquem en la seguretat de que desde avuy haurém aconseguit la regularitat que 'ns proposem alcansar á tota costa.

Canvia d'impremta gairebé cada tres mesos. La vinculació com a impremta de La Renaixensa la trobem en el conjunt de referències que aproximen a ambdues publicacions fins a la sorollosa ruptura dins el congrés Catalanista. Una ruptura que generarà el naixement del diari "La Renaixensa". El darrer dia del 1880 el "Diari Català" s'acomiada dels tallers gràfics i tornarà fer un cicle itinerant amb dues imprentes més durant sis mesos restants de

vida.

En dues avinenteses s'espatlla la màquina d'imprimir d'El Porvenir i no s'envien tots els exemplars dels subscriptors de comarques. La nota del 13 d'abril de 1881 diu als subscriptors que si no van rebre l'exemplar del dia 12 i el demanen, l'enviaran. Tanmateix és suggerent de llegir aquesta nota atenent que, sense rubor, es diu que s'enviarà el diari de la vigília i cal pensar que el subscriptor el rebrà dos o tres dies després amb la qual cosa ja ha passat gairebé una setmana i per tant és demostra el valor de lectura atemporal d'aquest periòdic sigui pel fulletó, els articles d'opinió, la informació que no tenia tant el valor d'inmediatesa d'actualitat sinó de referent político-social, etc. Si el primer canvi és funcional, de Domènech a La Academia, el segon, La Renaixensa, és ideològic, una aproximació entre dues publicacions que malgrat diferències comparteixen mercat i un espai periodístic. El tercer canvi serà de La Renaixensa al Porvenir també per raons ideològiques, es canvia per la ruptura del Congrés Catalanista mentre ara es marca d'El Porvenir per qüestions tècniques com podem llegir ¹³⁹ en una expressiva nota:

"En vista de las repetidas faltas que's notaban en lo nostre diari á las quals no habiam conseguido cap remey á pesar dels nostres esforços, habiam determinat mudar de imprenta desde 'l número de demà.

Pero á última hora, los caixistas que venian componentlo en la imprenta de "El Porvenir", á càrrech de D. Pere Mañós, per questions ab aquest y completament agenas á nosaltres, van negarse á fer lo número d'avuy, deixantnos en la impossibilitat de poder cumplir ab los nostres suscriptors.

Supliquem donchs à aquestos que 'ns dispensin, en la seguretat de que desde demà s'hauran acabat las faltas que fins avuy hem lamentat. Dem aquesta seguretat perque la nova impremta va á carrech de A. Xumetra, que durant molt temps va estampar "La Publicitat" amb aplauso del públich."

Els errors són constants, en aspectes formals n'hem detectat en la numeració, la datació, s'arriba a imprimir que és dimarts quan en realitat s'és dilluns, etc. i en el contingut bàsicament és en el lèxic. Hem trobat també molts errors de caràcter tipogràfic. Només un anunci en la il.lustració apareix una vegada invertida i una traslació de columnes barrejant les de diversos articles .

140
141
El "Diari Català" sovint s'ha de disculpar:

"Descompaginació. Per causa d'un accident ocorregut en la màquina à última hora, la secció telegràfica del nostre DIARI, va sortir ahir completament descompaginada. Suposém que 'l bon sentit dels nostres subscriptors va ja esmenar la falta en la lectura."

Si bé els errors de mala col.locació d'un signe tipogràfic són habituals, pràcticament a cada pàgina n'hi ha un, no ho són els de compaginació, n'hem trobat només un traslocació d'una columna . La impressió del diari és senzilla, són només vit pàgines format foli i el personal tipogràfic era escàs, quan algú fallava el periòdic se'n resentia, sense vergonya s'inclou una "Advertencia" en primera pàgina a propòsit d'una mancança:

142
143
"A causa de trovarse fora de Barcelona lo zincògrafo encarregat de la reproducció dels figurins estrangers pera nostre periòdich, avuy no podem donar làmina de modas."

En resum, tot i la freqüència dels errors, habituals en la premsa diària, l'apartat tipogràfic és un dels encerts del "Diari Català" per la categoria dels impressors i la cura en el procés. Quan

arran el canvi d'impremta produït el juliol del 1879 l'equip afirma que "no se 'ns pendrà per inmodestos si dihem que avuy per avuy és lo DIARI que surt mes ben imprès dels de Barcelona." és una de les poques afirmacions, en el procés tècnic de millora efectuen sense exageració.

Tampoc detectem massa errors de manca de lectura prèvia en la redacció del contingut. No acostumen a ser habituals i per la senzilla raó que en ser l'espai escàs podia controlar-se bé, tot i així se n'escapoleixen algun com el 31 de gener de 1880 on sota la crònica del corresponçal de Vimbodi la mateix notícia apareix, bé que resumida, dins els breus de "Noticias de Catalunya", es tractava de l'alliberament casual d'un propietari que havia estat segrestat.

Sobre la distribució cal suposar que el "Diari Català" actua com tota la premsa barcelonina, té encarregats propis pels subscriptors de Barcelona i lliura per via postal als corresponçals dels pobles pels subscriptors comarcals. La problemàtica de correus la veiem detalladament en l'expansió del diari i és notable la incidència del "Diari Català" en tot el Principat tal com hem vist arran el naixement en el que fa referència als missatges que lliuren a lectors, subscriptors i corresponçals de distribució. El 26 de març de 1881 s'efectua amb l'obertura de les delegacions provincials un nou impuls a la distribució atenent que hi havia oficines pròpies a Lleida, Tarragona i Girona però la prematura mort impedí de veure els resultats.

4.5.6 Publicitat

A la dècada dels anys setanta als vuitanta s'instaura la publicitat en la premsa diària com a font principal d'ingressos davant la subscripció i la venda a llibreria i quiosc. El "Diari Català" no s'escaparà d'aquesta novetat i disposarà d'unes bones entrades per aquest concepte.

La publicitat s'implica intimament amb la premsa, la famosa revista "La Ilustración" publica el 1881 un article dedicat precisament a "El Anuncio y el reclamo" on es constata l'increment de la publicitat:

"Apurados todos los medios é invadida la prensa, los tranvías, las esquinas, la caricatura, el grabado, la tarjeta, la fotografía, etc. etc., el transeunte se ve por todas partes acosado por el anuncio y el reclamo. Los teatros en sus telones, las estaciones del ferrocarril, los comedores de los grandes y pequeños hoteles, los casinos y, en una palabra, por el público discorra, allí encontraremos un verdadero museo de publicidad."

A Barcelona també trobem aquest increment, ho llegim en els serveis publicitaris que ofereix Roldós que inclouen des de vehicles públics com tranvies fins a murals als carrers o als bitllets dels ferrocarrils. S'arriben a fer polèmiques com la nota Anunci lleig on el "Diari Català" critica la casa de pianos Erard per incloure un anunci en un programa de mà del Liceo en el qual es desqualifica "la indústria del nostre país" També a la nota Anunci en català on s'alegren que els fulletons publicitaris del metxero Torres siguin redactats en català

Apareix també el creixement d'una premsa especialitzada en publicitat, no és casual que "La Publicidad" es digui precisament amb aquest titol, i poden ser exemples dels periòdics gratuïts que

tindran la publicitat com a base: "Lo Pregó", ¹⁴⁷ "La Voz del Comercio" ¹⁴⁸, "La Anunciadora" ¹⁴⁹, "El Rayo Anunciador" ^{149a}, etc.

Certament és el "Diario de Barcelona" el periòdic barceloni que inclou més publicitat, arriba a ser en algun diumenge del 50 % de tot el seu contingut, i eren 48 pàgines! La taxa però no és l'habitual. De les dues edicions que feia el "Brusi" la publicitat era pràcticament inexistent en l'edició de tarda on gairebé no se n'inclouïa mentre es concentrava a l'edició del matí. També cal veure com el "Brusi" té anuncis per paraules --2 pàgines a 40 anuncis per pàgina aproximadament, un centenar cada dia, almenys les dates que hem revissat de mitjans del 1879 ¹⁵⁰. Habitualment la publicitat ocupava entre el 25 i el 40 %, així el 17 de novembre de 1880, un dia a l'atzar, la publicitat ocupa 16 pàgines d'un total de 40. Un altre dia a l'atzar, el 29-III-1880 la publicitat és també alta, 12 pàgines sobre 40.

Els anunciants són de tots tipus: en trobem de caràcter local, nacional, estatal i internacional: Papel de fumar Jaramago, Fabrica de Hierros Marques, Agua de Suez, Harina Nestlé, Laboratorios Font (aquest és un dels primers anunciants que farà una pàgina sencera) llibres com Los Novios de Manzoni, transports, vapor Castilla, etc.

Taula núm. 24

Relació de publicitat entre el "Diario de Barcelona" i el "Diari Català"

data	"Diario de Barcelona"		"Diari Català"	
	paginació	publicitat	paginació	publicitat
6-X-1880 dimecres	24	14	8	2,5
27-IX-1880 dilluns	16	9	8	2,5
28-IX-1880 dimarts	48	20	4	2

Font: Elaboració pròpia.

Normalment l'edició del matí del "Brusi" és de 32/40 pàgines. i la de tarda de 8, el dilluns 16 pàgs. i els diumenges 48.

Les proporcions són les de diaris que tenen una bona implantació, trobem en la "Gaceta de Cataluña" que, escollin igualment dos dies a l'atzar, de 24 pàgines en publicà 10 d'anuncis i de 16, 151 3,5 respectivament. "La Publicidad" dedica una de les seves quatre pàgines de gran format a publicitat.

Els promigs de la publicitat i les seves tarifes dins del "Diari Català" és mantenen estables igual que la paginació, la periodicitat, el preu de venda, etc. La paginació del "Diari Català" és estable, tret dels dilluns, que manté, no obstant, el mateix percentatge aproximat. Com veurem en la taulas següent el "Diari Català" té un promig molt estable però també incrementa la publicitat, com el "Brusi" quan té més paginació 152. El primer mes de vida el diari d'Almirall tindrà molt poca publicitat però l'incrementarà espectacularment arran les millores que introdueixi després de finalitzar la suspensió de "Lo Tibidabo". Els primers

dies de vida ha d'incloure com a publicitat un anunci seu, ho farà durant tot el maig i mig juny del 1879, i més escadusserament el juliol i agost, amb quasi mitja pàgina a la darrera, del mateix "Diari Català" "venent" el seu producte i els preus de la subscripció. A mesura que incrementi i consolidi la presència publicitària aquest anunci desapareixerà. La proporció de textos redaccionals i publicitaris en el "Diari Català" és la següent:

Taula núm. 25

Relació de la superfície ocupada entre text redaccional i publicitat al "Diari Català"

	1879	1880	1881
text:			
columnes	15.80	15.70	15.96
percentatges	69.20	70.15	64.83
publicitat:			
columnes	5.40	4.86	6.91
percentatges	23.86	22.57	28.57

Font: Elaboració pròpia. Dades a partir del mes de maig de cadascun dels tres anys vistos. Material primari a l'apèndix.

L'estructura de la distribució publicitària dins el diari és molt senzilla. Els anuncis s'inclouen només en dos espais molt localitzats, com era habitual, a la primera pàgina i a la darrera. A la primera s'inclofen en els periòdics de format quart, els quals també n'inclofen en les darreres, i en la última en els periòdics de gran format. El "Diari Català" sintetitzarà ambdues distribucions, agafarà la dels periòdics de petit format, com ara el

"Brusi" i la dels de gran format. No n'inclourà mai, seguint la normativa no escrita de la premsa, dins el cos central dedicat a informació i opinió. A la primera pàgina s'inclouen textos breus, gairebé per paraules tot i que hi ha gravats (d'ençà el setembre de 1879 d'una forma generalitzada) i a les dues darreres els anuncis propiament dits que tenen l'espai tipificat, amb il·lustració, eslogans, etc.

Com a novetat el "Diari Català" inclourà una secció nova, en dirà d'economia domèstica, de preus de productes alimentaris per a la llar, a 1 ral la ratlla, amb un relatiu èxit només 12 línies el 15-VI-1880. També farà una campanya pels anuncis mortuoris, podem veure la relació total dels publicats a l'apèndix, escrivint: "S'admeten anuncis mortuoris a preus convencionals per aquest Diari. Hi ha una vinyeta especial pera 'l que vulgan."¹⁵³

Fixem-nos en la tipologia dels anuncis dels quals detectem que utilitzen la mateixa presentació que la resta de la premsa i són també sovint els mateios. Varia la llengua i també, minoritàriament, el contingut textual, la major part són traduccions però els anuncis que es presenten exclussivament per aquest diari tenen un cert treball formal. Fixem-nos en les frases o lemes de captació d'atenció:

"Eslogans" en la publicitat del "Diari Català"

 a. No hi ha cap classe de pedra que s' pugue comparar ab la pedra d'Alicant.

b. Ja no's cus ma. Las legitimas màquinas SINGER fan, sense esforços de qui hi treballa mes feyna, mes igual y mes perfecte, en molt menos temps.

c. !Prou mal de cap!/ Per qui corre un feligrès/qu'ha passat un gran sarau/tenint sempre al cap un pés;/pro ab un barret d'en LOSTAU,/ ja may mes ha tingut res./Qui vulgui dú'l cap com cal,/ ja res mes se li ha de di,/puig te marcat lo cami:/entre Rambla y Plassa Real,/PASSATGE D'EN BACARDI.

d. 5.000 rals de premi ofereix la casa Sellarés à la tenda de sombreros que'ls vengui tan fins y baratos com ella, durant un any.

e. Als especuladors en grans. Las personas que vulguin especular en grans, com son l'ordi, 'l blat, lo blat de moro, fabas... poden dirigirse al magatzem de grans de la carretera de la Bordeta, número 52.

Font: Elaboració pròpia.

La llengua de la publicitat és exclussivament la catalana tot i que, escadusserament, en ser gravats hi ha frases incorporades en francès (Diastase. Assimilable du Dr. V. Baud. Paris) o castellà (Jarabe de codeina Tolu del Dr. Zed) traduïnt-se sempre el text. Els productes no són només els vinculats amb cultura sinó que en trobem, ho podem constatar en la relació d'anunciants que oferim a l'apèndix, de tot tipus. Es habitual trobar-hi també publicitat de llibres en castellà: l'Editorial Molinas publica un anunci d'obres populars en castellà i no és un cas aïllat...

Els anunciants són de l'àmbit barceloní tot i que no és estrany de trobar-ne, i més a mesura que passi l'inici del periòdic i s'expandeixi arreu Catalunya, d'arreu el país. També hi trobem les primeres, diguem-ne, campanyes publicitàries d'empreses barcelonines o bé internacionals en models publicitaris que es repetiran en tota la premsa catalana sigui de Barcelona o de les principals ciutats catalanes. Exemple del primer cas és Miquel Escuder, maquinària, i del segon, les màquines de cusir Singer i Werheim.

El novembre 1879 s'obre la secció d'Anuncis amb "enterros, funerals y aniversaris", els quals no hi figuraven anteriorment. El 1880 enceta també una secció titulada Reclams a diferència de l'anterior en les dues darreres pàgines. En aquests Reclams inclou amb el titular en negreta anuncis breus, entre tres i vint línies, tot i que n'hi ha de més extensos, on destaca les dades més rellevants dels productes que anuncia.

Tipològicament les matèries són múltiples, al costat dels establiments comercials hi trobem productes de consum i és suggerent constatar anuncis de caràcter religiós que prova també la importància objectiva del mitjà: "LO MILENARI DE LA VERGE DE MONTSE-RRAT. Novetat en verges, medallas y anells de plata ab inscripció pera recort de dita festa", "Tenda de devocionaris (medalles, etc. c/ Bisbe, 6" ...

Tècnicament estan molt ben reproduïts, no hi trobem errors, només

l'excepció, i certament ho és ja que és infreqüent, de trobar un gravat invertit, és el de les màquines de cusir Escuder ¹⁵⁵. Els errors són però en tota la premsa, al Brusi trobem, per exemple, un anunci que ocupa els dos terços de la pàgina invertit ^{155a}.

Demuestra també l'elevat nivell d'audiència del "Diari Català", com hem vist en el que fa a l'extensió notable de la xarxa de corresponsals el gran nombre, en espai de superfície redaccional ocupada i en quantitat d'anunciants, de la secció publicitària. La presència dels grans anunciants en el "Diari Català" aval·la també la suposició de la implantació del periòdic arreu Catalunya, cal fixar-se que els diaris de baix tiratge tenen molt poca publicitat i efectivament el nivell de publicitat dels cinc primers diaris barcelonins, com veurem en les quantitats que es pagaven de l'impost del timbre, és molt superior al dels restants. També la participació en les primeres guerres de comunicats com la qui té lloc els mesos de febrer i març de 1881 entre els xarops de "las ancianas Seigel y Bertrand" ens fa pensar en la importància del vehicle publicitari del "Diari Català". Aquests xarops són aleshores productes d'èxit i lluiten per la primàcia destacant els premis que han obtingut, les avantatges de cadascun, etc. i, en una guerra de comunicats, es desqualifiquen constantment. Un altre element publicitari que confirma que el "Diari Català" és un mitjà periodístic important és la inclusió dels horaris dels vaixells, ferrocarrils, etc. ¹⁵⁶.

Tècnicament la major part dels anuncis inclouen una il·lustració.

Aquestes aniran imposant-se fins que el 1880 la pràctica totalitat n'inclou arribant a ocupar, fins i tot, un notable espai, el màxim serà de mitjà pàgina, i habitual en necrològiques, no hi ha cap anunci de pàgina sencera, freqüent però no habitual en els diaris de format quart, ni tampoc de mitjà, en una pàgina, gairebé sempre la penúltima, s'inclouen els deu o dotze anuncis requadrats i amb il·lustració, eslogan, adreça i nom de la marca o producte. El 26-IX-1879 hi figura un gran gravat, 1/4 de pàg. de la drogeria Busquets i uns dibuix de robes, trajos, del mateix estil dels que surtiran a "Modas y Labors" dels magatzems parisiens Le Printemps que venen per a tots els magatzems d'Europa roba de moda ¹⁵⁷. Seran però casos excepcionals. Curiosament el dibuix que il·lustra aquest anunci tèxtil és signat per Ancoies & Barbe que també serà la signatura que aparegui en les il·lustracions de "Modas y Labors" la qual cosa pot suggerir-nos que les il·lustracions d'aquest suplement eren copiades de la premsa francesa de modas, fet d'altra banda habitual en tota la premsa il·lustrada espanyola de l'època.

Hem resseguit la premsa del període fixant-nos en la presència dels anuncis que es publiquen al "Diari Català" i en altres periodics i els trobem coincidents. "La Publicidad" inclou, Zarzaparrilla Vehil, màquines Escuder, Singer, etc. i els mateixos els trobem al "Diari Català" i el mateix afirmem del "Diario de Barcelona". Fixem-nos en un cas concret el de Miquel Escuder que té una fàbrica de màquines de cusir, que ven a terminis, i també de motors moguts a gas. Publica el mateix anunci a "El

Diluvio", "Diario de Barcelona", "Diari Català" i "Lo Catalanista", "La Renaixensa", "La Crónica de Cataluña" ¹⁵⁸, etc.

El "Diari Català" utilitzarà els anuncis per paraules d'una forma constant. Pedro Gomez, autor d'una historia del periodismo español discutible ha estat utilitzat com a font pels estudiosos els quals afirmen, com Seoane, que els primers anuncis per paraules apareixen a l'estat per primera vegada a "El Liberal" de Madrid el ¹⁵⁹ 1879 quan qualsevol lector dels diaris de Barcelona el mateix any s'adona de la incongruència. També a la premsa de comarques trobem el 1879 anuncis per paraules, sigui a "La Lucha" de Girona a altres ciutats.

El 1880 es desenvolupa també l'expansió de les agències de publicitat, són petits establiments que tenen cura bàsicament de la distribució als mitjans dels textos publicitaris, no hi ha la fase creativa molt elaborada tot i que trobem ja una voluntat de destacar-se mitjançant l'ús de tots els recursos que possibilita la impressió, limitada en ser pel sistema de màquina plana, amb tipus mòbils, etc., i veurem com s'acudeix a la utilització de diversos cossos de lletra en cada anunci, petites troballes que cada anunciant anirà imposant però qui tindrà la primàcia visual seran els productes de consum de caràcter industrial com les màquines de cusir que utilitzaran sempre el mateix model i l'aniran repetit sense variacions.

Els anuncis per paraules no seran, numèricament no massa importants, ocupen un 15-20 % del total de la superfície publicitària

sense considerar com a tals els anuncis d'espectacles públics. El seu preu és d'un ral la línia ¹⁶⁰. Aquests anuncis venien directament a la redacció del periòdic pels interessats però els anuncis de caràcter comercial, amb gravats, que apareixien en diverses publicacions diàries simultàniament, procedien de les agències que comencen a operar d'una forma professional en aquest aspecte.

Les principals agències de Barcelona col.laboraran amb el "Diari Català. Seran els establiments de Roldós i de Barril que inclou-
161
ran els anuncis següents:

"CENTRE D'ANUNCI. Carrer dels Escudillers, 5-7-9. Los anuncis per aquest diari, per los altres de Barcelona, Madrid y demás provincias d'Espanya, América y Estranger, se podrán portar á aquest Centre ahont los senyors anunciants hi trobarán grans ventatjas."

"Centro de anuncis JOSEP BARRIL. Se 'n atmeten per aquest diari y per tots los de Barcelona."

CENTRO D'ANUNCIS DE ROLDOS Y CIA. S'atmeten anuncis per aquest diari y per los demás d'Espanya, Ultramar y estranger. Grans ventatjes per l'anunciant."

La secció d'espectacles és una de les més importants en la premsa dels anys vuitanta. Són la forma de diversió social urbana més usual i tenen una projecció que ultrapassa el marc artístic per a

penetrar, gairebé en règim de monopoli en existir només l'oci recreatiu a la llar --benestant-- amb visites, saraus, concerts, etc. en limitades mansions i palaus. Per tant conèixer la cartellera era una de les finalitats bàsiques en la compra del periòdic per a tenir informació sobre com ocupar l'oci públic.

162

El "Diari Català" ha de fer una crida per que la seva secció, a la primera pàgina, després de la informació de santoral i meteorologia, sigui competitiva:

"Molts son los dias, que no 'ns arriban alguns anuncis de teatros. Suposém que no 's pert pels Empresaris, sino per los seus dependents, que no cumplirán sas ordres.

Los hi supliquém que hi posin remey y que 'ns envien ab regularitat los anuncis. Saben ya que 'ls farém los mateixos tractes y 'ls darém las mateixas ratllas de franch que 'ls altres diaris.

LA DIRECCIO"

Aquest mateix dia, el 17 de maig de 1879, en portada --dins espectacles-- hi ha només 2 teatres (Tivoli i Novetats), dos anys després ja n'hi ha quatre vegades més, (Principal, Liceo, Circo, Romea, Odeon, Espanyol, Bon Retiro, Circo Equestre, Novetats fins i tot de les delegacions que ha obert, cas de Tarragona el mateix mes de dos anys després, n'hi trobem ¹⁶³ . El "Diario de Barcelona" manté però una posició superior, inclou la pràctica totalitat dels establiments públics d'espectacles --teatres, circs, braus, concerts...-- mentre que el "Diari Català" arriba als dos terços del total, la proporció habitual és manté sovint amb uns vuit-deu al "Diari Català" i uns tretze-setze al "Brusi".

Destaquem la presència d'anunciants vinculats amb el periòdic per

motivacions ideològiques i de treball. Trobarem, per exemple, germans de redactors i també persones de l'àmbit republicà i federal :
164

- a. Lampisteria Francisco Canibell
- b. B. Lostau (barrets)
- c. Relotjes segurs. Joan Feliu y Codina
- d. J. Ravetllat. Camiseria y Llenceria
- e. Artur Vinardell. Representant a Girona de La Union y el Fènix Español.

El preu de la publicitat en el "Diari Català" és l'habitual tant pel que fa a les necrològiques, on indica que la tarifa és el mateix de la premsa barcelonina, com en els anuncis per paraules o en els anuncis específics. Vegem la comparació d'alguns títols.

Taula núm. 27

Tarifas de la publicitat en la premsa catalana

Títol	Preu	Subscriptors	Data
"Teléfono Catalán"	2 q. línea		5-I-1879
"El Impenitente"	18 cts. línea		7-XII-1879
"Lo Gay Saber"	1 ral línea		1-I-1879
"Diari Català"	1 ral línea		10-V-1879
"L'Art del Pagés"	50 rals pàg.	20 rals	9-XI-1879
id	28 1/2 pàg.	12 rals	
id	12 rals un quart	8 rals	
"La Gaceta de la Ind."	70 cts. cm2		18-I-1881
"La Lucha"	1 ral línea	1/2 ral línea	1-1-1879
"El Ampurdanés"	18 ctms. línea		
"La Publicidad"	30 rals un modul de 2 cols.		
Almanac del "Diario de Barcelona"	22,50 ptes. 1 pàg.		28-IX-1880

Font: Elaboració pròpia.

Vegem, finalment, la campanya publicitària que fa una important empresa, en aquest cas la companyia Singer de Nova York que dedicada a lavenda pel consum familiar i l'industrial promociona les seves màquines i ho fa amb l'eslogan "¡Ja no's cus à ma!" al final d'una il·lustració que representa la lletra inicial del producte i al seu darrera una damisella que l'utilitza. Es promociona a un preu assequible, deu rals setmanals i s'ensenya el seu funcionament a domicili, i es canten les excel·lències com que el 1880 la companyia ven a tot el món 538.609 màquines portant-ne vengudes en aquesta data deu milions.

Taula núm. 28

Exemple de campanya publicitària d'una multinacional

titel	ciutat	data
"Revista Popular"	Madrid	7-VIII-1881
"La Lucha"	Girona	23-II-1879
Almanaque Diario de Barcelona	Barcelona	1879
"Diario Vallense"	Valls	5-VI-1879
"La Union Escolar"	Girona	1-I-1880
"Teléfono Catalán"	Girona	5-I-1879
"Revista de Lérida"	Lleida	12-I-1879
"La Veu del Montserrat"	Vic	7-VIII-1880
"El Eco Guixolense"	St. Feliu G.	29-IX-1878
"El Gerundense"	Girona	12-XII-1880
"El Eco del País"	Girona	2-IV-1881
"La Academia"	Barcelona	7-V-1879
"La Vetllada"	Girona	8-I-1881
"El Eco de la provincia"	Girona	8-XI-1881
"Diario de Valls"	Valls	1879

Font: Elaboració pròpia.

Els anuncis seran generalment sempre el mateix model, l'espai ue ocupa en el periòdic també serà regularment entre un octau i un

quart de la pàgina. L'argument que és la màquina de cosir de més venda i, per tant, la millor s'insisteix fins a la repetició. La pressió publicitària es tant forta que Escuder ha de competir fent una rebaixa en el preu dels terminis, passa dels 10 rals a 8 i ofereix també la reparació com a novetat.

Arran la gran campanya per a socòrrer als damnificats de les inundacions de Múrcia la companyia dona deu mil rals i envia una circular a tota la premsa fent-ho saber. El director del setmanari gironí "Teléfono Catalán" se'n congratula i felicita la companyia .

Singer és capdavantera en l'inici de fórmules promocionals, edita diversos elements d'aquesta tipologia com un almanac amb un santoral que combina alegories de màquines de cosir amb les religioses , un calendari de paret que regala a la premsa , etc.

Efectua també accions promocionals de relleu com construir una màquina de cosir gegant de quatre tones i en combinació amb el certamen literari i artístic de "La Bordadora" obsequia amb una miniatura de plata d'una màquina de cosir. Es tal el rebombori de les màquines de cosir que el febrer de 1880 s'estrena al Romea .

4.5.8 Economia

Per a veure l'economia ens fixarem abans en tres aspectes que la determinen, periodicitat, paginació i preu de venda, aquestes tres dades més les ja vistes ens permetran deduir els costos.

Considerem que el periòdic apareix cada dia ja que només en comptades avinenteses, el dia de Nadal, arran una suspensió, etc. no apareix ¹⁷⁰. En aquest aspecte el "Diari Català" és molt regular, també ho és en l'hora ja que al matí hi havia cada dia el diari al carrer, tret de la mitja dotzena d'avaries que té en dos anys i mig. Apareix, també el dilluns, a les tardes "per que els empleats de la nostra impremta (La Renaixensa) puguin fer festa entera els diumenges", serà a partir de 26-XII-1880.

La paginació del "Diari Català" serà un altre símptoma de la progressiva normalització de la redacció. No serà fins acabar la primera suspensió, el 19 de juliol de 1879 que s'encetarà i canviarà no seguint l'ordre cronològic dels mesos sinó coincidint amb variacions internes com finalització de suspensions, transformació de diari barceloní en periòdic de tot Catalunya, etc.

Vegem el nombre de pàgines per volum:

Taula núm. 29

Paginació del "Diari Català"

Núm vol.	dates	pàgines
I:	4-V-1879 a 18-VIII-1879	sense paginar.
II	19-VIII-1879 a 31-X-1879	552
III	1-XI-1879 a 31-XII-1879	444
IV	1-I-1880 a 30-IV-1880	892
V	1-V-1880 a 28-VII-1880	700
VI	29-VIII-1880 a 31-XII-1880	726
VII	1-I-1881 a 25-III-1881	672
VIII	26-III-1881 a 30-VI-1881	282 + maig i juny

Font: Elaboració pròpia.

Podem fixar-nos en el valor de la premsa periòdica la qual cosa en indicarà si el preu del "Diari Català" era equivalent, inferior o superior al de la resta de la premsa en llengua catalana.

Taula núm. 30

Preu de venda de la premsa periòdica el 1879-1881

Títol	Preu exemplar	trimestre
"Diari Català"	2 quartos	20 rals
"La Veu del Montserrat"	6 quartos	6 rals
"L'Almogaver"	6 quartos	
"L'Esparvè"	4 quartos	8 rals
"La Marsellesa"	2 quartos	
"Lo Burinot"	2 quartos	
"La Lucha"		16 rals
"Lo Campanar de Reus"	2 quartos	
"La Campana de la Unió"	2 quartos	
"L'Esquella"	2 quartos	8 rals
"L'As d'Oros"	2 quartos	2 rals
"El Impenitent"		2 ptes.
"El Ampurdanès"		2 ptes.
"La Renaixensa"		20 rals
"La Il·lustració Catalana"		18 rals
"La Campana de Gràcia"	2 quartos	
"Teléfono Catalán"	1/2 ral	6 rals
"EL Loro"	2 quartos	11 rals 20 rals (estr.)
"El Criterio Bergadán"		5 rals
"L'Art del Pagès"		6 rals 20 rals

"L'Escut de Catalunya"	2 quartos	1 pta.	8 ptes. (estr.)
"La Llar"	6 quartos	5 rals	
"La Pàtria Catalana"	1 ral	6 rals	
Almanach de La Campana	1 ral		
"La Tramuntana"	2 quartos	8 rals	
"La Publicidad"		18 rals	
"Diario de Barcelona"	4 cèntims	36 rals	(48 fora Barcel.)
"Lo Gay Saber"	1 ral		

Font: Elaboració pròpia.

El preu de la premsa diària acostuma a ser sempre el mateix, dos quartos i podem saber el seu valor fàcilment si sabem que un duro equival a 20 rals i 1 pesseta a 4 rals o 34 quartos. El ral de plata equival a 2 rals de vellò.

Malgrat que les monedes que segueixen el sistema mètric són en vigor no s'han retirat les monedes antigas i els periòdics tenen el doble sistema, la moneda antiga per la venda al número, en ser un import baix, generalment dos quartos el número, i les monedes noves basades en la pesseta (1868) que té deu cèntims el sistema nou, així els setmanaris setmanaris satírics popularitzen el seu preu de dos quartos amb la frase "val més aquí que a ca l'apotecari". La correspondència entre quartos i cèntims no és exacte. El "Diari Català" publica la queixa d'un subscriptor que vol comprar una lletra a l'estanc de 15 cèntims i la vol pagar amb 5 quartos i no li admeten, i quan hi torna en volen 6 quartos. Les peces de dos quartos es retiren de la circulació el 1887 tot i que el 30-IV-1881 el "Diari Català" ja assenyala que e comencen a retirar. Sobre els conflictes de la situació el 16 d'abril de 1880 apareix l'editorial Questió de la moneda on T. es dedicà a

divulgar la llei del 19-X-1868 en relació l'ús de l'or i la plata, encunyacions, falsificacions, etc.

El diari es manté inalterable, tret dels títols alternatius, en dos quartos. Ha de publicar diverses notes arran la fundació el mes de maig insistint en el preu oficial en trobar-se venedors que el venien a un preu més alt ¹⁷¹. Vegem-lo detalladament:

Taula núm. 31

Preu de venda al públic del "Diari Català"

títol	Barcelona			fora Barcelona			estranger		
	núm.	mes	trimestre	núm.	mes	trimestre	núm.	mes	trimestre
DC	2 q	5 r	20 r	-	6 r	20 r	-	-	40 r
LT	1 q	3 r	15 r	1 q	-	-	-	-	30 r
LVC	1 q	4 r	-	-	-	-	-	-	-
LC	1 q	5 r	-	-	-	20	-	-	40 r

Font: Elaboració pròpia.

Els títols alternatius tenen només quatre pàgines i es venen a la meitat de preu del "Diari Català". Les subscripcions tenen un preu més atractiu però la dada que ens interessa és que el preu pel que fa als diaris de Barcelona és el mateix i en relació als periòdics de Madrid la xifra és competitiva ¹⁷².

Per a situar el poder adquisitiu de 2 quartos cal fixar-se en les següents dades:

Taula núm. 32

Preu de diversos productes i serveis el 1879-1881

Productes	Preu	Referencia
1 préssec	2 quartos	DC, 426 (29-VII-1880)
1 enciam	1 q.	DC, 431 (2-IX-1880)
12 ous	5 rals	LVC, 30 (28-VIII-1880)
1 col	1/3 q.	id
1 pebrot	1 q.	id
teatre Romea	12 q. sessió tarda	DC, 207 (21-XII-1879)
teatre Romea	2 rals sessió nit	id
teatre Novedades	10 q.	"Gaceta de Catalunya" 3-V-1879
sessió ball	4 rals (Nadal)	"Gaceta Catalunya" 25-XII-1880
id Prado	4 rals	DC, 19 (22-V-1879)
tranvia	4 q. (Sta. Agna-Travessera)	LC, 16 (31-X-1880)
tranvia	2,60 ptes abonament 20 viatges	id
tranvia	8 q. (Catalunya-Sarrià)	DC, 10 (13-V-1879)
tren	4 rals (Barna-Montgat en Zona)	
		"La Renaixensa", 291 (26-VI-1881)
pantalons	6 ptes.	"La Renaixensa", 252 (2-VI-1881)
barret la.	36 rals	DC, 209 23-XI-1879
cafe amb llet	1 q.	PALAU: <u>Memorias</u> , p. 11
rentar camisa	2 q.	"Gaceta de Catalunya", (28-XII-1880)
llibre en català de		
200 pàgs.	10 rals	"L'Esquella", 93 (30-X-1880)
restaurant	12 rals	"Gaceta de Catalunya", (2-V-1879)
microscopi	12/30 rals	"Telefono Catalán", 96 (16-I-1881)

Font: Elaboració pròpia.

La diferència de preus no permet de fixar-se en els valors actuals però cal establir com el preu és assequible per a les capes mitjanes urbanes. No per a les capes obreres amb dificultats de subsistència com veurem tot seguit amb la relació de salaris habituals. Hi ha la queixa de l'ober Josep Roca i Font que considera que la revista "La Llar", es ven a 6 quartos el número, tres vegades el valor del "Diari Català", i escriu que l'obrer no la pot adquirir en ser massa cara. Vegem els salaris tot i que disposem d'un excel·lent treball de Ramon Garrabou sobre els dels obrers de La Maquinista. Hem trobat les següents dades:

obrer qualificat	3,5 ptes./dia
GARRABOU: <u>Salaris</u> , 184	
obrera escollida	2 ptes/dia
PANADES: <u>La educació de la muger</u> , III, 488	
aprenent 1er any	2,5 ptes./setmana
aprenent 4art any	7 ptes./setmana
PALAU: <u>Memorias</u> ..., 13	
tintorer Olot	10 rals diaris
GRABOLOSE, Ramon: <u>Olot. Els homes i la ciutat</u> , Barcelona, 1969	
catedràtic Institut Maç	2.500/3.000 ptes./any
DC, 539 (3-II-1881)	
metge de la Casa de Caritat	2.500 ptes./any
DC, 321 (15-IV-1880)	
secretari Ajuntament Bonastre	750 ptes./any
DC, 240 (24-I-1880)	

La conclusió que podem obtenir és que resta la lectura reservada per a unes classes socials determinades amb uns ingressos suficients.

Anem a fixar-nos, doncs, en l'economia del "Diari Català" tot i que podríem considerar que el financiava Almirall com s'esdevé amb "L'Embustero", "La Impremta" i altres publicacions de les quals s'ha escrit que financiava ¹⁷⁵.

El Reial Decret de l'1 d'abril de 1871 signat per Sagasta durant l'efímer regnat d'Amadeu I marca la normativa per a la distribució del correu. Posteriorment la normativa es completarà amb els acords signats amb la Unió General de Correus. Pel que fa referència als periòdics la normativa és molt clara: cal efectuar un timbrat especial al pes, es pagava 3 ptes. per cada 10 quilograms de paper, per a Cuba i Puerto Rico es pagava a 10 ptes i per a Filipines, Fernando Pòo, Annobon i Corisco a 2 ptes. El funcionament era molt senzill. Les empreses podien utilitzar el servei

pagant aquest timbre i només podien circular els exemplars que portessin aquest segell. Arran el paper continuu les empreses que imprimien en bobines podien tenir un delegat que ho comprovava a la mateixa impremta.

BALANÇ TIPUS DEL "DIARI CATALA" EL 1880

Anirem a comentar, partida per partida, els principals conceptes de l'actiu i el passiu tot remarcant els resultats finals que ens permetrarn confeccionar un balanç tipus tot i que serà aproximat.

ACTIU

Publicitat:

promig 20 % de 8 pàgs. = 1,6 pàgs. = 76 ratlles x 3 cols. x
1,6 pàgs. = 364 ratlles x 1 ral = 364 rals = 91,2 ptes. x 30 dies
= 2.736 ptes./mes

L'import d'entrades de publicitat és acceptable tot i que el trobem alt, el primer diari de l'estat, amb uns quaranta mil exemplars de tiratge, factura unes cinc mil ptes. al mes.

Subscripció:

900 subscriptors (fora Barcelona) x 1,70 ptes. (20 rals : 3 mesos) subs. mes c/u = 1.499 ptes.

900 subscriptors (Barcelona) x 1,25 = 1.125 ptes.

Venda 1.200 ex. x 30 dies x 1,35 ptes. (import net descomptada comissió venedor) = 1.620' - ptes.

PASSIU

Personal:

Els costos de personal els obtenim dels salaris que esmenta J. T. Alvarez per la premsa de Madrid. 4 redactors x 80' - ptes. al mes = 320 ptes.

1 vailet d'encàrrecs + 40 ptes.

Total de personal (320 + 40) = 360 ptes.

Paper:

Calculem el nombre mensual de pàgines:

22 dies x 8 pàgs. = 176 pàgs.

4 dies x 12 = 48 id

4 dies x 4 = 16 id

total = 240 pàgs. x 3.000 exemplars = 720.000 fulls : 1.000 fulls = 720 x 30 rals = 21.600 rals : 4 = 5.400 ptes.

El cost de paper és de 50 rals el miler de folis de gran qualitat, considerem que el cost del paper és de 30 rals.

Impressió:

El preus de la impressió l'obtenim per un senzill càlcul considerant similar, malgrat la diferència entre Madrid i Barcelona, al "Siglo Futuro" i al "Diari Català" per tiratge. Així si el primer paga 88 rals per 4.800 exemplars el "Diari Català" pagarà 55 rals

els quals seran al mes i en ptes. 412,5 el miler, tres milers seran doncs 1.237,5 ptes.

Correus:

Dividim les 841 ptes. de pagament anual de timbre per 12 = 70'- ptes.

Lloguer pis:

D'acord amb els imports de lloguer el 1879 un pis de tres habitacions costava aproximadament 12 ptes. mensuals. Cal considerar que el carrer Ferran era una zona de serveis. Total 12'- ptes.

Taula nùm. 33
Balanc mensual aproximat del "Diari Català" el 1880

ACTIU

Publicitat	2.736'-
Subscripció	2.624'-
Venda	1.620'-

Total ingressos 6.980'-

PASSIU

Personal	360'-
Paper	5.400'-
Impressió	1.237'-
Correus	70'-
Lloguer pis	12'-

Total despeses 7.079'-

Font: Elaboració pròpia.

Alguna partida és de difícil valoració atenent la complexitat en

disposar de les dades fiables però, d'una forma aproximada, ens és vàlid l'esquema atenent que pensem el "Diari Català" tenia força subscriptors i força publicitat i les seves despeses són molt limitades, es limiten estrictament als costos materials de paper i impressió i als costos de producció, personal, no valorem iniciatives diverses: import de premis com el Certamen Literari, despeses d'organització del Congrés Catalanista, edició dels fulletons, etc. que no afecten, a grans trets, la viabilitat del periòdic que presenta unes xifres econòmicament igualades.

La nova premsa que apareix els anys vuitanta en el seu desenvolupament aspira a ser un negoci basat en la publicitat com a element intermediari entre una massa creixent de potencials compradors i els fabricants que precisen d'arribar al mercat. L'increment de factors positius com la industrialització amb l'augment de l'oferta de productes, la urbanització creixent de la societat, l'alfabetització en disminució, la creixent participació política al costat de factors interns de la premsa com l'abaratiment en el preu del paper, les innovacions tecnològiques, l'estabilitat del marc jurídic de la premsa pels continguts informatius, la millora de les comunicacions, la curiositat popular davant nous aspectes com el sensacionalisme, etc. configuren un creixement dels periòdics que en el cas de Barcelona té importància atenent que la premsa d'aquesta ciutat ja arriba, pel ferrocarril i correus, a tot el Principat i és la segona en importància de l'estat.

4.6 La imatge exterior del "Diari Català"

En nèixer el "Diari Català" tindrà uns sectors lectors afins que respondran a un perfil polític clar, concretament el sector republicà i federalista, també determinades personalitats que es mantindran posteriorment distanciades, com ara Guimerà, s'hi vinculen, tot i que prudentment, responent a les reserves de Torras i Bages, Collell, etc. que veuen el periòdic com un focus de disgregació religiosa i que atenent els tocs de modernisme, laïcisme, cosmopolitisme, urbanisme, masoneria, republicanisme, federalisme, etc. el veuen allunyat de la tradició, la religió, el conservadurisme i, en conseqüència un potencial enemic amb el qual caldrà estar a l'aguait. El "Diari Català" apareixerà en una marc de discussió clara tot i que l'expectació pel naixement farà silenciar aquesta oposició fins que esclati arran la llibertat que deixa a col.laboradors, corresponsals, etc. per a exposar la seva opinió davant temes roents com el carlisme, etc.

Pot ser-nos útil veure els comentaris crítics que apareixen en publicacions humorístiques, tenen la virtut de, mitjançant una caricatura, expressar la visió nítida lluny de les simples manifestacions encomiàstiques que hem vist anteriorment en veure l'eco del seu naixement. Josep Lasarte, a "La Tramuntana" ¹⁷⁶ escriu: "Lo Diari aixeca 'l gall./ pega als altres cops de mall./ y molts en reb si convé:/ pero m'agrada. perque/ es dels altres al mirall". Gumà a l'"Almanac de la Campana de Gràcia" també el ¹⁷⁷ retrata___ satíricament: "DIARI CATALA/ Tranquil, decidit, bò y sà/ va seguint lo seu camí:/ del pà, 'n diu pà, y del vi, vi;/ es clar com tot català./ Fà com nosaltres la via/ que conduheix al

progrès, /pero vol caminar més:/ ja'ns trobarem algun dia."

Són només dos poemes senzills de to divulgatiu però manifesten molt clarament el que serà una opinió popularitzada de la radicalitat del periòdic en relació la premsa i la societat del seu temps. Pensem que el "Diari Català" potser on més manifesta la seva ideologia i on la projecta no és només en els textos sinó en iniciatives específiques, d'ací que exposem la relació de subscripcions que promou les quals ens podran orientar sobre el seu sentit públic i alhora expressaran la imatge que té:

Taula núm. 34

Relació de subscripcions que promou el "Diari Català"

"Suscripció á favor :

- ... dels obrers sense treball
 - ... de las victimas de Múrcia
 - ... de las classes menesterosas de la vila de Gràcia
 - ... d'alsar un monument en Tortellà
 - ... dels autonomistes que estan sufrint condemna en los presidis d'Àfrica.
 - ... per alivar la sort dels vehins de Puigcerçós"
-

Font: Elaboració pròpia.

Les subscripcions eren una fórmula habitual per tal de promoure les ajudes cap a una calamitat pública que la premsa promovia com a primera solució d'emergència davant la catàstrofe. En el temps de vida del "Diari Català" es produeixen dues grans desgràcies que són les inúndacions a Múrcia i l'esllavissament de Puigcerçós, el 1879 i el 1881 respectivament, el "Diari Català" pren la iniciativa en un esforç de solidaritat que es reconegut per tota la premsa fins i tot la rival. El segon bloc són les dedicades a

l'ajuda social i el darrer les vinculacions ideològiques, autonomistes presos a Ceuta des del 1874 i monument a Tortella com a desgreuge o homenatge a les víctimes de l'acció carlista. També hi ha subscripcions de to cultural tradicional com la que obra el "Diari Català" per la restauració del monestir de Ripoll segons "El Teléfono Catalán" del primer de juny de 1879 tot i que no té un gran relleu en les columnes del "Diari Català".

Aquestes subscripcions són il·lustratives de les característiques de cada publicació. "La Veu del Montserrat" promou el març del 1878 un monument a Pius IX mentre el "Diari Català" s'ocupa dels catalanistes presos a l'Àfrica.

Aquestes subscripcions són molt importants també pel que significaven d'ajuda efectiva. Els directors dels diaris ho saben i publiquen el manifest en portada, les relacions també en portada, etc.
177b

El "Diari Català" participarà en multitud d'actes públics tant d'indole política com social, reivindica els enllassos ferroviaris, maldà per la via del ferrocarril fins a Tremp, participa en homenatges de to liberal en honor de França o en la Festa Cívica de Terrassa, pràcticament cada mes el "Diari Català" es fa present en una o altre activitat. Seran subscripcions de tota la premsa pels damnificats d'una catàstrofe o reunions dels directors de diaris barcelonins davant un problema específic, per exemple la defensa del proteccionisme o del dret civil. Com a exemple podriem esmentar la festa cívica d'Igualada del 18 de

juliol de 1880 en la qual hi participa el "Diari Català" i "La Colmena de Igualada" ho recull. El "Diari Català" respon ¹⁷⁸ "en totas las ocassions ahont se tracti de afavorir lo curs del progrés, nos tindrà are y sempre á son costat".

Les seves realitacions són tant de to col·lectiu, com n'hem vist alguna, en les quals simplement es solidaritza, o bé de promotor de la iniciativa i que recull la solidaritat d'altres publicacions com és el primer Congrés Catalanista o bé de realitzacions ¹⁷⁹ que s'apunten i que no arribaran a cristal·litzar .

4.7 Desaparició del "Diari Català"

Abans de fixar-nos en el final del periòdic seria suggerent de veure el ressò que tenia la premsa catalana per a valorar la seva mort. El 1879 ja existia un públic per a productes escrits en català fruit de l'èxit dels anys seixanta en iniciatives com el teatre. El 6 d'abril de 1866 s'exhaureix en tres dies la primera edició de Les joies de la Roser, la segona edició, de mil exemplars com la primera, ho farà en quinze dies. El 1881 la premsa catalana ja no era una excepció i sense arribar a una situació de normalitat disposava, pel que fa en uns àmbits específics, d'una creixent situació de prestigi i audiència com hem pogut veure en establir el cens de la premsa del període ben diferent al dels anys quaranta quan "Lo Verdader Català" desapareix per manca de lectors o els anys seixanta que són també diverses les publicacions que han de finir per l'absència d'un mínim mercat.

Els anys vuitanta el mercat existeix. Per exemple, una publicació d'èxit és "La Campana de Gràcia" la qual neix, segons escriu el qui en fou director Josep Roca i Roca en el número 1.000 de l'11 de març de 1898, amb tres mil exemplars que passen ràpidament, el 1879, als 15.000. Contràriament segons una revista ¹⁸⁰ del mateix editor, el tiratge el 1880 era de 20 a 25.000 exemplars. La premsa humorística tenia un gran èxit. De l'almanac de "La Mosca" s'escriu que es va exhaurir el fabulós tiratge de 25.000 exem-¹⁸¹plars al preu d'una pta. . Era natural aleshores que les publicacions humorístiques en català fossin el primer sector que aparegués com a tal, des d'una perspectiva diguem-ne, industrial, com fou la iniciativa de llarga duració de l'editor Lòpez.

L'aproximació que efectuem als tiratges gràcies a l'impost del timbre ens ofereix també referència de la importància de la premsa diària que si bé no és semblant a la francesa o anglesa té, almenys en les grans ciutats com Barcelona, Madrid o Bilbao un singular relleu. Tot i que la premsa en llengua catalana anava ocupant noves posicions en el mercat no arribava a ser tan àmplia com la premsa en llengua castellana feta al Principat. La desaparició del "Diari Català" no podia, per tant, passar desapercebuda pel món cultural català que havia crescut notablement de la dècada dels seixanta a la dels vuitanta però que no estava en igualtat en relació la premsa en castellà.

L'existència des del gener, d'un altre diari en llengua catalana, fa que la desaparició, el darrer dia de juny, del "Diari Català" no esdevingui traumàtica per als elements culturals i polítics de la societat catalana de la restauració. La divisió del catalanisme entre les files conservadores i tradicionalistes i també amb un sector purista i radical però no laic sinó d'arrel religiosa prendrà la desaparició del periòdic com una consolidació de les seves coordenades. Al respecte la carta que envia Guimerà ¹⁸² és prou eloqüent:

"Barcelona, 1 de juliol de 1881. Sr. Joan Ramon i Soler.

Estimat amic: Ja V. ha vist la mort del Diari Català. Desitjaria que V. s'interessés perquè poguem fer subscriptors de La Renaixença los que al Vendrell ho eren del Diari Català.

En lo número pròxim de la revista hi anira la seva poesia..."

Una lectura lineal ens indicaria que el públic o almenys bona part d'ell, era de caràcter cultural i no polític, la qual cosa corrobora la nostra suposició d'uns lectors diversos que configuren l'alt tiratge que manté el periòdic. En conseqüència podríem explicar-nos la certa indiferència social en la que desapareix el "Diari Català" motivada per dos fets destacats: l'existència d'un diari nou --"La Renaixensa"-- i la manca d'un públic monolític --republicà i federal-- amb la qual cosa es disminuïa el potencial crític davant la mort. Aquesta és deguda a causes de caràcter intern, i no a una suspensió judicial o governativa que haguera provocat, sens dubte, una reacció, almenys escrita, notable.

Potser el tret més rellevant de la desaparició del diari és la causa de la mort. Fins ara s'han escrit diverses raons: motivacions de caràcter econòmic per la dèbil vida financera del periòdic ^{182a}, la fràgil salut del director i propietari, raons polítiques com la ruptura de Pi i Almirall, causes legals pel fet que ja havia tingut tres suspensions i estava doncs condemnat, per la mateixa llei, a canviar el títol definitivament a la propera condemna, etc. La situació econòmica no presenta cap variació el 1881 en relació l'any anterior. D'altra banda la salut d'Almirall no presenta tampoc cap fractura fins el 1887 quan té el primer atac d'apoplexia que serà una de les causes que l'apartaran de la vida pública. La publicitat, les vendes, els subscriptors seguien el seu curs normal, l'ampliació de les redaccions i administracions a les capitals de província, les queixes de

subscriptors per les mancances de correus, la taxa d'ocupació de superfície impresa per la publicitat... són variables que es mantenen constants i permeten opinar que el diari podia seguir la sense singladura sense altres problemes que els habituals. Tot i tenir tres suspensions el "Diari Català" podia, fins la quarta, seguir igualment la seva vida, amb incertesa però tanmateix continuar.

Eudalt Canibell explica en el text manuscrit a la darrera pàgina de l'edició del Viatje... de Darwin que edità el "Diari Català" i que es conserva a la B. A. de la qual fou bibliotecari i que tornarem a trobar en parlar del fulletó, que la decissió de tancar el diari és deguda exclusivament a Almirall:

"No va publicarsen ni un full més d'aquet llibre traduït al català, car va suspendre el Diari Català per voluntat del propietari y director En Valentí Almirall abans d'acabar-se la traducció de la obra d'En Darwin que feya el nostre amic y company de redacció En Leandre Pons y Dalmau, pèrit agrònom aleshores ja molt vellet, a instàncies del referit Almirall."

Perquè: dues són les hipòtesis que tenim. La primera seria que havent manifestat Almirall, en el famós article En estat normal, la ruptura pública entre ell i Pi, voldrà efectuar una aproximació amb el grup de "La Renaixensa" en pesar més el sentit catalanista que el federalista. Aquests inicials contactes s'afermaran en el segon Congrés Catalanista i tindran el punt màxim en el Memorial de Greuges. Efectivament, si estudiem "La Renaixensa" del 1885 hi trobem nombrosos textos i referències sobre Almirall. N'hem localitzat cinc tot i que no se li publica cap article però

si resums de discursos, etc. traspuant el conjunt de referències que se li dediquen tots una notable simpatia precissament per arreconar el republicanisme, federalisme i laicisme i aplegar-se amb els exponents del catalanisme tradicional com Guimerà, Verdaguier, etc. El "Diari Català", nucli de republicans federals i portaveu del federalisme polític, seria un obstacle en aquestes coordenades i Almirall desfen-se'n obtindria uns aliats pel seu projecte polític de crear un partit català sense lligams amb Madrid, ni tant sols federals.

La segona hipòtesi seria més sofisticada. Almirall prepara l'edició d'un nou periòdic, com a títol substitutori o bé alternatiu davant una condemna del "Diari Català", més radical en catalanisme si fem cas del títol que preveu editar --"La Colònia"-- i tanca el "Diari Català" d'una forma sobtada i provisional, la nota de comiat diu que és una pausa i que tornarà a aparèixer. Ho reitera un mes després, el 29 de juliol quan publica a "El Diluvio" la primera de les tres cartes de la sèrie Explicaciones on raona la ruptura amb Pi i comença dient que ho fa en aquest diari per estar "Accidentalmente suspenso el Diari Català". La raó és el tomb que té Almirall entre federalisme i catalanisme, resta profundament decepcionat i amargat, del viatge de Pi per Catalunya. La seva reacció és sobtada, dràstica, tal com feu a "El Estado Catalán", s'adiu molt amb el seu caràcter absolut i autoritari. La decisió és sobtada i la fa coincidir amb la fi del segon trimestre per a deixar als subscriptors lliures de càrregues. L'argumentació de la nota que publica el diari en el seu darrer número és confusa: argumenta motius de conveniència i

motius polítics, els primers són que molts dels redactors han d'absentar-se de Barcelona i "permaneixen allunyats d'aquesta ciutat durant una temporada" (!), també que els motius polítics "no creyem prudent exposar per ara", si que ho faran en les cartes d'"El Diluvio". Finalment, escriuen, signa La Redacció, que "Tal vegada tornarem a reapareixen dintre poch temps, però tardem poch ó molt..." Sembla aleshores que hi ha voluntat de continuïtat, que aquesta serà amb el títol tradicional o amb el nou i que la desaparició del "Diari Català" permetrà recompondre el panorama d'imatge política que tenia l'equip. Res com una pausa per a fer una reparició periodística diferent ideològicament a la que té el públic lector i, en aquest molt especialment, la societat receptora.

Sigui com sigui és encara un petit misteri explicitar les raons per a les quals no li interessa a Almirall la continuïtat del "Diari Català". Una publicació gironina ¹⁸⁴ expressa el desconcert:

"El Diari Català, en el número del último día de Junio se despide de sus suscritores, por motivos interiores ó de familia segun él.

Las versiones sobre este trágico fin, son contradictorias, por que mientras unos auguran que D. Valentin Almirall y compañeros de redaccion pasan á la del Diluvio, otros dicen que la supresion laudida responde á exigencias de la política que representaba y hay quien afirma que su muerte es debida á las pocas simpatías de que gozaba en Barcelona.

De fijo no se mas que lo que él dice, pero el tiempo, que es el mejor testigo, se encargará de descifrarnos este geroflífico, que no deja de llamar la atención en las actuales circunstancias, siendo como hasta hoy fué el genuino repre-

sentate de los pactistas, por mas que la ingerencia del Diluvio haya pretendido sacarle aquella representacion."

185

Sigui la primera opinió o bé la segona és ben poca la premsa que se'n fa ressó. El sector més tradicionalista expressarà la seva alegria, així "La Vetllada" i "La Veu del Montserrat" arribant a escriure la primera que "estan d'enhonorabona lo catalanisme, la decencia y lo sentit comú" i la segona que:

186

187

"Lo Diari Català ha arrancat canyas, de lo qual si diguessem que 'ns sap greu, diriam mentida. Devant per devant l'hem tingut en la nostra campanya, y sens may casi anomenarlo hem seguit sas evolucions ben poch catalanistas per cert, y hem mostrat los danys que á Catalunya portarian las utopias del Diari Català, en cas de que poguessen un dia sos prossélits posarlas en planta."

No obstant, hem de dir que la redacció del Diari Català ha donat una mostra de constancia y activitat que hauria de fer vergonya á molts que no son bons mes que per planyers del mal, y entorpir los esforços del que treballa per portar á bon camí lo moviment catalanista."

La major part de publicacions en català no esmentaran el final del periòdic, podria ser una evidència en tenir tots els lectors coneixement de la realitat, a l'estil de l'entrada dels francesos a la ciutat de Barcelona, el 1808 i que el "Brusi" no ho explica i diu que no ho fa per què tota la ciutat ho sap... L'altra raó que la premsa no en parli seria la periodicitat que faria que una notícia de quinze o més dies no fos esmentada. Només hem trobat referències a "La Il.lustració Catalana" ¹⁸⁸, "La Campana de Gràcia" ¹⁸⁹ i "La Tramuntana". El setmanari de Lluçanès critica a Valenti Almirall al llarg de diversos articles entre els quals ¹⁹⁰ destaquen la sèrie de rèplica a les Esplificaciones .

"La Renaixensa", tant en la revista com en el diari, manté una posició ben de companyonia. Mentre la premsa tradicionalista s'alegrava de la mort del "Diari Català" ¹⁹¹ les publicacions que dirigeix Guimerà lamenta que el diari d'Almirall desapareixi d'escena:

"Ab sentiment tenim d'anunciar aquest mes que lluny d'aumentar los periòdichs que en nostra llengua ' s publican, n'han desaparegut dos: La Llumenera de Nova-York, periòdich il·lustrat, y lo Diari Català de aquesta ciutat."
"La Renaixensa" recull la notícia el mateix dia 30, en l'edició de tarda:

"Ab lo número d'avuy se despedeix del públich lo Diari Català, fent saber que no s'empenedeix de cap de las sevas ideas y donant las gracias à tots los seus subscriptors y als colegas de la premsa. Sentim la desaparició de nostre colega."

De la premsa liberal hem vist diverses notes, totes elles breus, i no aporten cap referència, només reproduïxen mots de l'editorial de comiat i lamenten la desaparició ¹⁹².

Vistos tots els elements que disposem només podem extreure'n les conclusions que la mort del "Diari Català" és inesperada i s'anuncia la represa, es presenta un conflicte entre el federalisme de Pi i el d'Almirall i aquest sacrifica el periòdic per activar una aliança amb el grup més obert de la tendència catalanista oposada, la de "La Renaixensa" més que la de "La Veu del Montserrat" o bé pensa en treure un periòdic substitutori més catalanista que federalista. Serà el "Butlletí del Centre Català", la propera activitat periodística d'Almirall. Segura-

ment, com afirma el seu biògraf Melcior Font fou un "atac de pesimismo". No ho creiem estrany atès que Almirall tanca "El Estado Catalán" amb el "lasciate ogni speranza" en una sobtada decisió de posar punt i final. Ara acaba, amb un caràcter geniùt, també el diari tot prenent consciència que la voluntat regeneracionista de transformació de Catalunya, tot aplegant l'essència reivindicativa del federalisme i la reivindicació particularista només pot ser feta desde la via catalana sense pactes amb sectors minoritaris en el catalanisme com els federals. Almirall, com veurem en l'estudi del diari, pren com a objectiu del seu periòdic esdevenir una plataforma de difusió del federalisme però col.laboradors, corresponsals i redactors el fan esdevenir una eina de catalanitat més que de republicanisme i el federalisme resta només en diversos articles doctrinaris i en la publicació de manifestos, acords o convocatòries. No és casual que el "Diari Català" promogui un congrés catalanista i no federalista o que editi una biblioteca catalana en lloc d'una biblioteca federal. Es un diari amb un objectiu catalanista tot i que es proclami federalista.

La ruptura amb Pi, ha explicat Antoni Jutglar, serà més que per 193 diferències doctrinals per qüestions de disciplina. També l'aspecte catalanista pren una significació especial. Un testimoni d'excepció en el viatge de Pi a Catalunya el 1881 fou Domènec Martí i Julià que ha deixat en el pròleg de Per Catalunya el record de la trobada. El president de les Joventuts Federalistes va estar amb Almirall, president del Consell Provincial i Vallès i Ribot, president del Consell Municipal, al costat de Pi en

diverses avinenteses i en totes hi hagué conflictes, públics o soterrats, per la preeminència que tenia Martí i Julià del catalanisme sobre el federalisme i com mentre en els vells federals trobava un sentiment d'hostilitat en Almirall hi trobava simpatia. En el fons, i a la carta tercera de les Esplicaciones Almirall ho deixa clar, un polític en un viatge de propaganda públic no ha d'adreçar-se només als militants adictes per a organitzar-los sinó a tot el país per atrare'l a la seva idea. I la idea d'Almirall era fer un partit català, amb una base catalanista i el projecte espanyol de Pi sobrava, com el "Diari Català", en el futur polític que preveia Almirall.

En síntesi i com a conclusió, sis mesos després de nascuda "La Renaixensa", el "Diari Català" desapareix. Les raons, contràriament al que s'ha escrit de cansament, dèbil salut d'Almirall o de mal funcionament econòmic, són estrictament polítiques i internes. Podem anotar que, segons la vigent llei d'impresca, un periòdic que ha estat condemnat amb suspensió tres vegades pel Tribunal d'Impresca, si és torna a condemnar amb una altra suspensió, aquesta és ja definitiva. Almirall, advocat, coneix perfectament aquesta llei, de primers de gener de 1879, que és la que, amb tot, possibilita formalment el naixement del periòdic. Del maig al juny de 1881 Pi i Margall visita Catalunya i aprofundeix la seva visió d'Almirall, desenganyat de l'etapa federalista que se salda amb el fracàs de la fase madrilenya d'"El Estado Catalán", que evoluciona vers posicions netament catalanistes i més després del Congrés.

La lectura de l'article En estat normal i la sèrie de cartes polítiques Explicaciones publicats, respectivament, al "Diari Català" del 26-VII-1881 i "El Diluvio" del 29-VII- i 2 i 6-VIII-1881, és prou explícita d'aquesta ruptura. Encara queda més clara en el text col·lectiu de tota la redacció del diari publicat a "El Diluvio", (21-VII-1881) on, en definitiva, Almirall rebutja la direcció de Pi i Margall i la vertebració en un partit espanyol que considera de segon rang les aspiracions catalanes. La interpretació potser esquemàtica, però els grans trets són senzillament aquests: el decantament d'Almirall des de posicions federalistes de l'Estat a una situació ja estrictament catalanista. Aquesta situació encetarà un nou tombant en el combat polític amb la qual cosa s'aconseguirà una tàcita combinació de col·laboració amb forces catalanistes diverses i antagòniques, que cristal·litzaran en el Centre Català, en la seva primera etapa, i en el Memorial de Greuges, com a rerafons de la lluita en defensa del dret tradicional català, la llengua i el proteccionisme econòmic. Almirall havia arraconat un xic els principis federalistes per a penetrar en la construcció d'una força política que tingués el catalanisme com a motor i principi d'actuació.

Notes

1. CANIBELL, Eudald: Recapitulem, "L'Avens", (1884), 597-612.
2. V. el capítol El combat periodístic per a la conquesta de l'opinió de la biografia que varem fer de qui fou fundador, director, propietari, etc. : Valenti Almirall, forjador del catalanisme polític, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1990.
3. CAYETANO, VIDAL: A mon estimat amic Guillem de Forteza parlantli del renaixement de las lletres catalanas, (24-IX-1864) dins "Calendari Català del any 1865" (Barcelona, 1864) pàg. 78.
4. Al respecte les aportacions de CURET, Francesc: Història del teatre català, Barcelona, Aedos, 1967, pàgs. 231 i ss. no esmenten l'aportació d'Almirall en la fundació del teatre català mentre si ho fa GARRIGA i MASO, Joan: Memòries d'un liberal catalanista (1871-1993), Barcelona, Edicions 62, 1987, pàgs. 31 que en parla abundantment tal com ROURE, FIGUERES, etc. i són prou eloqüents d'aquesta vinculació.
5. V. la taula de quantitats satisfetes a correus en la nota 41 (pàg. 99) de FIGUERES: Almirall...
6. FONT, Melcior: La Jove Catalunya, "Revista de Catalunya", 21 (1926) pàgs. 279-287.
- 6a. TOMAS, Margalida: La Jove Catalunya: entre la literatura i la política, introduc. al vol. antològic La Jove Catalunya, Barcelona, Diputació de Barcelona i La Magrana, 1992, pàgs. V-L.
7. FONT: op. cit. p. 285.
8. (Valls, 1815 Barcelona, 1876) Catedràtic de llatí, autor de diversos manuals sobre aquesta llengua i de l'estudi Escuadras de Catalunya, el segon cognom, segons Albertí, és Espinós.
9. MIRACLE, Josep: Guimerà", Barcelona, Aedos, 1958, pàg. 275.
10. FIGUERES: Almirall..., pàgs. 103-113.
11. ALMIRALL, Valenti: Esplicaciones. Cartas politicas, Barcelona, Imp. El Principado, 1881. (rep. a "El Diluvio": 29-VIII-1881

i 2 i 6-VIII-1881).

12. FONT: Vida..., pàgs. 150-151.

13. ROURE, Conrado: Recuerdos de mi larga vida. Costumbres, anécdotas, acontecimientos y sucesos acaecidos en la ciudad de Barcelona, desde 1850 hasta el 1900, Barcelona, Biblioteca de "El Diluvio", 1926, pàgs. 145 i ss.

14. V. esp. TRIAS VEJARANO, Juan J.: Almirall y los orígenes del catalanismo, Madrid, Siglo XXI, 1976, pàgs. 221-321 i VALENTI FIOL, Eduard: El primer modernismo literario catalán y sus fundamentos ideológicos, Barcelona, Ariel, 1973, pàgs. 127-145.

15. Són els decrets de 18-V-1875, 31-XII-1875, les reials ordres del 6 i 19-II-1876, la del 16-IX-1876 i finalment, la del 25-X-1877. La constitució de 1876 reconeix la llibertat de premsa però la normativa és rígida.

16. V. esp. CENDAN PAZOS, Fernando: Historia del derecho español de prensa e imprenta (1502-1966), Madrid, Editora Nacional, 1974, pàgs. 145 i ss.; GOMEZ REINO Y CARNOTA, Enrique: Aproximación histórica al derecho de la imprenta y de la prensa en España (1480-1966), Madrid, Instituto de Estudios Administrativos, 1977, pàgs. 167 i ss.; SORIA, Carlos: La ley española de Policía de Imprenta de 1883, "Documentación de Ciencias de la Información", VI (Madrid, pàgs. 11-40, 1982); GOMEZ APARICIO, Pedro: Historia del periodismo español, vol. III: De la Revolución de Setiembre al desastre colonial, Madrid, Editora Nacional, 1971, III, 239-249.

17. VALENTI FIOL indica erròniament el dia 1 en lloc del dia 4. (pàg. 127).

17a. L'article quart de la llei del 7-I-1879 diu que cal que el propietari pagui 250 ptes. de contribució industrial o 500 de subsidi industrial. L'objectiu era discriminar l'accés a la propietat dels mitjans de comunicacions per tal que només l'oligarquia que estava vinculada amb el sistema pogués accedir-hi. Ho veiem clar amb el que passava a Nabarra i el País Basc on no es pagaven aquestes contribucions. Calia, en aquests territoris, que el propietari demostrés tenir un capital de 24.000 ptes. en capital immoble o 48.000 en béns comercials. Si ens fixem que la subscripció al "Diari Català" per un mes costava 1,25 ptes. podem adonar-nos de la importància de l'exigència.

18. GIVANEL, Joan: Publicacions periòdiques... pàg. 85. La

meticulositat de Givanel és certa. Hem repassat els arxius del Govern Civil localitzant només un sol títol dels quatre del "Diari Català" i en la referència que hem trobat la coincidència amb la dada de Givanel és plena. Vegem-ho:

"Diari Català"	Josep Pellicer
"Lo Tibidabo"	Ròmul Quintana
"La Veu de Catalunya"	Conrat Roure
"Lo Catalanista"	Joan Tomàs Castañé

Dels quatre noms que demanen autorització n'hem localitzat tres: a l'ARCHIVO GOBIERNO CIVIL DE BARCELONA:

Negociado Prensa; Interesado Romulo Quintana; Fecha de la Comunicación 24 Julio; Objeto: "Participa la publicación del periódico bajo el título de "Lo Tibidabo". (Libro Registro. 2o semestre 1879, 29-VII-1880, pág. 79, no 497).

"Juan Tomas participa publicación periódico titulado "Lo Catalanista". (Libro Registro. 2o semestre 1880, pág. 192, no 1722).

Conrado Roure" "Participa (il·legible) ... para la luz pública un diario político titulado La veu de Catalunya" (Libro Registro. 2o semestre 1880, 29-VII-1880, pág. 81, no 566).

18a. ROVIRA i VIRGILI, Antoni: Els corrents ideològics de la Renaixença Catalana. Barcelona, Barcino, 1966. pág. 52.

18b. Dels molts textos que inclou el "Diari Català" destaquem els comentaris Obras d'en Bartrina (7-X-1880); Article inédit d'en Bartrina (18-XII-1880); Carta al senyor Don Francisco A. Barbieri (23-XII-1880); Sobre'l Jochs Florals (7-V-1881); Sobre la qüestió Bartrina (10-V-1881)...

18c. ALMIRALL, V.: Cuatro palabras a Obras en prosa y verso escogidas y coleccionadas por J. Sarda. Barcelona, Teixidó y Parera, 1881, pàgs. 291-297.

19. BORI indica a la seva semblança biogràfica que no tornà a Barcelona fins el 1881 després d'estades a Madrid, París, etc. destacant el període del 1872-1876 arran la guerra carlista i el 1877 arran la guerra ruso-turca. També ho assenyala Joan TORRENT dins Un segle de vida catalana, 1814-1930. Barcelona, Alcides, 1961, (II, 732).

20. RAMISA, Máties: Els orígens del catalanisme conservador i "La Veu del Montserrat" (1878-1900). Vic, Eumo, 1985. pàgs. 87-107.

21. "Havem llegit en diferents periòdichs que dintre pochs dias veurà la llum en esta capital un diari escrit en llengua catalana." ("Lo Gay Saber", IX (1-V-1879) pàg. 128).

22. "L'Escut de Catalunya", IV, VI, VIII, XIII i XV (15-II, 15-III, 15-IV, 1-VII i 1-VIII-1879).

23. "La Il·lustració Catalana", 1 (10-VII-1880).

24. "Gaceta de Cataluña", 451 (5-V-1879), pàg. 6.267.

25. "Teléfono Catalán", 19 (11-V-1879):

"Desde el domingo último se publica en Barcelona un nuevo periódico diario con el título de Diari Català, escrito como ya indica su nombre en la lengua del país.

De veras nos complace esta nueva muestra del renacimiento catalán."

25a. "Lo Rossinyol del Ter", 4 (29-VIII-1880), "Teléfono Catalán", 21 (25-V-1879), "Los Ecos del Valles", 9 (1880), etc. Sabem que el rebiem moltes altres publicacions per què el citen com "La Lluanera de Nova York" (novembre 1879), en reprodueixen articles com "La Mañana" o "El Mercantil Valenciano", etc.

25b. Dels molts exemples podriem esmentar el lleidatà propietari d'un bar que es fa subscriptor i que es queixa del diari local "El País", --DC, 635 (11-V-1881)--, la nota del corresponsal de Balaguer que comença dient: "Balaguer, 6 de maig. Senyor director del "Diari Català: Molt senyor meu: No diria may lo ben rebut qu'es per tota aquesta provincia lo "Diari" de vostres. Tothom se'n alegra, son molts los que s'apressuran a suscriurshi. No haig de dirli lo que jo me n'alegro també y que, ja sab que pot contar ab mi y ab tots los bons amics de per aquí" --DC, 6 (10-V-1879)--; la referència personal que ens donà Josep Lladonosa i Pujol indicant que la diputació lleidatana s'hi subscrigué. Aquest comentari ens el donà a propòsit de l'observació que li ferem ja que llegim en la seva extraordinària Història de la ciutat de Lleida que el "Diari Català" fou una publicació de Lleida i que aparegué el 1881 (Barcelona, Curial, 1880 pàg. 366). Pot també ser il·lustratiu de l'ambient de comarques les queixes sobre el funcionament de correus la qual cosa indica que el "Diari Català" era força tramés a comarques i que els lectors l'esperaven.

26. "La Renaxensa", 3 (30-IV-1879), pàg. 143.

27. "La Renaxensa", 4 (15-V-1879), pàg. 189-190.
28. "La Renaxensa", 1 (15-I-1880), pàg. 18.
29. El 1880 es separà de la redacció del "Diari Català" per a integrar-se en la revista "La Renaixensa". "Lo nostre bon company de catalanisme Artur Gallart, s'ha separat de la redacció del Diari Català", "La Renaixensa", 7 (15-X-1880) any X, vol. II pàg. 342.
30. "La Lluanera de Nova York", 50 (juny 1879).
31. Id, la nota apareix en portada.
32. "L'Aureneta", 7 (15-VI-1879), pàgs. 102-103.
33. "L'Escut de Catalunya", 6 (10-V-1879), pàg. 47.
- 33a. COLLELL, Jaume: A l'aguayt! "La Veu del Montserrat", (25-IX-1880). V. els fragments més significatius a FIGUERES: El primer Congrés Catalanista..., pàg. 42.
34. TUBINO, F. X.: Historia del Renacimiento Catalán en Cataluña, Valencia y Mallorca, Madrid, 1880.
- 34a. Es fixa especialment en Catalans en tot (DC, 41 13-VI-1879); Catalanisme (DC, 49 21-VI-1879) i Ministres Catalans (DC, 98 30-VIII-1879).
35. "Sin amenguar el valor de estos esfuerzos,--fa referència a publicacions periòdiques-- el que realmente creemos extraordinario es el que ha producido la fundación del Diari Català. Desde su número-prospecto, fechado el 10 de mayo de 1879, dijo aquel con claridad que las conveniencias y la ley permitian sus aspiraciones literarias y políticas. Campeón avanzado del provincialismo, doliase de que estrañas influencias ligaran los brazos y desnaturalizasen el peculiar genio catalan. En vez de andar hacia adelante, Cataluña, por virtud de esas influencias, si no retrocedia en el sendero de la cultura y de la actividad, estaba detenida en un mismo punto, representándola un grupo de provincias pobres, en una nacion más pobre que ella todavía. Pero como el espíritu catalan no ha muerto, ni las influencias castellanas, modificando el carácter, han logrado dominarles en todo, aún se mueven los catalanes, y la repetición de este movimiento origina

y sostiene el catalanismo.

Como toda restauracion presupone un retroceso, y á restaurar ideales antiguos bajo particular concepto, dirigia sus bríos el Diari Catalá, ganosos sus redactores de fijar su actitud, declararon, que si patrocinaban el renacimiento, esto es, la renovacion del espíritu provincial, era porque creian contribuir al progreso general con mayor eficacia que continuando dormidos en la confianza de que otros pensarían y obrarían por ellos. "Somos provincialistas, añadian, para caminar hácia adelante, siempre adelante, no para volver atras ni quedarnos parados".

[Esmenta la voluntat del "Diari Catalá" d'avançar en l'aspecte científic, la utilització d'un llenguatge modern, la publicació d'una Biblioteca moderna i l'allunyament de tot fanatisme.]

Fiel el Diari Catalá á este programa, su intransigencia es lógica é inevitable. Lo mismo combate la unificación nacional que cuanto implica respecto á las tradiciones más arraigadas en el ánimo y en el corazón de los catalanes. Libre-pensador y racionalista, sin veladuras, no rehuye el patentizarlo si la coyuntura es propicia, y en su radicalismo, ha levantado bandera contra las costumbres que rigen la "organización viciosa" de la familia y la propiedad, aconsejando su reforma por creer aquellas causas del atraso en que dormitan buena parte del Principado. (Véanse los artículos Costums rancias de la terra.)

Esta actitud hállase fuertemente acentuada con rasgos de diversa índole. Tan particularista el Diari Catalá como Lo Gay Saber, no se concreta á deplorar que haya quien emplee el castellano en sus escritos: además quiere que el idioma oficial de las corporaciones, aún de aquellas que responden á la organización constitucional del país entero, sea el de los concellers, y como recuerda que las leyes disponen lo contrario, transije con que á lo ménos, se limite el uso de la lengua española á las actas no á las discusiones. "Estamos en Cataluña, dice, las asociaciones y corporaciones son catalanas, los individuos que las componen son de la tierra, ¿por qué, pues, no se ha de hablar en catalán?"

Desea, así mismo, que Cataluña tenga escuelas científicas y filosóficas que se distingan de las conocidas en el mundo sabio, y que con estas discutan los problemas fundamentales de la ciencia moderna. Causale dolor al ver á Cataluña dividida en cuatro partes que se dicen provincias, siendo así que no hay más que una "patria catalana". Nada le importaría esta división artificial, impuesta, si las diputaciones de Cataluña de "agermanasen" para en común obrar en cuanto á aquella pudiese convenir, pero el Diari Catalá, al llegar á este punto, halla por desgracias dos tendencias, una forastera que se dirige á dividir, otra interior, que une y es verdaderamente catalana. Apóyase la primera corriente,

en la ignorancia, la segunda en la ilustracion; aquella produce el "egoismo provincial" y fomenta el conflicto de los intereses catalanes; ésta tiende á unir, no á la fuerza, sino mediante el libre convencimiento de todos y cada uno que lleva á pensar del mismo modo, para objetos determinados.

A este tenor se expresa en toda la série de sus números el nuevo órgano del provincialismo. Oponiéndose á los catalanistas platónicos, que se contentan con hacer versos ó escribir artículos amenos ó humorísticos, defiende el catalanismo práctico, esto es, político, militante, propagandista y batallador. Ha de tener la empresa una bandera, política en todos los sentidos, pero no política á la madrileña, sino á la catalana.

Ni el creer á sus paisanos más aptos para gobernar la cosa pública, que el resto de los españoles, es idea sugerida por engreimiento pasajero, sino convicción por lo visto arraigada en un sistema científico que el Diari Català ha dado á conocer en sus artículos sobre Los Ministres Catalans. "No solamente la naturaleza, escribe, sino hasta la historia nos dice que España está formada por dos grupos completamente distintos. El grupo del Centro y del Mediodía, compuesto de razas imaginativas, aventureras, impresionables y volubles, ha tenido sus días de gloria, como los tienen todas las razas; pero su gloria ha sido tan efimera, que solo ha durado lo que dura una excitacion enerviosa. El grupo del Norte, en cambio, el grupo que podríamos llamar pirenaico, nunca se distinguió por su imaginacion ardiente ni por sus golpes de efecto, pero ha sido siempre, más meditativo, más solido y más trascendental en sus proyectos."

Vedándonos toda observacion, como cumple á nuestro plan, notemos que el Diari Català personifica el grupo pirenaico en la corona de Aragon y el segundo en la castellana. (...)"

[Tubino reproduceix després fragments dels dos articles Ministres catalans on el periòdic es proposa que s'incrementi el nombre de ministres catalans a Madrid per a canviar la marxa desastrosa de la política espanyola; Tubino no farà cap comentari personal per a rebatre les al·lusions que fa Almirall al fracàs espanyol del XVII i XVIII quan dirigeix la política estatal el grup castellà a la qual el "Diari Català" retola de "rassa menos pensadora y menos il·lustrada de la Peninsula", per combatre aquesta afirmació reproduceix un llarg fragment dels Escritos catalanistas d'Almirall on fa un retrat dels elements negatius del caràcter català: salvatgisme, en les guerres carlines, endarreriment, incultura, etc. Indica que és un model de catalanisme i esmenta a "La Veu del Montserrat", Acaba:]

Juzgar del catalanismo por uno solo de sus modos seria error deplorable. Proteo de multiplicadas formas, requiere un estudio

intensivo, que atribuya à cada fase su legítima y verdadera importancia. Hay catalanistas arcaicos, platónicos, históricos, reformistas, expectantes, literarios, políticos, y en estos descúbrese tantas modificaciones como partidos tiene España; también mientras para unos, catalanismo y oposición à Castilla con sinónimos, para otros el catalanismo "no es más que la vuelta al espíritu democrático de las antiguas instituciones políticas de todas las nacionalidades españolas." (SAMPERE Y MIGUEL, Barcelona, su pasado, present y porvenir. Barcelona, 1879, pág. 112).

Ni se crea que la renovacion del espíritu histórico, de la lengua y de la literatura indígenas en Cataluña y en Valencia carece de contradictores, entre los mismos catalanes ó valencianos. Muy al contrario. En Barcelona, como en las orillas del Turia, hánse escuchado enérgicos acentos que protestaban contra el sentido de la restauración, señalando su inconveniencia, su inoportunidad ó sus riesgos. La poesia, los juegos florales y el renacimiento de la lengua fueron blanco de acerbas censuras."

TUBINO, F. X.: Historia del Renacimiento Catalán..., pág. 505 i ss.

36. VALENTI: El primer modernismo.... 130 i ss.

37. Orde mal dada ó mal entesa. DC, 413 (16-VII-1880), pág. 1.

38. Persecucions a la premsa catalana. "L'Aureneta", (Buenos Aires, 5-I-1879).

39. GIVANEL: Publicacions periòdiques... 11.

40. Reproduïda a "La Campana de Gràcia", 495 (9-I-1879).

41. Veure la crònica a "La Imprenta", 11-X-1878 i la sentència a l'edició de l'endemà del mateix periòdic. V. Almirall demana, en una petició d'aclaració publicada el dia el dia 13 d'octubre també a "La Imprenta" que la suspensió s'entengui afecta a les dues edicions diàries i no per dies naturals, així serien menys dies de suspensió:

"Don Ramon Maria Casades, procurador de D. Manuel de Lasarte, director del periòdic LA IMPRENTA, en mèritos de la denuncia pendiente ante el Tribunal, por provocar à la desobediencia de las leyes y atacar al sistema monárquico constitucional, como más en derecho haya lugar digo: Que pido al Tribunal se sirva aclarar la sentencia proferida por el mismo dia ocho del corriente y que

me ha sido notificada en el de ayer disponiendo que los treinta días de suspensión en que se condena á LA IMPRENTA se entiendan contaderos por los números que publica, ó sea á razon de doce cada semana.

Es en efecto evidente que LA IMPRENTA desde hace muchísimos años y por ello desde mucho antes de la promulgacion del Decreto vigente sobre imprenta, publica diariamente dos números, uno por la mañana y otro por la tarde, exceptuándose únicamente los domingos y lunes de cada semana, en cuyos días publica un sólo número ó edicion, lo que da por resultado que publica los doce semanales que se ha dicho anteriormente.

El Tribunal en varios de sus fallos, entre los que recordamos el condenatorio contra la revista El Porvenir, ha consignado que los días de que habla el Decreto sobre imprenta, debian entenderse por días de publicacion. Hoy mismo, en la vista pública que ha celebrado el Tribunal en méritos de la denuncia contra el periódico La Renaixensa, el señor fiscal ha pedido que en el mismo sentido se entendieran los días de condena que ha solicitado. Es pues, justo, y tanto como justo equitativo, que esa interpretacion del Decreto que ha perjudicado á los periódicos no diarios, favorezca á aquellos que se publican mas de una vez al dia. No ofenderé la ilustracion del Tribunal recordando que la interpretacion de las leyes penales ha de ser siempre restrictiva y en favor del acusado en caso de duda.

Que las dos ediciones que en cinco días de la semana publica LA IMPRENTA deben ser considerados números distintos, es innegable. Basta para convencerse de ello reparar que las ediciones de la tarde nada tienen de comun con las de la mañana; todo el material es distinto, como distintos son los telégramas, correspondencias, avisos y demás que contiene. Basta saber, como es publico y notorio, que las dos ediciones se reparten separadamente y en horas distintas, y que así la de la mañana como la de la tarde forman cada una un todo completo, sin tener siquiera relacion entre si. Las ediciones del periódico LA IMPRENTA, no son como las de algunos de Madrid, es vista de los que principalmente se redactó el Decreto. Algunos de estos hacen diversas ediciones, pero estas obedecen solo á motivos interiores de su administracion, como salidas de correos á otros parecidos. Dignese el Tribunal, sin embargo, notar que tales ediciones contienen la mayor parte del original comun, distinguiéndose solo unas de otras en sus alcances y últimas horas.

Hay mas todavia: El periódico LA IMPRENTA sale, como se ha dicho, desde mucho ántes de la promulgacion del Decreto sobre imprenta, y por ello no tiene conecision especial. Sale en virtud de lo que en el mismo Decreto previsto, y tiene por coniguiente perfecto derecho á dar dos ediciones diarias, como venia dando cuando aquel fué promulgado. No será, pues, justo, segun lo sentado por

el Tribunal, que los dias de pena fuesen naturales.

Y hay mas todavia: La publicacion de dos números ó ediciones diarias, importa para LA IMPRENTA un aumento extraordinario de gastos sobre los que le acarrearria la de una sola edicion. El trabajo de repartidores, cajistas y demás que contribuyen á la confeccion del periódico, así como el material necesario para la composicion y tiraje ó sea el material fijo y circulante, han de ser dobles ó p'porcionalmente aumentados. La redaccion ha de ser mas numerosa, y los telégramas, correspondencias y demas escritos, que cuestan dinero á la empresa, han de crecer tambien en la misma proporcion. De ello resulta con evidencia, que para periódicos como LA IMPRENTA la penalidad se doblaria si se contarán los dias de la condena por dias naturales. Esto no pudo querer el legislador,; esto no puedo quererlo el Tribunal, que en sus fallos no puede obligar á que un condenado sufra doble pena y dobles perjuicios que otro que haya cometido igual abuso en las mismas circunstancias.

El remedio está en mano del Tribunal, accediendo á la aclaracion que he expresado al principio del pensente escrito, en cuya atencion

Suplico al Tribunal de Imprenta se sirva aclarar en los términos indicados su sentencia que me ha sido notificada en el dia de ayer. Es justicia que pido, como sea mas procedente. Barcelona 10 de octubre de 1878. V. Almirall, Ramon M. Casades".

42. "Ante un público numeroso y avido de oir los debates tuvo ayer lugar la vista de la denuncia formulada por el Fiscal del ramo ante el Tribunal de Imprenta de esta Audiencia.

No reseñaremos los preliminares de este acto y como catalanes prescindiremos de toda la parte formularia para ir al grano, que así cuadra al carácter sério de nuestra raza, enemiga por sistema de formulas y de lugares comunes.

Comenzó el señor fiscal su acusacion diciendo que el suelto denunciado infringia el apartado 2º del art. 2º del Decreto de Imprenta, y que hablaria mas bien por cumplir con su deber que por necesidad de demostrar la infraccion, porque ésta á su entender era patente.

Con sentimiento, dijo, entro en éste debate, porque reconocido desde este puesto el patriotismo de toda la prensa apenas hace 48 horas al tratar de una cuestion parecida á las palabras del suelto de la Renaixensa ponen en duda aquel patriotismo. Refiere el suelto denunciado á una cuestion que hoy ocupa á toda la

prensa, la cual al tratar de ella protesta que no se pretende abogar por el separatismo, al paso que en el suelto denunciado el autor se complace en la idea de separación ó á lo menos en el nombre de separatismo, concluyendo con una amenaza de marchar siempre adelante por tan peligrosos camino.

En el suelto se dan por subsistentes varias nacionalidades dentro de España, figurando en uno de los primeros puestos la catalana y casi á la cola la castellana. Se entra á excitar ódios contra Madrid como centro absorbente que nada produce y que todo lo consume. Declárase que la actitud separatista no solo es exacta, sino que viene justificada por el desórden que reina en nuestra Administracion, atribuyéndose la culpa de todo a la institucion monárquica. Siendo la monarquia un elemento del sistema y de la constitucion y modo de ser de la patria, los ataques que á la misma se dirigen hieren á la otra. Si, pues, en el suelto denunciado se ataca á la una y á la otra, y se pretende que ese desórden es causa de ese malestar, y que ambos afectan á la existencia de nuestra sociedad, dicho queda que con lo expuesto y con la aceptacion del dictado de separatistas y la promesa de marchar siempre adelante por este camino, se ataca al sistema monárquico constitucional, se infringe el precepto de imprenta y se incurre en la penalidad del art. 4º.

Después de alguna breve consideracion que no tuvo importancia, el señor Fiscal concluyó pidiendo para La Renaixensa 20 números de suspension y las costas.

Al llegar aquí entro el señor Serraclara á desempeñar la simpática mision de defender al periódico denunciado. Entro en consideraciones sobre la pena, expresando que la interpretacion debia ser restrictiva, y despues de hacer notar que La Renaixensa habia salido tres veces al mes aumentado ó variando los dias de salida á medida de sus necesidades, por ser su existencia anterior al decreto de Imprenta, manifestó no querer insistir mas sobre este punto, porque creia que lo procedente era la absolucion del periódico que defendia.

["] Tengo la esperanza de que el tribunal no verá en el suelto denunciado nada de lo que ha visto el Fiscal de Imprenta.

Recuerdo que á la entrada de la Casa Consistorial de Toledo hay unos versos que dicen asi:

Nobles, discretos varones
Que gobernais á Toledo,
En aquestos escalones
Desechad las aficiones,
Cobdicias, amor y miedo.

.
.
Pues vos hizo Dios pilares
De tan riquísimos techos,
Estad firmes y derechos.

Estos versos recuerdan que los que entran en las Casas Consistoriales deben despojarse de su espíritu particular para no dejarse guiar por otra idea que por el espíritu de la cosa pública.

El Tribunal de imprenta tiene en los asuntos que le incumben facultades administrativas superiores á las de la jurisdicción ordinaria, y si bien en todos los asuntos de ley está reservada al Tribunal Supremo la cuestión de derecho, no pasa lo mismo en las causas de imprenta que ha reservado la calificación de la falta al tribunal sentenciador, dejando únicamente al Supremo las infracciones de forma y de la pena. El decreto, pues, de imprenta pone al Tribunal en el caso de apartar todas las influencias propias é interiores. Comprendo que es difícil convertirse en la estatua, fría de la ley. Todos los señores del Tribunal tienen sus opiniones políticas y es difícil sustraerse á su influencia. De modo que aun sin querer puede sucumbirse á ellas, con entera buena fé.

Protestando del gran respeto que profeso á los fallos de los Tribunales, aun á los de imprenta, debo decir que no es lo mismo fallar un pleito que una causa política en los pleitos impera la razón con toda su frialdad, y alguna vez me ha parecido ver en los fallos de imprenta que el Tribunal, arrastrado por la elocuencia de la acusación ha ido más allá tomando la opinión del acusador por las palabras denunciadas. Si se ha de castigar, castiguese sin ir más allá de las palabras del procesado; pues no es justo hacer más gravosa la condición del que se vé en la necesidad de defenderse.

Entrando ahora en el suelto denunciado, obsérvese desde luego que es de polémica y que no va tan alto como ha supuesto el señor Fiscal y su lectura convence de que su autor, en lugar de tener ideas separatistas, no las profesa. Lamenta los males de la patria, y añade: si nos llamáis separatistas, sea en buena hora: el nombre no hace la cosa. Y en verdad que sería pueril contentarse con la denominación.

El que es catalanista, catalanista se queda. En la época de la república los unitarios nos llamaban separatistas á los federales. No les hacíamos caso, y federales nos quedábamos.

Es una verdad que la monarquía nunca ha conseguido la unidad en España. ¿A qué demostrarlo? Es una verdad que los catalanes

preferimos los hechos á las palabras.

Los partidos políticos son de oposicion al gobierno, desde los sagastinos que son un poco mas liberales de los que hoy nos mandan, hasta los demócratas. Los que hay es que todos los partidos tienen sus cuestiones. Los catalanes tambien las tenemos, con la sola diferencia que cuando se trata de catalanismo, todos somos unos, todos pensamos lo mismo; véase sino cómo han tocado esta cuestión los periódicos de Cataluña.

Los catalanes hemos visto que entre nosotros se formaban las grandes empresas, las cuales acumulaban grandes riquezas, y Cataluña con ser la parte más rica, la mas poblada y la mas productora de España ha querido su mayor participacion y su mayor influencia. Digamos los hechos tal y cuales son: hoy los castellanos y los catalanes tienen un separatismo de cariño y no se pueden ver, debiendo mirarse como hermanos.

Yo recuerdo que hace 20 años ningun catalan aspiraba a los empleos: cuando se oia hablar castellano se preguntaba ¿gu'ha arribat tropa? Un soldado catalan era rara ayis. Entiéndase y sépase bien que cada vez que un catalan habla mal del castellano es porque hay separatismo de cariño.

¿Todo esto de que nace? De la politica que se sigue. De aquí que se haya dicho por Carlos I á Felipe II: si quieres hacer de España una potencia europea pon la corte en Barcelona; si quieres hacer de España una potencia ultramarina pónla en Cádiz; si quieres perderla pónla en Madrid.

Aquella España, que no veia ponerse nunca el sol en sus dominios, no se la oye ni se la vé en ningun Congreso.

Todo esto son consecuencias de la politica que se sigue. Aquellas grandezas, ¿qué eran sino consecuencias de la politica oriental inaugurada por catalanes y aragoneses?

La monarquía aragonesa entónces se hombreaba con las flotas de Venecia y Génova, luchaba con ventaja con el gran turco, era señora del Mediterráneo y dictaba la ley en Oriente. Y es de notar que el periodo mas brillante de la historia de España despues de la union ese periodo de las campañas en Italia, en Flandes y en otros puntos de Europa, no fueron otra cosa que reminiscencias de la política aragonesa que por aquella fecha inspiró á la casa de Austria.

¿Qué tiene de particular que las provincias se quejen de ese

estómago que se llama Madrid, cuando nos contestan con el ride
mas que un catalan?

Yo recuerdo haber oido en Madrid que los catalanes queriamos pasar por rebeldes para que el Gobierno tuviera aqui una fuerte guarnicion para que pudiéramos quedarnos con la ganancia que produce el gasto que hay que hacer para mantenerla.

Pero el señor Fiscal de imprenta se quejaba de los ataques a Madrid y a los castellanos, y yo le digo que no están tan altos estos señores para que les guarde el decreto de imprenta.

Vease como se quejan todas las provincias productoras de ser las menos favorecidas. Todo esto podria arreglarse con una Administracion diligente, pero jamás ahogando las quejas.

La ley no quiso que se persiguieran las discusiones teóricas y que se ahogaran las ideas abstractas; solo quiso castigar la propaganda práctica para derribar el sistema.

El suelto dice: los catalanistas lo somos y lo seremos; llamesenos como se quiera; el nombre no hace la cosa, lo cual quiere decir que seremos mártires pero no confesores."

Así terminó la vista de ayer, dejando en los ánimos de los asistentes una impresion muy grata el discurso del señor Serraclara. Su peroracion se distinguió por la suavidad de las formas y el cuidado en la frase. Bien puede decirse de él que dijo lo que quiso sin ir un pelo mas allá de lo que queria en una materia delicadísima. Su exposicion fué hábil y conducida de la manera mas insinuante y persuasiva dentro de los limites que el foro traza a sus oradores.

Todos los que le escuchaban reconocieronle estas cualidades, y lo demostraba el religioso silencio con que era escuchada (sic) su voz enronquecida por la fatiga.

Al terminar el orador recibió felicitaciones calurosas y apretones de manos que demostraban que habia sido fiel intérprete de los sentimientos de todos. Nosotros unimos nuestra felicitacion a la de los buenos catalanes y se la enviamos públicamente al señor Serraclara."

"La Imprenta", 11-X-1878.

43. DC, 88 (24-VII-1879).

44. DC, 46 (18-VI-1879).

45. DC, 26 (29-V-1879).

46. Per exemple PALAU en el seu Manual, (IV, 400) escriu: "En 24 de juliol sofre una suspensió de 25 dias y deja de publicarse dos dias. Continua bajo el titulo de "Lo Tibidabo" del 26 de juliol a 18 de agosto".

47. FONT, Vida, pàg. 154.

48. DC, 70 (13-VII-1879).

49. Així escriu: "Dos denuncias: La del Diari Català y la del Cardoner de Manresa. !Ab quin gust veuriam que tots dos periòdics ne surtissen ab las costellas senceras!" "La Campana de Gràcia", 523 (20-VII-1879); al número següent, del dia 27, afegeix: "Lo Diari Català suspès per 25 dias. Al Cardoner l'hi demana'l fiscal 40 semmanas de suspensió. Pero'l fiscal mata á un cadáver, porque, avants qu'ell, l'arcalde de Manresa ja l'hi havia clavat dos manxiulas, una de 150 y un'altre de 250 pesetas que van dur-lo á la sepultura. Aixís estém tocant la llibertat d'imprenta. Rebin lo Cardoner y'l Diari Català lo pèsam de La Campana."

50. La publicació gironina es limita a destacar que ha visitat la seva redacció un nou diari escrit en català ("Teléfono Catalán", 31 3-VIII-1879) i saluda, més endavant, al "Diari Català" en la seva reaparició: "deseándole mucha fortuna y pocos tropezones como el que ha tenido que lamentar" ("Teléfono Catalán", 34 24-VIII-1879). Aquest setmanari també expressa la seva simpatia per la reaparició d'altres periòdics suspesos. En "La Opinión" (Tarragona) escriu: "Ha reaparecido nuestro estimado colega "La Opinión" de Tarragona. Celebraremos que sufra otro percance de tan fatales consecuencias como el que acaba de pasar." ("Teléfono Catalán", 9 2-III-1879).

51. La revista, en aquesta etapa de vinculació escriu "Desitgem ab tot cor la absolució" "La Renaixensa", 1 (15-VII-1879).

52. "Abans de cumplir los tres meses de sa vida pública lo Diari Català s'ha vist obligat, per sentència del Tribunal d'imprenta, à suspèndrer sa publicació per 25 dias, suspensió que de tot cor lamentan tots los catalanistas, pero que, segons noticias, ha

aprofitat la redacció pera adelantar los treballs d'instalació particular, d'un petit observatori astronòmic en los nous jardins del Parch, donant un exemple que imitar als demés periòdics de la localitat, que deuen las noticias y observacions metereològicas á l'amabilitat d'un óptic establert en la ciutat. Sense color politic, ha aparegut un pou (sic) periòdic diari escrit en català, intitulat Lo Tibidabo, anant seguint son acostumat curs tots los demés periòdics que'n la capital y fora d'ella s'escriuen en català, á excepció de Lo Campanar de Reus, qual desaparició es de doldrer." ("La Lluanera de Nova York", 53 setembre 1879), en el número següent afegeix: "Després de una suspensió que demostra que, si en Espanya lo govern no deixa respirar á la premsa periòdica, aquesta sab aguantar-se la respiració pero no s'ofega, ha tornat á eixir ab mes vigor que abans. Lo Diari Català, publicació interessantíssima que dedica sa atenció á las milloras locals y ab avenços moderns, y que 'ns encanta y admira per la força y la lògica de sos arguments y comentaris. Lo Diari Català, petit y tot com es, pot donar lliçons de periodisme á molts papers grans y vells que's donan así mateixos lo nom de periòdics." ("La Lluanera de Nova York", 54 octubre 1879) i en el mateix número també indica altra volta: "Lo Diari Català cumplerta la sentència de suspensió á que fou condemnat per lo tribunal d'imprenya, ha aparegut de nou, fent los majors esforços per acontentar á sos nombrosos subscriptors."

53. ROBERTS, John M.: Europa desde 1880 hasta 1945, Madrid, Aguilar, 1967, pàgs. 179 i ss.

54. Veure el text a l'apèndix 7.

54a. Bakounine y el nihilismo (I), "La Lucha", 1678 (7-III-1880) i Bakounine y el nihilismo (II), "La Lucha", 1682 (17-III-1880).

55. Tres nihilistas, "La Lucha", 1652 (7-II-1880). Anteriorment havia indicat el naixement del periòdic clandestí "Norodnaya Volya" a Los nihilistas (en el núm. 1635 28-XI-1879).

56. L'atentat contra la vida del emperador de Rusia, "La Campana de Gràcia", 510 (27-IV-1879).

57. Per exemple el llarg article de POSADA, Adolfo: La tirania en Rusia, "Revista de Astúrias", 16 (30-VIII-1881) pàg. 273-277.

58. CASTELAR, Emilio: Los nihilistas, "Gaceta de Cataluña", 454 (7-V-1879) ed. de tarda, pàgs. 6307-6312.

59. Vista de la nostra denúncia, DC, 71 (14-VII-1879); La denún-

cia del nostre diari, DC, 73 (16-VII-1879) i sense titol la nota que comença: Com anunciarem ja á nostres lectors..., DC, 75 (18-VII-1879).

60. Vista de la denuncia contra 'l Diari Català, DC, 76 (19-VII-1879).

60a. UN VOSTRO COMPAGNO...: Comunicat, DC, 366 (30-V-1880).

61. Sentencia contra el "Diari Català", "Gaceta de Cataluña", 546 (20-VII-1879), pág. 2.

62. L'ADMINISTRACIO: Avis important, DC, 80 (24-VII-1879).

63. LA REDACCIO : A nostres lectors, DC, 80 (24-VII-1879). Pot consultar-se el text íntegre en l'apèndix final.

64. Pot veure's el text íntegre a l'apèndix final.

65. Nostra reaparició, DC, 83 (19-VIII-1879). El text el reprodúim íntegre a l'apèndix final.

66. Un problema judicial menor i que no té conseqüències pel "Diari Català" fou la denúncia que presenta Francisco Madrenas director i propietari de "La Correspondencia de Cataluña" en relació la inserció gratuïta al "Diari Català" d'uns comunicats. El "Diari Català" s'hi oposa i existeix la sentència del Jutjat municipal del districte del Palau per la qual s'absolt al "Diari Català". L'argumentació, llegim al "Diari Català", indica:

"La sentència 's funda principalment en que lo dit senyor Madrenas no ha justificat la firma posada al peu dels comunicats, de manera que la qüestió que creyam d'interès públich no s'ha resolt. No sabem, donchs, encara si'ls diaris venen ó no obligats á insertar de franch las respuestas á comunicats que hagin pagat." DC, 390 (23-VI-1880).

67. GIVANEL: Publicacions periòdiques..., 86.

68. La denuncia del Diari Català, DC, 418 (21-VII-1880).

68a. VISTA DE LA DENUNCIA, "Diari Català", 421 (24-VII-1880).

69. Condemna del nostre diari, DC, 424 (27-VII-1880).

70. "Lo nostre apreciat colega Lo Diari Català ha sigut recullit y denunciat per un article purament històrich de la presa de la Bastilla. Sentim de cor lo contratemp tant com desitjém l'absolució".

"La Campana de Gràcia", 578 (1-VII-1880).

71. "Ha sortit à la llum pública La Veu de Catalunya, diari no polítich pero clà y català, que ve à suplir un buyt en nostra litertura, suspès com està lo Diari Català, ja que en nostre estat no podriam pasarnos sens un diari.

Li desitjém bona sort y li agraphim la favorable ressenya que fa de nostre número anterior." "La Ilustració Catalana", 4 (10-VIII-1880).

72. "Ha empezado à cumplir condena que le fué impuesta por el Tribunal de imprenta nuestro apreciable colega Diari Català. (...) Hemos recibido el primer número de La Veu de Catalunya diari no polítich pero clà y català al que devolvemos el saludo deseándole propicia suerte." "Gaceta de Cataluña", 876 (31-VII-1880).

73. "La Llumenera de Nova York", 65 (setembre 1880).

74. LVC, 1 (30-VII-1880).

75. LVC, 6 (4-VII-1880), també el dia 18 d'agost, etc.

76. LVC, 24 (22-VIII-1880).

77. DC, 436 (7-IX-1880).

78. "La Ilustració Catalana", 6 (30-VIII-1880).

79. "Gaceta de Cataluña", (29-VIII-1880).

80. DC, 452 (23-IX-1880).

81. ROURE, Conrat: A la "Gaceta de Cataluña". "Lo Catalanista", 35 (19-X-1880). _

82. ALMIRALL, V.: Lo Congrés Catalanista. A la "Gaceta de Cataluña", "Diari Català", 454 (25-IX-1880).

83. El text íntegre pot consultar-se també a ALMIRALL, Valenti: Articles polítics "Diari Català", 1879-1881, Barcelona, Edicions de la Magrana i Diputació de Barcelona, 1984, Biblioteca de Clàssics del Nacionalisme Català, 7, pàgs. 101-104. L'article Sobre el Congrés Catalanista. A la "Gaceta de Cataluña", id a pàgs. 105-107.

83a. "Diario de Barcelona", (10-X-1880).

84. Separatisme. "Diari Català", 455 (26-IX-1880). També dins Articles polítics, pàgs. 108-110.

85. V. nota anterior.

85a. EL CATALANISMO ANTE EL TRIBUNAL DE IMPRENTA

"Grande interés venia despertando la vista de la denuncia del Diari Català que se verificó ayer á la hora de costumbre. Por una parte la posicion del fiscal, obligado a buscar culpabilidad en un artículo en conepto de muchas personas, inocente, y de la otra las declaraciones del Sr. Almirall, director y á la vez abogado defensor del periódico denunciado, daban, como hemos dicho, mucho interés á la indicada vista.

Cumplió el señor Fiscal su ingrato cometido, y á decir verdad, la mejor patente de la inculpabilidad del periódico es su discurso de acusación. El congreso catalanista y el Diari Català fueron objeto e sus apasionados ataques, y no pocas veces se salió de la cuestion, y en cierto modo esgrimió armas que nosotros creíamos vedadas al ministerio público.

Por primera vez hemos visto á un fiscal de imprenta basar su acusacion en los textos de otros periódicos que en buena lid contendian con el denunciado: por primera vez hemos presenciado el espectáculo odioso de interpretar textos de otros periódicos con maliciosa parcialidad, para abatir a un compañero. LA GACETA DE CATALUNA ha compartido con otros varios colegas esta falta de consideracion del fiscal de imprenta, y si en la solemnidad del acto, nos hubiese sido dable terciar por un momento; si en las vistas de imprenta fuese costumbre conceder la palabra por alusiones personales, nosotros hubiéramos lanzado sobre las inter-

pretraciones del fiscal de imprenta, á los párrafos de nuestros artículos, la protesta más terminantes. ¿Por qué el fiscal acusador, que hasta acudió á periódicos que no se publican en nuestra localidad, para reforzar sus ataques, porque no dió cuenta también del artículo, que publicamos nosotros á raíz y á consecuencia de la denuncia? Entonces por lo ménos no habria podido el fiscal de imprenta reservarnos, sin razon ni motivo, un papel más doloroso que el de periódico denunciado, el papel que no hemos desempeñado, ni desempeñaremos nunca, entiéndalo el fiscal, el papel de periódico denunciante. No creimos que nadie tenga derecho de hacernos tomar asiento, en este banquillo de los acusados ante el tribunal de la conciencia pública y de nuestra propia conciencia.

Por lo demás, no nos hemos propuesto seguir al señor Fiscal en su acusacion, la base de la cual es tan pueril, que facilmente la desvaneciò la defensa. Apelando al diccionario sostuvo que unidad y unificacion eran dos palabras sinónimas, y supuesto que el Diari Catalá aceptaba la unidad, pero atacaba la unificacion dedujo de ello que atacaba también la unidad, que queria el fraccionamiento de la patria, el federalismo, y que por consiguiente vertia opiniones contrarias á la forma de gobierno, actualmente establecida.

Levantado este castillo de naipes, trató de apoyarlo en varias opiniones extraidas del libro Las nacionalidades de Pi y Margall, y se permitiò frases tan destempladas como la de que al Diari Catalá se le crispaban los nervios al oír hablar de Madrid, y que el atacar a Madrid y cuanto en él existe habia pasado á ser una monomania en nuestro colega.

En este discurso consumiò el fiscal cerca de los tres cuartos de hora y un vaso de agua; y pidiò para el Diari Catalá 45 dias de suspension.

Con gran oportunidad sentò el señor Almirall al comenzar su discurso que procuraria mostrarse frio y razonado, aun despues de los ataques del fiscal, para aprovechar en su favor las armas del contraste. Sostuvo y declaró que todas las ideas de su periódico y las que informan la convocatoria del Congreso catalanista se condensan en no romper con la unidad nacional. Rechazò la táctica del fiscal valiéndose de las citas de otros periódicos en una polémica provocada por el mismo Diari Catalá, al objeto de fijar las tendencias del citado Congreso, y que tan cierto es que las opiniones de dichos periódicos no eran de hostilidad al Congreso, que en su mayor parte se habian adherido al mismo.

Entrando en el fondo de la cuestion explicò el sentido del catalanismo que defiende el Diari Catalá: sostuvo que las provincias, politicamente iguales, tienen condiciones distintas, hijas de causas históricas y que la grandeza de la patria depende del desarrollo armónico de todas estas condiciones. Pedir la igualdad

de condiciones, no es pedir la autonomia provincial. El catalanismo tal como hoy a desarrollando, tiende á la union y á la amistad; y si a un tiempo apeló, malamente a concepto del orador, á la fuerza de las armas, hoy tiende á evitar la absorcion de unas provincias por otras, conservando el lenguaje, los usos, el carácter y la legislacion, esa legislacion que no puede ser ilícita supuesto que aun la aplican los tribunales de justicia de la nacion.

Adujo para apoyar esta tésis gran número de ejemplos históricos y sociales, y terminó afirmando nuevamente que no asoma en el catalanismo la idea de la autonomia; que no tiene carácter alguno político; que no es más que una tendencia social; que dentro del catalanismo estan representados todos los partidos desde el carlista al cantonal; y que prescindiendo de estas opiniones, los catalanistas se proponen exclusivamente conservar el carácter y modo de ser de Cataluña.

El señor Almirall terminó pidiendo la absolucion del periódico.

Aquí terminaremos consignado que si el señor fiscal se propuso enemistar á compañeros de la prensa, divididos en el terreno de las ideas, pero unidos en el del decoro y el del compañerismo, su habilidad ha quedado frustrada. Ni el señor Almirall se hizo cargo de sus citas, más que para censurar su conducta, ni nosotros tenemos necesidad sincerarnos con el Diari Català, cuya absolucion desemos de todas veras."

"Gaceta de Cataluña", (10-X-1880).

86. "SENTENCIA DEL DIARI CATALA.

Don Francisco Frai Pardo, don Ramon Crespo, y don Francisco Molina. Barcelona, 9 d'octubre de 1880. En lo judici pendent devant d'aquest Tribunal d'Imprempta contra 'l periódich que 's publica en aquesta capital ab lo titol DIARI CATALA, per atachs á la forma de govern y a las constitucions fundamentals, proclamant doctrinas contrarias al sistema monárquich constitucional.

Primer. resultant que 'l Fiscal d'Imprempta denunciá 'l número 454 del mencionat periódich, corresponent al dia 25 de Setembre últim per haber insertat en sa plana quinta un article titulat "Sobre 'l Congrés Catalanista", que comensa ab las paraulas "Per segona vegada" y acaba ab las "difundeixen tals ideas" ab lo que se ha incorregut en opinió del Fiscal en l'abús previst en lo cas quart del article 16 de la vigent Lley d'Imprempta, atacant d'una manera mes ó menos directa la forma de govern y las institucions fundamentals proclamant doctrinas contrarias al sistema monárquich constitucional.

Segon. Resultant que en providencia del 2 d'aquest mes se mandà emplassar al fundador propietari del periòdich, qual diligència tingué efecte habentse personat en son nom lo procurador don Casto Andreu y sigut defensada per lo lletrat don Valenti Almirall.

Tercer. Resultant que per estar redactat lo periòdich en català se disposà que 's traduhís l'article denunciat per lo Relator -Secretari, donantse luego vista à las parts que res han oposat.

Quart. Resultant que 'l DIARI CATALA ha sigut altrás duas vegadas processat, una per haber exposat y defensat doctrinas sociaistas encaminadas à cohonestar unas classes ab altrás, ofenent ademés al Soberà de un Estat ab qui Espanya sosté relacions de amistat y que per sentència de 18 de Juriol del any últim fou condemnat à 25 dias de suspensió y altra per atach à las institucions fundamentals en que per sentència de 23 de Juriol últim fou condemnat à la pena de 30 dias de suspensió.

Quint. Resultant que senyalat lo present dia pera la vista ha tingut lloch ab assistència del senyor Fiscal de Imprempta y 'ls referits Lletrat y procurador del periòdich denunciat, habent demanant lo primer que 's condemni à aquest à 45 dias de suspensió, à la inutilisació de la edició seqüestrada y al pago de las costas y 'l defensor la absolució del referit periòdich.

Primer. Considerant que entre los abusos ó delictes que per medi de la impremta se poden cometre y que te previstos la Lley vigent, figura 'l de atacar directa ó indirectament la forma de Govern, ó las institucions fundamentals, ó proclamar máximas ó doctrinas contrarias al sistema monàrquich constitucional.

Segon. Considerant que 'l periòdich que diariament se publica en aquesta capital ab lo titul de DIARI CATALA, al dar à llum ó insertar en lo número 454 corresponent al dia 25 de Setembre ultim l'article que dirigeix à la Gaceta de Catalunya y comensa ab las paraulas Sobre'l Congrés Catalanista si be combatent las ideyas que sustenta la Gaceta, ha pogut emetre las sevas y fer recorts històrichs dintre 'ls limits que la Lley permet, no li era ni li es lícit, sense incorre en responsabilitat, emetre de son compte propi ideyas y apreciacions encaminadas à inculcar en l'ànimo de sos conciutadans la independència ó separació de las provincias catalanas de totas ó alguna de las que forman lo tot de la Nació Espanyola, puig que al sostenir ab empenyo, com ho fà, la conveniència de que li respectin sas costums, sos drets y son modo de ser, prepara los ànimos de los dits conciutadans y 'ls excita à abogar per la causa que defensa y à repetir tot lo que sia cohessió y unitat ab las demés provincias, y com conse-

quència immediata destruir la integritat de la nació y com aixó deixa entreveure clarament propòsits de desferse de relacions y debers ab algunas regions com que paladinament diu que los catalans no volen ser castellans, fácil compendre que tot son treball proclamant tals ideyas (y en aixó consisteix lo fet justificable) va encaminat á atacar indirectament lo principi de unitat nacional, base en que descansan la organizació política d'Espanya y la institució monárquica en una forma unitaria y constitucional.

Tercer. Considerant que pera neutralisar los efectos de tals apreciaciones y propòsits y menos pera ocultarlo y eludir responsabilidad lo que li puga alcansar, no conduheix á son intent, perque s'alcansa be sa intenció, lo que fassa protestas d'espanyolisme y germandat ab las demés provincias, perque á la vegada que aixó proclama, declara que no vol unificació ni dependencia y com final y remate de la tésis que defensa, explicitament y sens rodeix declara que las tendencias que deixa indicadas son mes trascendentals de lo que sembla, com aixis ho te consignat en otras ocasions, y com se promet complir en lo curs de sa publicació que ha nascut pera defensar tals ideas.

Quart. Considerant que las apreciaciones y declaraciones que quedan indicadas no donan lloch á duptar sobre l'atach que 's dirigeix al sistema monárquich constitucional, per quant á sa forma y prácticas administrativas atribuyeix los mals que en quadro sombriu y exagerat trassa, afirmant que á aquellas se deu lo estat lamentable en que 's troba aquest país, ó siga las provincias catalanas, qual salvació está en lo cambi de sistema, lo qual mes y mes determina l'atach directe á la forma de govern y per lo tant la infracció de la ley que califica de delictes, judicis y conceptes com los que quedan indicats.

Quint. Considerant que pera fixar la penalitat del periódich indict no sols es necessari tenir en compte los periodos en que 's fa ó té lloch sa publicació, que com ja queda dit es diari respecte del que es objecte de la denuncia; sino que 's precis consultar sos antecedents penals entre los que figura una condemna per infracció del cas comprés en lo mateix número del article que s'indica.

Vistos los artículos 16, cas quart, 22, 52 y 56 de la ley d'Imprempta y demés disposiciones legales de general aplicació,

Fallem, que debem condempnar y condempnem al periódich titulat DIARI CATALA á la pena de 45 dias de suspensió, á la inutilizació de la edició seqüestrada y al pago de las costas. Y per aquesta nostra sentencia que 's posará en coneixement del Gobernador civil de la provincia, aixis la pronunciem, manem y firmem. - Francisco Frai Pardo. - Ramon Crespo Benite. - Francisco Molina.

Publicada y notificada en 11 d'Octubre de 1880. - L'oficial de sala, Manel Betés."

DC, 471 (12-X-1880).

87. A nostres lectors, DC, 473 (14-X-1880).

88. "Ha empezado a cumplir su condena de 45 dias nuestro querido colega el Diari Català. (...) Hemos recibido el primer número de un coelga titulado Lo Catalanista a quien deseamos larga vida y toda clase de prosperidades". "La Publicidad", (17-X-1880).

89. En ser la causa, indirecta, de la suspensió del "Diari Català" la "Gaceta de Cataluña" s'ocuparà força d'aquest incident des de l'inici de l'expedient com podem veure en l'apartat del Congrés Catalanista on relacionem els diversos textos del diari de Roca i Roca sobre la polèmica amb el periòdic d'Almirall. La sèrie de notes comença ja inserint una nota el dia 29 de setembre amb la notificació del fiscal contra el "Diari Català" i és un bon conjunt de dades per a seguir la situació derivada de la suspensió, la visió del Congrés Catalanista i, fins i totes, dades ambientals com la serenata que dedica la Societat Coral de Euterpe a Valenti Almirall al seu domicili del carrer de la Princesa, número 25. "Gaceta de Cataluña", (12-X-1880).

90. "Un altre cop ha sigut sospès lo nostre estimat colega Lo Diari Català, y aquesta vegada per 45 dias y per un article en favor del progrés de Catalunya. No'ns es possible dir quin sentiment ens domina al llegir noves com aquesta: si lo d'admiració per la paciencia y perseverancia que demostran tenir los periodistas de la nostra terra; si l' de vergonya per l'espectacle ridicol que estém oferint al mon civilisat, ó si 'l de menyspreu per lo paper llastimós é indigne que devant del Progrés y de la Historia estan fent eixos celebèrims Fiscals d'Imprempta, que son la phylloxera del periodisme. Simpatisém ab lo nostre colega en la seva desgracia, y esperém que tornarà á eixir ab prou forsas pera viurer molts més anys qu'eixa institució absurda que avuy ha guanyat sobre ell una victoria ben mesquina." "La Lluenera de Nova York", 67 (novembre 1880). Arran la reparició igualment se'n fara ressó. "La Ilustració Catalana", 68 (octubre 1880).

91. "Tambè, y com á sintoma del temps, tenim que'ls fiscals no's cansan de denunciar periòdichs. A Madrit, tots los periòdichs de la fusió, menos l'Iberia, han sigut denunciats. A provincias son tambe molts los que han pagat lo pato. Aquí a Barcelona l'hi ha tocat la breva al nostre estimat colega Diari Català". "La Campa-

na de Gràcia", 589 (3-X-1880).

92. "Nostre digne colega lo Diari Català ha sigut denunciat per un article sobre'l Congrès Catalanista segons havèm sapigut al entrar en premsa nostre número. Sentim aquest contratemps de nostre estimat colega y desitjèm que'n surti bè." "La Ilustració Catalana", 9 (30-IX-1880); "Desde la suspensió à que ha sigut condemnat lo Diari Català, ha aparescut un altre diari, no politich, escit en nostra llengua titolat Lo Catalanista. Li donem la benvinguda". "La Ilustració Catalana", 11 (20-X-1880).

93. AGCB. Libro Registro, 2on. semestre, 1880. pàg. 192, núm. 1720. "Tribunal de Imprenta. Participa que el periodico "El Diario Català" (sic) fue condenado a cuarenta y cinco dias de suspensión."

94. GIVANEL Prensa..., I, 155 i Publicacions..., 85.

95. FIGUERES, Josep M.: El primer Congrès Catalanista i Valenti Almirall. Materials per a l'estudi dels orogens del catalanisme. Barcelona, Departament de la presidència, 1985. Conté l'edició facsimil del Diari de Sessions, pàgs. 65-252.

96. Aquesta obra és publica en fascicles "quaderns de 8 grans pàginas en magnifich paper satinat a un ral cada quadern". Les llibreries que el venen són la de Teixidó i Parera, aleshores redacció de "Lo Catalanista", la de Verdaguer i la de López, també a la redacció del "Diari Català".

97. El famós mètode Garriga fou obra de Pere Garriga i Marill (Esparraguera, 1842 - Barcelona, 1890) el qual publica la seva obra Taquiografia Sistemática (1864) i el mètode pràctic cinc anys després.

98. Avis als nostres lectors, DC, 475 (1-XII-1880).

99. LT, 21 (15-VIII-1879).

99a. A nostres lectors, DC, 80 (24-VII-1879).

100. LA DIRECCIO: A nostres lectors, "Diari Català", 83 (19-VIII-1879).

101. Quatre en una, "Diari Català", 434 (5-IX-1880).

102. LA REDACCIO: Al pùblich, DC, 88 (24-VIII-1879).

103. DC, 100 (5-IX-1879); DC, 108 (13-IX-1879); DC, 114 (19-IX-1879) i DC, 115 (20-IX-1879).

104. 104. DC, 206 (20-XII-1879).

105. DC, 208 (22-XII-179).

106. DC, 587 (24-III-1881).

107. MIQUEL i VERGES, Josep M.: El simbolisme patriòtic a través de les capçaleres dels periòdics renaixentistes, "Revista de Catalunya", 81 (agost-setembre, 1934) pàgs. 429-454. No esmenta més que la descripció dels elements que configuren la capçalera del "Diari Català".

107a. ALMIRALL, V.: España tal como es, Barcelona, Anthropos, 1983, pàg. 96, segueix l'edició castellana de Cels Gomis traducció de l'original francès publicat per Savine el 1887.

107b. "El Eco del País", 31, 42, 53, 54 i 55 (29-III, 26-IV, 21, 24 i 26-V-1881).

108. CASTILLO, Santiago J.: La prensa política de Madrid: Notas para el análisis de las estadísticas del timbre 1873-1887, dins Prensa y Sociedad en España (1820-1936), Madrid, Cuadernos para el Diálogo, 1975, pàgs. 149-196; Id: Una encuesta de "El Liberal". La prensa política de Madrid (1873-1879), "Estudios de Información, 21-22 (juny de 1972), pàgs. 121-131.

108a. ACA, Sentencias Criminales de 1880, vol. 109. 3er trimestre.

109. RAMISA, Maties: Els orígens del catalanisme conservador i "La Veu del Montserrat" (1878-1900), Vic, Eumo, 1985, pàgs. 79-86, esp. nota 22; TOUS i VALLVE, Jordi: La formació del catalanisme polític a Reus: "Lo Somatent" (1886-1903), Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 1987, pàgs. 44-46.

110. ALMUINA, Celso: La prensa vallisoletana durante el siglo XIX, Valladolid, Diputación Provincial, 1977, vol. I, pàg. 147

indica que la tarifa es del 1871 fins el 1900 fixa en l'import de tres ptes. per cada 10 quilògrams de paper. El mateix afirma "La Veu del Centre Català" en el text que hem localitzat i ens permet averiguar el tiratge del "Diari Català". La xifra ha estat fàcil d'obtenir ja que en "La Veu del Centre Català" núm. 17 del 4 de febrer de 1888, regint encara la mateixa tarifa del timbre, s'inclou una nota dient que 61 ptes. del pagament del timbre de "La Renaixensa" era corresponent a 300 exemplars. Si sabem, per les pàgines, que el "Diari Català" té 8 pàgs. i "La Renaixensa" 24 en edició de matí i 8 en edició de vespre, podem pensar que cada exemplar del primer correspon a dos del segon per superfície i pes. Lògicament a més paginació menys exemplars per kilogram de paper i en ser exactament la correspondència de la meitat el "Diari Català" (8 pàgs. foli que són 16 de quart) que "La Renaixensa" (32 pàgs. en quart) podem deduir que hi ha en un kilogram de paper el doble d'exemplars del "Diari Català" que no de "La Renaixensa". El text que indiquem explicita:

"Segons la nota oficial que s'ha publicat durant lo passat mes de Janer los diaris de Barcelona han pagat los següents drets de sello ó timbre de correus. [Ací venen els títols que incloem en la taula número 12] Per la antecedent nota 's veu que l'organ dels dissidents del catalanisme ocupa lo darrer lloch en la premsa barcelonina. !Y quina diferencia d'ell á alguns dels demes! Ab lo "Diario de Barcelona" está en la relació de 1 á 14; ab lo "Correo Catalán" en la de 1 á 8; ab "La Publicidad" y "El Diluvio", en la de 1 á 6 etz., etz. De manera que la pobre y pretenciosa RENAIXENSA té fora de Barcelona UN TRIST suscriptor per cada TRENTA CINCH que'n tenen los quatre esmentats diarias (sic), als quals, (menos al "Correo) se permet bescantar y menyspreuhar cada dia.

Fem notar aquestos datos per treurens, com á regionalistas, del damunt lo gros ridicol de que cada dia se cubreix lo diari de "La Lliga," al ostentar la pretensió de ser lo veritable representant de la opinió á Catalunya y permetres donar patents de sanitat y puresa als que ni las hi demanan, ni las admeten, ni las necessitan. Lo que podria y deuria confessar cada dia "La Renaixensa" es que sas ideas insipidas, descoloridas y mal presentadas no troban cap eco en lo pays, y que, al promoure perturbacions y dissidencias, l'únich móvil que va guiarla no va ser pas l'amor á la terra catalana.

"La Renaixensa" ha pagat en un mes sexanta una pesseta per drets de timbre de correus. Com la tarifa del timbre es la de tres pessetas los deu kilos, resulta que en tot un mes ha expedit per correu doscents kilos de papers. Fent, com fà, "La Renaixensa" unas cinquanta edicions cada mes (vinticich del matí y vinticich de la tarde) resulta que de cada edició n'envia á fora uns quatre kilos. Quatre kilos no representan pas més de trescents números escassos, en los quals van compresos tots lo de cambi ab altres periódichs, regalos etz. de manera que segons aquestos datos, los

números que "La Renaixensa" espargeix per tot arreu, fora de Barcelona, passar pas y pot ser no arriban à DOSCENTS CINQUANTA."

111. Del total de 35 títols les publicacions en llengua catalana cotitzen 4.050,27 ptes. que és un 13, 43 % del total mentre les publicacions en llengua castellana 26.085,96 que equival al 85, 56 %. "Diario de Barcelona", (29-IX-1881).

111a. Els venedors en pregonaven també els continguts. "La Imprenta", 26-II-1874. Els venedors, segons indica Pere Voltes a Notes, 108 eren nens de dotze a catorze anys. El 1881 la pràctica segueix. El "Diari Català" publica el text següent: "Mal negoci: Ahir varios xicotets d'aqueixos que 's guanyan la vida venent papers y periòdichs pe 'ls carrers, aixordan al vehinat cridant: !En Castelar 2 quartos!" DC, 571 (8-III-1881).

112. DC, 100 (5-IX-1879).

113. DC, 411 (14-VII-1880).

114. DC, 44 (16-VI-1879).

115. LC, 26 (10-XI-1880).

116. DC, 116 (21-IX-1879).

117. LVC, 8 (6-VIII-1880).

118. LVC, 6 (4-VIII-1880).

119. DC, 89 (25-VIII-1879).

120. Al senyor administrador de Correus, DC, 61 (3-VII-1879).

121. Altra vegada sobre correus, DC, 280 (4-III-1880).

122. Al senyor administrador de Correus, DC, 277 (1-III-1880).

123. Queixa, DC, 137 (12-X-1879), Altra vegada, DC, 189 (3-XII-1879), Irregularitats en lo servei de Correus, DC, 241 (25-I-

ALBERT, P. (dir.) 130b. Tableau des tirages des quotidiens parisiens en juillet 1880 dins Histoire Générale de la Presse Française, Paris, PUF, 1972, III, 234.

ALMIRALL, V.: Cuatro palabras a Obras en prosa y verso escogidas y coleccionadas por J. Sarda, Barcelona, Teixidó y Parera, 1881, págs. 291-297.

Id: España tal como es, Barcelona, Anthropos, 1983, segueix l'edició castellana de Cels Gomis traducció de l'original francès publicat per Savine el 1887.

Id: Articles polítics "Diari Català", 1879-1881, Barcelona, Edicions de la Magrana i Diputació de Barcelona, 1984, Biblioteca de Clàssics del Nacionalisme Català, 7.

Id: Explicaciones. Cartas políticas, Barcelona, Imp. El Principado, 1881. (rep. a "El Diluvio": 29-VIII-1881 i 2 i 6-VIII-1881).

THALES [ALMIRALL, V.]: La llibreria de'n Teixidó y Parera, DC, 296 (29-III-1880).

ALMUINA, Celso: La prensa vallisoletana durante el siglo XIX, Valladolid, Diputación Provincial, 1977, vol. I.

J. TIMOTEO ALVAREZ: Restauración y prensa de masas. Los engranajes de un sistema (1875-1881). Pamplona, Eunsa, 1981

CANIBELL, Eudald: Recapitulem, "L'Avens", (1884), 597-612.

CASTILLO, Santiago J.: La prensa política de Madrid: Notas para el análisis de las estadísticas del timbre 1873-1887), dins Prensa y Sociedad en España (1820-1936), Madrid, Cuadernos para el Diálogo, 1975, págs. 149-196.

Id: Una encuesta de "El Liberal". La prensa política de Madrid (1873-1879), "Estudios de Información, 21-22 (juny de 1972) págs. 121-131.

CAYETANO, VIDAL: A mon estimat amic Guillem de Forteza parlantli del renaixement de las lletres catalanas, (24-IX-1864) dins "Calendari Català del any 1865", Barcelona, 1864, pág. 78.

1880), Queixa de correus, DC, 272 (25-II-1880), Queixas, DC, 446 (17-IX-1880), Las oficinas de correus, DC, 447 (18-IX-1880), Queixa al sr. Administrador de Correus, DC, 497 (23-XII-1880), Queixa, DC, 612 (18-IV-1881), Queixas, DC, 636 (12-V-1881), Falta, DC, 639 (16-V-1881), Advertencia, 640 (17-V-1881), etc. A més dels pobles que hem esmentat en trobem també d'altres que són afectats: Teia, LVC, 30 (28-VIII-1880), Vilaseca, DC, 422 (25-VII-1880), Madrid, DC, 144 (19-X-1879 i DC, 189 (3-XII-1879), Puigcerdà, DC, 52 (24-VI-1879), Espolla, DC, 524 (19-I-1881), Manlleu, DC, 597 (3-IV-1881), Gandesa, DC, 579 (16-III-1881), etc. Totes aquestes notes són crítiques de caràcter tècnic, només el corresponsal de Puigcerdà manifesta que en aquesta ciutat els diaris liberals són afectats distribuint-se amb intermitència (DC 52 i 527 del 24-VI-1879 i 20-I-1881). També es queixen els altres periòdics del mal funcionament de correus així "La Vanguardia" tot just dos dies després de néixer, "La Campana de Gràcia" (29-IX-1881), "La Mosca" (25-VI-1881), etc.

124. DC, 126 (1-X-1879).

125. DC, 592 (29-III-1881).

126. Prospecte. "Diari Català", núm. prospecte (1-V-1879).

127. FONT: La vida..., 153.

128. THALES: La llibreria de'n Teixidó y Parera, DC, 296 (20-III-1880).

128a. LC, 32 (16-XI-1880).

128n. MASSO i TORRENTS, Jaume: Cinquanta anys de vida literària (1883-1933). Barcelona, 1934, pàgs. 10-11.

128b. LA DIRECCIO: Avís, DC, 310 (4-IV-1880).

129. "Diari Català", 473 (14-X-1880).

130. DC, 412 (15-VII-1880).

130n. L'excursió es indicada al "But. Mens. de l'Ass. d'Exc. Cat.", 32-33 (maig-juny 1881) pàg. 111. S'efectua del 20 al 27-VIII-1880.

130a. Torrent i Tasis: Història..., I, 149.

130b. Tableau des tirages des quotidiens parisiens en juillet 1880 dins Histoire Générale de la Presse Française, Paris, PUF, 1972, III, 234.

130c. DC, 415 (18-VII-1880).

131. LA DIRECCIO: Advertencia important, DC, 107 (12-IX-1879).

131a. El cas de censura interna és anotat: "Aqui la carta s'ocupa d'una persona ab la qual lo DIARI CATALA no vol tenirhi tractes, ni tan sols anomenarla per mes que siga en just descrèdit d'ella. Dispensins lo corresponsal." La nota no va signada i és inclosa dins la crònica del corresponsal de Girona que apareix al núm. 514 (9-I-1881).

132. B.: Cartas tarragoninas, DC, 632 (8-V-1881) i B.: Cosas de Tarragona, DC, 606 (12-IV-1881).

133. Dins Bibliografia de Valenti Almirall al "Diari Català", treball premiat amb el XVIII guardó Ramon d'Alós-Moner de l'Institut d'Estudis Catalans el 1983. Barcelona, Biblioteca Institut d'Estudis Catalans, 99 pàgs. Un resum és dins El primer Congrés Catalanista..., pàgs. 253-280.

134. RODERGAS, Josep: Els pseudònims usats a Catalunya, Barcelona, 1961, pàg. 84.

134a. "CORRESPONSALS. Des del mes de juny tindrem un corresponsal a la Provensa, que á lo menos cada 15 dias nos remetrá correspondencias relativas almoviment literari y politic de la comarca. Nostre corresponsal es un eminent literato, dels que tenen mes fama entre tots los literatos del Migdia de Fransa, però 's firmará Etienne Scullot." (DC, 24 (27-V-1879).

134b. DC, 183 (27-XI-1879). La signatura és "Olaguer".

134c. LO CORRESPONSAL: [Crònica de Vic], DC, 606 (13-IV-1881).

134d. LVC, 30 28-VIII-1880). S'esmenta en guanyar un premi literari de l'Ateneu Igualadí, el nom és Jaume Serra e Iglesias al DC, 444 (15-IX-1880).

134e. DC, 421 (24-VII-1880). Arran l'acte Festa Cívica per commemorar els fets de 1872.

134f. DC, 448 (19-IX-1880). La redacció no li publica un remittit i ho argumenta dient que va contra un altre amic del periòdic i que l'àmbit és massa local.

134g. DC, 209 (23-XII-1879). Arran un acte públic en el qual prengué la paraula.

135. La comissió del Diari Català en Gràcia. DC, 209 (23-XII-1879).

136. Quatre en una. DC, 434 (5-IX-1880).

137. DC, 601 (7-IV-1881).

138. L'ADMINISTRACIO: DC, 166 (10-XI-1879). Altres casos són el 7-VI-1880 on un "desperfecte ocorregut a última hora en la màquina de la nostra impremta, molts dels nostres subscriptors de fora hauran rebut ab retard lo número d'ahir". Degut també a un accident produït a última hora "la secció telegràfica va sortir ahir completament descompaginada" (DC, 271 24-II-1880).

139. Als subscriptors. DC, 621 (27-IV-1881).

140. LVC, 9 (7-VIII-1880) es barregen les columnes de la celebració del centenari de Camoens al Brasil amb les dedicades al filòsof Kant.

141. DC, 271 (24-II-1880).

142. L'error consisteix en col·locar erròniament el final de l'article dedicat a la celebració del centenari de Camoens al Brasil, situat al final de la pàgina 2 i que hauria d'anar en començar la pàgina 3, després d'un text sobre el filòsof Kant quan havia de figurar-hi abans. ("La Veu de Catalunya", 9 (7-VIII-1880)).

143. Advertència. DC, 427 (29-VIII)-1880).

144. SERRATE, J. M.: El Anuncio y el reclamo, "La Ilustración", 11 (16-I-1881).
145. Anunci lleig, DC, 581 (17-III-1881).
146. Anunci en català, DC, 457 (18-IX-1880).
147. GIVANEL: Prensa..., I, 148.
148. MIRALPEIX, Concepció: La premsa a la ciutat de Vic al segle XIX, Barcelona, Departament de Cultura, 1981, pàg. 181.
149. Es destaca l'elevat tiratge, dos mil exemplars setmanals, DC, 481 (7-XII-1880).
- 149a. S'indica que es repartirà gratuïtament i a domicili. DC, 198 (12-XII-1879).
150. "Diario de Barcelona", (27-VII-1879).
151. "Gaceta de Cataluña", 25-V-1879 i 12-V-1879 respectivament.
152. DC, 469 (10-X-1880).
153. DC, 337 (1-V-1880).
- 153a. a. DC, 74 (17-VII-1879), b. DC, 95 (31-VIII-1879), c. DC, 294 (18-III-1880), d. DC, 252 (5-II-1880) i e. DC, 401 (4-VII-1880).
154. DC, 322 (16-IV-1880) i DC, 335 (29-IV-1880).
155. DC, 535 (30-I-1881).
- 155a. Anunci sobre l'arseniato de oro, producte utilitzat contra l'anèmia al "Diario de Barcelona", (4-XI-1879).
156. DC, 347 (11-V-1880).
157. Aquests magatzems publiquen també anuncis en la premsa

il·lustrada com ara "La Academia", 17 (7-V-1879) i "Diari Català", 121 i 122 (26 i 27-IX-1879).

158. "El Diluvio", (10-X-1880), "Diari Català", 462 i 528 (3-X-1880 i 23-I-1881), "Lo Catalanista", 16 (31-X-1880), "La Renai-xensa", (6-III-1881), "La Crònica de Catalunya", (28-XII-1880).

159. GOMEZ APARICIO, Pedro: Historia del Periodismo Español, Madrid, Editora Nacional, 1971, II, 413-414.

160. DC, 382 (15-VI-1880).

161. [DC, 61 (3-VII-1879), DC 45 (17-VI-1879) i DC, 133 (8-X-1879).

162. DC, 14 (17-V-1879).

163. (26-III-1881).

164. a. DC, 335 (29-IV-1880), b. DC, 593 (30-III-1881), c. DC, 335 (29-IV-1880), d. ML, 4 (13-V-1880) i e. DC, 594 (31-III-1881).

165. La companyia fabril Singer. "Teléfono Catalán", 46 (9-XI-1879).

166. DC, 510 (5-I-1881).

167. "Teléfono Catalán", 54 (4-I-1880).

168. "L'Ignorancia", (6-XI-1880).

169. DC, 256 (9-II-1880).

170. Els únics dies que no apareix són el 25-XII-1879, el 25-XII-1880 i tampoc el 15-X-1880 que correspon a l'endemà de la tercera suspensió. El descans dominical en premsa diària no es produirà fins el 19-VIII-1904 quan la "Gaceta de Madrid" publiqui la normativa corresponent. El 25-III-1880 el "Diari Català" inclou una nota notificant que l'endemà no apareix per a donar festa als impressors "seguint la costum". A l'apèndix que incloem pot comprovar-se l'evolució de la periodicitat.

171. "S'adverteix al públich que 'l preu dels números del DIARI CATALA es lo de 2 quartos. Fem aquesta advertencia perque habem sapigut que alguns venedors lo fan pagar mes cart. Los que no vulguin pagarlo a major preu del establert, fassin lo favor de comprarlo en los kioskos o en la Administració." DC, 4 (7-V-1879).

172. Veure el preu de la subscripció dels diaris de Madrid a 132.

173. "La Llar", 3 (8-III-1871).

174. GARRABOU, Ramon: Salaris i ocupació a la Maquinista Terrestre i Marítima, "Recerques", 12 (1982) pàgs. 178-196.

175. TORRENT i TESIS: Història de la premsa catalana, I, 81.

176. LASSARTE (sic), Josep: Ratxades, "La Tramuntana", 1 (16-II-1881).

177. "GUMA, Cels": La premsa diària, Almanac de la Campana de Gràcia, 1880.

177b. Subscripció de la premsa barcelonesa a favor de las victimas de la inundació, DC, 149 (24-X-1879). Suscripció de la premsa barcelonesa a favor de las victimas de la inundació, DC, 152 (27-X-1879).

178. Agraïment, DC, 423 (26-VII-1880). Podem veure alguns dels resultats de la captació de recursos del periòdic en la següent relació:

Import de les subscripció (en ptes.) a favor dels obrers sense treball i dels damnificats de les inundacions.

titol	a	b
"Diari Català"	80.00	113.00
"Crònica de Catalunya"	397.95	645.25
"La Publicidad"	1.148.77	-----
"El Progreso"	194.25	-----
"Gaceta de Catalunya"	381.53	-----
"El Diluvio"	388.53	1.168.25
"Diario de Barcelona"	500.00	35.570.68

"Lo Gay Saber"	-----	445.50
Circulo Equestre	1.293.75	-----

Font:

- a. Obrers sense treball. "Diario de Barcelona", 21-II-1880.
- b. DC, 152 (27-X-1879).

179. Es el cas de l'Academia de la Llengua Catalana o de l'associació d'escriptors i artistes.

180. "L'Esquella", 89 (2-X-1880).

181. "La Mosca", 40 (31-XII-1881).

182. MIRACLE, Josep: Guimerà, Barcelona, Aedos, 1958. pàg. 496.

182a. En ser la bibliografia acumulativa no ho repetim però si que un dels millors treballs sobre el "Diari Català" el d'Eduard Valenti peca també del mateix defecte en fixar-se en dades de base errònies: "El Diari Català se despdió de sus lectores el 30 de junio de 1881. Algunas de las causas de su desaparición ya han sido insinuadas. Almirall, que tenía fama de buen administrador, cerró el periódico cuando advirtió la imposibilidad de sobreponerse a las dificultades de orden financiero. Las tres largas suspensiones que tuvo que sufrir en el curso de dos años y medio escasos, acabaron de hacer más azarosa la empresa. Sin embargo, la razón, que públicamente se dio fue política. El Diari, que había ido acercándose más y más al partido federal reorganizado por Pi y Margall, acabó no pudiendo sufrir la dirección autoritaria de éste. El único camino práctico por el que se puede llegar a la federación es el seguido por el catalanismo progresista. Pero no lo entendió así Pi y Margall, quien en su libro Las Nacionalidades sienta premisas sospechosas de "anarquismo y comunismo", aunque no se atreva a sacarles todas sus consecuencias." (pàg. 144) Valenti segueix a Torrent i Tasis (I, 152) quan indiquen que les suspensions són nocives per a la salut financer del "Diari" quan res ho fa sospitar (les subscripcions segueixen en vigor, la publicitat igualment, etc. i no hi ha constància de baixa en la venda, tot i que pensem que devien afectar econòmicament però d'una forma determinant sinó accessòria). Lluís Solà adueix raons de salut (Història, pàg. 16) quan els problemes en aquest sentit comencen el 1887. Certament Valenti emet la seva opinió molt apressuradament igual quan, ratlles després, afirma que fou enemic de l'Exposició del 1888 pel seu caràcter atrabilari i ferreny, cosa certa, i fou una ironia del destí ja que l'exposició va contribuir a donar a Barcelona l'aspecte de "moderna" que tant ell volia quan en realitat s'oposà a l'exposició des d'una perspectiva ideològica i

profundament raonada i no per simples qüestions de caràcter.

S'apropa més a les raons de la desaparició Trias Vejarano quan escriu que certament fou en un acte de despit, seguint a Rovira i Virgili, i que no trobà el suport massiu que esperava en els federalistes barcelonins arran la ruptura amb Pi i aleshores la suspensió es convertí en definitiva (Almirall y los orígenes del catalanismo, pág. 304). Sigui com sigui la manca d'un diari perjudicà el projecte catalanista però la presència de "La Renaixensa" diari li farà perdre protagonisme.

183. La nota que signa l'Administració el dia 30 de juny de 1881 indica que els subscriptors "que tinguin alguna quantitat avançada, que poden passar ó enviar à recullir-la à la mateixa Administració. Aquesta seguirà per ara establerta en lo mateix lloch ahont era, ó sigui carrer de Fernando, 32, primer.

184. "El Eco del País", 71 (2-VII-1881).

185. Fèlix Cucurull sostenia aquesta hipòtesi en la conversa que mantinguerem a la Biblioteca Arús el 15-VII-1982 tot estudiant els diaris afectats, el d'Almirall i el de Guimerà.

186. "La Vetllada", 27 (2-VII-1881). En el mateix número es defineix a "El Correo Catalán" com a "excelent colega" i a "La Llumenera de Nova York" i a "La Ilustracion" com notables, a "La Lucha" com a periòdic "anti-catòlich y heretich".

187. "La Veu del Montserrat", 26 (2-VII-1881).

188. "Lo Diari Català, periòdic catalanista que venia sustentant las ideas federalistas, ha suspès indefinidament sa publicació per motius de distintes classes, polítichs uns y de conveniencia 'ls altres, essent un d'aquests últims lo tenir que ausentarse de Barcelona per ua temporada molts de sos redactors. Desitjariam que com més aviat millor desapareguessin los motius que nos privan de la visita de un colega tan apreciable." "La Ilustració Catalana", 36 (30-VI-1881)

189. "Lo Diari Català ha mort. Respectém lo sèu cadàver, y si es possible que torni à la vida, no serém nosaltres qui 'ns entristim perque ressuciti.

Avants de morir lo Diari Català và posarse las mans al pit, y fins à cert punt va donar la rahó à la Campana de Gràcia.

Và dir que la teoria del pacte era amfibològica è inintel·ligible y qu 'ell no n'era partidari.

Serveixi aquesta declaració d'exemple als que van atacarnos, tan inconsideradament, perquè ab tota lealtat exposavam las nostras ideas." "La Campana de Gràcia", 631 (10-VII-1881).

190. Pere Pau de l'Antonia: Tres cartes més, "la Tramuntana", 29, 30, 31, 32 (12, 19 i 26-VIII i 2-IX-1881). També d'E. K.: Àra més que may, "La Tramuntana", 25 (15-VII-1881).

191. "La Renaixensa", 6 (30-VI-1881) i "La Renaixensa", 30-VI-1881, ed. de tarda.

192. "Gaceta de Cataluña", 1-VII-1881; "La Mosca", 15 (9-VII-1881), etc. "El Tupè" recorda com Almirall primer deia que Pi era un model d'estadistes i que ara és un "extravagante soñador" ["El Tupè", 7 (29-VII-1881)], etc. Pot ampliar-se la informació sobre la ruptura entre Pi i Almirall en el capítol dedicat al predomini del catalanisme davant el federalisme en la nostra tesi de llicenciatura publicada el 1990 (pàgs. 162-170) on aportem la documentació referent al conflicte des de la perspectiva d'Almirall la qual es al nostre parer suficient per a veure com tres dies després de la publicació de l'article En estat normal el "Diari Català" desapareix i la coincidència de dates no és casual...

193. JUTGLAR, Antoni: Pi y Margall y el federalismo español. Madrid, Taurus, 1976, vol. II, pàgs. 723 i ss.

194. MARTI i JULIA, D.: Pròleg a Per Catalunya. Barcelona, Associació Catalanista de Gràcia, 1913. Rep. a Barcelona, La Magrana, 1984, pàg. 12 i ss.

Bibliografia

ALBERT, P. (dir.) 130b. Tableau des tirages des quotidiens parisiens en juillet 1880 dins Histoire Générale de la Presse Française, Paris, PUF, 1972, III, 234.

ALMIRALL, V.: Cuatro palabras a Obras en prosa y verso escogidas y coleccionadas por J. Sarda, Barcelona, Teixidó y Parera, 1881, pàgs. 291-297.

Id: España tal como es, Barcelona, Anthropos, 1983, segueix l'edició castellana de Cels Gomis traducció de l'original francès publicat per Savine el 1887.

Id: Articles polítics "Diari Català", 1879-1881, Barcelona, Edicions de la Magrana i Diputació de Barcelona, 1984, Biblioteca de Clàssics del Nacionalisme Català, 7.

Id: Esplicaciones. Cartas políticas, Barcelona, Imp. El Principado, 1881. (rep. a "El Diluvio": 29-VIII-1881 i 2 i 6-VIII-1881).

THALES [ALMIRALL, V.]: La llibreria de'n Teixidó y Parera, DC, 296 (20-III-1880).

ALMUINA, Celso: La prensa vallisoletana durante el siglo XIX, Valladolid, Diputación Provincial, 1977, vol. I.

J. TIMOTEO ALVAREZ: Restauración y prensa de masas. Los engranajes de un sistema (1875-1881), Pamplona, Eunsa, 1981

CANIBELL, Eudald: Recapitulem, "L'Avens", (1884), 597-612.

CASTILLO, Santiago J.: La prensa política de Madrid: Notas para el análisis de las estadísticas del timbre 1873-1887, dins Prensa y Sociedad en España (1820-1936), Madrid, Cuadernos para el Diálogo, 1975, pàgs. 149-196.

Id: Una encuesta de "El Liberal", La prensa política de Madrid (1873-1879), "Estudios de Información", 21-22 (juny de 1972) pàgs. 121-131.

CAYETANO, VIDAL: A mon estimat amic Guillem de Forteza parlantli del renaixement de las lletras catalanas, (24-IX-1864) dins "Calendari Català del any 1865", Barcelona, 1864, pàg. 78.

CENDAN PAZOS, Fernando: Historia del derecho español de prensa e imprenta (1502-1966). Madrid, Editora Nacional, 1974.

CURET, Francesc: Història del teatre català. Barcelona, Aedos, 1967.

FIGUERES, Josep M.: Bibliografia de Valenti Almirall al "Diari Català", treball premiat amb el XVIII guardó Ramon d'Alós-Moner de l'Institut d'Estudis Catalans el 1983. Barcelona, Biblioteca Institut d'Estudis Catalans, 99 pàgs. Un resum és dins El primer Congrés Catalanista..., pàgs. 253-280.

Id: Valenti Almirall, forjador del catalanisme polític. Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1990.

Id: El primer Congrés Catalanista i Valenti Almirall. Materials per a l'estudi dels orígens del catalanisme, Barcelona, Departament de la Presidència, 1985. Conté l'edició facsimil del Diari de Sessions, pàgs. 65-252.

FONT, Melcior: La Jove Catalunya, "Revista de Catalunya", 21 (1926) pàgs. 279-287.

Id: Vida i l'obra de V. Almirall, Anuari dels Catalans, Barcelona, López, 1926, pàgs. 124-195.

GARRABOU, Ramon: Salaris i ocupació a la Maguinista terrestre i Marítima, "Recerques", 12 (1982) pàgs. 178-196.

GARRIGA i MASO, Joan: Memòries d'un liberal catalanista (1871-1993), Barcelona, Edicions 62, 1987.

GIVANEL: Prensa...

GIVANEL: Publicacions periòdiques...

GOMEZ APARICIO, Pedro: Historia del periodismo español, vol. III: De la Revolución de Setiembre al desastre colonial. Madrid, Editora Nacional, 1971, III, 239-249.

GOMEZ REINO Y CARNOTA, Enrique: Aproximación histórica al derecho de la imprenta y de la prensa en España (1480-1966). Madrid, Instituto de Estudios Administrativos, 1977.

Histoire Générale de la Presse Française, Paris, PUF, 1972.

JUTGLAR, Antoni: Pi y Margall y el federalismo español, Madrid, Taurus, 1976, vol. II, pàg. 723 i ss.

LLADONOSA, Manuel: Història de la ciutat de Lleida, Barcelona, Curial, 1880.

MARTI i JULIA, D.: Pròleg a Per Catalunya, Barcelona, Associació Catalanista de Gràcia, 1913. Rep. a Barcelona, La Magrana, 1984,

MASSO i TORRENTS, Jaume: Cinquanta anys de vida literària (1883-1933), Barcelona, 1934.

MIQUEL i VERGES, Josep M.: El simbolisme patriòtic a través de les capçaleres dels periòdics renaixentistes, "Revista de Catalunya", 81 (agost-setembre, 1934), pàgs. 429-454.

MIRACLE, Josep: Guimerà, Barcelona, Aedos, 1958.

MIRALPEIX, Concepció: La premsa a la ciutat de Vic al segle XIX, Barcelona, Departament de Cultura, 1981.

Nueva tarifa de las libras catalanas, sueldos y dineros reducidas a pesetas, sueldos y dineros por C. N., Barcelona, Lib. L. Niubo, 1880.

Persecucions a la premsa catalana, "L'Aureneta", (Buenos Aires, 5-I-1879).

RAMISA, Maties: Els orígens del catalanisme conservador i "La Veu del Montserrat" (1878-1900), Vic, Eumo, 1985.

ROBERTS, John M.: Europa desde 1880 hasta 1945, Madrid, Aguilar, 1967.

RODERGAS, Josep: Els pseudònims usats a Catalunya, Barcelona, 1951.

ROURE, Conrado: Recuerdos de mi larga vida. Costumbres, anèdo-

tas, acontecimientos y sucesos acaecidos en la ciudad de Barcelona, desde 1850 hasta el 1900. Barcelona, Biblioteca de "El Diluvio". 1926. 3 vols.

ROVIRA i VIRGILI, Antoni: Els corrents ideològics de la Renaixença Catalana. Barcelona, Barcino, 1966.

SERRATE, J. M.: El Anuncio y el reclamo. "La Ilustración". 11 (16-I-1881).

SORIA, Carlos: La ley española de Policía de Imprenta de 1883, "Documentación de Ciencias de la Información". VI, Madrid, 1982, págs. 11-40.

TOMAS, Margalida: La Jove Catalunya: entre la literatura i la política, introduç. al vol. antològic La Jove Catalunya, Barcelona, Diputació de Barcelona i La Magrana, 1992, págs. V-L.

TORRENT, Joan i TÀSIS, Rafaél: Història de la premsa catalana, Barcelona, Bruguera, 1966, 2 vols.

TRIAS VEJARANO, Juan J.: Almirall y los orígenes del catalanismo, Madrid, Siglo XXI, 1975.

TOUS, Jordi: La formació del catalanisme polític a Reus: "Lo Somatent" (1886-1903), Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 1987.

TRIAS VEJARANO, Juan J.: Almirall y los orígenes del catalanismo, Madrid, Siglo XXI, 1975.

TUBINO, F. X.: Historia del Renacimiento Catalán en Cataluña, Valencia y Mallorca, Madrid, 1880.

VALENTI FIOL, Eduard: El primer modernismo literario catalán y sus fundamentos ideológicos, Barcelona, Ariel, 1973.

VOLTES, P.: Notes sobre instituciones barcelonesas del siglo XIX, "Documentos y Estudios", XIX (1966), págs. 9-109.

Arxius

Arxiu de la Corona d'Aragó.

Arxiu del Govern Civil de Barcelona.

LA BIBLIOTECA DEL "DIARI CATALA"

5.1	El fulletó i la premsa	5
5.2	L'edició en llengua catalana durant el període 1879-1881	18
5.3	La Biblioteca del "Diari Català".....	44
5.3.1	<u>La Iliada</u>	54
5.3.2	<u>Viatje...</u>	64
5.3.3	<u>Novel·les escollides</u>	76
5.4	Conclusions	87
	Notes	92
	Fonts i bibliografia	117

5.1.1

El fulletó i la premsa

El fulletó, és a dir, els textos, literaris o no, que els periòdics incloïen, generalment, a la part inferior de la pàgina impresa, disposava d'uns elements comuns en la seva caracteriologia formal, al darrer terç del segle passat, quan prenen la seva embranzida de difusió. A més dels aspectes formals --ubicació, cos de lletra, sovint més petit que el text del periòdic, numeració pròpia, continuació amb periodicitat diària...--, els elements de contingut es caracteritzaven per una extremada simplicitat en la redacció.

Per tal de disposar d'amenitat, la prosa és molt senzilla, tant en lèxic com en estructura, depenent, naturalment, de les facultats de l'autor. Constitueix, per tant, una espècie, podríem dir-ne, de literatura primària amb abundància de diàlegs i descripcions ambientals configurant gairebé una tipologia específica. Amb el mateix nom de fulletó entenem també la novel·la de trames periòdiques o sigui els textos que setmana rera setmana, o bé amb altra periodicitat, les publicacions lliuraven als lectors separatament de les pàgines del periòdic i que, a diferència de l'anterior, podia constituir un volum propi relligant-lo el comprador del periòdic pel seu compte. Finalment, la publicació de llibres que es lliuraven als lectors gratuïtament o no, a l'inici de la moda, els anys seixanta, i uns decennis després amb pagament o no, conformaven el panorama del lligam entre edicions de textos, literaris o no, i publicacions periòdiques a través de la publicació d'obres que tenia, en síntesi, els tres sistemes següents:

- a) dins el text del periòdic com una secció més.
- b) com a plec ofert separatament del periòdic.
- c) com a llibre independent del periòdic.

Com a exemple del primer cas podriem esmentar la inserció de La muñeca de Sylvia i d'El Buhonero a "La Lucha" (Girona, gener i octubre de 1879 respectivament) on diàriament es publicava un fragment narratiu, del segon Los Robinsones de París que el diari "El Correo Catalán" publicava en plec de quatre pàgines que equivalien a 8 de text del llibre futur, i del tercer cas les nombroses Biblioteques de diaris ("La Vanguardia", "La Renaixensa", "Las Noticias"... o de revistes ("La Llar", "La Paraula Cristiana", etc.) tot i que hi ha col·leccions de llibres amb el nom de Biblioteca que són constituïdes per obres formades a base del segon cas, com és la mateixa Biblioteca del Diari Català.

Es a França on el fulletó, el "feuilleton-roman", neix i té la inicial expansió que després farà furor en els lectors de la premsa en creixement quan aquesta deixa de ser fenomen de minories per a esdevenir producte comercial de masses urbanes elaborat per empreses industrials. El "Journal des Débats" ja en publica (1805) i el contingut són uns dietaris teatrals mitjançant els quals el redactor Geoffroy descriu la vida intel·lectual parisenca. El "Journal Général de France" (1814-1819) segueix, com tants d'altres títols, aquest sistema d'oferir un espai fixe en ubicació, sempre al mateix lloc, i en freqüència, sempre el mateix dia, amb un contingut específic interessant pels lectors, en aquest cas són les agendes comentades de música, teatre... Més endavant altres periòdics, cas de "Le Drapeau blanc" (1819), inclouran estrictament textos creatius defugint l'agenda d'informació cultural comentada. "Le Temps" (1829-1842) dedicarà al teatre francès la part inferior de la seva primera pàgina amb el títol de Feuilleton dramatique. La moda és un fet, el títol de la secció donarà pas a una caracteriologia de la premsa prou important per les conseqüències que tindrà tant pel periodisme com per a la literatura i la sociologia de la cultura de masses.

El primer de juliol de 1836 "La Presse" d'Emile de Girardin qualifica a la seva secció senzillament com "Le feuilleton". D'ací a la projecció arreu Europa hi ha un pas que s'enceta els mateixos anys trenta.

La nova moda arrela amb èxit notable a Anglaterra: hi trobem la

série Humours Sketches de Seymour que va tenir força acceptació entre 1833 i 1836. Són diversos els periòdics --"The Family Herald", "The London pionner"...-- que publiquen autors de boga, especialment francesos, els quals en el període 1845-49 consoliden el triomf popular de la novel·la divulgant-la o bé per trameses o bé per fulletó. També els autors anglesos tenen un esclatant èxit --W. Collins, Ch. Dickens-- utilitzant la fórmula de narracions amb suspense, amb climaxs interromputs periòdicament coincidint amb les pauses de la publicació i amb tot un reguitzell de recursos narratius que promociona els cops d'efecte essent una literatura adreçada a les masses populars i que arriba fins avui ¹. Dickens amb Pickwick papers (1836) també obté un notable èxit el qual estimulà els editors a aprofundir els nous avantatges tècnics de la premsa rotativa, el desenvolupament de la indústria del paper i, per tant, l'edició a gran escala.

Podem considerar al fulletó com una peça clau en la transformació de la premsa la qual arribarà a disposar d'un públic nou gràcies a l'èxit de les produccions que mitjançant aquest sistema s'inclouran dins les publicacions periòdiques. Les variacions tècniques i de distribució ² possibilitaran que la premsa sigui la indústria cultural per excel·lència, amb l'edició popular, del segle XIX. Havien nascut nous lectors, tècnics i obrers especialitzats, la societat tenia ja possibilitats noves on al costat de l'associacionisme obrer el teixit urbà possibilitava tot tipus de contactes i facilitats d'informació entre els potencials lectors. El 1849 el "Diario de Barcelona" publica habitualment fulletons i la incidència social és tant profunda que el 1851 la censura

adverteix de los "gravissimos males, llevando la corrupcion al
3
seno de las familias" que duien els textos traduïts del francès .

Tornant a França, l'últim terç de segle la majoria de diaris francesos ja inclouen fulletó. Fins i tot el "Journal Officiel de la Commune de Paris" ho fa el 1871 i des del seu número inicial, en la seva curta i accidentada vida, Jeanne et Louise de Sue.

L'esclat és tal que fins i tot el fulletó suplanta a la premsa. Alexandre Dumas publica Le Mousquetaire (1854) i, sota els crèdits i capçalera, el fulletó Les mohicans de Paris. Es clar que el periòdic duia per subtítol "Journal de M. Alexandre Dumas". Aquest escriptor és un dels autors més sol·licitats i les seves obres tenen el fervor popular: Les trois mousquetaires, La dame de Montsoreau, La reine Margot, Monte-Cristo... Es capaç, solitàriament de fer créixer en 5.000 subscriptors el periòdic "Le Siècle" --en competència amb "La Presse" la qual publica entre 1837 i 1847 deu novel·les de Balzac-- gràcies a la inclusió de
4
Le capitaine Paul . Dumas era dels autors més llegits i el famós dibuixant Nadar expressa el seu èxit en unes caricatures on assenyala (1853) una corrua de compradors del periòdic que incloïa el fulletó de Dumas mentre la la cua era inexistent en el quiosc del rival que incloïa el fulletó de Limayrac . El seu èxit
5
havia vingut, com hem indicat, de la famosa obra Les mystères de Paris (1842-43) i també de Le juif errant (1844-45).

Els tiratges seran, doncs el primer resultat de la incorporació del fulletó a la premsa. Vegem-ne dos exemples: "Le Petit Jour-

nal" en nèixer el 1863 ja publica el fulletó Une assurance sur la vie i ven, el juliol, 38.000 exemplars, només uns mesos després, l'octubre, la xifra de vendes arriba als 83.000 tot incorporant la figura estel·lar de Timothee Trimm que cobra cinquanta mil francs ⁶. "Le Constitutionnel" que el 1831 tira 23.000 exemplars anirà devallant --9.000 (1836), 7.000 (1838) fins els 3.600 (1844)-- quan Veron, el propietari, demana la col·laboració de Sue que amb Juif errant, fa passar el diari a 25.000 exemplars en només uns mesos (1845) ⁷.

Eugène Sue serà qui dominarà, per excel·lència, en els fulletons i de juny de 1842 a octubre de 1843 publica als "Débats" els famossíssims Mystères de Paris, i seguirà amb Juif errant, de juny de 1844 a juliol de 1845 a, com hem dit, "Le Constitutionnel" tenint una legió d'imitadors: apareixeran Misteris a Múnic, Berlin, fins arribar a 36 ciutats europees ⁸. Naturalment la influència de Sue també deixarà petjada a les nostres latituds. Trobem, Els misteris de Patraix, a "La Donsaina" (1844-1845) en forma de paròdia, --a la mateixa publicació apareix el fulletó El hermanico, una comèdia del seu director Josep Fambuena-- ⁹. Seguiran Barcelona (Antoni Altadill, Barcelona y sus misterios, 1860); Vilanova i la Geltrú (Creus i Peers), etc. en una onada general que abasta tota la península: de Madrid (1844, Juan Martinez Villergas) a Cadis (1845, Jamencio. Los misterios de Puerta de Tierra) i els territoris d'ultramar com Filipines (1858, Antonio Garcia de Canto). A finals de segle Dumas encara es seguirà ¹⁰ publicant al "Diario de Barcelona".

El públic sanciona la tipologia del producte i els periòdics aniran creixent en tiratge, influència... i, amb ells, el fulletó també evolucionarà des de les primeres novel·les com El castillo de Montfeliú, de Piferrer, una de les inicials segons Romero Tobar¹¹ fins a la plenitud literària amb obres catalanes com Solitud, ("Joventut", 1905) o castellanes com La Regenta, ("La Publicidad", 1894) sense oblidar l'immens camp de les traduccions a partir dels anys vuitanta que es publiquen com a part integrant de la revista o diari així: René, de Chateaubriand ("Lo Gay Saber"¹²); La desconsolada, de "Benjamin Barbé", és a dir, d'Alexandre Dumas fill, etc. Trobem, obres en fulletó en nombroses publicacions periòdiques tant catalanes com castellanes, tant de Barcelona com de , rques, tant de polítiques com humorístiques o informatives. De les primeres polítiques en català com "La Barretina" o "La Tomasa" fins a les literàries i culturals de gran qualitat com "Joventut". Tot un nou panorama que caldria aprofundir per entendre quina era la incipient producció popular i quin¹³ el públic lector .

J. I. Ferreres en el seu documentat estudi¹⁴ sobre la novel·la per trameses, és a dir els textos que periòdicament lliuraven els editors periodístics als seus lectors, cita sèries de volums pertanyents al "Diario de Barcelona", "El Nacional" però bàsicament es concentra només en els diaris de Madrid: "El Heraldo" (1846-47), "La Correspondencia" (1859-62 i 1867), "La Iberia" (1958-63), etc. i també recull els diversos repertoris prou coneguts (Palau, Hidalgo...) citant-ne relacions que, en molts

casos, arriben al mig centenar de títols. Esmenta obres conegudíssimes d'escriptors com J. Feliu i Codina o Antoni Altadill o J. Tomàs i Salvany i també no tant conegudes com Misterios del Hospital, ("La Misa Roja", 1883) ... i observa la similitud temàtica entre els fulletons de diaris francesos com "La Presse" --La femme supérieure, Le curé de village, Une princesse parisienne, Les deux frères...-- o de "Le Siècle" --Une fille d'Ève,¹⁵ Béatrix, Pierrette...-- i els de la premsa diària barcelonina .

Els diaris de Barcelona utilitzaran sovint una fórmula promocional per a garantir la continuïtat dels subscriptors. Així, per exemple "La Renaixensa"¹⁶ , "La Vanguardia"¹⁷ , "Las Noticias" o "La Imprenta"¹⁸ , "El Poble Català"¹⁹ , etc. formaran unes esplèndides col·leccions importants per l'amplitud, cas de la Biblioteca de La Renaixensa, o per la qualitat, cas de la Biblioteca de El Poble Català. La importància de la premsa com a potenciadora dels tallers gràfics és notable. En llengua catalana els tallers de la revista "La Renaixensa" al carrer de Xuclà, amb els de "L'Avenc" constitueixen l'impuls més potent de la indústria cultural en llengua catalana del segle XIX amb també la participació d'altres iniciatives com, per exemple, de "La Il·lustració Catalana"²⁰ .

El fulletó té, aleshores, importància pràcticament arreu on existeix la premsa. L'estudi de la mateixa ens apropiaria al coneixement de la seva presència i incidència. Malauradament han estat pocs els estudis o bé de caràcter geogràfic²¹ , d'un autor²² o bé dels fulletons d'un periòdic²³ . Un evocador de l'època,

Francesc Curet, ens remembra la moda en els següents termes:

"El "Diario de Barcelona" va implantar també, en la nostra ciutat, des del 1849 (sic), la moda de les novel·les per fulletó però sense el caràcter efectista i de moralitat dubtosa o discutible de les obres de "fulletó", que no és el mateix, perquè el veterà dels nostres periòdics acollia la forma fulletonesca però no l'acció, perquè moltes de les novel·les i narracions que publicava no havien estat escrites per llurs autors d'acord amb aquest sistema. Gràcies, però, als fulletons del "Diario de Barcelona" els seus lectors varen familiaritzar-se amb les produccions de Dickens."

En fulletó hom publicarà no només obres de caràcter literari sinó també materials ben diversos de caire jurídic i instrumental. Per exemple: La ley de Aguas a "La Publicidad"²⁴, la Ley de Enjuiciamiento Civil a "La Gaceta de Indústria"²⁵ o la mateixa Constitució a "La Imprenta"²⁶. Igualment a²⁷, rques trobarem diversos casos a Palafrugell²⁸, Vic²⁹, Figueres etc. que demostren l'amplitud de la moda. En definitiva, són pràcticament totes les publicacions les que utilitzen aquesta fórmula^{29a}.

En la gràfica següent hem establert la tipologia dels fulletons tot interrelacionant les capçaleres de periòdics que van utilitzar aquest mètode classificant la forma del fulletó amb el seu caràcter.

Taula núm. 1

Tipologia dels fulletons i exemples de periòdics que els van utilitzar.

contingut del text:		
tipologia del text:	POPULAR	CULTE

fulletó:	"La Imprenta" "La Lucha" "Las Noticias" "El Diluvio" "La Publicidad"	
trameses en plec:	"El Correo Catalán"	"Diari Català"
llibre:	"La Renaixensa" "La Vanguardia" "Diario de Barcelona"	"La Renaixensa" "El Poble Català"

Font: Elaboració pròpia.

En resum, en el període, 1879-1881 la presència del fulletó en la premsa diària encara és considerable si bé ha perdut l'embranzida inicial dels anys seixanta i trobem tots els elements tècnics que més endavant utilitzarà el "Diari Català" en un contingut ben diferent a l'habitual dels fulletons: impressió en plec de fulls del diari que esdevindran el doble de pàgines del fulletó tenint el mateix format, distribució conjunta amb l'exemplar del periòdic, numeració independent del diari i possibilitat de formar un volum independent, etc. Tècnicament, doncs, el "Diari Català"

serà idèntic, tenien el mateix format, que el diari "El Correo Catalán" quan aquest converteix quatre pàgines del periòdic en vuit de fulletò, per a oferir als seus lectors Los robinsones de Paris.

La importància cabdal del "Diari Català" serà la variació del contingut, una gran diferència si pensem que el diari progressista "El Diluvio" ofereix la novel·la d'amor Dos Mundos seguint la tònica i el model que exposa Ferreres amb molta precissió i ens estolvia de comentar-la.

Quan la publicació té una dilatada existència, cas de "La Renai-xensa" del 1871 fins el 1905 o "L'Avenc" del 1880 al 1917 amb pausa del 1894 al 1903 o "Lo Gay Saber" del 1880 al 1883 amb pausa del 1869 al 1878 es possibilita que el fulletò, o la biblioteca literària tingui una catàleg considerable en el qual pugui haver-hi una varietat de títols diversos i alhora que la influència en el públic lector sigui més alta. S'ha indicat que les novel·les per trameses tenien un promig alt de lectors i el seu tiratge superava l'habitual del llibre.

Les publicacions sempre han tingut una vessant editorial fàcil per la proximitat amb tot el procés d'edició -públic de la revista o diari, contactes amb impressors quan no la possessió d'una impremta pròpia, connexió quotidiana amb escriptors i periodistes susceptible de ser, per tant, convertida en llibre, etc. amb la qual cosa l'edició ha estat notable. Revistes ideològiques com "L'Arch de Sant Marti" donen a la llum un volum miscel·lani de

poemes i articles mentre una revista de caràcter general i de considerable influència en un ambient cultural burgés com és "La Il·lustració Catalana" publica una notable col·lecció amb més de vint títols.

En aquesta breu introducció hem pretès només d'oferir una visió panoràmica de la importància que tenia el fulletó en la premsa de Barcelona, tant la diària com la periòdica per a determinar, com fem més avall, la gairebé, diguem-ne, obligació que tenia un nou periòdic, i a més, cas de ser modern, progressista i dinàmic i que aspirava a ser portaveu d'un sector social, de considerar en el seu panorama d'activitats la realització d'un fulletó.

5.2 L'edició en llengua catalana durant el període 1879-
1881

Volem, efectuar una visió panoràmica i esquemàtica però tanmateix amb aspiració exhaustiva de les obres editades en llengua catalana en el període en el qual visqué el "Diari Català" per tal de poder enmarcar la producció bibliogràfica d'aquest periòdic en el conjunt de la producció editorial catalana. Pensem que aportar aquestes dades serà un element important a l'hora de definir i classificar l'aportació del fulletó del "Diari Català".

La primera dada a observar és la tiple situació de conjunt de l'edició a Barcelona, en l'aspecte industrial, lingüístic i cultural. La ciutat de Barcelona té una posició molt avantatjosa ja que la primitiva impremta que arriba a finals del XV ha passat un procés en el qual es consolida com a activitat notable que ocupa un bon nombre de treballadors i genera una important producció dels seus productes. Així ho indiquen els diversos estudis publicats de Pilar VELEZ, d'Eliseu TRENC, entre d'altres, que avalen la força de l'edició barcelonina. La situació lingüística és diàfana: hi ha un predomini absolut de la llengua castellana davant la catalana com quantificarem amb detall. Els mateixos capdavanters del moviment cultural català publiquen en castellà les seves obres versades sobre aspectes relacionats amb la cultura catalana.

Pel que fa a la temàtica, predomina plenament la conjunció de continguts de caire popular amb els instrumentals essent molt minsa l'aportació de traducció de clàssics o d'obres de recerca científica o humanística d'Europa i la traducció de narrativa o

poesia estrangera moderna. Els editors treballen sobre segur i segueixen la moda dels continguts que triomfen arreu les ciutats industrials del continent amb la incorporació a l'alfabetització de les masses obreres urbantitzades tot i tenir present que l'índex d'alfabetitzats és encara molt baix (el 24 % de la població urbana el 1875) i encara que siguin pobres, vulgars i repetitives com assenyalen Ferreres o Pons ^{29b} que exposen els trets bàsics de les obres considerades populars o sigui de notable èxit i que aspiren a reflexar, mitjançant símbols, la consciència col·lectiva al nivell literari.

Una literatura eloqüent reflexe d'aquests continguts, a voltes amb aspiracions morals, amb càrrega dramàtica o melodramàtica, amb valors sentimentals i romàntics. Era la literatura que triomfava quantitativament. Les obres monumentals, distribuïdes sovint en fascicles, també tenen un notable èxit de vendes.

La Universitat actua en castellà. La Reseña histórica de la Universidad Literaria de Barcelona (1881) és mostra prou clara. L'erudició i la historiografia també s'expressen majoritàriament en castellà. Per exemple, Salvador Sanpere i Miquel publica el 1878 Las costumbres catalanas en tiempos de Juan I ^{29c}. La revista que publica i dirigeix "Revista de Ciencias Históricas" (1880-1887) és igualment en castellà. També utilitzaran habitualment aquesta llengua crítics literaris prestigiosos com Josep Yxart del qual esmentem només Fortuny. Noticia biograficocritica (1881) i la continuada edició dels volums El año pasado (1886-1890). El món editorial comercial emprava per raons de mercat la llengua

que era la vehicular .

En l'àmbit local igualment les edicions seran en castellà. Fixem-nos només en un aspecte cultural i històric de les edicions que són les monografies de recerca sobre la història d'una ciutat. Totes apareixen en castellà. La de Valls de Francisco Puigjaner (1881), la de Vilanova i la Geltrú de J. Coroleu (1879), la de Camprodon de J. Morer i F. A. Gali (1879), la de Santa Coloma de Queralt de J. Segura (1879), etc. Aquesta potent però infraestructura de Barcelona i de les nombroses ciutats que tenen impremtes, i per tant, mercat que possibilitarà que després de l'edició de gran consum arrenqui l'edició en llengua catalana per raons exclusivament de caràcter ideològic divers dels seus promotors.

Vegem, doncs, la producció dels tres anys de vida del "Diari Català", del 1879 fins el 1881 prenen en consideració les obres publicades en llengua catalana considerant només les que tenen un caràcter unitari, així no prenem en consideració les que tenen només algun text en català i el conjunt és majoritàriament en castellà (Asociación Literaria de Gerona). En relació la procedència ho fem indiferentment de l'indret d'edició. Es, finalment, possible que alguna obra no l'haguim pres en consideració. Ens hem guiat en aquesta recerca en fonts múltiples: referències dins publicacions com a fitxes de catàlegs de les biblioteques més importants com a dades incloses a biografies i memòries, etc. i voldríem expressar la necessitat que s'efectués l'inventari de l'edició catalana del XIX tal com Pons té en curs per a les Illes

o M. del Carmen Simón Palmer ha efectuat pel període 1481-
29e
1820 .

Hem elaborat el repertori de les obres publicades en llengua catalana durant l'existència del "Diari Català" tot ampliant-ne el període, és a dir si el "Diari Català" neix el maig del 1879 i mor el juny del 1881, prenem en consideració el gener de 1879 com a inici, i el desembre de 1881 com a final. Obtenir aquest repertori ens és, pensem, ben útil per a conèixer el marc en el qual la redacció del periòdic publicarà les seves tres obres en fulletó les quals poden ser aleshores vistes en relació amb la producció bibliogràfica de l'època. Pel que fa al repertori hem anotat les obres en un sentit ben ampli, tant opuscles com calendaris, tant les de fulletó com les d'edició normal per a disposar de l'esmentada panoràmica que ens interessa especialment per a la temàtica més que per les estrictes dades bibliogràfiques.

Les primeres relacions són, sovint, incompletes i, a vegades, amb errors. La nostra intencionalitat no és fixar-nos exclusivament en aquesta producció sinó usar-la com a marc de referència temàtic per als posteriors apartats en els quals demostrem com aquest periòdic encarnà la modernor més punyent tant en l'aspecte literari com en l'ideològic i en el d'edicions clàssiques davant el sentit, mig comercial, mig convencional, dels altres periòdics, tant diaris com setmanals, que es limiten majoritàriament a seguir la tònica i la moda de l'èxit fàcil del fulletó tal com hem vist a l'apartat anterior.

RELACIO D'OBRES EDITADES EN LLENGUA CATALANA EL PERIODE COMPRES
ENTRE 1879 I 1881

=====

RELACIO D'OBRES EDITADES EN LLENGUA CATALANA EL 1879:

=====

Assaig/Erudició:

Andreu Balaguer: Ordinacions y bans del Comtat d'Amprúries, Montpeller.

Salvador Sanpere: Las damas d'Aragó, Barcelona.

S. P. C.: Vida, mort y testament del célebre poeta Dr. Francesch Vicens Garcia, Barcelona.

Josep Fiter i Ingles: D. Joaquim Gatell y Folch.

Jaume Collell: Nou Fra Anselm, (3a ed.)

Salvador Sanpere: Barcelona, son passat, present y porvenir. Origens y fonts de la nació catalana.

Salvador Sanpere: Los alarbs y la Cerdanya.

Gayeta Vidal de Valenciano: Consideracions sobre la literatura popular catalana, Barcelona.

Narrativa:

Ricard Cester: La batalla del Puig, València.

Emili Vilanova: Del meu tros, Barcelona.

Narcís Oller: Croquis del natural, Barcelona.

"Maria de Bell-Lloch" [Pilar Maspons i Labrós]: Vigatans y botiflers, Barcelona. (2a ed.)

Francesc Fayos: La bala d'argent.

Joaquim Salarich: Lo Castell de Sabassona, Vic.

Francisco Comerma: Llibre de l'infantesa, Gràcia.

Poesia:

La garba montanyesa, Vic.

Josep M. Codolosa: Las tombas. Unas quantes flors, Barcelona.

Jaume Collell: Homenatge a Maria Immaculada. Corona poètica en llabor de Pic IX, Vic.

Josep Franquesa: Montgrony.

Agnès Armengol: Lais.

Jochs Florals de Barcelona. Any XXI, Barcelona.

Jaume Collell: Faules y similis.

Artur Masriera: Poesias líricas, històriques, bíblicas y populars, Barcelona.

Apel·les Mestre: Cansons ilustrades, Barcelona.

Agna de Valldaura: Fullaraca, Barcelona.

Francesc Ubach i Vinyeta: Expansions, Barcelona.

Bernat Fonollar: Lo procés de les olives, València.

Jacint Verdaguer: Idilis y cants místics, Barcelona.

Pere Palol: Ramell de Violas, Girona.

J. Martí i Folguera: Veus exemplars, Reus.

Cants de primavera a las noves catalanas.

Los Set Sal[ms] Penitencials ab versos catalans y novament refundit[s], Barcelona. (opuscle).

Joan Maluquer i Viladot: Poesies.

Teatre:

Miquel Draper: Combats del cor.

Joaquim Riera i Bertran: La nena.

Joaquim Riera i Bertran: De mort a vida, Barcelona.

Victor Balaguer: Noves traïedias, Barcelona.

Emili Coca: Contrabando.

Angel Guimerà: Gala Placidia, Barcelona.

Conrad Roure: Pau Claris, Barcelona.

Conrad Colomer: La casa tranquila.

Antoni Ferrer i Codina: Un manresà de l'any vuit, Barcelona.

Domènec Font: Agafar-ho al punt.

Francesc Pelai Briz: La pinya d'or.

Josep Verdú: Colls y punys.

Josep Verdú: A las fossas.

Josep Feliu i Codina: Cofis y mofis, Barcelona.

Antoni Ferrer i Codina: Però... juguet català, Barcelona.

Narcís Campmany i Joan Molas: De la terra al sol.

Altres:

Ramon Arabia: Conferència Internacional dels Clubs Alpins, Barcelona.

Album pintoresch y documental de Catalunya: Poblet, Barcelona.

D. Monserdà de Macià: Discurs llegit en lo Saló de Cent de la Casa Consistorial, Barcelona. (opuscle)

Joventut Catòlica de Barcelona: Certamen Catalanista de la -----, Barcelona.

Associació d'Excursions Catalana: Vetllada literària en obsequi al E. senyor D. Víctor Balaguer, Barcelona.

A. M. Claret: Cami dret y segur per arribar al cel, Barcelona. (48 ed.)

J. Carles Amat: Cuatre aforismes catalans, Barcelona. (opuscle).

[Artur Osona]: Excursió a la montanya de Montseny per un propietari de la vila de Breda ab traducció castellana y francesa, Barcelona.

Alvar Verdaguer: Màximas y consells.

Ramon Llull: Llibre del ordre de Cavayleria compost a Miramar d'Mallorca, Barcelona.

Martí Vediana: Crònica de València, València.

Jaume Collell: Fulles soltes del dietari d'un Romeu periodista.

Constanti Llombart: Los fills de la morta viva, València.

Associació Catalanista d'Excursions Científiques: Album pintoresco-monumental de Catalunya, Barcelona.

Fulletons:

Francesc Comte: Il·lustracions dels comtats de Rosselló, Cerdanya y Conflent, ("La Veu del Montserrat").

C. Darwin: Viatje d'un naturalista al rededor del món, ("Diari Català").

E. Poe i B. Harte: Literatura Nort-americana. Noveletas escullidas de _____, ("Diari Català").

Homer: La Iliada, ("Diari Català").

Calendaris:

F. P. Briz i F. Matheu: Calendari Català del any 1880, Barcelona.

Calendari del Pagés per l'any 1880, Barcelona.

Lo Rat penat. Calendari llemosí corresponent al any 1880, València.

Calendari del llaurador valencià per 1880, València.

Almanach de la Campana de Gràcia per 1880, Barcelona.

Calendari del Nunci per 1880, Barcelona.

Rosendo Bofill y un tronera: Almanach dels troneras per l'any 1880.

"Maria de Bell-Lloch" [Pilar Maspons i Labrós]: Calendari català del any 1880.

Reglament de l'Associació Catalanista d'Excursions Científicas.

Estatuts per lo meylor regimen del Club Gall.

RELACIO D'OBRES EDITADES EN LLENGUA CATALANA EL 1880

=====

Assaig/Erudició:

Josep Puiggari: Garlanda de joyells. Estudis è impressions de Barcelona monumental, Barcelona.

Salvador Sanpere: Un estudi de toponomàstica catalana, Barcelona.

Jaume Collrell: Nou Fra Anselm, (4a ed.)

Jaume Alpera: Estudis geològichs sobre la constitució, origen, antiguetat y pervenir de la muntanya de Montserrat, Vic.

Joaquim Riera i Bertran: Rey cavaller... Jaume I'l Conquistador, Barcelona.

Joan Maluquer i Viladot: Aborígens catalans. Ensaig històrich sobre'ls primers pobladors de Catalunya, Barcelona. (2a ed.) (opuscle).

Antoni de Bofarull: Costums que's perden y records que fugen. (Reus de 1820 a 1840), Barcelona.

Josep Coroleu: Clarís y son temps. Quadros de costums políticas del sicle XVIII, Barcelona.

Narrativa:

Artur Bonafont i Armengol: Historietas catalanas y cuentos cata-

lans, Barcelona.

Josep Feliu i Codina. Lo Bruch, Barcelona.

Poesia:

Climent Cuspinera: Primavera.

Certamen literari, festiu x humoristic de la Societat L'Aranya,
Barcelona.

Brots de murtra a las noyas catalanes, Barcelona.

Lo Rat Penat. Jocs Florals, València.

Josep Martrus i Malagelada: Brots primerencs.

Joan Segon: Los retons.

Jaume Collell: Faules y similis. (2a ed.) Poesias premiadas en lo certamen celebrat nel periódich "El Eco de Badalona".

Justi Prepratx: Ramellets de provervis, màximes, refranys y adagis catalans, Perpinyà.

Jaume Casas Pallerol: Poesias de _____ escrites expressament...
per cantarse en la societat coral, Barcelona.

J. Franquesa i Gomis: La Pubilla, Barcelona. (opuscle).

J. F. Guibernau: Fruyta del temps. Colecció de poesias originals,
Barcelona.

Marti-Ricart: Poemes, fábulas, guentos, novelas. Quadros de la escola realista en català modern.

Damàs Calvet: Vidrius, Barcelona. (2a ed.).

Joaquim Riera i Bertran: Cent faulas, Barcelona.

B. Tormo: La Gatomaquia valenciana.

Josep Serra i Campdelacreu: Primavera trista, Vic.

Jacint Verdaguer: Cansons de Montserrat, Vic.
Jacint Verdaguer: Llegenda de Montserrat, Vic.
Jocs florals de Barcelona, Any XXII, Barcelona.

Teatre:

Francesc Ubach i Vinyeta: Almodia, Tragedia original, Barcelona.
Francesc Ubach i Vinyeta: Joan Blancas, (3a ed.).
Apel·les Mestres: La nit al bosch, Idili dramàtic, Barcelona,
(opuscle).
Joan Molas i Casas: Ral per duro, (2a ed.).
Joan Molas i Casas: De la terra al sol.
P. A. Torres: Del ball al bany.
Eduard Aulés: Cel rogent, Barcelona, (2a ed.).
Antoni de Bofarull: Lo darrer català.
E. Boix i I. Serrano: Lo lliuri de plata.
Miquel Figuerola: Qui abraça molt...
Lleó Fontova: 505.
J. Ramon i Vidales: Lluytas del cor.
J. Rubió i Ors: Gutenberg.
Frederich Soler: Lo dir de la gent, (2a ed.).
Frederich Soler: Lo dir de la gent, (3a ed.).
Frederich Soler: Lo forn del rey, Tarragona.

Altres

Joaquim Marsillach: Arrigo Boito y son Mefistole, Barcelona.

Manuel Milà i Fontanals: Lo sermó den Muntaner, Montpeller.

Album Pintoresch y Monumental de Catalunya.

Album Histórich, Pintoresch y Monumental de Lleyda y sa provin-
cia.

Certamen Catalanista de la Joventut Catòlica de Barcelona, Barce-
lona.

Memorias de la Associació Catalanista d'Excursions Científiques,
Barcelona.

Artur Osona: Guia general de las montanyas del Montseny... (2a
ed.).

La cuynera catalana, Barcelona.

Fidel Fita i Colomer: Lo "Llibre Verd" de Manresa, Barcelona.
(opuscle).

J. Torras i Bages: Mes del Sagrat Cor de Jesús, Barcelona.

F. Mateu: Compendi o breu explicació de la Doctrina Cristiana en
forma de dialogo entre pare y fill.

Josep Presta: Conferencias sobre la filoxera, Barcelona. (opus-
cle).

Apel.les Mestres: Granizada, Barcelona. (Trameses mensuals)

Ramon Soler: Sardanes, (Partitures musicals).

J. Vives: Armas de València, València. (opuscle).

Carles Pirozzini: Jorns de sang.

Calendaris:

Calendari del Pagés pera 1891, Barcelona.

Almanach de la Campana de Gràcia pera 1881, Barcelona.

Calendari del Nunci pera 1881, Barcelona.

RELACIO D'OBRES EDITADES EN LLENGUA CATALANA EL 1881:

=====

Assaig/Erudició:

Salvador Sanpere: Aplicació del Art a l'Indústria. Principis. Barcelona. (opuscle).

Pere Joan Comes: Llibre d'algunes coses asanyaladas succehidas en Barcelona y en altres parts. Barcelona.

Miquel Esquirol: Elaboració de vins escumosos. Barcelona. (opuscle).

Narrativa

"Maria de Bell-Lloch" [Pilar Maspons i Labrós]: Llegendas catalanas.

Emili Vilanova: Quadros populars. Barcelona.

Tomàs Aguiló: Rondalla de rondalles.

Pilar Maspons i Labrós: Elisabeth de Mur.

Francesc de Boter: Doloretas. Costums de Barcelona. Barcelona. (opuscle).

Poesia:

Josep Lasarte: L'As d'Oros, Barcelona.

Josep Lasarte: Divagacions.

Jochs Florals de Barcelona. Any XXIII, Barcelona.

L'Espatech: Espurnas poètiques, Barcelona. (opuscle)

Joan Montserrat i Archs: Poesias premiadas en la XXIII festa anual dels Jochs Florals de Barcelona.

Pere de Palol: Baladas.

Jacint Verdaguer: Càntich de _____ al desposori de D. Claudi López y D. Maria Gayón.

Versos a las noyas catalanas.

Centre Catalanista Provensalech. Primer certamen literari celebrat en Sant Martí de Provensals en lo dia 11 de Novembre de 1880, Barcelona.

Teatre:

Damas Calvet: A la voreta del mar, Barcelona.

F. Bellido i F. P. Huertas: Perlas del cor.

Joan Molas i Casas: Las devanadoras.

Joan Molas i Casas: La Xiu... Xiu.

Joan Molas i Casas: !La sortiija!, Barcelona.

Lled Fontova: La casa d'en Garlanda.

Domènec Font: El túnel de Montgat.

Eduard Aulès: Cap i cua, Barcelona.

J. Feliu i Codina. La bolva d'or, Barcelona.

J. Feliu i Codina. Las reliquias d'una mare, Barcelona.

J. Feliu i Codina. A ca la sonàmbula, Barcelona.

Altres:

Liger: Lo jardiner hortolà o modo... de cultivar la terra segons us y pràctica del bon pagés.

Florenci Piera: Nociens d'anatomia, organografia y fisiologia vegetals, Barcelona.

A. Tolrà: Pilota. Colecció de retallets magras y grassos, Barcelona. (opuscle).

J. V. S.: Los segurs de vida entre'ls pagesos, Barcelona. (opuscle).

Pau Bertran i Bros: Cobles a Santa Margarita.

Rialles 101: Quentos, fabules, setadas, epigramas, sentencias, cosas sense volta y tota classe de estrvaràncias, Barcelona. (4a ed.).

Francesc Ubach i Vinyeta: La cua del xueta, Barcelona.

Josep Balcells: Follies.

Album pintoresch-monumental de Montserrat, Barcelona.

Francesc P. Briz: Primaveras.

Societat de Balls Antigs de Pasqua. I Certamen Literari Castellò-Català.

Certamen científich-literari de Granollers en l'any 1881, Barcelona.

A. B. C. [Marià Aguiló]: Recull d'eximplis e mirades, gestes e faules. Tretes d'un manuscrit en pergami del comensament del segle XV. Ligendes ordenades per A. B. C., Barcelona.

Aquesta relació bibliogràfica, purament orientativa, atesa les llacunes que té encara la sistematització exhaustiva de la producció editorial catalana del XIX, la podem observar quantitativament en les següents taules:

Taula núm. 2

Producció bibliogràfica catalana el 1879-1881
classificada per gèneres literaris.

	assaig	narrat.	poesia	teatre	altres	total
1879	8	7	18	16	28	77
1880	8	2	20	16	19	65
1881	3	5	9	11	13	41
TOTAL	19	14	47	43	60	183

Font: Elaboració pròpia. 1985.

Aquestes xifres ens indiquen només la quantitat d'obres però si volguessim saber la proporció en relació al castellà hauriem de disposar de les obres editades a Barcelona en el mateix període. Amb aquest objectiu, si més no exhaustiu almenys d'una proporció, hem acudit al catàleg cronològic de l'AHCB i del total de llibres editats el 1879-1881 i conservats al dit centre hem deduït els següents percentatges:

Taula núm. 3

Producció bibliogràfica catalana i castellana el 1879-1881.

	català		castellà		total
1879	31	20,52	120	79,47	151
1880	21	12,96	141	87,03	162
1881	25	16,66	125	83,33	150

Font: Catàleg cronològic AHCB (1985)

Si efectuem la divisió entre llibres i opuscles i introduïm també el llatí ens trobarem amb les següents dades:

Taula núm. 4

Producció bibliogràfica del període 1879-1881.

	llibres			llatí	opuscles			total			
	cat.	cast.			cat.	cast.	llatí				
	a b	a	b		a	b	a b				
1879	30	1	103	17	2	6	-	63	2	1	225
1880	19	2	111	30	1	6	1	58	-	1	229
1881	24	1	103	22	3	7	3	56	-	2	221

a: 1a ed.; b: 2a ed.

Font: Catàleg cronològic AHCB (1985).

La taula 3 ens facilita la comprensió de la relació entre l'edició segons les llengües. Operant, tot seguit, en funció del

contingut amb les mateixes anteriors magnituds trobem les següents dades:

Taula núm. 5

Distribució temàtica de la producció editorial del període
1879-1881.

	Obres de creació	Obres de recerca	total
1879	29	8	37
1880	16	12	28
1881	22	13	35

Font: Catàleg cronològic AHCB (1985).

Dins el catàleg de l'AHCB creiem que no hi ha una exhaustivitat ja que ens trobem que en relació les nostres xifres totals, les quals hem exposat anteriorment en el repertori de títols, ens trobem amb més capçalers. Concretament, els 37, 38 i 35 títols que indica l'AHCB són 72, 64 i 41 respectivament en la nostra recerca per a la qual cosa igualment l'edició en llengua castellana que es conserva a l'AHCB també deu ser incompleta i, per tant, els percentatges que hem indicat caldria considerar-los amb prevenció. En altres paraules, varen editar-se segurament més obres en llengüa castellana el període 1879-1881 que els títols que apleguem en les taules números 2 i 3 la qual cosa faria baixar notablement els percentatges d'edició en llengüa catalana en relació la castellana. També hem localitzat més obres en

llengua catalana que la relació aproximativa d'Aulèstia i Pijoan
en els seus treballs de Lo moviment literari català... Final-
ment, Antònia Tayadella relaciona ³¹ 3 títols de novel·la pel
1879, 7 pel 1880 i 3 pel 1881 si bé cal considerar que diversos
són publicats en obres que considerem unitàries en el nostre
repertori --volums de Jocs Florals per exemple-- i d'altres les
considera, tot i ser publicades per capitols i dins de revistes,
com a col·laboració seriada que no és el mateix que fulletó el
qual si relacionem apart.

Si ens fixem en un aspecte social conegut com és el teatre podem
 estudiar la visió que efectua Aulèstia Pijoan ³² :

Taula núm. 6

Distribució cronològica de les obres teatrals catalanes escrites,
 publicades i/o estrenades.

Obres teatrals:	A	B	C	TOTAL
1879	77	74	14	81
1880	54	53	15	56

A: Obres de teatre escrites i referenciades per Aulèstia.

B: Obres representades: estrenades o reestrenades.

C: Obres de teatre publicades.

Font: Aulestia i Pijoan, 1879-1880.

Podem detectar, doncs, una vitalitat en el moviment teatral en català que contrasta en la situació marginal del món editorial atés que s'editen especialment obres de creació literària abans que manuals, llibres tècnics, etc. els quals es vehiculen en la llengua aleshores normal en la ciència, la tècnica, l'ensenyament, l'erudició, la cultura popular i la de masses, el món, en definitiva, cultural, científic i comercial. Apareix però un fenomen nou que és el naixement de plataformes que tindran continuïtat i amb ànsies de professionalització emprendran el camí de l'editorial de mercat, aleshores reduït però en creixement cons-

tant, seran les revistes especialment "L'Avenç", "Lo Gay Saber" i "La Renaixensa" les qui emprendran aquest nou tombant.

Insistim en la importància de la producció en llengua castellana i com les xifres que donem, especialment els percentatges, poden ser més alts en llengua castellana cas de disposar de la relació global d'obres editades, incloent fulletons, calendaris, segones i terceres edicions, opuscles, etc. D'un sol autor, Francesc de P. Masferrer tenim notícia de les següents obres editades respectivament el 1879, 1880 i 1881: El trabajo nacional. La producción considerada filosóficamente e históricamente. Estudio de El Criterio de Balme la qual cosa indica com d'aquest escriptor vigatà amb una bona producció en llengua catalana no només simultaneja l'ús de les llengües sinó que publica habitualment en llengua no catalana. No és, certament, un cas aïllat sinó ben representatiu del contexte.

5.3 La Biblioteca del "Diari Català":

En primer terme ens fixarem en la intencionalitat i origen per a veure tot seguit les característiques, periodicitat i impressió dels fulletons publicats en plec independents pel "Diari Català".

La influència ambiental, com hem vist, va fer que la redacció del "Diari Català" considerés la conveniència d'editar obres en el sistema de fulletó. Un conjunt de raons de caràcter extern com la necessitat d'afermar la fidelitat del lector, compensar-lo com feien els altres diaris, per la seva subscripció, de seguir la tendència general o presència generalitzada del sistema en tota la premsa, etc. i de caràcter intern com la voluntat d'influir en les idees i la cultura catalana va fer que no fos gens estrany que el "Diari Català" incorporés el fulletó en la seva planificació expressada ja des del naixement com podem veure en l'apartat 33
novè del número prospecte:

"Lo DIARI CATALA, se proposa ademés satisfer en petita escala una altra necessitat per tots reconeguda, ó sia la formació de una Biblioteca en català. En aquest punt no podrà per ara fer tot lo que voldria, pero farà lo que podrà, y prou serà que posi la primera pedra. Donarem, donchs, folletí; pero no folletí de novelas, d'aquellas que despres de llegidas s'esqueixan, sino de las obras mes notables que haji produhit la humanitat, y que deuen ser la base de tota llibreria ben montada.

Al efecte tindrem constantment en curs de publicació duas obras, literaria la una y de ciencia l'altra, y de cada una ne donarem per lo menos vuit grans pàginas cada semmana, de manera que al cap del any los suscriptors tindran per lo menos quatre ó cinch tomos de obras importants."

Dels tres sistemes, fulletó, plec o llibre, el "Diari Català" opta pel plec, és un mètode superior en qualitat al fulletó ja que possibilita que en acabar-se les trameses existeixi el llibre en relligar-se i no és tant car com el llibre ja que l'edició es

fa espaiada amb el que implica de millors possibilitats econòmiques en allargar els pagaments a la impremta, de la qual el "Diari Català" no disposava, ni tampoc de recursos, la qual cosa expressa que són raons d'indole material les que priven que tregui, com seria la seva voluntat, llibres enters i no per fascicles o fulletó.

34

En el número 15 del periòdic s'inclou a primera pàgina una nota en la que, adreçada als subscriptors, s'informa que:

"Demà comensarem la publicació de la obra científica de la BIBLIOTECA DEL DIARI CATALA, donant lo primer folletí de UN VIATJE AL REDEDOR DEL MON, del célebre C. Darwin, de la qual traducció se n'ha encarregat D. Leandro Pons. Desde la setmana [sic, anteriorment havien escrit semana] que avui comensa [la nota apareix en diumenge] donarem los folletins ab tota regularitat. A fi de facilitar la administració y de indemnizar als nostres suscriptors dels números dels primers dies del mes que no sortiren, donarem un dels folletins a mes à mes del Diari. A tots los que se suscriguin durant lo present mes, los hi regalarem los folletins sortits, a fi de que tinguian completas las obras."

Aquesta nota informa, doncs, de l'inici del fulletó, dos dies després, també en primera pàgina, s'informa que el dia 19 s'iniciarà la publicació del fulletó i que "ab tota regularitat" cada dijous, dia que es publiquen les pàgines literàries apareixerà el quadern o plec del fulletó pertinent. El dia 22 un altre "Avis", també a primera pàgina i en destacats caràcters tipogràfics, informa del repartiment del segon folletó del diari, és tracta de l'"Iliada d'Homero traduhida en prosa catalana per Conrat Roure". El tercer plec no apareixerà fins el 30 de maig, divendres, tal com indica la nota, ara anònima, de la redacció, és a dir no signada ni per la Direcció ni per l'Administració com

les anteriors .

En el primer mes de vida del diari s'enceta aleshores la publicació, tal com preveia el número prospecte, de dues obres, literària i clàssica una, --Iliada-- i científica i moderna la segona --Viatje...--. Aquesta serà un volum de 368 pàgines ³⁸ imprès a l'estampa de Leopoldo Domenech, el mateix impressor del diari, del carrer Basea, 30 de Barcelona que es dedicava com a taller d'impressió a la feina habitual com indica en un mateix anunci ³⁹ del periòdic . Posteriorment serà editada a les altres impremtes del "Diari Català" seguint la mateixa singladura del diari. La Iliada serà un volum de 336 pàgines, al mateix impressor, i les Noveletas tindran 76 pàgines impreses a La Academia i començades a publicar també el 1879.

Malgrat que s'indica l'existència d'un quart fulletó a cura de Pere Sacases amb el títol de Gramàtica catalana ⁴⁰ en no haver-ne localitzat cap a les biblioteques públiques catalanes més importants ni tampoc en la bibliografia de l'època, premsa, etc. ni, especialment, en el mateix "Diari Català" que, com veiem, es feia eco a bastament de les seves edicions, tenim raonades suposicions per a afirmar la inexistència d'aquesta obra de la qual només coneixem l'existència per la nota de Joan Torrent i Rafael Tasis de la qual hom sap que és una font molt valuosa per la quantitat ⁴¹ d'informació però dubtosa en les seves dades . Tanmateix, no sabem si va arribar a existir la intenció de publicar-la. Sacases era membre destacat de la redacció del "Diari Català", hem vist com ell mateix ja ha traduït una obra per a difondre en fulletó;

la temàtica era prou important, ho veurem quan analitzem més endavant el número prospecte a fons, la matèria és de caràcter científic i després de dues obres de creació literària ja corresponia de fer-ho i, finalment, és possible que la notícia potser hagi arribat indirectament, via oral, a través d'Eudald Canibell, redactor del "Diari Català" el qual era viu el 1966. Sigui com sigui no tenim prou dades sobre aquest fulletó del qual podria haver-se'n parlat però el cert és que no aparegué.

Pel que fa a les característiques cal especificar que el sistema d'oferir un plec imprès amb les trameses del fulletó de forma independent del periòdic fou una solució forçada per les circumstàncies, els fulletons però seguiran el diari en l'aspecte formal. Així la tipografia, interliniat, paper, etc. serà a semblança del periòdic. Cada pàgina del "Diari Català" equivalia a quatre del fulletó. Obviament s'imprimia en fer-se el tiratge de l'edició diària del "Diari Català" i hom imprimia dues pàgines de paper del mateix format que el diari però en lloc de ser a tres columnes com el "Diari Català" ho era a una de sola, més adient, òbviament, per a un futur llibre com es tractava. El fulletó es presentava sense obrir, calia que el lector tallés el full per la meitat per a obtenir les corresponents vuit pàgines ja que cada pàgina del diari eren quatre de fulletó tal com encara avui
42
43
algun editor de premsa efectua .

El fulletó tenia una presentació molt sòbria, els únics elements gràfics són: un simple filet a la part superior de la pàgina on, al seu damunt, s'imprimia el número de pàgina i el títol de

l'obra en la pàgina par, mentre que constava Biblioteca del Diari Català en la pàgina impar tot i que aquestes dades variien sovint, a l'igual que la numeració de les pàgines talment com al mateix diari on trobem numeració, datació, paginació, etc. sovint indicats erròniament pel poc control que tenia la revisió d'aquests detalls tècnics de presentació.

En la periodicitat i impressió sabem que les pàgines publicades dels tres fulletons són de 368, 336 i 76 respectivament corresponent a les tres edicions de les obres que el "Diari Català" inclou a la seva Biblioteca: Viatje... Illiada i Noxeletas. El total és de 780 pàgines. Si dividim aquesta xifra per 8, nombre de pàgines per plec, ens trobem amb 98 plecs. Sabem també que es simultanejava l'edició de dos fulletons alhora. Els dies de vida del periòdic són 240 corresponents a 1879 (del 4 de maig al 31 de desembre), 363 de 1880 i 181 de 1881 (de gener a 30 de juny), és a dir 784 dies. No restem els dies de suspensió --24 + 30 + 45-- ja que considerem que el periòdic surt igualment però amb un altre títol, un títol alternatiu, i aleshores considerem, restant-los, els únics quatre dies que el "Diari Català" no apareix i obtenim, per tant, els dies definitius d'aparició de diari que són 780. Dividits per 7 equivalen a 112 setmanes aproximadament. Per tant, no cal fer càlculs massa precisos per a determinar que si s'havien de simultanejar dues obres en el decurs de 112 setmanes ens trobaríem amb 224 fulletons que per 8 pàgines cadascun serien un total de 1.792 davant les 780 que van aparèixer. La primera conclusió és, doncs, la feblesa editorial en no acomplir la promesa d'edició de fulletons. D'haver-se seguit sense entre-

bancs, a més de les obres publicades, s'hagueren pogut editar d'altres obres també de la mateixa envergadura ideològica i extensió material que les ambicioses dues inicials.

Veurem amb detall la periodicitat de cadascuna de les tres obres així com també la seva impressió. En relació als llibres que conformen els fulletons pràcticament no es conserven exemplars, només un del Viatje... a la BA el qual serví per a efectuar l'edició facsimil del mateix ⁴⁴. D'aquest vàrem tenir la sort de descobrir-ne un segon exemplar, relligat, incomplet i ben conservat, a la BC ⁴⁵.

Tornant al fulletó que editava el "Diari Català" cal considerar la irregularitat tècnica en el procés distributiu a més de la irregularitat, com hem vist, en la seva confecció. Així avançada ja l'edició dels dos primers fulletons apareix una nota al periòdic ⁴⁶ indicant problemes en la distribució.

Amb problemes i dificultats l'equip del "Diari Català" enceta un programa d'edicions ambicions i amb consciència de l'envergadura en l'objectiu davant la migradesa d'un panorama editorial que ja hem esbossat anteriorment, diguem només que les traduccions són pràcticament inexistents en llengüa catalana. L'equip directiu ⁴⁷ del "Diari Català" és conscient, doncs, de l'abast del projecte i així ho exposa:

"Antes de terminar la present senmana comensarem la publicació de la Biblioteca del "Diari Català", que seguirá luego sens interrupció.

La primera de las obras que publicarem, seran: com a litera-

ria, una traducció en prosa de la "Iliada" de Homero, feta per D. Conrat Roure, y com a científica, "lo Viatje d'un naturalista al voltant del món", de Carlos Darwin, traduïda per Don Leandro Pons.

Ja veuen donar (sic) [doncs?] los nostres lectors que no'ns hi posem per poch. La "Iliada" es lo poema mes grandios que'ns ha deixat la antiguetat, y lo "Viatje" es la primera obra que produi lo sabi més profundament reformador dels nostres temps.

Creuem que 'ls nostres lectors s'estimaran més això que no qualsevol d'aquestas novelas sense such ni bruch, que de segona ó tercera ma vomitan (com diuhuen los castellans) las prempsas madrilenyas."

La paginació real dels fulletons és, sense comptar lògicament les pàgines blanques finals no impreses, com podem observar en la taula la següent:

Taula núm. 7

Distribució dels fulletons del "Diari Català".

Viatje...	368	pàgs.	46	plecs
Iliada	336	id	42	id
Noveletas	76	id	10	id
total	780	id	98	id

Font: Elaboració pròpia.

Fixem-nos ara en les imprentes, el "Diari Català" en tingué sis al llarg de la seva vida, i coneixem les dates de canvi gràcies als canvis en els cossos de lletra usats, canvis de filets o culs-de-llàntia, etc. ja que no sempre inclou el "Diari Català", a l'ultima ratlla de text de la darrera pàgina el nom de la impremta. En no conservar-se cap col·lecció íntegra del "Diari

Català" que tingui els plecs de fulletó en el seu interior hem hagut d'efectuar la datació a partir de la recerca de textos informatius publicats al mateix "Diari Català" i amb altres mètodes com veurem més endavant en fer l'estudi dels tres fulletons pormenoritzat.

Les impremtes del diari ens faciliten una preciosa dada en relació a la periodicitat que és la datació arran els canvis tipogràfics, així podem precisar uns pocs plecs més obtenint aleshores la taula cronològica:

Taula núm. 8

Distribució per impremtes i datació dels fulletons publicats pel "Diari Català".

Impremta	Data inici	data final	A	B	C
L. Domènech	4-V-1879	a 24-VII-1879	1-7	1-7	
La Academia	26-VII-1879	a 8-XI-1879	8-12	8-13	1-6
La Renaixensa 1)	9-XI-1879	a 29-VII-1880	13-31	14-31	7-10
La Renaixensa 2)	30-VII-1880	a 31-XII-1880			
El Porvenir	1-I-1881	a 27-IV-1881	32-46	32-42	
A. Xumetra	28-IV-1881	a 30-VI-1881			

1) Portaferrisa, 18

2) Xuclà, 13

A: Viatje...

B: Iliada

C: Noveletes

Font: Elaboració pròpia.

Detectem una periodicitat irregular, en funció dels canvis d'impremta, es detecta clar en les absències produïdes en l'edició de fulletó en el cas, per exemple, de la Imprenta Xumetra.

5.3.1 La Iliada

Cronològicament és la primera obra editada en fulletó, l'aparició del seu primer plec no consta en l'habitual nota signada per l'Administració de la primera pàgina però si els següents, és a dir el número 2 que apareix el dia 22 de maig, el número 3 el dia 30, el número 4 el dia 5 de juny ⁴⁹. El fulletó relligat constitueix un volum de 336 pàgines, corresponent, per tant, a 42 plects. L'impressor fou Leopold Domènech, impressor també del "Diari Català" des del maig fins a juliol del 1879, dels 7 primers plects i La Academia des del número 8 fins al 12. El primer canvi d'impressor es detecta fàcilment, el paper transparenta i el cos és molt petit i l'interliniat també facilita aquesta observació.

El traductor, Conrad Roure tal com s'especifica a la primera pàgina ⁵⁰, no ho fa, com demostrarem, directament de l'edició grega sinó de la francesa. L'edició, en general, no és molt acurada. El mateix Almirall ha d'inserir una nota, a la darrera pàgina editada, tot excusant-se ⁵¹ del gran nombre d'errades:

"Tantas son las erratas d'imprenta estampadas en aquest volu, cosa gens estranya en una publicació feta en un diari, que hem desistit d'esmenarlas per medi d'una fe d'erratas. La major part, ab tot, no son de gran entitat, puig consisteixen en cambis ó excés de lletras en noms propis de personatjes, comarcas, ciutats, regions, etc. que'l bon criteri del lector esmenarà fàcilment."

La publicació d'aquesta obra passà desapercebuda, tant en la premsa diària informativa com en la cultural catalana. Només hem trobat dues breus notes, i de caràcter estrictament informatiu i no crític, a "La Llumenera de Nova York" els mesos de juny i

octubre de 1879 .

Els episodis de la guerra de Troia amb la ira d'Aquil·les com a tema central i fonamental han estat considerats com la síntesi poètica de la vida de l'home i, conjuntament, amb l'Odissea, el primer llegat de la literatura grega en el que significa de punt de partença de la literatura europea ⁵³. L'obra és l'antítesi de la literatura de consum de l'època ja que l'equip d'homes com Sacases, Roure, Pons i Dalmau, Almirall... tenien un projecte que anava més enllà del simple fet de la creació d'un periòdic d'informació i opinió en llengua catalana. Aspiraven a crear una plataforma d'acció política i una eina de transformació social i cultural ⁵⁴.

La Iliada té en el món europeu, una rica presència que es demostra en l'elevat nombre d'edicions i traduccions efectuades. En llengua castellana trobem la coneguda edició de Juan de Mena (1519) i moltes d'altres posteriors com la d'Ignacio Garcia Malo (1788 i 1799). El segle XIX és multipliquen i destaquem la de José Gómez de Herosilla (1831) per l'èxit que va tenir ⁵⁵, tingué una segona edició el 1848 i reimpressions el 1877-1878, i 1882-1883, el 1827 es reimprimí la de Garcia Malo de 1788 esdevenint ⁵⁶ l'edició més popular .

En francès les edicions són nombrosíssimes i arribaven fàcilment a Barcelona com demostra l'elevat nombre conservat a les biblioteques públiques en edició original i amb data de registre de l'època. Aquesta dada ens serà d'importància per a determinar si

l'edició del "Diari Català" fou feta a partir del grec o bé d'una edició més assequible en llengua romànica. El traductor Roure ho feu directament del francès, aquest fet primer el sospitavem per la trepidant vida dels periodistes del "Diari Català" als quals no imaginem cercant els mots per a una llarga i delicada traducció i a més en llengua de difícil accés per a un escriptor i advocat que no havia precisament destacat pel seu conreu de les llengües o la cultura clàssica.

No és cap demèrit, no obstant, pel "Diari Català" que la primera edició popular en català de La Iliada, fos efectuada directament del francès i no del grec. Els comentaris dits en veure la panoràmica del món editorial barceloní a finals del XIX ens estolvia de fer més comentaris. No serà fins el segle XX que La Iliada tindrà edicions directes, seran les de Masriera (1913) en decasíl·labs, Balasch (1971) en hexàmetres, Peix (1978) també en hexàmetres, la de Llovera (parcial) en hexàmetres... Un resultat derivat del procés d'expansió cultural encetat el segle passat.

Ens convé ara saber quina fou l'edició francesa que utilitzà Roure i per tant cal acudir a les dades que ens facilita la següent taula:

Taula núm. 9

Edicions franceses de La Iliada anteriors a 1879 en biblioteques
públiques barcelonines.

Data	Traductor	Editor	Biblioteca
1828	Dugas Montbel	Typographie de Firmin Didot	BA
1843	Eugène Bareste	Lavigne, Libraire-éditeur	id
1844	J. P. Bitaubé	Chez Lebigre, frères libraires	id
1856	Dugas Montbel	Typographie de Firmin Didot	BC
1862	Dugas Montbel	Firmin Didot, Fils et Cie.	id
1865	Emile Pessonneux	Charpentier, libraire-éditeur	id
1874-82	Leprevost	Hachette et Cie.	id
s/d	Laconte de Lisle	Libraire Alphonse Lemerre	id
s/d	Mmé. Dacier	Garnier Frères, libraires-éditeurs	id

Font: Edició pròpia.

Vistes les edicions anem a veure de quina Roure efectua la traducció. Per a saber-ho acudim al primer vers d'aquestes edicions més una de mutilada -no consta el nom del traductor ni el peu editorial en no haver-hi el primer full imprès- i conservada a Barcelona. Acarats els exemplars anteriors amb l'edició que feu el "Diari Català" trobem els versos següents:

1828: "Chante, ô Muse, la colère d'Achille, fils de Pélée; colère funeste qui causa tant de malheurs aux Grecs..."

1843: "Chante, déesse, le ressentiment d'Achille, fils de Pélée, ressentiment funeste qui causa tant de malheurs aux Achéens..."

1844: "Muse, chante la colère d'Achille, fils de Pélée; cette colère inflexible qui causa tant de malheurs aux Grecs..."

1865: "Chante, déesse, la colère d'Achille, fils de Pélée; colère funeste qui causa tant de malheurs aux Grecs..."

s/d 1^a.: "Chante, Déesse, du Pélèiade Akhilleus la colère désastreuse, qui de maux infinis accabla les Akhaiens..."

s/d 2^a.: "Déesse chantez la colère d'Achille, fils de Pélée; cette colère perniciouse, qui causa tant de malheurs aux Grecs..."

L'edició del "Diari Català" s'enceta:

"Canta, deesa, la colera d'Aquiles, fill de Peleo, colera (sic) fatal que abocà un sens fi de mals demunt dels Grechs..."⁵⁹

Valenti Almirall fou el marmessor de Rossend Arús i redactà també l'escriptura de constitució de la Biblioteca que el patrici llegà a la ciutat de Barcelona, concretament a les seves classes populars. En dita biblioteca hi figura com a primer bibliotecari un redactor del "Diari Català", Eudald Canibell el qual fou, sospitem, qui lliurà diversos materials a la biblioteca. Concretament a la darrera pàgina del fulletó del Viatje..., com veurem, hi ha una nota manuscrita seva. També el mateix Almirall donà diversos llibres seus com palesa el segell i signatura en els mateixos. En aquesta Biblioteca hi figura una edició de La Iliada en

llengua francesa i mutilada, desconeixem per tant de quina és tracta, aquesta edició s'enceta amb els següents versos:

"Chante, déesse, la colère d'Achille, fils de Pélée, colère fatale, qui répandit mille maux sur les Grecs..."

D'aquesta edició hi trobem, per tant, un calc precis, just, exacte en la de Roure. Tot el volum del "Diari Català" segeix fil per randa, el model lingüístic, de puntuació, ortogràfic, etc. d'aquesta edició popular francesa, fins i tot l'ús de les majúscules amb la qual cosa podem precissar i fixar l'origen de la versió de la Iliada del "Diari Català" en aquesta edició. Ens ho ratificà a la mateixa BA, davant les dues edicions acarades, l'hel·lenista i traductor de La Iliada Manuel Balasch⁶⁰, el qual afirmà explícitament, vistos nombrosos exemples que seria ja pròlix esmentar, la coincidència absoluta en els dos textos "com el sol que ens il·lumina" i el seguiment, per tant, de Roure d'aquest text francès.

A més, ja ho havia indicat Pere M. Bordoy en el seu estudi La Iliada a les terres llatines⁶¹ on comenta les edicions italianes, franceses i castellanes amb un apartat final per a les catalanes. Amplia la informació general dita, per exemple que l'edició de 1828 de Montbel és reedició de la del 1815, etc. De les franceses estudia amb cura, els primers versos, de les següents: la sense data de Madame Dacier, la de 1828 (1815) de Montbel, la també sense data de Leconte de Lisle i la de P. Giguet^{61bis}. D'aquesta, i ens cal aturar-nos-hi, explica que tot i el seu valor:

"marca un nou avanç en la propietat de les traduccions franceses", reconeix que amb les seves "pretensions de literalitat, a voltes violentament realitzades" cal afegir "no fa avançar la propietat de la traducció en altres avinenteses" ⁶² i qualifica de deficientes les de Dacier, Montbel i Guiguet fins arribar a la de Leconte de Lisle que també critica per massa independent. De les catalanes esmenta la de Miquel Victorià Amer, A. Bulbena i Tusell i Joan Montserrat i Archs (1874), aquesta publicada parcialment ⁶³ a l'igual que la d'Artur Masriera ^{63bis} i analitza, en tenir només un text, la de Conrad Roure de la qual diu que fou publicada al "Diari de Catalunya" (sic) i: "de la qual hom feu un tiratge a part de trenta exemplars. Per això és molt difícil de trobar-la". Al respecte escriu ⁶⁴ :

"Aquesta versió no és feta directament de l'original, sinó tenint a la vista la francesa que ja havem examinat de Giguet, però està tan ben compenetrada amb aquesta i la segeix en plec amb tan encertada orientació, que tornar-la a imprimir bo i adaptant-la a l'estat actual de la llengua seria fer un gran servei a les lletres catalanes. Moltes versions estrangeres que han assolit èxits gairebé quimèrics no han estat fetes amb tanta cura i seny com la d'En Roure per al judici de la qual ens remetem -com és obvi- al que havem dit en parlar de la de Giguet."

En síntesi, al marge de l'opinió recollida, que ens corrobora, si calia, la recerca, cal estudiar el text de Roure en un contexte literari europeu. El traductor del "Diari Català" haguera pogut triar qualsevol versió, per exemple la més popularitzada a mitjans del segle XIX de Leconte de Lisle però optà per la de Giguet que, tot i les seves llacunes, és una de les més dignes per a utilitzar en una obra de caràcter popular sense efectuar una edició crítica, directament vessada de l'original grec. Llegir-se

el text català i el francès al costat del grec tot acarant-lo a les versions recents catalanes és entendre les solucions que adoptà Roure com a exponent de l'afany didàctic de l'equip del "Diari Català"⁶⁵ .

Els tres fulletons que publica el "Diari Català" no tenen introduccions extenses o presentacions d'objectius, només unes simples notes sobre el contingut i ja ens hi referirem detalladament pels dos propers. Tampoc hem trobat a les obres de memòries de Roure, per exemple als famosos tres volums de Recuerdos de mi larga vida⁶⁶ cap referència en aquesta labor de traducció de La Ilíada.

Acabem aquesta nota amb la relació de la data de publicació que hem pogut localitzar dels 42 plecs publicats:

Taula núm. 10

Datació dels plecs publicats del fulletó de la Iliada.

Plecs	Pàgines	Data
1	1-8	
2	9-16	22-V-1879
3	17-24	30-V-1879
4	25-32	5-VI-1879
5	33-40	
6	41-48	
7	49-56	24-VII-1879) aprox.
8	57-64)	
9	65-72)	
10	73-80)	entre 19-VIII i
11	81-88)	8-XI-1879
12	89-96)	
13	97-104)	
14	105-112	
15	113-120	
16	121-128	
17	129-136	
18	137-144	
19	145-152	
20	153-160	
21	161-168	
22	169-176	
23	177-184	
24	185-192	
25	193-200	
26	201-208	
27	209-216	
28	217-224	
29	225-232	
30	233-240	
31	241-248	
32	249-256	
32 (33)	257-264	
34	265-272	
35	273-280	
36	281-288	
37	289-296	
38	297-304	
39	305-312	
40	313-320	10-II-1881 aprox.
41	321-328	
42	329-336	

5.3.2 Viatje...

El famós volum de Charles Robert Darwin Journal of Researches during H. M. S. Beagle's Voyage round the World es publica el 1839 després d'un viatge científic que s'enceta el 1831 i acaba cinc anys després per Amèrica del Sud i les Indies Occidentals.

El resultat cultural de l'expedició foren també altres llibres com els estudis geològics (tres vols., 1840-1843) i els zoològics (cinc vols., 1842-1846). L'obra de Darwin és pràcticament editada ⁶⁷ íntegra abans del 1879 i conjumina l'interès popular i la voluntat científica. Ho explica Glyck en els diversos estudis que dedica a la projecció de la seva obra en l'àmbit peninsular i on constata la trajectòria editorial i científica del singular ⁶⁸ anglès .

Almirall tenia coneixement de l'aportació de Darwin atenent que seguia habitualment les revistes erudites europees i també les de ⁶⁹ divulgació cultural publicades especialment a França i volia projectar mitjançant la Biblioteca del Diari Català una obra científica, actual --i polèmica-- que contribuiria al desenvolupament ideològic català ja que el darwinisme era considerat una teoria perniciosa i de negatives conseqüències per a l'espiritualitat en determinats ambients reaccionaris i tradicionalistes mentre que les sensibilitats obertes el consideraven amb respecte

i interès. D'ací arrencarà una gran polèmica. Al respecte convé indicar que Catalunya fou peonera en la introducció del darwinisme a Espanya i, aleshores, marc d'aquesta discussió.

Glyck esmenta la lectura que tingué lloc a l'Associació Catalana d'Excursions el febrer de 1879⁷⁰ per part de Francesc de Paula Benessat amb el tema Consideracions sobre les transformacions i el transformisme. Però, tanmateix els atacs i les crítiques eren més potents que no pas les veus favorables al seu coneixement. D'ací que l'església, en especial l'arquebisbe de Barcelona José M. de Urquinaona, condemnés explícitament la divulgació de la concepció darwinista en la pastoral del 1876⁷¹ sobre una obra dedicada a les Illes Canàries, que, per cert, Darwin volia visitar en el seu famós viatge, i també per a contrarestar l'acció divulgadora del pensament darwinista.

En aquesta acció cal destacar, ultra el traductor Pons i Dalmau i el director Valenti Almirall, la figura de Bartrina que es considerat com "el representament més notable de l'ala esquerra del positivisme a Catalunya" en paraules de Rovira i Virgili. L'escriptor i poeta reusenc, que tingué un destacat paper en la gènesi del "Diari Català", una profunda amistat amb Almirall i una notable vinculació a l'ideari del periòdic, es convertí a partir de la Revolució del 1868 en un propagandista de les noves teories partint de l'interès del "Diari Català" que considerà la

ciència com a motor de progrés, com a plataforma per a la transformació social. Bartrina fou el traductor de la primera obra editada a la península de Darwin, el 1876⁷², i precisament per la impremta de la Renaixença (El origen del hombre. La selección natural y la sexual) però a través de conferències i textos diversos des del 1870 divulgà les idees de Darwin a Catalunya.

La Universitat de Barcelona fou el gran bastió contra la corrent renovadora darwinista. Recordem que Odón de Buen tingué una polèmica constant que acabarà amb la suspensió de la seva càtedra⁷³. L'ambient social, cultural i científic estava fortament dividit en les dues posicions favorables i antagòniques a la recepció del darwinisme. Exponent del primer corrent, a més del grup del "Diari Català" que també utilitzà a partir del 1878 l'Ateneu Lliure que creà com a rèplica al conservadurisme de l'Ateneu Barcelonès⁷⁴. Seria el catedràtic d'anatomia Josep de Letamendi que el 13 i 15 d'abril de 1867 dictà a l'Ateneu Barcelonès les primeres referències sistemàtiques a l'obra de Darwin a través de sengles conferències sobre la naturalesa i l'origen de l'home⁷⁵. En el bloc opositor caldria insistir en la posició eclesiàstica, concretament en l'arquebisbe José M. de Urquinaona ja que serà protagonista de diverses crítiques en el decurs de la vida del "Diari Català". Aquest arquebisbe a través de la pastoral que dictà contra una obra positivista i del sinode que convocà és convertí en punt de referència contra el darwinisme. Més endavant ho encarnarà concretament el bisbe Català polemitzant i triomfant davant Odón de Buen, talment com el bisbe Samuel Wil-

berforce ho feu amb Thomas Huxley.

Almirall tingué una posició molt clara a favor de Darwin, considerava que ciència i religió havien de seguir camins divergents, que l'aportació de l'anglès és genial i que és "un d'aquells raríssims sers fenomenals que de vegades no's troban sino a la distancia de molts sigles." Afegeix el director del "Diari Català":

76

"...sense altres armas que la seva ploma ha fet una verdadera revolució en las ideas de la humanitat. En las sevas primeras obras s'havia acreditat de ser un naturalista de primera forsa, pero luego va fer un pas més y de sobte va posarse al nivell dels grans filosofhs. Al publicar en 1859 lo seu Origen de las especies per medi de la selecció natural va produir estupor entre la gent de ciencia. Los uns, comprenent tot seguit l'alcans dels principis proclamats pel pensador anglés, principis tan originals com de transcendencia, van saludarlo com a digne successor dels Copèrnichs, Galileus y Newtons. Los altres, poruchs y espantadissos, van vaticinar grans cataclismes com a producte de las predicacions darwinistas. En Darwin fret y tranquil com verdader sabi, repetint en son interior lo célebre E pur si mouve, va seguir lo seu camí, y cada obra nova que publicava era un nou arsenal de probas quasi evidents, puig que totas las treya de la observació y la experiencia."

El Viatje... significarà una continuïtat en l'acció del grup laic i urbà que a'aglutinà en el "Diari Català". Expressarà la irrupció en la cultura catalana de la ciència més moderna, innovadora i polèmica. El seu sentit era perfectament conjuminable amb el pensament materialista d'Almirall, Bartrina i Pons mentre que el sentit tradicionalista el rebutjava ferotgement. Es important de retenir aquesta dada que ens ajudarà a entendre el rebuig posterior del "Diari Català" per part de l'església i els escriptors

en la seva influència moral quan l'aparició del primer diari en llengua catalana havia de disposar, en principi, d'adhesions formals i efectives, en aquest camp, ben significatives les quals no es produiran, entre altres raons, per aquesta concepció crítica de la ciència. Naturalment hi jugaran també altres factors, de la masoneria al republicanisme, del laicisme al radicalisme però el darwinisme fou un més dels elements de separació entre el naixent catalanisme literari i polític.

L'edició consta de 46 plecs, en total 368 pàgines i no constitueixen l'obra íntegra. El volum restà inconclús en finalitzar la vida del "Diari Català". A l'exemplar conservat a la BA hi figura a la darrera pàgina la nota manuscrita d'Eudald Canibell:

77

"No va publicarse ni un full més d'aquet llibre traduït al català, car va suspendre el Diari Català per voluntat del propietari y director En Valentí Almirall abans d'acabarse la traducció de la obra d'En Darwin que feya el nostre amic y company de redacció En Leandre Pons y Dalmau, pèrit agrònom aleshores ja molt vellet, a instàncies del referit Almirall."

Per tant l'obra de Darwin s'acabarà al capítol 17 en lloc del 21 i serà una edició incompleta.

El dia 5 de maig el "Diari Català" anuncia que "Antes de terminar la present semana comensarem la publicació de la Biblioteca del "Diari Català", que seguirà luego sens interrupció". Era un

dilluns, la setmana passa i el dia 18 , apareix la següent nota:

"Demà comensarem la publicació de la obra científica de la BIBLIOTECA DEL DIARI CATALA, donant lo primer folletí de UN VIATJE AL REDEDOR DEL MON, del célebre Ch. Darwin, de la qual traducció se n'ha encarregat D. Leandro Pons.

Des de la setmana que avuy comensa donarem los folletins ab tota regularitat. A fi de facilitar la administració y de indemnizar als nostres subscriptors dels números dels primers dies del mes que no sortiren, donarem un dels folletins de més a més del Diari.

A tots los que se suscriguin durant lo present mes, los hi regalarem los folletins sortits, a fi de que tinguian complertas las obras."

L'endemà no apareix tampoc el fulletó. Una nota indica que serà el dilluns dia 26 quan apareixerà "ab tota regularitat"⁷⁹ . El dia 20 una segona nota, també signada per la Direcció diu que: "Ahir comensarem la publicació de la obra científica (...) Des d'aquesta setmana comensan dijous donarem los folletins ab regularitat..." I, finalment, el dia 21 una tercera nota explicita que: "Lo dilluns [serà el dia 26] comensarem a publicar la obra científica... Des d'aquesta setmana, comensant demà (sic) donarem los folletins ab tota regularitat ..." Els errors en l'edició del periòdic, jo ho hem vist en la numeració i paginació dels plecs, seran nombrosos i n'és reflexe aquesta relació que no indica res més que la voluntat de fer-ho i la impossibilitat d'enllestir-ho per potser problemes de traducció o d'impressió.

Els fulletons es donaven gratuïtament als subscriptors, també es venien unitàriament, a dos quartos el plec a qui anés a la redac-

ció del carrer de Ferran a recollir-los.

Leandre Pons i Dalmau insereix una nota de la traducció, referent a la fixació de criteris de l'obra editada que aspira a "popularisar aquesta classe de coneixements", "posantlos al alcans del major número de personas possible" i proclamant una adhesió al llenguatge més comprensible de la major part de la població, criteri comú a tota la redacció del diari, allunyant-se de l'arcaïtzant i fossilitzat lèxic jocfloralesc:

"No estranyin, donchs, los nostres lectors, fentse càrrech de aquest propòsit nostre, que aixís en aquesta traducció com en totas las otras de la mateixa classe, usem de aquellas paraulas, frase y modismes que estan més en ús en lo actual llenguatge comú català, per molt que no sigan pròpias de la verdadera puresa de la bona literatura catalana, ni tampoch se estranyin, que las paraulas científicas, los termes y noms tècnichs, los copiem del original simplement catalanisantlos, en quant ho permetin, pero sense buscar la seva traducció, a no ser que siga ja molt coneguda; y això ho farem, en primer lloch, porque son ja moltas las paraulas que usa la ciència moderna, que no tenen ni poden tenir expressió precisa en lo nostre llenguatge, ni en lo castellà, ab lo qual nos han obligat a instruirnos, a consecuençia de lo extraordinàriament ressagada que's trova la Espanya en la marcha del mon científich, y en segon lloch, perquè som partidaris de un llenguatge universal per la ciència y procurarem contribuir a obtenirlo, en quant nos es dable, comensant per generalisar lo més possible los termes tècnichs.

Per lo demés, procurarem conservar no sols la essència de la obra, sino també, mentres se puga, lo mètode de esposició y modo de redactar del autor, tal com vé en la obra que'ns serveix de original."

81

La singladura del "Beagle" amb les reflexions i dades de Darwin amb el contacte directe en la natura, la flora i la fauna, la geologia, pobles diversos, etc. constitueix la seva primera obra

i el "Diari Català" també la publica com a primera obra científica seva, ho fa per a demostrar un sentit innovador, el text no és pas encara un clàssic. D'altra banda és interessant també per a demostrar el català com a llengua apte pel lèxic científic ⁸² i no només per a la creació literària.

L'edició del Viatge... publicada a Barcelona trenta-quatre anys després de la seva aparició pública ⁸³ constitueix una notable aportació més però de valor simbòlic que d'influència popular atenent que el ressò que despertà la iniciativa fou escàs i el fet de ser lliurat per trameses dificultà la seva incidència, contràriament al mètode del fulletó que en novel·la popular esdevingué autèntic fenomen de gran consum. No deixa de ser curiós que només ens hagin arribat fins avui tres exemplars, i encara incomplets, d'aquesta obra.

Leandre Pons i Dalmau té cura de la traducció i talment com Roure a La Iliada no la fa de l'original sinó d'una edició francesa. Ho explica clarament Josep M. Camarasa en la introducció ⁸⁴ de l'edició facsimil editada el 1982:

"El nombre i qualitat dels galicismes igualment molt nombrosos, [anteriorment havia fet referència també als abundants castellanismes] presents a la traducció mereixen un esment a part. Això ens ha fet concloure que Leandre Pons i Dalmau no traudí directament l'obra de Darwin de l'edició original anglesa de 1860, sinó de la traducció francesa de 1875 (primera en aquesta llengua). Hem pogut compulsar directament el text de la traducció de Leandre Pons i Dalmau amb un exemplar de l'edició anglesa de 1860 i amb un facsimil

parcial de l'edició francesa de 1875 i resulta ben clar que alguns canvis en els topònims i algunes altres variants respecte al text original només s'expliquen si el traductor va emprar com a text de partida la versió francesa."

Tot seguit Camarasa analitza algun dels múltiples exemples que posa. Així Low archipelago (angl.), Archipel Dangereux (fr.) i Archipièlag Perillós (cat.). Camarasa s'adona que Pons i Dalmau "tradueix tots els noms que l'original anglès deixava en llengua original (castellà o portuguès) però que la versió francesa tradueix o adapta, en canvi, no pas aquells que la mateixa versió francesa respecte en castellà o en portuguès" ⁸⁵ .

Aquesta edició francesa del 1875 no tradueix la primera edició anglesa del 1845 sinó la segona del 1860 ⁸⁶ . D'altra banda a la BA no es conserva cap exemplar en anglès del Viatje... en canvi si un exemplar en francès però del 1883 que no ens interessa ja que la traducció del "Diari Català" és anterior ⁸⁷ .

Mirem, finalment, la datació dels 46 plecs que aparegueren del fulletó.

Taula núm. 11

Datació dels plecs publicats del fulletó de la Viatje...

Plecs	Pàgines.	Data
1	1-(8) s-n	26-V-1879
2	(7)-16	
3	17-24	
4	25-32	
5	33-40	
6	41-48	
7	49-56	24-VIII-1879 aprox.
8	57-64)	
9	65-72)	
10	73-80)	entre 19-VIII i 8-XI-1879
11	81-88)	
12	89-96)	27-X-1879
13	97-104	
14	105-112	
15	113-120	
16	121-128	
17	129-136	
18	137-144	
19	145-152	
20	153-160	
21	161-168	
22	169-176	
23	177-184	
24	185-192	
25	193-200	
26	201-208	
27	209-216	
28	217-224	
28 (29)	225-232	
30	233-240	Desembre 1880
31	241-248	Gener 1881
32	249-256	
32	257-264	
34	265-272	
35	273-280	
36	281-288	
37	289-296	
38	297-304	
39	305-312	
40	313-320	10-II-1881 aprox.
41	321-328	
42	329-336	
43	337-344	
44	345-352	19-IV-1881
44 (45)	345-352 (353-360)	26-IV-1881
45 (46)	353-360 (361-368)	

Font: Elaboració pròpia.

Els fulletons van numerats, inclouen a la part inferior de la primera pàgina el número d'ordre però, igual com a l'edició del diari hi ha errors. Així, el número 28 es repeteix dues vegades, es salta directament al 30, el 44 també es repeteix dos cops però en no adonar-se'n el 46 serà numerat amb el 45. En ser el darrer publicat cal tenir-ho present ja que foren doncs 46 i no 45 els fulletons impresos del Viatje... La paginació també té errors, es passa directament de la pàgina 343 a la 349, el 3 podia semblar imprès un 8... i fins al final l'error segueix, en realitat, doncs, foren 368 pàgines impreses i no 360.

Pel que fa a la datació només hem pogut verificar les dates que exposem a la relació de més amunt en facilitar les dates el mateix diari o mitjançant la data de canvi d'impremta. Els set primers plec són editats a l'estampa de Domènech mentre que en el núm. 8 es detecta fàcilment un cos de lletra més gros així com una diferent composició tipogràfica. Per tant va haver-hi un canvi d'impremta i aleshores correspon que els plec del 8 al 12 foren impresos a la impremta següent, a la Tipografia La Academia d'Evarist Ullastres mentre que al plec 13 torna a variar la tipografia i serà la Renaixensa l'editor posterior que imprimirà els plec 13 fins al 31; els darrers seran d'El Porvenir tal com exposaven en la taula núm. 8 on indicavem les imprentes i el temps que imprimiren el "Diari Català" cadascuna de les cinc.

5.3.3 Noveletas escollidas

La tercera obra que el "Diari Català" determina que sigui feta mitjançant fulletó és una antologia de contes de Bret Harte i d'Edgar Allan Poe. El primer plec apareix el 19 d'agost de 1879⁸⁸ tot coincidint amb la reaparició després de la condemna del Tribunal d'Impremta que motivà el naixement de "Lo Tibidabo" (des del 26 de juliol fins al 18 d'agost ambdós inclussius) per a substituir l'absent forçat "Diari Català" com a títol alternatiu. Es d'imaginar que els dies de pausa del "Diari Català" devien ser de discussions i projectes amb la qual cosa es facilita l'aparició del tercer fulletó.

En el primer número de la represa el director del "Diari Català" indica també que ha canviat d'impremta per a millorar la presentació, certament La Academia té un prestigi elevat a l'època per la qualitat dels seus treballs i després d'haver imprès "Lo Tibidabo" seguirà imprimint el "Diari Català" i els fulletons en curs. Almirall està tan orgullós de la impremta que arriba a escriure: "esperem que no se'ns pendrà per inmodestos si dihem que avuy per avuy es lo DIARI que surt més ben imprès dels de Barcelona"⁸⁹.

90

El volum és breu, només 76 pàgines, i conté les obres següents:

Quatre paraules del traductor als lectors.....	2 pàgs.
BRET HARTE: <u>Idili en la Vall Roja</u>	9 id

E. A. POE: <u>L'home-girafa</u>	5 id
E. A. POE: <u>Lo gat negre</u>	8 id
BRET HARTE: <u>Mliss</u>	26 id
E. A. POE: <u>Gènesi d'un poema. Lo Corb</u>	14 id

La diferència de pàgines, de 65 a 76 és per les inicials i blanques de separació de textos.

Com els altres fulletons segueix la mateixa tipologia de presentació, format, etc. i es venia igualment per separat del periòdic. Cal fixar-se que el periòdic "Lo Tibidabo" és substitució del "Diari Català" i suposem que els subscriptors, com els altres diaris que es trobaven en la mateixa situació, el rebien com a compensació de l'absència, certament, però, "Lo Tibidabo" és un periòdic més senzill en extensió, contingut, etc. que el "Diari Català" i això segurament feu que vulguessin compensar als subscriptors amb un obsequi a compte de la manca de "Diari Català".
 91
 D'ací que se'ls hi regalés el fulletó .

Atribuïm la traducció a Pere Sacases, com veurem més avall, Aulestia i Pijoan no indica el nom del traductor en la cita que en fa en el seu conegut estudi anyal Lo moviment literari en... i en la nota introductòria tampoc consta el nom. Aquesta presenta-

ció es limita a dir que és la primera vegada que s'ofereixen aquests autors en català i que els plecs s'ofereixen als lectors ⁹² gratuïtament .

Sacases, uns mesos abans de l'inici del fulletó, tradueix al "Diari Català" una narració d' Harte, La sort del camp bramador, en la secció literària dels dijous i durant dues setmanes ⁹³ consecutives . El fet que el mes següent a l'aparició d'aquesta traducció aparegui l'obra en fulletó ens permet de suggerir la hipòtesi que segurament fou el mateix Sacases el traductor de la narrativa moderna nordamericana, tot i que el "Diari Català" la qualifica de "novel.la".

Bret Harte era aleshores ja un escriptor conegut a Estats Units. Les seves obres The Luch of Rearing Camp and Other Stetches (1870), Mliss. Tales of the Argonauts (1875), Gabriel Conroy (1875), Ah Sin (1877), etc. li atorgaren un notable prestigi. Harte nasqué el 1839 a Albany (Nova York) i als catorze anys emigrà a la costa oest, a cercar or a Califòrnia. Viurà per tant uns anys que a Europa són l'exotisme mentre a Estats Units la dura realitat. Després de tres anys de dedicar-se a l'aventura minera treballà de caixista al periòdic "Golden Era" de San Francisco i aleshores començarà l'activitat intel·lectual entre la qual destaca la direcció del "Weekly Californian" (1864-1867), la fundació de la revista més important de la costa del Pacífic,

l'"Overland Monthly" (1867)... essent professor de literatura a la Universitat de San Francisco (1871) i acabant amb una etapa viatgera en la qual fou consul d'Estats Units a Alemanya (1878), Glasgow i Krefeld a Anglaterra i també a Londres (1885) ciutat a la qual morí el 1902.

A la Catalunya dels anys setanta, no obstant, era un perfecte desconegut pel públic culte. Només uns pocs seguidors de la literatura estrangera moderna n'estaven al corrent. Existien dues edicions franceses dels seus escrits: Récits californiens (1873) i Une épreuve des plaines. Roman américain, (s/d). No ens cal pas insinuar, atesos els antecedents dels altres dos folletons, que serà d'aquesta edició francesa ⁹⁴ de la qual el traductor del "Diari Català" es basarà per a publicar-la en fulletó. Dos exemplars dels Récits i un d'Une épreuve ⁹⁵ és conserven a la BA de Barcelona. A més, un exemplar dels Récits té el timbre de propietat de Valentí Almirall ⁹⁶. En aquest exemplar hi ha una raresa que ens serà clau i determinant per a verificar, a més de l'anàlisi lingüística, l'edició font de la traducció. Es tracta de la presència de taques de tinta exclusivament en les pàgines en les quals hi ha narracions que s'inclouran al folletó del "Diari Català". Era normal el 1879 escriure amb tinta i no és pas estrany que en fer-se la traducció de Mliss o L'idylle du val rouge restessin senyals de la feina efectuada.

No hem localitzat l'edició original anglesa i aleshores hem hagut d'efectuar la compulsa mitjançant l'edició francesa de 1873 i la catalana de 1879. Ens hem ajudat de dues castellanes de 1883 i 1979 respectivament ⁹⁷. A les narracions Mliss i Idili en la vall roja hi figuren en les traduccions que s'han fet directament de l'anglès notes que aclareixen mots que no figuren l'edició francesa ni a la catalana. Així la paraula pocket que té el valor de jaciment o bossa de minerals en el text literari de Harte. A l'edició francesa de 1873 es tradueix per poche i a la catalana, versemblantment, per butxaca, calc literari del francès.

Més significatiu és, encara, que a la versió catalana s'escriu: "En California s'en diu charpentiers y fan un soroll molt fort foradant ab son bech las excorxas dels pins per amagarhi sas provisions." La nota que figura a l'edició francesa, no pas a les castellanes fetes directament de l'original anglès, diu: "Les pics, que'on apelle aussi charpentiers en California, font un bruit de vrille et de marteau en creusant avec leur bec ecorce des sapins pour y cacher leurs provisions." No sembla probable que cap animal porti a California el nom de charpentier i no l'equivalent anglès. El mateix esdevé en la flora. La grafia azalée (fr.) és una planta que tant en anglès com català és azalea. Totes aquestes dades ens suggereixen l'opinió que donem. No hi ha dubte que disposar de l'edició original ens ratificaria en la nostra apreciació. Afeguem, finalment, que al Catàleg imprès de la BA hi figuren les dues edicions dels Récits en

francés i cap de la nordamericana .

Sabem, també que Sacases, ultra traduí un conte d'Harte al "Diari Català" i haver fet la traducció d'altres textos francesos, és citat per Melcior Font en la semblança que aquest dedicà a Almirall dient que ell i Ravetllat "traduïren algunes obres d'autors ianquis."⁹⁹ Les dades de Font no són gens fiables. Sense anar més lluny a la mateixa pàgina hi figuren nombrosos errors, per exemple diu que el "Diari Català" fou suspès dues vegades, en lloc de tres, que l'edició del Viaje... fou executada directament de l'original anglès, etc. la qual cosa pot fer-nos prendre en dubte l'afirmació que foren dos els traductors de les Novelas, un per Harte i un altre per Poe. El que si és cert és que Almirall disposava del llibre Récits en el qual hi ha dades externes --les jocoses taques de tinta-- i dades internes --l'anàlisi lexicogràfica-- que ens permeten de deduir l'edició mare, i també, pensar que fou Sacases el traductor d'Harte tal com ja havia fet al "Diari Català" anteriorment.

D'altra banda a la introducció s'escriu: Quatre paraules del traductor als lectors, és obvi que parla en singular. Pel que fa a la segon aportació de les Novelas, la de Poe la intenció del "Diari Català" és també com a l'anterior molt clara :¹⁰⁰

"Al traduir-ne algunas [de novel·letes] no'ns mou altre objecte que fer coneixe als lectors catalans un autor avuy célebre y que encare no ha sigut trauhit al castellà, a lo menos que nosaltres sapiguem.

Edgart Poe es ja molt més conegut, puix s'han trauhit en distintas ocasions obretas sevas y si bè que, en honor a la vritat, casi may han sigut ben escullidas, ni creyem que hagin passat de mitja dotzena las publicadas. Nosaltres opinem que val la pena de conèixerles totas, y per això ne donarem algunas, fins are no traduhida, a cap dels idiomas espanyols."

En aquesta introducció hi figuren unes brevíssimes indicacions biogràfiques dels narradors nord-americans i es valora molt la novetat de l'aparició en el mercat de l'Estat d'una primícia --Harte-- o de les obres d'un altre contemporani del qual "...direm que les obres que donem de Poe no s'han traduhit a cap idioma espanyol."

L'obra de Poe serà igualment, com tots els anteriors casos, traduïda del francès al català sense tenir present l'edició original en anglès. L'autor de Tamerlane and Other Poems (1827), Al Ahrasf (1829), Poems (1831), The Narrative of Artur Gordon Pym (1838), The Raven --El Corb-- (1845), Eureka (1848), etc. és abundantament traduït a França. Vegem amb detall les edicions franceses de les Històries extraordinàries que és del conjunt narratiu d'on procedeixen, a part de Lo Corb, les dues peces antologades: Lo gat negre i L'home girafa.

1869	<u>Nouvelles histoires extraordinaires</u>	Michel Lévy Frères
1870	<u>Histoires extraordinaires</u>	id
1871	<u>Histoires grotesques et sérieuses</u>	id
1875	<u>Histoires grotesques et sérieuses</u>	id

Les quatre edicions es conserven a la BA. La primera té el segell on es remarca la propietat de Cels Gomis, escriptor íntimament vinculat al grup del "Diari Català". Pel que fa a Lo Corb l'hem localitzat en l'edició de 1871, per cert en traducció de Charles Budelaire¹⁰¹. Aleshores Lo gat negre i L'home-girafa procedeixen de l'edició de 1869¹⁰² mentre Lo Corb de la del 1871.

La traducció és literal, nitida i plena de pistes que corroboren el que hem afirmat amb tal evidència que ens estolvia els comentaris.¹⁰³ Charles Baudelaire, autor de les traduccions, té una introducció a les edicions de 1869 i 1870 on assenyala l'alta qualitat literària de l'obra de Poe. Es molt possible que Gomis en llegir-ho ho comentés amb Almirall per a estudiar-ne la seva publicació en fulletó. Vegem ara la datació dels plecs que s'editaren:

Taula núm. 12

Datació dels plecs del fulletó del "Diari Català".

Nº. plec	Contingut	Pàgs.	Data
1	<u>Idili</u>	1-8	19-VIII-1879

2	Id + <u>Home</u>	9-16	29-VIII-1879
3	<u>Home</u>	17-20	4-XI-1879
4	<u>Home</u> + <u>Gat</u>	21-28	
5	<u>Gat</u> + <u>Mliss</u>	29-36	
6	<u>Mliss</u>	37-44	
7	Id	45-52	9-I-1880
8	Id	53-60	2-II-1880
9	<u>Corb</u>	61-68	10-II-1880
10	<u>Corb</u>	69-76	19-III-1880

Font: Elaboració pròpia.

Tots els deu plecs són de vuit pàgines cadascun menys el núm. 3 que en té només 4. En haver pogut localitzar la major part dels dies d'aparició hem intentat veure si apareixen el mateix dia de la setmana però no hi ha freqüència establerta. La sèrie és: dimarts, divendres, dijous, desconeixement de tres dates, divendres, dilluns, dimarts i divendres respectivament. És interessant, per acabar, d'anotar que el dia 19 d'octubre de 1879 ¹⁰⁴ apareix una nota dins Notícies de Barcelona on s'informa:

"Participem a nostres subscriptors que per enfermetat del traductor no habem publicat aqueixa última setmana lo folletí extraordinari de Noveletas escullidas de Bret Harte y Edgart Poe; això no obstant, en breu repartirem novas entregas fins a posarnos al corrent."

Amb la malaltia s'acabà el fulletó, ho confirma també la poca extensió en comparació als dos anteriors, i, malgrat la voluntat de la direcció i redacció del "Diari Català" amb les poques narracions aparegudes s'acabà el volum. Com ja resulta habitual en aquesta recerca la manca d'arxiu tant del periòdic com dels redactors, etc. fa que no puguem saber els projectes, títols previstos pel futur, etc. Tot resta en el simple estudi de l'obra publicada o en hipòtesi de les quals som parcs en la seva enun-

ciació. Podriem, per exemple, pensar que l'estructura del "Diari Català" era tant dèbil, en equip humà i en recursos financers, que la malaltia d'una persona ^{104bis} impossibilités la continuïtat d'una obra. Traspassem l'exemple a l'actualitat i observarem o la debilitat extrema de la premsa diària catalana d'aleshores o l'alt grau de complicitat dels lectors i subscriptors els quals ho admetien tot.

Les Novel·les amb les narracions d'Harte i Poe constitueixen una voluntat reeixida de modernitzar la literatura catalana amb traduccions d'obres de qualitat i èxit. La migradesa editorial del "Diari Català" no possibilità que fossin fetes en llibres sinó en fulletó i aquest no fou tampoc, per la curta vida del "Diari Català" i la seva difusió limitada, un producte de consum popular i èxit massiu tot i que la qualitat és òbvia com demostra la quantitat constant de reedicions que hi ha hagut fins a l'actualitat ¹⁰⁵.

5.4 Conclusions

De l'anàlisi de les tres obres es desprenen les conclusions que tot seguit esmentem com les principals, al nostre parer, de l'acció que desenvolupà en relació al fulletó el "Diari Català" a través de la seva Biblioteca del Diari Català:

a) Els quatre títols editats en fulletó en tres volums corresponents a Homer, Darwin, Harte i Poe responen a uns objectius de modernització de la llengua, d'universalització de la literatura catalana, d'inserir-se en els nous corrents materialistes de la ciència tot enllaçant amb la tradició greco-llatina convencional.

b) La idea convencional d'utilitzar el fulletó per a novel·les de consum popular és transformada resituant la plataforma amb obres de literatura considerada de qualitat i amb obres acreditades, al marge de la polèmica, pel que fa referència a la no ficció, és a dir al pensament i a la recerca allunyant-se de la literatura de ficció popular o de qualitat per a oferir vehicles de culturalització.

c) Tècnicament cal constatar, com en tots els casos, que no s'ha efectuat la traducció de l'obra original sinó d'edicions assequibles, franceses, amb el demérit intel·lectual que comporta tot i la qualitat que tenen, a criteri dels crítics (Camarasa, Bordoy, Balasch...) que s'han acarat amb els textos originals i amb les

traduccions de Pons i Roure, en el que fa referència a rigor, estètica i escriptura tot i les deficiències d'utilitzar una font secundària.

d) Editorialment la divulgació no arriba als objectius previstos ni té l'èxit social que la iniciativa feia potser preveure. Només s'editen tres volums, i desiguals en extensió, un d'ells incomplet i la previsió de tres volums anuals resta en un projecte inassequible.

e) La Biblioteca del Diari Català és una realització del "Diari Català" que segueix el programa ideològic que proposa el propietari, fundador i director del mateix en relació a la utilització de la llengua catalana en l'àmbit científic, la popularització de la ciència i la culturalització creixent de la societat. Efectuar l'edició simultània de tres obres, dues d'elles d'una certa envergadura editorial, és la demostració evident de la voluntat pràctica de penetració ideològica i modificació de la conducta del mercat, almenys en l'esfera catalana en els cercles culturals influenciables davant la iniciativa d'un diari en llengua catalana.

f) La Biblioteca del Diari Català és el precedent d'altres biblioteques de publicacions catalanes que tindran continuïtat i

èxit editorial, cas de "L'Avens", "El Poble Català", "La Renaixensa"... amb la salvetat que assoli un notable rigor en la formulació teòrica del projecte i conjuminà la doble acció de difusió d'obres de literatura creativa i de recerca. Haurem d'esperar a la col·lecció popular d'Editorial Catalana per a trobar un projecte, reeixit aquest però, tant ambiciós. Tot i el mins valor quantitatiu la importància teòrica del projecte és notable ja que esbossa uns nous camins per a la cultura catalana allunyant-se de les temàtiques presents, com hem vist en la relació d'obres editades el període, a l'època.

g) La publicació d'autors diguem-ne maleïts o condemnables per una part de la societat -Darwin, Poe...- en l'apartat d'autors contemporanis i de vincular-se amb la tradició clàssica no cristiana -Homer- fa que es vulgui donar una reafirmació a l'amplitud de la cultura catalana tot vinculant-la al laïcisme social, l'alta valoració de l'empirisme i el mètode experimental, el positivisme davant la tradició escolàstica i àdhuc reaccionària que tenia forts elements de difusió en la Catalunya d'aleshores. La diversitat d'opcions en la cultura catalana, l'amplitud en els temàtiques exposades serà una valuosa contribució a l'obertura cultural allunyant la producció cultural d'aleshores d'un tancament en sectors religiosos, conservadors, literaris.. tot anant vers uns nous i amplis camps d'opcions més diverses.

En definitiva, la Biblioteca del Diari Català és un reforçament a les teories polítiques basades en el republicanisme, federalisme, laïcisme i progressisme que té el "Diari Català" enmig del domini del centralisme unificador i el sucursalisme polític --possibilisme, fusionisme, liberalisme...-- amb un catalanisme nou que, per manca de base social, fracassà mentre la nova vessant catalanista que es configura precisament com a reacció davant l'acció d'iniciatives del "Diari Català" a les quals s'oposa, està sentant les bases que el faran reeixir només deu anys més tard.

Notes

1. Així "El Periódico de Cataluña" a través de les Edicions B publica l'obra de Wilkie COLLINS Armadale (Barcelona, Edicions B, 1991) i "El Observador de la actualidad" la de Charles DICKENS Oliver Twist (Barcelona, "El Observador de la actualidad", 1992, 2 vols. Només esmentem dues obres recentment publicades d'autors anglesos del XIX ja que la bibliografia de les edicions dels periòdics és extensa i respon avui a una temàtica ben diversa en la qual hi figura tant l'aportació instrumental com l'obra literària estricta. Durant tot el segle XX també es publiquen obres en aquest mètode d'incloure-les dins les pàgines impreses o lliurar-les en plec independent o, tanmateix, en volum com feu "El Poble Català". "La Publicitat" facilita als seus lectors, segons J. Torrent i R. Tasis (I, 476), en "fulletó enquadernable" la traducció integral de Guerra i Pau de Tolstoi i El Govern de la Generalitat davant el Tribunal [de 1934]. El 1931, per exemple, "El Noticiero Universal" lliura als seus lectors El crim de un estudiante obra que, estructuralment, tant en argument i recursos narratius com en aspectes de presentació, difereix ben poc de, per exemple, Dos mundos publicada a "El Diluvio" el 1880.

Indiquem, també, en començar aquest apartat que en relació el mot "fulletó" l'usem en lloc de "folletí", que és l'altra accepció que s'utilitza, en considerar que és més explícit, tal com fa, entre d'altres, la Gran Enciclopèdia Catalana o el Diccionari General de la Llengua Catalana de P. FABRA per a definir la publicació periòdica d'un text continuat, en diverses edicions del periòdic, de forma periòdica i generalment en la part inferior de la pàgina diferenciant de la publicació d'altres textos també periòdics, per exemple articles llargs publicats fragmentàriament, etc. També en la confusió entre fulletó per a designar o bé la inserció d'un text dins el periòdic o bé la tramesa d'un plec independent separem ambdós conceptes i ho fem reservant fulletó pel primer cas i trameses periòdics en fulletó pel segon.

2. El 1863 el "Petit Journal" s'imprimia en una premsa Marinori de quatre cilindres que tirava sis mil exemplars/hora, simultàniament, en els punts de venda ja s'institucionalitzen amb la novetat dels primers quioscos, 1846, (LIVOIS, René de: Histoire de la presse française. Des origenes a 1881. Lausanne, Editions Spes, 1965. 2 vols. I, 236 i ss.).

3. El decret de 2-IV-1852 estableix un important modificació en la normativa jurídica de la impremta: possibilita que no calgui esperar el termini de dues hores després de la impressió per a fer la distribució com especificava la Real Orden del 5-VI-1839. L'acció industrial de la premsa començava a ser un fet. Cf. a CENDAN PAZOS, Fernando: Historia del derecho español de prensa e imprenta (1502-1966), Madrid, Editora Nacional, 1974, pàgs. 129 i ss.

4. WEIL, Georges: Le journal, Paris, Editions Albin Michel, 1934. Ed. cast. a Uteha, Mèxic, 1979 amb el títol: El periódico, orígenes. Evolución y función de la prensa periódica, pàgs. 146 i ss.

5. LIVOIS, Renée; op. cit. I, 251.

6. GUIRAL, Pierre: La presse de 1848 a 1871, dins Histoire générale de la presse française, Paris, Presses Universitaires de France, 1969, (II, 328) i LIVOIS, René: Histoire... (I, 276)

6a. Per exemple un comentari sobre la poesia de Núñez de Arce (30-XII-1879), sobre el Diccionario bibliográfico de efemérides de músicos de Saldoni a cura d'A Fargas (6-XI-1880)... o de l'habitual col.laborador de literatura, publica gairebé un article setmanal, de F. Miquel Badia que parla dels grans èxits i de les novetats en la literatura castellana com El niño de la bola d'Alarcon (17-II-1880), etc. i més escadusserament sobre literatura catalana arribant a agrupar els llibres com, també de F. Miquel i Badia, Versos catalanes (16-XI-188) on aplega en un mateix article les Cansons de Montserrat de Verdaguer, Primavera trista de J. Serra, Poesias Liricas d'Artur Masriera i Expansions d'Ubach.

7. LEDRE, Charles: La presse nationale sous la restauration et la monarchie de juillet, dins Histoire générale de la presse... (II, 120 i ss.)

8. Les referències sobre Sue són molt nombroses. ATKINSON, Nora: Eugène Sue et le roman-feuilleton, Nemours, 1929; CHAUNU, P.: Sue et la Seconde République, Paris, Presses Universitaires de France, 1948; ECO, H.: Eugène Sue. Il socialismo e la consolazione, Prefaci a l'obra de SUE: I misteri dei Parigi, Milà, Sugar Cop. 1965; ECO, H.: Rhétorique et idéologie dans Les Mystères de Paris, a "Revue Internationale de Sciences Sociales", 4 (1967) pàgs. 591-609; GUIDETTI, E.: Eugène Sue e il romanzo sociale in Italia, Prefaci a E. SUE: I misteri di Parigi, Florència-Roma, Casini, 1965; JARDINET, G.: Les mystères de Paris, d'Eugène Sue. Paris, Société Française d'Éditions Littéraires et Techniques, 1932; WOOD, J. S.: Les Maux de l'époque, Toronto University of Toronto Press, 1965; BORY, J. L.: Eugène Sue, le roi du roman populaire, Paris, Hachette, 1962, etc. També disposem d'una extensa bibliografia sobre la novel.la popular a finals del XIX: pel que fa a França, Anglaterra i Alemanya. Recentment ha començat ha estudiar-se a casa nostra. Pot veure's la bibliografia a: BRUNORI, V.: La grande impostura. Imagine sul romanzo popolare, Venècia, Marsilio, 1978. Ed. cast. a Barcelona, Gustavo Gili, 1980, amb el títol: Sueños y mitos de la literatura de masas. Análisis crítico de la novela popular.

9. Cf. a NAVARRO CABANES, Josep: Catàleg bibliogràfic de la premsa valenciana escrita en nostra llengua y publicada en Valencia, València, Editorial Diario de Valencia, 1928, pàg. 78.

10. GRACIAN, Enrique i SALAS, Anna: Fulletons i novel·les rosa, "Diari de Barcelona", 29-I-1889 esmenten com el 19-X-1889 el Brusi inclou la nota: "Hoy se reparten las entregas 1, 2, 3 y 4 del Vizconde Bragelona, 3a parte de Los mosqueteros de Alejandro Dumas."

11. ROMERO TOBAR, Leonardo: La novela popular española del siglo XIX, Madrid-Barcelona, Fundación J. March i Editorial Ariel, 1976, pàg. 62.

12. Veure la relació d'obres d'HOMER, HORACI, SOFOCLES, etc. en l'obra de Maria Carme RIBE: Index de "Lo Gay Saber" (Barcelona, 1868-1869, 1878-1883), (Barcelona, Barcino, 1988). Entre d'altres "Lo Gay Saber" edita:

Carles Pirozzini:	<u>Jorns de Sang</u>	1880
Damàs Calvet	<u>Vidrius</u>	1880
F. P. Briz	<u>Primaveras</u>	1881

13. Poden consultar-se referències fragmentàries més en valor d'assaig que d'inventari especialment en MOLAS, Joaquim: Notes per a un portic, "Faig" 19 (desembre 1982) pàgs. 7-12; Esquema i evolució de la literatura popular catalana (I i II), "El Pont", 60 i 61, pàgs. 7-17 i 5-16; La novel·la popular: Del fulletó a la novel·la de quiosc, "L'Avenc" 104 (maig 1987) pàgs. 14-23.

14. FERRERES, Juan Ignacio: Estudios sobre la novela española del siglo XIX. La novela por entregas, 1840-1900. Concentración obrera y economía editorial, Madrid, Taurus Ediciones, 1972, pàgs. 61 i ss.

15. Ferreres localitza set grans col·leccions de fulletons a Madrid i constata el seu notable desenvolupament en el període 1840-70 amb el punt àlgid la dècada 1850-60 essent l'etapa anterior d'inici del gènere i el posterior de decadència. A Barcelona esmenta dues col·leccions: la "Biblioteca Popular de El Nacional", i el "Folletín del Diario de Barcelona", agrupant aquest darrer en tres sèries. La primera (1842-46) amb 8 volums, la segona (1853-62) amb 13 vols. i la tercera (1862-72) també amb 13 segons les dades d'Antoni PALAU i DULCET mentre que segons el "Boletín" del llibreter Dionisio HIDALGO són 26 títols dividits en els dos períodes 1853-61 i 1862-73. Consultat el Manual de

Palau trobem un ritme d'un volum anual pel període 1862-72 tret del 1871 que no se'n publica cap i de 1862 1863 i 1866 que en publica dos. Vegem-ho en taula:

1862.....	2 vols.
1863.....	2 id
1864.....	1 id
1865.....	1 id
1866.....	2 id
1867.....	1 id
1868.....	1 id
1869.....	1 id
1870.....	1 id
1871.....	0 id
1872.....	1 id

El contingut és d'acord amb la tònica exposada fins ara. A la tercera sèrie -1862-- trobem en el primer volum, els següents títols: FERRY, Gabriel: El cazador nómada; VIDAL, Eduardo: El iaco del tio fachenda i El hijo de Calioastro, i en el darrer volum de la mateixa sèrie --1872-- trobem: ERCKMANN-CHATRIAN: El capitán Bochart i El asedio de Falsbourg; SARCEY, F.: El asedio de París; SMITH, J. F.: La abadía de Carrow i La flor de Aloes.

16. La Biblioteca de La Renaixença publica els següents títols en una relació que sospitem no exhaustiva tot i el nostre afany de globalitat que hem obtingut amb la consulta dels catàlegs de les biblioteques barcelonines:

Martí Genís i Aguilar	<u>Julita</u>	1874
Joaquim Salarich	<u>Lo Castell de Vilatorça</u>	1874
Frederic Soler	<u>L'any trenta cinch</u>	1874
P. A.	<u>L'hereu</u>	1875
Joaquim Salarich	<u>Lo lliri de vespella</u>	1875
Victor Balaguer	<u>Trajedias</u>	1876
J. Coroleu i J. Pella	<u>Lo sometent</u>	1877
Joan Pons i Massaveu	<u>Quadros en prosa</u>	1878
Martí Genís i Aguilar	<u>De la batalla de Vich a la acció de Roda</u>	1878
Joaquim Salarich	<u>Un desafío a mort</u>	1878
Martí Genís i Aguilar	<u>Recorts d'una nit</u>	1879
Victor Balaguer	<u>Novas trajedias</u>	1879
Salvador Sanpere	<u>Las Damas de Aragón</u>	1879
Angel Guimerà	<u>Gala Placidia</u>	1879
Emili Vilanova	<u>Del meu tros</u>	1879
Antoni de Bofarull	<u>Costums que es perden i recorts que fugen</u>	1880
Josep Feliu i Codina	<u>Lo Bruch</u>	1880
Antoni de Bofarull	<u>Costums que es perden...</u>	1880
Josep Coroleu	<u>Clarís y son temps</u>	1880
Joan Pons i Massaveu	<u>Mitxa Galta</u>	1880
Joaquim Riera i Bertran	<u>Rey cavaller</u>	1880

Francesc de Boter	<u>Doloretas</u>	1881
Josep Puiggari	<u>Garlanda de Jovells</u>	1880
Emili Vilanova	<u>Quadros populars</u>	1881
Marti Genis i Aguilar	<u>Novelas</u>	1882
C. Despuig	<u>Col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa</u>	1880
[Antologia poètica]	<u>Llibre de la Pàtria</u>	1882
Emili Vilanova	<u>Escenas barceloninas</u>	1886
Joan Pons i Massaveu	<u>La colla del carrer</u>	1887
Emili Vilanova	<u>Pobrets i alegrets</u>	1887
Emili Vilanova	<u>Mondlechs y quadros</u>	1887
C. Bosch de la Trinxeria	<u>Recorts d'un excursionista</u>	1887
C. Bosch de la Trinxeria	<u>Pla y montanya</u>	1888
Emili Vilanova	<u>Gent de casa</u>	1889
C. Bosch de la Trinxeria	<u>L'hereu Noradell</u>	1889
Ll. Tolstoi	<u>Contes y novelas curtes</u>	1892
C. Bosch de la Trinxeria	<u>Tardànies</u>	1892
V. Chebuliez	<u>La idea de Joan Testafern</u>	1892
F. P. Briz	<u>Lo coronel d'Anjou</u>	1892
	<u>Rondalles y tradicions populars del Nord d'Europa</u>	1892
M. Ll. Figuer	<u>Lo pastor de la Camarxa</u>	1892
Marti Genis i Aguilar	<u>Julita</u>	1892
C. Dickens	<u>Lo magatzem d'antiquetats</u>	1892
F. M. Dostoiewski	<u>Un vell amant</u>	1892
F. de P. Capella	<u>La senyora Elena</u>	1892
F. de P. Capella	<u>Catalina (La enveja)</u>	1892
J. M. Folguera	<u>Lo caragirat</u>	1892
Joan Pons i Massaveu	<u>L'auca de la Pepa</u>	1893
Joan Pons i Massaveu	<u>En Quicu dels llibres</u>	1893
W. Korolenko	<u>Lo musicb ceco</u>	1892
J. M. del Bosch Gelabert	<u>Guideta</u>	1893
F. de P. Capella	<u>Lo senyor Lluch</u>	1893
Ll. B. Nadal	<u>Los milions del farinaire</u>	1893
F. de Febrer	<u>Roseta Gurniol</u>	1893
M. Jokai	<u>L'amo nou</u>	1893
M. de Bell-Lloch	<u>Vigatans y botiflers</u>	1893
A. de Chamisso	<u>Historia meravellosa</u>	1894
J. M. Capella	<u>Lo nebot de D. Pere</u>	1894
J. M. del Bosch	<u>L'exemple</u>	1894
A. Vetofi	<u>Lo carantacat y la grossa</u>	1894
C. Bosch de la Trinxeria	<u>Lena</u>	1894
Angel Guimerà	<u>Judith de Welph</u>	1894
W. Hauff	<u>Lo Caid d'Alexandria y sos esclaus</u>	1894
S. Masoch	<u>Entre duas finestras</u>	1894
Marti Genis i Aguilar	<u>La Merce de Bellemata</u>	1894
F. Maspons i Anglasell	<u>Miquel Grau</u>	1894
Victor Balaguer	<u>La Damisela del Castell</u>	1894
N. W. Gogol	<u>Lo Nas</u>	1894
C. Dickens	<u>Los temps difícils</u>	1894
----	<u>Novela coreana</u>	1894
----	<u>Unas quantes rondalles</u>	1895
J. M. Capella	<u>Cartas que no lligan</u>	1895
Marti Genis y Aguilar	<u>Sota un tarot</u>	1895

Ll. Coloma	<u>La murmuració</u>	1895
F. de P. Capella	<u>La quadra de Vilarnau</u>	1895
Victor Balaguer	<u>Historia d'un mocador</u>	1895
Villinguer Leodegan	<u>Lo pastor estudiant</u>	1895
Ll. Coloma	<u>La Pardala</u>	1895
M. Cottin i B. Bjorson	<u>La marxa nupcial</u>	1895
A. Mauricio de Xuclà	<u>L'endemà de la festa major</u>	1895
Emili Vilanova	<u>Tristeta</u>	1895
F. de P. Capella	<u>Catalina</u>	1895
J. Portals	<u>Vera la mar</u>	1895
Marti Genis i Aguilar	<u>Quadros del cor</u>	1895
J. M. Bosch	<u>Lo segador</u>	1895
W. Korolenko	<u>Un somni. Dietari d'un noy dolent</u>	1895
Marti Genis i Aguilar	<u>Records d'una nit</u>	1895
Victor Balaguer	<u>La espasa del mort</u>	1895
B. Bassegoda	<u>La bona gent</u>	1895
G. Ginesta Punset	<u>La pubilleta del molins</u>	1895
A. Vulliet	<u>Escenas y aventuras de viatges</u>	1895
F. de P. Capella	<u>L'hereu de la casa cremada</u>	1897
Josep Berga i Boada	<u>Un retrat esborrat</u>	1897
F. Girbal Jaume	<u>La Dolors</u>	1897
A. S. Puixkhin	<u>La sota d'espases</u>	1897
E. Braddon	<u>La bandera vermella</u>	1897
Josep M. Aguirre	<u>Idili trist</u>	1897
F. Girbal i Jaume	<u>L'hereu del moli</u>	1897
J. O. M.	<u>Lo Benet i la Cristina</u>	1897
F. de P. Maspons i		
M. Grau Soler	<u>De fora y de dins</u>	1897
Joan Pons i Massaveu	<u>A matadegolla</u>	1899
F. de P. Capella	<u>La tertúlia de la tia pepa</u>	1899
Joan Cortada	<u>La Rosina</u>	1899
F. de P. Capella	<u>Una dona com no n'hi ha gaires</u>	1900
P. Loti	<u>Vida de duas gatas</u>	1902
F. Greville	<u>Sofia</u>	1902
P. Bourget	<u>Un sant</u>	1902
M. Casellas	<u>Giuseppe Vergani</u>	1902
J. Riera i Bertran	<u>Los comediants del seson pic</u>	1902
J. Vidal i Valenciano	<u>La pubilla del mas de Dalt</u>	1902
J. Vidal i Valenciano	<u>Confiansa en Deu</u>	1902
Carit Etlar	<u>Vendetta</u>	1903
A. Green	<u>Un rante misteriós</u>	1903
J. J. Krazewsky	<u>Una dona heróica</u>	1903
E. Kraemmer	<u>Ciudadans de bon humor</u>	
	<u>Los pares de la ciutat</u>	1903
M. Jokai	<u>La dama dels ulls de mar</u>	1903
F. Gross	<u>Onze mentides</u>	1904
I. Fuerst	<u>La llegenda de la casa número 5</u>	1904

El "Diari Català" informa en un anunci de "La Renaixensa. Revista Catalana de Literatura, Ciencias y Arts" publicat el 27 de juny de 1879 que les subscripcions són a 20 rals el trimestre a l'administració del carrer de la Portaferriça. També indica el text publicitari: "Cada trimestre reparteix a sos suscriptors un

tomo de unas 200 planas, havent ja publicats los següents, corresponents als dos trimestres de aquest any. Del meu tros, escenas casulanans de carrer y de mes enfora per Emili Vilanova i Gala Placidia tragedia en 3 actes de Angel Guimerà.", "La Renaixensa" revista, publica també nombrosos títols, només un any després de néixer ja estampa en fulletó: Vida del rei en Jacme lo Conqueridor, Gènesi d'escriptura, Tirant lo Blanch i un llarg etcètera amb obres de: Josep SOLER i PALET, Eduard BERTRAN, Pau BURGET, Ivan TURGUENEF, Silvio PELLICO, HOFFMANN, Henri C. MOREAU, Elisa ORZESKO, Dolers MONSERDA... Es un col·lecció, una Biblioteca en la seva terminologia, feta amb obres d'autors estrangers i del país, amb autors que van assolir relleu com Victor BALAGUER: Los almogàvers a Orient o bé d'escriptors de producció extensa i força irrelevant literàriament com és el cas de Francesc de P. CAPELLA amb títols com: L'hereu de la casa cremada, Lo baró de Santa Júlia... El traductor C. B. en el pròleg del volum corresponent a Vendetta i Un rapte misteriós (1903) de Carit ETLAR i A. GREEN respectivament escriu: "Son ja algunas las obras extranjeras de las quals tinch las mevas traduccions publiadas en los folletins de LA RENAIXENSA. Lo ben rebudas que foren las traduccions de Hauff, Kordemko, Gogol, Chamisso, Willinger, Björnson, Braddon, Villamaria, Petöfi y las de numerosas rondallas russas, alemanyas, suecas, francesas, m'anima a fer conèixer als lectors de LA RENAIXENSA la historieta Vendetta..." (pág. 7). Altrament l'estudi del fons editorial propi i extern imprés pels tallers de La Renaixensa serien un preciós document sobre la cultura catalana la segona meitat del segle passat. Obres impreses en aquests tallers com la Història de Catalunya (1887) d'Antoni Aulestia i Pijoan són aportacions que convindria situar en la relació global de títols d'aquests tallers.

17. Per exemple: José COROLEU: Memorias de un Menestral. (1792-1864) --1888 i 1901-- o Los Diarios de la Generalitat de Cataluña --1889--; José Luis PELLICER: Notas y dibujos. De Barcelona a Paris. En Paris; Id Notas y dibujos. En Paris; José IXART: El arte escénico en España; Santiago RUSINOL: Desde el Molino; Aguilera: Malalties de la vinya; s/a: Album de notables; s/a: La guerra Hispano yankee; s/a: Dibujos y apuntes; Rafael PUIG y VALLS: Viaje a América --2 vols.--; Santiago RUSINOL: Impresiones de Arte; Juan Buscón [Ezequiel BOIXET]: Busca, buscando, etc. En aquest darrer títol llegim la nota informativa de l'operativa en relació als subscriptors:

"LA VANGUARDIA publica cada semestre un libro de 200 a 300 páginas, ó menos cuando la obra es ilustrada, expresamente escrito por sus colaboradores para formar la biblioteca de LA VANGUARDIA, y los ofrece a sus suscriptores en las siguientes condiciones:
A los suscriptores que pagan por semestres adelantados, un libro cada semestre de regalo.
A los suscriptores que pagan por trimestres adelantados, les reconoce, LA VANGUARDIA el derecho al descuento de un (regalo) 50

por 100 del valor del libro.

A los suscriptores que pagan por mes adelantado les reconoce LA VANGUARDIA el derecho al descuento de un (regalo) 25 por 100 del valor del libro."

18. Per exemple: Ponson du TERRALL: El misterio del pasaje del Sol, 2a. parte de Los ladrones del gran mundo, Barcelona, Biblioteca de Las Noticias, Tipografia Hispano Americana, 1897. Un periòdic progressista com "La Imprenta" divulga els textos populistes, ben representatius del gènere, com els següents:

El descendiente de si mismo, (1875)
Mi noche de bodas (1875)
Un hombre rico (1876)
El oso gris (1877)
Recuerdos de un desvalido (1877-78)
La muerte de Felisa, (1879)

Es segeix la llarga tradició d'utilitzar les imprentes amb la finalitat dual: edició de llibres i edició de periòdics. La Imp. del Constitucional editarà el Manual de derecho civil (1842) i la del Diario Mercantil, Estudios sobre la Exposición Universal de Barcelona, (1888) passant pels Escritos póstumos de Jaume Balmes a la Imp. del Brusi (1850); en aquestes dècades del 1842 al 1888 es viu a Barcelona una florida editorial per part dels editors i impressors de diaris. Si disposéssim del catàleg exhaustiu podríem valorar la seva importància pertinentment.

Són, no obstant, pràcticament tots els diaris els que ho fan i a vegades és el mateix director el qui pren la iniciativa com és el cas de "La Crònica de Catalunya" amb Luz y tinieblas (1880-1881) i Las catacumbas bajo el terror (1880) de Teodor BARO.

19. D'aquesta sèrie hem pogut localitzar els dinou primers títols:

A. Mestres	<u>Recorts y fantasies</u>	1906
J. Pous i Pagès	<u>Revolta</u>	1906
O. Wilde	<u>Novelletes</u>	1906
A. France	<u>Contes i Narracions</u>	1907
J. M. Folch i Torres	<u>Aigua avall</u>	1907
P. Gener	<u>Dones de cor</u>	1907
P. Bertrana	<u>Nàufress</u>	1907
N. Hawthorne	<u>Contes estrangers</u>	1908
E. de Fuentes	<u>Fulls escampats</u>	1908
A. Maseras	<u>Edmon</u>	1908
V. Oliva	<u>Eros-Christ</u>	1908
J. M. Folch i Torres	<u>Joan Endal</u>	1909
M. de Palol	<u>Camí de llum</u>	1909
----	<u>Contes estrangers</u>	1909

A. Rovira i Virgili	<u>Episodis</u>	1909
J. Pous i Pagès	<u>De l'ergàstula</u>	1909
C. Dickens	<u>Càntic de Nadal</u>	1910
N. Hawthorne	<u>La lletra vermella</u>	1910

20. Publicacions de "La Il·lustració Catalana":

Pensament de nit. Melodia per a cant y piano. Lletre de Francesc Matheu i música de Josep M. Garcia Robles.

Piferrer. Necrològica, per Joan Sardà.

Funerals dels reys d'Aragó a Poblet, transcrit per Manuel Bofarull y Sartorio.

Tres englantinas. ¡Visca Aragó! ¡Depressa! Ferran V, Poesies de Ramon Picó i Campamar, Prol. de Sardà. Il·lustr. de Ross, Baixeras, Pahissa i Pellicer.

Memorias d'un nihilista, d'Issac Paulowsky, trad. de Narcís Oller.

De tots colors. Noveletes y quadros, de Narcís Oller.

Excursions y viatges de Mossen Jacint Verdager, il. de Pahissa, Pinós i Sivilla.

La Copa, Brindis i cançons de Francesc Matheu. (3a. ed.)

Estudis de B. Galofré. Dos magnífics facsimils en fototipia de Thomas y Via, sobre ricas cartolinas.

Los comediantes del segon pis. Noveleta de costums, de Joaquim Riera i Bertran.

Gent de mar. Drama en tres actes, de Joaquim Riera i Bertran.

Llibre de sonets, de Joaquim Riera i Bertran.

La bona gent. Noveleta de costums, de Bonaventura Bassegoda.

Benet Boure, de Lluís B. Nadal.

Mala herba. drama en quatre actes, de F. Ubach i Vinyeta.

La gent de l'any vuyt. Drama en tres actes y en vers, de Jaume Collell.

Primer llibret de faulas, de Felip Jacinto Sala.

La poesia catalana a Sardenya, d'eduard Toda.

Las Conseqüencias, Novel·la d'Antoni Careta i Vidal.

Cor y sanch, Novel·la d'Antoni Careta i Vidal.

Cançons, de Pere Serafi.

La febre d'or, Novel·la de Narcís Oller, tres vols.

L'hereu Subirà, Novel·la de C. Bosch de la Trinxeria.

"La Il·lustració Catalana", 300 (15-I-1893) pàg. 15.

A més d'aquests títols tenim constància però d'altres:

El pa d'altri, (s/d) d'Ivan Turgueneff.

Noveles vigatanes, (1904) de Martí Genís i Aguilar.

En mitja-galta, (1905) de Joan Pons i Massaveu.

Gent de casa, (1906) d'Emili Villanova.

Ultims quadros, (1906) d'Emili Vilanova.

La reineta del Cadí, (1892) de Martí Genís i Aguilar.

L'estudiant de la Garrotxa, (1895) de Josep Berga i Boada.

En una segona etapa, de 1903-17 seguirà publicant en fulletó La

Punyaçada (Maria VAYREDA), Conformitat (Victor CATALA), etc. A més editarà, en col·lecció especial, l'obra completa de Jacint VERDAGUER, en trenta volums. Igualment l'obra completa de diversos escriptors, els vint-i-un volums (364 fascicles) de la "Lectura Popular" o bé la "Biblioteca d'Autors Catalans", finalment, 85 títols diversos. (Cf. a Lluís BERTRAN i PIJOAN: El mig segle d'"Il·lustració Catalana" a "La Paraula Cristiana", 62 --març de 1930-- pàgs. 225-242.

21. Així l'estudi de GALINDO, Miquel: "Breves notas sobre el periodismo y el folletín en la prensa castellanense del siglo XIX", "Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura" (1970) tomo 46, pàgs. 174-214. O bé en el treball de PONS, Damià: Catàleg parcial dels narradors mallorquins del segle XIX, a "Randa", 14 (1983) pàgs. 71-91 indica el següents fulletons:

Antoni Montis i Boneo	<u>La Casita de Randa. Episodio del sitio de Palma en 1450</u>
("La Palma. Semanario de historia y literatura", 1840)	
Josep M. Quadrado i Nieto	<u>El Principe de Viana</u>
("La Palma", 1840)	
Bartomeu Bordoy i Gelabert	<u>Amistad de una noche</u>
("Diario de Palma", ant. a 1853)	
Francesc Puig i Mayol	<u>El vidrio misterioso</u>
("El Mallorquin"/"Diario de Palma"), 1859)	
Francesc Alcalde i Palau	<u>El Parricida. Leyenda</u>
("Diario de Palma", 1860)	

També esmenta traduccions com:

Alexandre Dumas	<u>El vizconde Bragelonne</u>
("El Balear"/"El Mallorquin", 1857)	
Charles de Bernard	<u>Un hombre grave</u>
("Diario de Palma", 1866)	

22. Per exemple els treballs de CARRILLO, Victor: Ayguals de Izco: le roman-feuilleton, a L'infra-litterature en Espagne aux XIX et XX siècles. Du roman feuilleton au romancero de la guerre d'Espagne, Grenoble, Presses Universitaires de Grenoble, 1977; BENITEZ, Rubén: Ideología del folletín español: Wenceslao Ayguals de Izco (1801-1873), Madrid, Editorial J. Porrúa, 1979, per a una visió general to i que es centra en autors de Madrid veure de TIerno GALVAN, Enrique: La novela histórico-folletinesca a Idealismo y pragmatismo en el XIX español, Madrid, Tecnos, 1977.

23. ARABAYEN, Miguel: Los folletones en "El Sol" de Félix Arabayen, Pamplona, Diputación Foral de Navarra, 1983, ("Colección Breve Ilustrada", 5).

24. "La Publicidad", (2-VII-1879).

25. DC, 548 (13-II-1881).

26. "La Imprenta", durant el juliol de 1876.

27. Així, de PALOL: Llegendes d'amor y de tortura, (1909) a la "Biblioteca de La Crònica", Palafrugell.

28. De Jaume de CALLIS: Tractat del Sometent, Cf.: "La Veu del Montserrat", 6 (9-II-1878) pàg. 24. Al repertori de premsa vigatana de Concepció MIRALPEIX: La premsa de la ciutat de Vic al segle XIX, (Barcelona, Departament de Cultura, 1981) s'esmenten altres obres com: Il·lustracions dels Comtats de Roselló y Cerdanya y Conflent de Francesc COMPTE amb un proemi de Micer Geroni. També la "Biblioteca de La Veu del Montserrat" amb obres com: Genealogia dels reys d'Aragó e de Navarra e comptes de Barchinona Manuscrit del segle XV, (1901) i Relació breu de successos, sesonas intencions y locuras, que an succehit y se son fetas en la ciutat de Vich des del any 1634 fins al de 1641 inclusive. En la mateixa obra s'informa de la "Biblioteca de la Comarca" de "La Comarca" (1894-1900) amb títols com: La cuadro de Malvehí o Episodio histórico del tiempo de Felipe IV, de Francisco de P. CAPELLA; de la revista "La Patria" (1869-1871) i publicat en plecs: El esclavo Vindex de Louis VEUILLOT, Lex Electoral publicada en "La Gazeta" del 10 de agosto de 1870, Almanaque de "La Patria" y guía de Vich para el año 1871; de la revista La Monarquía Católica (1869), i com a fulletó: Memorias para servir a la historia del jacobinismo de l'abbé BARRUEL traduïdes pel bisbe STRAUCH; d'"El Eco de la Montaña" (1863-1868): Un vot a la Verge de Puiglagulla. Imatge que es venera... recull de poemes de diversos autors locals, Dos màrtirs de ma pàtria, ó siga, Lluçia y Marcia de Jacint VERDAGUER; de "La Plana de Vich" (1899-1904): en plecs: Memòries de un menestral vigatà (sic), Los últims (sic) XXX anys, Ratlles dedicades per un oficial sabater a un fill seu estudiant de segon any de Teologia, (1899). Finalment i a la "Gazeta montanyesa, bisetmanari vigatà" llegim que "regala als seus sucriptors una Biblioteca d'Autors Vigatans" amb títols de Jacint VERDAGUER: Dos màrtirs de una Pàtria; Lluís B. NADAL: Notes de viatge; Josep GUDIOL: L'ausa romana y el seu temple; Martí GENIS i AGUILAR: Narracions casolanes; Jaume COLLELL: Memòries d'un noy de Vich i Anton d'ESPONA: Poesies.

29. Dins el "Folletín de El Ampurdanès" es publica l'obra de Simón Santos Lerin: Causa de la Calle de Fugar sobre el homicidio perpetrado en la persona de Doña Vicente Calza, la noche del 8 de Enero de 1864. Defensa de D. Carlos Casula. Cf. a "El Ampurdanès", 293 (20-XI-1864).

29a. Els precedents en la premsa en llengua catalana i castellana són molt nombrosos, entre d'altres trobem: "La Mosca" que publica d'Emilio SOLA: Misterios del Hospital. Narración realista de escenas y lances hospitalarios y patológicos, miserias humanas, etc. etc. entre enfermos, estudiantes y locos, escrita en forma de Novela descriptiva, médico-filosófica, nosómica y lososéria, en estilo liso y llano por el doctor _____ (1882-1883); "Eco de Euterpe", Eleanora (1879); "L'Art del Pagès" de Miquel ESQUIROL: Elaboració de vins escumosos i de Florenci PIERA: Nocions d'anatomia, organografia y fisiologia vegetals (ambdues el 1881); "La Roja": La glòria enmortellada (1881); "La Rambla" de Carles M. Ricart: Lo collaret de perlas (1867) i Joana de Nàpols (1868) aquesta darrera també per "Lo Somaten" (1868); "La Pubilla": Girona. Historia del gloriós siti que per espay de set mesos y contra l'exèrcit francès sostingué aquesta immortal ciutat; "La Barretina" de Guadalupe Cortés: Las joyas de la Roser, etc.

29b. FERRETERES: La novela por entregas..., pàgs. 305 i ss. i PONS: Catàleg parcial..., pàgs. 71 i ss.

29c. El diccionari Alberti indica que és del 1877.

29d. La bibliografia en llengua castellana del que es publica a Barcelona és molt àmplia i abasta tots els gèneres. En l'apartat creatiu trobem novel·la com de Miquel Bibiloni: Los explotadores (1879); narrativa d'A. Feliu i Codina: Las hadas del mar (1879); poesia de Melcior de Palau: Verdades poéticas (1881), J. M. Sanmartin: Camelias (1880), etc. també erudició de Fidel Fita: Galeria de jesuitas célebres (1880); i divulgació de J. Jarmain: El tintorero moderno (1879); les traduccions també seran en castellà com Dante: La Divina Comèdia (1879) i, en definitiva, obres ben diverses com de Celestí Barallat: Investigaciones sobre el Sinaí (1881). La publicació, d'obres d'autors catalans a Barcelona serà feta en castellà essent molt escassa l'edició d'autors no catalans sobre matèries del país així M. Menéndez y Pelayo: Arnaldo de Vilanova, médico catalán del siglo XIII (Madrid, 1879) o publicades per catalans fora de l'Estat com de Josep Tolrà de Bordas: Une épopée catalane au XIX e siècle. l'Atlantide de don Jacinte Verdaguier (1881) o Pompeyus Gener: La mort et le diable, histoire de la philosophie de ces deux negations suprêmes (1881). Tolrà era un rossellonès que publicava en francès per les mateixes raons que ací es feia en castellà i que el "savant catalan" Gener ho feu per altres raons i, per tant, no poden ser presos com a casos representatius d'estudiosos catalanistes.

29e. SIMON PALMER, Maria del Carmen: Bibliografia de Cataluña dins els dos números monogràfics que abracen els períodes 1481-1765 i 1766-1820 de "Cuadernos Bibliográficos", 1980 i 1982, respectivament, en edició del CSIC.

30. AULESTIA i PIJOAN, A.: Lo moviment literari català en 1879, "La Renaixensa", 1 (1881) pàgs. 17-27, i Lo moviment literari català en 1880, "La Renaixensa", 1 (1881) pàgs. 20-28.

31. TAYADELLA, Antònia: La novel·la en català de 1862 a 1882. Catàleg, "Faig", 19 -desembre de 1982- pàgs. 82-91; ofereix els següents títols:

1879

Marti Genís i Aguilar: Recorts d'una nit, "La Renaixensa", Any IX t. II, núm. 3 (15-VIII-1879) 123-143.

Joaquim Riera i Bertran: Lo poble del alzinar, Noveleta de costums catalanas, "Lo Gay Saber" (1879), 40-43, 54-57, 66-68, 81-83, 95-97, 120-123, (Novelas premiadas, Toméu Boncor, Lo poble del alzinar, Teixidó y Parera, Barcelona, [1885]).

Joaquim Salarich: Lo castell de Sabassona, Narració de costums de la Edat Mitjana, Estampa y llibreria de B. Anglada, Vich, 1879.

1880

Antoni Careta i Vidal: Cor y sanch, "Lo Gay Saber" (1880), 149-153, 165-166, 174-177, 182-184, 194-195, 201-208, 219-221, 228-230, 241-242, 251-253, 263-264, 274-276; (1881), 4-5, 15-16, 27-30, 35-37, 46-48, 60-62, 71-73, 84-86, 91-93, 104-106, 117-118, (Cor y sanch, Novel·la, La Il·lustració Catalana, Barcelona, 1891).
Josep Feliu i Codina: Lo Bruch, Narració, La Renaixensa, Barcelona, 1880.

Marti-Ricart: Memòries del Bastart, Novela, dins Poemes, fàbules, cuentos, novelas, quadros de la escola realista en català modern. Imprenta de l'Obradors, Barcelona, 1880, 158-227.

Narcís Oller: Isabel de Galceran, dins Jochs Florals de Barcelona Vol. XXII, Est. de la Renaixensa, Barcelona, 1880, 269-283. (Dins Figura y Paisatge, Tip. "L'Avenc", Barcelona, 1897, 243-280).

Joan Pons i Massaveu: Mitxa Galta, "La Renaixensa", Any X, t. II, núm. 5 (15-IX-1880), 216-234; núm. 6 (30-IX-1880), 277-286; núm. 7 (15-X-1880), 305-320. (En Mitxa Galta, Noveleta barcelonina, Il·lustració Catalana, Barcelona, 1905).

Joaquim Riera i Bertran: Rex cavaller. Episodi històric-novelesch de la vida de Jaume I'l Conquistador, "La Renaixensa", Any X, t. I, núm. 2 (31-I-1880), 49-60; núm. 3 (15-II-1880), 102-109; núm. 4 (29-II-1880), 153-164, (Rex Cavaller. Episodi històric-novelesch de la vida de Jaume I'l Conquistador, Treball premiat en lo certàmen celebrat a Valencia en honor de aquest Rey, Imp. de la Renaixensa, Administració de Teixidó y Parera, Barcelona, 1880).

Gaietà Vidal i Valenciano: La família del mas dels salzers, Dins Jochs Florals de Barcelona, Vol. XXII, Est. de la Renaixensa, Barcelona, 1880, 221-267.

1881

Francesc de Boter: Doloretas. Costums de Barcelona. "La Renaixen-

sa". Any IX, t. I, núm. 5 (31-V-1881), 161-178; núm. 6 (30-VI-1881), 201-218.

Lluís B. Nadal: Qüestió de nom, dins Jochs Florals de Barcelona, Est. de la Renaixensa, Barcelona, 1881, 83-132, (Qüestió de nom, Novela, Il·lustració Catalana, Barcelona, [1906]).

Joaquim Riera i Bertran: Toméu Boncor. Memòries intimes, "Lo Gay Saber" (1881), 128-129, 139-141, 154-156, 163-166, 177-179, 187-188, 194-197, 208-211, 220-222, 228-229, 239-241, (Novelas premiadas, Toméu Boncor, Lo poble del alzinar, Teixidó y Parera, Barcelona, [1885]).

32. op. cit. nota núm. 30.

33. DC, núm. prospecte, (1-V-1879).

34. La Direcció: A nostres subscriptors, DC, 15 (18-V-1879).

35. "Ahir comensarem la publicació de la obra científica de la BIBLIOTECA DEL DIARI CATALA, donant lo primer folletí de UN VIATGE AL REDEDOR DEL MON, del célebre Ch. Darwin... [segueix el text que ja havia publicat el dia 18] La Direcció: A nostres subscriptors, DC, 17 (20-V-1879). La nota es repeteix l'endemà, dimecres dia 21, reafirmant que el dilluns dia 19 lliuraren el primer plec de fulletons.

36. L'Administració: Avis, DC, 19 (22-V-1879).

37. "Avuy repartim als nostres subscriptors lo tercer folletí de l'ILIADA D'HOMERO, de més a més del número." Sense autor, ni títol. DC, 27 (30-V-1879).

38. En consten 360 per error com pot comprobar-se fàcilment estudiant l'edició facsimil.

39. Imprenta de L. Domenech. Impresions de luxo y economicas. Obras. Periodichs. Talonaris. Facturas. Circulars. Etiquetas. Anuncis. DC, 18 21-V-1879, pàg. 7.

40. TORRENT, Joan i TESIS, Rafael: Història de la premsa catalana Barcelona, Bruguera, 1966, I, 150.

41. Entre d'altres errors diuen, dues línies més avall de la hipotètica Gramàtica de Sacases que el traductor de la Iliada fou el mateix Almirall! Per a més informació sobre aquesta font pot consultar-se la valoració recent de diversos especialistes: CADE-

NA, Josep M.: Joan Torrent i Rafael Tasis, catalans de suplències dins Tasis-Torrent, premi de premsa local, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1991; FIGUERES, Josep M.: L'aportació hemerogràfica de Joan Torrent i Rafael Tasis: La Història de la premsa catalana, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1991. A més de les diverses notes de la crítica arran l'aparició d'aquesta obra fonamental i de la qual destaca: ALTABELLA, José: Erudición hemerogràfica. Más de 7.000 títulos de periódicos catalanes, "Mundo" (20-XI-1966); MOLAS, Joaquim: La història de la premsa catalana, "Serra d'Or", (desembre de 1966); MARCO, Joaquim: Historia de la premsa catalana, "Destino", 22-IX-1966, etc.

42. Així ho hem trobat nosaltres consultant totes les col·leccions existents a les biblioteques públiques catalanes del "Diari Català" i trobant casualment algun fulletó inclòs a la col·lecció relligada del periòdic. Hem consultat col·leccions del "Diari Català" a la BC, tres de les quals dues d'incompletes, una a l'AHCB molt malmesa però consultable en microfilm, una a la BA i una a l'antiga Biblioteca Provincial o Biblioteca Universitària de la plaça de la Universitat. Habitualment hem treballat amb la col·lecció de la BA de la qual només li falten dos exemplars.

43. Per exemple "Hora Nova" (Figueres) en el text de Rafael TORRENT: Narcís Monturiol. L'inventor de l'Ictíneo, (1985).

44. DARWIN, Charles: Viatje d'un naturalista al rededor del món, fet a bordo del barco "Lo Llebrer" ("The Beagle") desde 1831 a 1836, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1982. Edició commemorativa del Centenari de la mort de Charles Darwin. Estudi preliminar de Josep M. Camarasa. Edició preparada per Alta fulla.

45. El 2 d'abril de 1986 varem localitzar el volum amb cota A-84-8c-2031 de la secció general. La signatura segurament seria modificada en passar del fons general al fons de reserva. L'explicació de la troballa és senzilla. El volum passa desapercebut al catalogador/a en fixar-se només en el text del lloc o la primera pàgina que du el títol de Novoletas Escollidas i no, com correspondria, aquest més Iliada i més el Viatje... ja que són tres els textos que conté l'original volum. En aquesta col·lecció es conserva íntegre el fulletó de les Novoletas. La Iliada conté dels plec número 6 fins el 42 i falten, per tant, a més dels 5 primers, les pàgines corresponents al plec número 21 (pàgs. 161-168), 28 (pàgs. 217-224), 30 (pàgs. 233-240), 36 (pàgs. 281-288) i també les pàgines 255-267-268. El Viatje... és més complet, conté dels plec número 4 fins al 45 (en realitat és el 46) i falten, per tant, els tres inicials i també el 30 (pàgs. 233-240), 34 (només 265-268), 39 (305-312), 43 (337-344). Aquest volum, a més, és ordenat erròniament seguint la pauta per plec; 26, 27, 28, 28 (en realitat 29), 36, 37, 38, 44, 34, 31, 32, 35, 40, 41, 42, 45, 33 i 44. Finalment, l'editor tècnic de l'edició facsimil del Viatje..., ens informà --24-IV-1986-- de l'existèn-

cia d'un tercer exemplar del Viatje... en mans privades.

46. "Devem fer present als nostre subscriptors que si deixan de rebre lo folletí que periòdicament repartim, nos faran un verda- der favor si'l reclaman en la nostra Administració." (----: Advertència, DC, 118 (23-IX-1879).

47. ----: [sense titol, dins l'apartat de notícies i comentaris de redacció, també sense titol, entre les Notícies de Barcelona i la Correspondència --corresponsals-- del "Diari Català"] DC, 2 (5-V-1879).

48. Només esporàdicament hem trobat algun fulletó en l'interior del periòdic, així els plects 12 i 44 del Viatje... corresponents al DC del 27-IV-1879 i 19-IV-1881 respectivament.

49. Segons les notes publicades al DC, 19 (22-V-1879), DC, 27 (30-V-1879) i DC, 33 (5-VI-1879).

50. Iliada. Poema en XXIV Cants d'Homero traduït en prosa catalana per Conrat Roure, Barcelona, Estampa de Leopoldo Dome- nec, 1879, Biblioteca del Diari Català. Exemplar conservat a la BA (signatura: 5-B-1-6).

51. Op. cit. pàg. 236.

52. El mensual català publicat a Estats Units escriu: "LA "ILIA- DA" EN CATALA - LA "ATLANTIDA" EN RUS". Lo Diari Català de Barce- lona ha comensat a publicar en folletí una traducció de la Iliada de Homer, feta en prosa catalana per lo conegut escriptor En Conrat Roure. Poch a poch s'anirà enriquint la nostra literatura ab traduccions de las obras capdalts del ingeni humà.

En cambi, s'ha demanat autorisació al P. Jascinto Verdaguer pera traduir al rus lo seu magnífich poema La Atlantida (...)

?Que diran an això los que negan que el català sia un idioma y volen relegarlo a la categoria de dialecte?" ["La Llumenera de Nova York", 50 (juny del 1879)]. La nota del mes d'octubre (núm. 54) és estrictament informativa, només relaciona autors i títols tot desitjant "llarga y próspera carrera" al "Diari Català".

53. Pot consultar-se una aproximació recent a PEIX, Miquel: El poema de la Iliada a La Iliada, Barcelona, Editorial Alpha, 1978, pàgs. 7-19. Sobre el desconeixement de l'edició de Conrad ROURE és il·lustrativa l'opinió d'un notable crític de literatura catalana, Joan TRIADU, que arrant l'aparició de l'edició de

Manuel BALASCH (Barcelona, Selecta, 1971, 2 vols. col. "Biblioteca Selecta", 446 i 447) escriu l'article La Iliada traduïda per fi. al català. ("Serra d'Or", 149 febrer del 1972) indica: "El públic culte català no tenia fins ara cap versió, ni tan sols erudita o de divulgació en prosa, del primer gran poema èpic d'Occident. L'anunci que se'n publicaria una traducció apareix a la llista d'obres en preparació de la Biblioteca Literària de l'Editorial Catalana, ja fa mig segle, amb l'Eneida de Llorenç Riber i la primera Odissea de Carles Riba, que efectivament s'hi publicaren." Ací resta aleshores situada en el seu punt precís l'ambició del "Diari Català" davant la publicació d'aquesta magna obra de la qual arriba a escriure el citat TRIADU: "Ens preguntem, senzillament, quanta gent és capaç de llegir una Iliaca (sic) en hexàmetres catalans, el traductor de la qual no ha deixat de plantejar-se ni, com ha sabut, de resoldre, cap dels problemes que comporta i ha comportat per a tota la tradició humanística europea (no cal dir res més! una tasca d'aquesta mena, en la qual és pretesa, amb tota licitud, d'assolir l'excel·lència d'erudit...". D'altra banda potser és interessant ací d'anotar l'existència de les bibliogràfiques crítiques sobre els estudis homèrics d'A. LESKY: Anzeiger für die Altertumswissenschaft, de Viena, IV (1952) i ss. així com la d'H. J. METTE: a Lustrum, I (1957) pàgs. 7-86 amb adicions als volums posteriors. La Sociedad Española de Estudios Clásicos té editades diverses antologies (Madrid, 1962, 1965) escolars que també subministren bibliografia assequible.

54. Contradictòriament amb la política seguida en la Biblioteca però de forma coherent amb l'objectiu de fer arribar el missatge catalanista a nous sectors, en aquest cas el femení, l'equip del "Diari Català" edità una novel·leta intrascendent --Lo Mirall del Diable-- en el suplement femení "Modas y Labors" que segeix tots els tics dels fulletons en boga: traducció de l'original francès, matèria irrelevant, etc. El suplement va adreçat a les dones catalanes i aspira a ser llegit per elles, d'ací el canvi de política. La novel·la fou inclosa dins el text del periòdic, en només cinc trameses, s'inicia amb el suplement de "Modas y Labors", núm. 3 corresponent al "Diari Català", 304 del 29 de març de 1880 i s'acaba en el núm. 7 corresponent al "Diari Català", 387 del 20 de juny de 1880.

55. PALAU... VI, 636.

56. Es interessant ací recollir l'opinió d'ALCALA GALIANO, Antonio: Literatura española del siglo XIX. De Moratin a Rivas, publicat a la revista de Londres "The Athenaeum" (abril-juny 1834) i en edició recent de Vicente LLORENS (Madrid, 1969) on constata: "Su erudición... [la de José Mamerto Gómez Hermosilla] es la del que puede dar una fiel versión de las palabras de Homero, pero no sentir ni hacer sentir a los demás su poesía; y nuestro parecer lo confirma [en] su traducción de la Iliada aparecida recientemente (1831). Este poema, para vergüenza de la

literatura española, permaneció sin traducirse al castellano hasta principios del siglo presente, cuando don Ignacio Garcia Malo publico su Iliada española. No la tradujo, sin embargo, directamente del original; se sospechó maliciosamente que en vez de recurrir por lo menos a la versión literal latina se limitó a poner en español a Dacier, Bitaubé o Lebrun. Tan deplorable versión apenas fue leída. El reciente intento de Gómez Hermosilla pide más consideración y merece elogio por su fidelidad; pero el error de hacer una versión poética, con una insípida, pobre y prosaica versificación, hacen la obra poco menos que ilegible..." (pág. 120) Llorens en la nota número 160 (pág. 164) ho amplia: "No a principios del siglo XIX sino a fines del anterior, en 1788, publicó Garcia Malo su traducción de la Iliada. La francesa de Anne Lefèvre, mujer del humanista André Dacier, es de 1699. Charles François Lebrun, destacado personaje político durante el Consulado de Bonaparte y el Imperio, publicó su traducción del poema homérico en 1776. La de Paul J. Bitaubé es de 1780."

57. Caldria afegir-hi dues edicions més, la de Mmè. d'Assié i la de Lepreroste de les quals existeix fitxa al Departament de Llengües Clàssiques de la Universitat de Barcelona però que no hem pogut consultar ni en exemplar ni en data de registre ja que els exemplars no eren consultables arran el trasllat a Cervera. Ens indicaren que arran els canvis físics s'havien extraviat. Indiquem també que existien a finals del XIX edicions de La Iliada en altres llengües europees a més del francès com per exemple en alemany la de W. DINDORF (Bibl. Teubner, Leipzig, 1855), etc. Assenyalem també els escolis de la Iliada en l'edició del mateix autor i F. MASS (6 vols., Oxford, 1875-1888).

58. BA. Signatura: 107/4/17. A la BC dos exemplars més (un d'íntegre a la Sala de Reserva 8-VI, N^o R-96 i un d'incomplet a A-84-80-2031).

59. Pàg. 3.

60. Converses mantingudes a la mateixa BA els dies 19-X-1982 i 2-XI-1982.

61. BORDOY-TORRENTS, Pere M.: Introducció a l'estudi de "La Iliada", dins "La Revista", 116 (1920) pàgs. 187-189; La Iliada a les terres llatines, (I) "La Revista", 118 (1920) pàgs. 224-226; La Iliada a les terres llatines, (Continuació) "La Revista", 119 (1920) pàgs. 236-240 i La Iliada a les terres llatines, (Final) "La Revista", 120 (1920) pàgs. 250-255.

61bis. Oeuvres complètes d'Homère, Paris, 1857.

62. BORDOY-TORRENTS, Pere M.: Op. cit. pàg. 239.

63. Només uns fragments a l'Anuari Català (1875).

64. BORDOY-TORRENTS, Pere M.: Op. cit. pàg. 252. Finalment indiquem que al costat de les ja citades edicions de La Iliada disposem també de la parcial de LLOVERA, Josep M.: Versions de l'obra completa d'Horaci i de quinze rapsòdies de la Iliada d'Homèr, (Sabadell, Acadèmia Catòlica, 1975, 2 vols, amb pròleg de Quirze ESTOP, Pere VALLS.)

65. El text de l'edició mutilada de la BA [Giguet] comença el seu cant I:

"Chantè, dèese, la colère d'Achille, fils de Pélée, colère fatale, qui répandit mille maux sur les Grecs, précipita chez Pluton les âmes pleines de force d'une foule d'héros, et les libra aux-mêmes en proie aux oiseaux et aux chiens. Ainsi s'accomplit la volonté de Jupiter, du jour que pour la première fois, unes querelle désunit Agamemnon, roi des guerriers, et le divin Achille." (pàg. 1)

El text de Conrad Roure:

"Canta, deesa la còlera d'Aquiles, fill de Peleo, còlera fatal que abocà un sens fi de mals demunt dels Grechs, precipità al lloch de Pluton las ànimas, plenas de forsa, de nombrosos hèroes y las feu presa de las aus feras y dels gossos. Aixís va complirse la voluntat de Júpiter desde'l jorn que, per primera volta, una contenda desuni a Agamenon, rey dels guerrers, y'l diví Aquiles." (pàg. 3)

D'aquest cant primer oferim ara les dues versions catalanes recents, la primera de Balasch i la segona de Peix acabant amb l'original grega:

"Dea! Del fill de Peleu, d'Aquil.les, cantans la ràbia que mal haja, raó pels aqueus de dolors a balquena, ànimes fortes d'herois rebatè, innombrables, a l'Hades, i de llurs cossos en fèu roberia de gossos i menja dels ocells. En això el designi de Zeus s'acomplia. Canta'ns des que el cop primer va separar-se en baralla Aquil.les diví i l'Atrida senyor dels seus homes."

"Canta, deesa, la ira funesta d'Aquil.les Pelida,

ira que obri als aqueus el camí d'innombrables sofrances
i Hades avall estimbà d'herois mil ànimes fortes,
fent d'aquests mateixos herois pastura de gossos
i àpat de tots els ocells, mentre Zeus son designi acomplia.
Canta primer de tot la baralla que feu que l'Atrida,
cap de guerrers, i Aquí les divi renyits se n'anessin."

ΜΗΝΙΝ αἰδέε, Θεῶν, Πηλεΐάδεω Ἀχιλλῆος,
οὐλομένην, ἧ μὲν Ἀχαιοὶς ἀλγῆς ἔθηκεν,
πολλὰς δ' ἰσθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν
ἡρώων, αὐτοὺς δὲ ἐλώρια τείχε κύνεσσιν
οἰωνοῖσι τε πάσι. [Διὸς δ' ἐπέλειετο βουλή.]
ἐξ οὗ δὴ τὰ πρῶτα διαστήτην ἐρίσαντε
Ἀτρεΐδης τε, ἄναξ ἀνδρῶν, καὶ δῖος Ἀχιλλεύς.

66. ROURE, Conrad: Recuerdos de mi larga vida. Barcelona, El Diluvio, 1925, 3 vols.

67. A més del Viatje... i L'origen de les espècies convé esmentar The Variation of Animals and Plants under Domestication (1868), The Descent of Man and Selection in Relation to Sex (1871), Expression of the Emotions in Man and Animals (1872), The Effect of Cross Fertilization in the Vegetable Kingdom (1876), The Different forms of Flowers and Plants of the same Species (1877), etc. Wichhler i Hemleben van elaborar una bibliografia exhaustiva de la seva obra bibliogràfica consultable a PAPP, Desiderio: Darwin. La aventura de un espíritu, Madrid, Espasa-Calpe, 1983, pàgs. 267-270.

68. GLYCK, Thomas: Pròleg a L'origen de les espècies, Barcelona, Edicions 62, 1982; Darwin en España, Barcelona, Península, 1982; Science and the revolution of 1868: Notes of the reception of Darwinisme in Spain dins La Revolució de 1868: Historia, pensamiento, literatura, edició de LIDA, Clara E. i ZABALA, Iris M. (Nova York, Las Américas, 1970, pàgs. 267-272); L'Homenatge valencià a Darwin el 1909, "(Ciència)", 16 (maig de 1982) pàgs. 20-27, PARES i FARRAS, Ramon: Darwin i la teoria de l'evolució, "(Ciència)", 17 (juny 1982), pàgs. 6-9, etc.

69. Per exemple "Revue des Races Latines" --conservada a la BA en els anys 1858-1863--, "Magasin pittoresque" (1833-1882), "Revue des Deux Mondes", etc.

70. Cf.: "El Sentido católico en las ciencias médicas", 1 (1879) pàgs. 58-60. Nota a El darwinisme a Catalunya, dins la introducció a L'origen de les espècies, Barcelona, Edicions 62, 1982, pàg. 15.

71. La Carta pastoral... con motivo de la obra que ha empezado a publicarse en esta ciudad con el título de "Estudios históricos, climatológicos y patológicos de las Islas Canarias, prohibiendo su lectura. (Las Palmas, Victor Doreste y Navarro, 1876) respon a la concepció materialista del text l'investigador Gregorio CHIL y NARANJO publicava en fascicles i tenien una bona acollida a Barcelona. Urquinaona manà als rectors de les parròquies que recollissin els dits fascicles i potencià també les activitats sobre l'origen de l'home en funció de la tradició bíblica.
72. Veure SENENT-JOSA, Joan: Les ciències naturals a la Renaixença. (Barcelona, Dopesa, 1979) especialment l'apartat La Renaixença i el darwinisme. (pàgs. 71-74). En aquesta obra hi figura la relació dels textos de Darwin publicades als Països Catalans fins el 1920. D'altra banda la traducció de Bartrina fou a La Renaixença el 1876 segons RIERA i TUEBOLS, Santiago: Síntesi d'història de la ciència catalana. (Barcelona, La Magrana, 1983, pàg. 253) mentre que sovint es cita com a primera la segona edició que fou de Trillas y Serra, 1880. A Catalunya l'obra de Darwin és, malgrat els divulgadors com Bartrina, molt poc coneguda, així només s'havien publicat el 1876 i el 1877 les obres: Origen de les espècies (1859) i L'origen de l'home (1871).
73. Veure d'ARQUES, Josep: Darwinisme i antidarwinisme a la Universitat de Barcelona: la suspensió d'Odón de Buen de la seva càtedra. dins Cinc estudis històrics sobre la Universitat de Barcelona. (1875-1895) (Barcelona, Columna, 1985 pàgs. 19-66) i Darwinisme i antidarwinisme a la Universitat de Barcelona: la suspensió d'Odón de Buen de la seva càtedra (1895). "(Ciència)", 22 (desembre de 1982) pàgs. 38-45. També de NUNEZ, D.: El darwinismo en España. (Madrid, Castalia, 1977).
74. FIGUERES, Josep M.: L'Ateneu Lliure dins Valenti Almirall, forniador del catalanisme polític. Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1990, col·lecció "Textos i Documents", 8, pàgs. 126-129.
75. VALDERAS, José M.: La recepció de la teoria evolucionista a Catalunya. Darwin i Letamendi. "L'Avenç", 48 (abril de 1982) 29-31.
76. "L'Avenç", 8 (maig de 1882, pàgs. 66-69; rep. a "L'Avenç", 48 (abril de 1982, pàg. 23).
77. Signatura de l'exemplar R 3/2/63 de la BA i reproduïda també a l'edició facsímil editada en commemoració del centenari de la mort de Charles Darwin. (Barcelona, Diputació de Barcelona, 1982). Malgrat que consti a la primera pàgina del primer plec

l'impressor Domenech i 1879 l'obra l'imprimiren també d'altres impressors, com veiem, i s'acabà el 1881.

78. LA DIRECCIO: A nostres subscriptors, DC, 15 18-V-1879.

79. LA DIRECCIO: A nostres subscriptors, DC, 18 21-V-1879.

80. L. P. D.: Nota del traductor. A la pàg. 6, sense numerar però, del primer plec del fulletó del Viatje....

81. Sobre l'expedició del Beagle pot consultar-se MOOREHEAD, A.: Darwin: La expedició en el Beagle (1831-1836), Barcelona, Serbal, 1982; ALBO, Oriol: Darwin. Viaje del Beagle, Madrid, Alhambra, 1985; PAPP, D. i PAPP, Mona: A naturalist's Voyage in the Beagle, Londres, 1930, etc.

82. CAMARASA, Josep M.: Darwin i la lexicografia científica catalana de la Renaixença a "(Ciència)", 1 (juliol i agost de 1980) pàgs. 56-57 on l'autor efectua una breu aproximació als valors lexicogràfics de la traducció de Pons i Dalmau pel "Diari Català" fixant-se sobretot en les directrius de la nota inicial del traductor.

83. Narrative of the Surveying Voyages of Her Majesty's Ship "Adventure" and "Beagle" between the years 1826 and 1836, describing their examination of the Southern shores of South America, and the "Beagle's" circumnavigation of the globe, vol. III. "Journal and Remarks", 1832-1836, Londres, 1939; Journal of Researches into the Natural History and Geology of the countries visited during the Voyage of H. M. S. "Beagle" round the world, under the command of Capt. Fitz-Roy, R. N., Londres, 2a. ed. Colonial and Home Library, 1845 i A naturalist's Voyage. Journal of Researches.... Londres, 1860.

84. CAMARASA, Josep M.: El Viatje d'un naturalista al rededor del món, fet a bordo del barco "Lo Llebrer" (The Beagle) desde 1831 a 1836. Primer llibre científic, en català de la Renaixença, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1982, pàgs. VII-XVIII.

85. CAMARASA, Op. cit. pàg. XVI.

86. Journal of Researches during the Voyage of H. M. S. "Beagle", Londres i Glasgow, Collins Clear - Type Press, 1860.

87. Voyage d'un naturaliste autour du monde fait à bord du navire

le "Beagle" de 1831 a 1836, Cf. al Catàleg General de la Biblioteca Pública Arús, Barcelona, La Catalana, 1895, pàg. 491.

88. "Ab lo número d'avuy repartim a nostres subscriptors lo primer full d'un volum que contindrà varias novelas escollicas (sic) dels dos escriptors nort-americans, Edgart Poe y Bret Harte: lo dem y seguirem dantlo de mes a mes del DIARI y dels altres folletins, a fi y efecte de que'ls serveixi d'indemnisació per lo que'ls habem dat de menos durant la condemna del DIARI CATALA." L'ADMINISTRACIO (sic): Avis, DC, 83 (19-VIII-1879).

89. LA DIRECCIO: A nostres lectors, DC, 83 (19-VIII-1879).

90. Novelitas escullidas de Edgart Poe y de Bret Harte traduhidas expressament para lo DIARI CATALA, Barcelona, Tipografia La Academia d'Evaristo Ullastres, 1879, Biblioteca del Diari Català, Literatura Nort-Americana, 76 pàgs.

91. En la nota introductòria llegim: "Lo present volum se dona als subscriptors del DIARI CATALA de mes a mes, y servirà com indemnisació dels números que no ha publicat mentres ha degut sofrir la condemna que li fou imposada per lo Tribunal d'Imprenta". (pàg. 2) Més endavant escriuen: "En contestació a n'alguna pregunta que rebem pe'l bussó, debem dir que'ls folletins extraordinari de las Novelitas escullidas se venen en l'Administració a 2 quartos lo plech de 8 pàgines. L'ADMINISTRACIO", DC, 106 (11-IX-1879) pàg. 1.

92. V. nota 89.

93. La primera part el dia 22 de maig (DC, 19) i la segona el dia 29 de maig de 1879 (DC, 26).

94. HARTE, Bret: Récits californiens, Paris, Michel Levy Frères, éditeurs, 1873, Traductor: Th. Bentzon i Une épave des plaines. Roman américain, Paris, L'Edition Française illustrée, s/d i sense dades del traductor.

95. Signatura de Récits: 78-1-1 i d'un segon exemplar: E 25-4-24; Une épave: 212B-2-25.

96. El timbre duu les dades següents: "V. Almirall, Abogado / Princesa, 25, 2o y 3o / Barcelona. (Signatura: 78-1-1).

97. HARTE, Bret: Bocetos californianos, Barcelona, Domenech,

1883 i amb el mateix títol a Barcelona, Bruguera, 1979, col·lecció "El libro amigo", 678. Traducció d'Enrique Hegewicz de Thee luck of poaring camp and other sketches i pròleg de Jorge Luis Borges. L'edició del 1883 fou a la col·lecció "Biblioteca Arte y Letras" amb il·lustracions de J. Ll. Pellicer i traducció d'E. de Vaudrey i F. de Arteaga. La crítica de "L'Avens", (núm. 11 del març de 1883, pàg. 167) en remarca l'oportunitat, qualitat i interès.

98. D'altra banda la "Revue de Deux Mondes" parla elogiosament dels Récits, potser la dada és també interessant per a validar la decisió d'Almirall, lector de la publicació, de publicar aquesta obra d'Harte.

99. FONT, Melcior: Vida i obra de Valentí Almirall, dins Anuari dels catalans, Barcelona, A. López, 1926, pàg. 154.

100. Quatre paraulas del traductor als lectors, Introducció a les Novel·les escullidas, Barcelona, Ullastres, 1879, pàg. 3-4.

101. La gènesi d'un poema dins Histoires grotesques et sérieuses (Paris, Levy, 1871, pàgs. 354-371). Signatura a la BA: 70-6-22.

102. Nouvelles histoires... (Paris, Levy, 1869) Signatura a la BA: 70-3-19. Le chat noir (pàgs. 10-23) i Quatre bêtes en une. L'home-caméléopard, (pàgs. 203-213).

103. De l'obra de Poe a la BA hi figuren les versions citades de Baudelaire així com altres dues Histoires grotesques també de Baudelaire (Signatures 211-3-4 i 75-3-7). En castellà hi ha Los anglo-americanos en el Polo Sur. Aventuras de Arturo Gordon Pym, (Madrid, Imp. de la Biblioteca Universitaria Económica, 1868, signatura: 90-7-30) i en francès Aventures d'Artur Gordon Pym, (Paris, 1868, signatura: 70-6-22). Aquestes obres són també atractives, de qualitat, eren disponibles i, com afirmen a la introducció de l'edició del fulltò, el "Diari Català" no volgué editar obres ja conegudes en castellà sinó oferir novetats per a tot l'Estat en català. Existien altres edicions en castella de Poe, per exemple de les Històries extraordinàries, hi ha la de J. M. Alegria (Madrid, El Atalaya, 1859); la de Cano y Cueto (Madrid, Belilla, 1871), la de "La Correspondencia de España" (segurament del 1862 o 1863) segons veiem a PALAU (XIII, 358-360) tot i que no són consultables a Barcelona.

104. DC, 98 nota sense signar i sense títol.

104bis. Hem cercat al "Diari Català" alguna nota sobre la malal-

tia d'un redactor o col.laborador, ja que era usual de fer-ho conèixer als lectors i poder així saber indirectament el nom del traductor però la pista també ha estat infructuosa.

105. Entre molts d'altres és forçós citar la versió d'Agusti ESCLASANS: Els poemes d'Edgar Poe, (Barcelona, Barcino, 1934), la de Carles RIBA en les seves boniques Narracions Extraordinàries, (Barcelona, Selecta, 1934), les recent de La Magrana, Quaderns Crema, etc. i igualment en castellà: la versió de J. FARRAN i MAYORAL de les Narraciones extraordinàries (Madrid, Salvat-Alianza, 1969), etc.

Fonts i bibliografia

ALCALA GALIANO, Antonio: Literatura espanyola del siglo XIX. De Meratin a Rivas, publicat a la revista de Londres "The Athenaeum" (abril-juny 1834) i en edició recent de Vicente LLORENS, (Madrid, 1969).

ALBO, Oriol: Darwin. Viaje del Beagle, Madrid, Alhambra, 1985.

ALTABELLA, José: Erudición hemerogràfica. Más de 7.000 títulos de periódicos catalanes, "Mundo", (20-XI-1966).

ARABAYEN, Miguel: Los folletones en "El Sol" de Félix Arabayen, Pamplona, Diputación Foral de Navarra, 1983, "Colección Breve Ilustrada", 5.

ARQUES, Josep: Darwinisme i antidarwinisme a la Universitat de Barcelona; la suspensió d'Odón de Buen de la seva càtedra, dins Cinc estudis històrics sobre la Universitat de Barcelona (1875-1895) (Barcelona, Columna, 1985 pàgs. 19-66) i Darwinisme i antidarwinisme a la Universitat de Barcelona; la suspensió d'Odón de Buen de la seva càtedra (1895), "(Ciència)", 22 (desembre de 1982), pàgs. 38-45.

ATKINSON, Nora: Eugène Sue et le roman-feuilleton, Nemours, 1929.

AULESTIA i PIJOAN, A.: Lo moviment literari català en 1879, "La Renaixensa", 1 (1881) pàgs. 17-27. i Lo moviment literari català en 1880, "La Renaixensa", 1 (1881), pàgs. 20-28.

BALASCH, Manuel: La Iliada, Barcelona, Selecta, 1971, 2 vols. col. "Biblioteca Selecta", 446 i 447.

BENITEZ, Rubén: Ideologia del folletín espanyol: Wenceslao Ayguals de Izco (1801-1873), Madrid, Editorial J. Porrúa, 1979.

BERTRAN i PIJOAN, Lluís: El mig segle d'"Il·lustració Catalana" a "La Paraula Cristiana", 62 (març de 1930), pàgs. 225-242.

BORY, J. L.: Eugène Sue, le roi du roman populaire, Paris, Hachette, 1962.

BORDOY-TORRENTS, Pere M.: Introducció a l'estudi de "La Iliada", dins "La Revista", 116 (1920), pàgs. 187-189; La Iliada a les terres llatines, (I) "La Revista", 118 (1920), pàgs. 224-226; La Iliada a les terres llatines (Continuació), "La Revista", 119

(1920), pàgs. 236-240 i La Iliada a les terres llatines (Final), "La Revista", 120 (1920), pàgs. 250-255.

BRUNORI, V.: La grande impostura. Imaginatione sul romanzo popolare, Venècia, Marsilio, 1978, Ed. cast. a Barcelona, Gustavo Gili, 1980, amb el títol: Sueños y mitos de la literatura de masas. Análisis crítico de la novela popular.

CADENA, Josep M.: Joan Torrent i Rafael Tasis, catalans de suplències dins Tasis-Torrent, premi de premsa local, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1991.

CAMARASA, Josep M.: El Viatje d'un naturalista al rededor del món, fet a bordo del barco "Lo Llebrer" (The Beagle) desde 1831 a 1836. Primer llibre científic, en català de la Renaixença, dins DARWIN, Charles: Viatje d'un naturalista al rededor del món, fet a bordo del barco "Lo Llebrer" (The Beagle) desde 1831 a 1836, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1982. Edició commemorativa del Centenari de la mort de Charles Darwin. Edició preparada per Alta fulla, pàgs. VII-XVIII.

CARRILLO, Victor: Arguents de Izco: le roman-feuilleton, a L'infra-littérature en Espagne aux XIX et XX siècles. Du roman feuilleton au romancero de la guerre d'Espagne, Grenoble, Presses Universitaires de Grenoble, 1977.

CENDAN PAZOS, Fernando: Historia del derecho español de prensa e imprenta (1502-1966), Madrid, Editora Nacional, 1974.

CHAUNU, P.: Sue et la Seconde République, Paris, Presses Universitaires de France, 1948.

ECO, H.: Eugène Sue. Il socialismo e la consolazione. Prefaci a l'obra de SUE: I misteri dei Parigi, Milà, Sugar Cop, 1965.

Id: Rhétorique et idéologie dans Les Mystères de Paris, a "Revue Internationale de Sciences Sociales", 4 (1967), pàgs. 591-609.

ESCLASANS, Agustí: Els poemes d'Edgar Poe, Barcelona, Barcino, 1934.

FERRERES, Juan Ignacio: Estudios sobre la novela española del siglo XIX. La novela por entregas, 1840-1900. Concentración obrera y economía editorial, Madrid, Taurus Ediciones, 1972, pàgs. 61 i ss.

FIGUERES, Josep M.: L'Ateneu Lliure dins Valenti Almirall, forjador del catalanisme polític, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1990, col. "Textos i Documents", 8, pàgs. 126-129.

Id: L'aportació hemerogràfica de Joan Torrent i Rafael Tasis: La Història de la premsa catalana, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1991.

FONT, Melcior: Vida i obra de Valenti Almirall, dins Anuari dels catalans, Barcelona, A. López, 1926.

GALINDO, Miquel: Breves notas sobre el periodismo y el folletín en la prensa castellonense del siglo XIX, "Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura" (1970), tomo 46, pàgs. 174-214.

GLYCK, Thomas: Pròleg a L'origen de les espècies, Barcelona, Edicions 62, 1982; Darwin en España, Barcelona, Peninsula, 1982.

Id: Science and the revolution of 1868: Notes of the reception of Darwinisme in Spain, dins La Revolució de 1868: Historia, pensamiento, literatura, Edició de LIDA, Clara E. i ZABALA, Iris M., Nova York, Las Américas, 1970, pàgs. 267-272.

Id: L'Homenatge valencià a Darwin el 1909, "(Ciència)", 16 (maig de 1982), pàgs. 20-27.

GRACIAN, Enrique i SALAS, Anna: Fulletons i novel·les rosa, "Diari de Barcelona", 29-I-1989.

GUIDETTI, E.: Eugène Sue e il romanzo sociale in Italia, Prefaci a E. SUE: I misteri di Parigi, Florència-Roma, Casini, 1965.

GUIRAL, Pierre: La presse de 1848 a 1871, dins Histoire générale de la presse française, Paris, Presses Universitaires de France, 1969, II, 328.

JARDINET, G.: Les mystères de Paris, d'Eugène Sue, Paris, Société Française d'Éditions Littéraires et Techniques, 1932.

LEDRE, Charles: La presse nationale sous la restauration et la monarchie de juillet, dins Histoire générale de la presse..., vol. II.

LIVOIS, René de: Histoire de la presse française. Des origenes a 1881. Lausanne, Editions Spes, 1965, 2 vols.

MARCO, Joaquim: Historia de la premsa catalana. "Destino", 22-IX-1966.

MIRALPEIX, Concepció: La premsa de la ciutat de Vic al segle XIX. Barcelona, Departament de Cultura, 1981.

MOLAS, Joaquim: Notes per a un pòrtic. "Faig" 19 (desembre 1982), pàgs. 7-12.

Id: Esguema i evolució de la literatura popular catalana (I i II). "El Pont", 60 i 61, pàgs. 7-17 i 5-16.

Id: La història de la premsa catalana. "Serra d'Or", (desembre de 1966).

Id: La novel·la popular: Del fulletó a la novel·la de quiosc. "L'Avenc" 104 (maig 1987) pàgs. 14-23.

MOOREHEAD, A.: Darwin: La expedició en el Beagle (1831-1836). Barcelona, Serbal, 1982.

NAVARRO CABANES, Josep: Catàleg bibliogràfic de la premsa valenciana escrita en nostra llengua y publicada en Valencia... València, Editorial Diario de Valencia, 1928.

NUNEZ, D.: El darwinismo en España. Madrid, Castalia, 1977.

PAPP, D. i PAPP, Mona: A naturalist's Voyage in the Beagle. Londres, 1930.

Id: Darwin. La aventura de un espíritu. Madrid, Espasa-Calpe, 1983.

PARES i FARRAS, Ramon: Darwin i la teoria de l'evolució. "(Ciència)", 17 (juny 1982), pàgs. 6-9.

PEIX, Miquel: El poema de la Iliada a La Iliada. Barcelona,

Editorial Alpha, 1978, pàgs. 7-19.

PONS, Damià: Catàleg parcial dels narradors mallorquins del segle XIX, a "Randa", 14 (1983), pàgs. 71-91.

RIBE, Maria Carme: Index de "Lo Gay Saber" (Barcelona, 1868-1869, 1878-1883), Barcelona, Barcino, 1988.

RIERA i TUEBOLS, Santiago: Sintesi d'història de la ciència catalana, Barcelona, La Magrana, 1983.

ROMERO TOBAR, Leonardo: La novela popular española del siglo XIX, Madrid-Barcelona, Fundación J. March i Editorial Ariel, 1976.

ROURE, Conrad: Recuerdos de mi larga vida, Barcelona, El Diluvio, 1925, 3 vols.

SENET-JOSA, Joan: Les ciències naturals a la Renaixença (Barcelona, Dopesa, 1979) especialment l'apartat La Renaixença i el darwinisme, pàgs. 71-74.

TAYADELLA, Antònia: La novel·la en català de 1862 a 1882. Catàleg, "Faig", 19 (desembre de 1982), pàgs. 82-91.

TIERNO GALVAN, Enrique: La novela histórico-folletinesca a Idealismo y pragmatismo en el XIX español, Madrid, Tecnos, 1977.

TORRENT, Joan i TESIS, Rafael: Història de la premsa catalana, Barcelona, Bruguera, 1966, vol. I.

TRENC BALLESTER, Eliseu: Les arts gràfiques de l'època modernista a Barcelona, Barcelona, Gremi d'Indústries Gràfiques de Barcelona, 1977.

TRIADU, Joan: La Iliada traduïda, per fi, al català, ("Serra d'Or", 149 (febrer del 1972)).

VALDERAS, José M.: La recepció de la teoria evolucionista a Catalunya. Darwin i Letamendi, "L'Avenc", 48 (abril de 1982), pàgs. 29-31.

VELEZ, Pilar: El llibre com a obra d'art a la Catalunya vuitcen-

tista (1850-1910). Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 1989.

WEIL, Georges: Le journal, Paris, Editions Albin Michel, 1934, Ed. cast. a Uteha, Mèxic, 1979 amb el títol: El periódico. Orígenes. Evolución y función de la prensa periódica.

WOOD, J. S.: Les Maux de l'èpoque, Toronto, University of Toronto Press, 1965.

B)

EL SUPLEMENT LITERARI DELS DIJOURS I EL CERTAMEN LITERARI

El suplement literari del dijous.....	125
El Certamen Literari.....	136
Conclusions.....	141
Notes.....	143
Bibliografia.....	152

El "Diari Català" té un subtítol prou explícit: "Polítich y literari". Es, com les altres realitzacions de V. Almirall, el lligam entre la cultura i la política, podriem considerar-lo com el gran pas que va, com hem demostrat en la nostra tesi de llicenciatura¹ del catalanisme literari al catalanisme polític. Aquest és el gran mèrit d'Almirall i el "Diari Català" hi juga un paper cabdal com ja hem vist en les sengles antologies d'articles que hem efectuat sobre precisament aquests dos apartats: els articles culturals² i els articles polítics³ i que aval·len la categoria dels textos publicats en aquest periòdic.

En el número prospecte és fa referència a les implicacions literàries i, ultra les de la Biblioteca Literària, que acabem de veure, el propi Almirall escriu al respecte en aquest text que ens il·lustra sobre els objectius del nou periòdic⁴ :

"Habent dit que som amichs ardents del renaixement de la vida provincial, inútil es que diguèm que'ns ocuparèm ab preferència de tot lo que al nostre renaixement pertoca. Als que á ell contribueixin ab sas obras, los tractarèm ab carinyo y procurarèm alentarlos buscant en sas produccions las bellesas que continguin. No per això deixarèm de indicarlos los defectes que en nostre concepte deguin corregir, puig aquesta es una de las misiones de la critica; misiò que procurarèm cumplir sens asperesa. Fins als que diverjeixin de nosaltres en ideas no'ls tindrem rencor, sino al contrari. Per mes que vajan per un camí, al nostre entendre equivocats, no olvidarèm jamay que contribueixen al mateix fi á que'ns dirijim nosaltres.

Lo nostre desitx es que lo renaixement artístich català se proposi un objecte noble y generós. Sens ideal no hi ha may cap época arística, y lo ideal de avuy no pot ser altre que la millora y lo progrés. Desde aquest punt de vista jutjarèm las manifestacions de las arts catalanas".

Semblen clars aleshores uns objectius en una doble direcció, que el "Diari Català" esdevingui una plataforma d'exposició de la producció cultural catalana i també de vessant crítica sobre la mateixa. En l'extensa declaració de principis del "Diari Català", dividida en deu apartats, el vuitè, que acabem de reproduir, és l'únic que fa referència a la literatura i sembla prou clara aleshores aquesta voluntat de lligar tot el contingut del "Diari Català" amb l'objectiu general de ser un element de progrés i millora del debat intel·lectual des de la perspectiva global de la ideologia avançada que a tothora proclama. Per tant, es creu en una literatura com a factor de progrés i que deixi constància d'un ideari i d'un pensament clarament marcats pel sentiment avançat com reconeixen els redactors sempre que tenen oportunitat.

El "Diari Català" neix en un diumenge i ho fa precisament en la diada dels Jocs Florals, era el 4 de maig de 1879 com hem vist en el capítol dedicat a la seva història. Altrament l'ambient literari de l'època és abassegador, absolut, es confon el catalanisme amb la producció cultural escrita, fixem-nos en els títols de revistes literàries en el capítol tercer que són un dels blocs més importants i extensos en la premsa en llengua catalana. No és gens estrany que el naixement del "Diari Català" tingui tots els elements precisos per a esdevenir un diari literari tot i que els seus redactors no voldran fer-ne un diari cultural sinó un diari global, informatiu i general.

Tot just nèixer quatre dies després ja s'inicia la Secció Literària i en el número 4 corresponent al dia 7 de maig el mateix Almirall escriu una nota, a primera pàgina, titulada Los números
5
dels dijous on exposa l'objectiu de fer del suplement una plataforma en la qual aparegui producció i crítica de la literatura que es produeix aleshores en un editorial titulat "Los Dijous del Diari Català" on sota el pretext de no fer política "a la menuda" (conjuntural) s'exposa la voluntat de fer-la "a l'engrós" (formativa):

"D'aquí endavant, los números de'ls dijous los farém literaris. En ells, la part de fondo serà suplerta per composicions de'ls mes notables escriptors del nostre renaixement. Demà comensarém y al efecte tenim ja en lo nostre poder quartillas d'en Damàs Calvet, d'en Angel Guimerà, d'en Joaquim M. Bartrina, d'en Conrat Roure, d'en Artur Gallart, y d'en Joseph Feliu y Codina, axis com las tenim promesas per molts d'altres de no menor importancia literaria, en vista de lo cual no duptem ni un moment en assegurar, que los números literaris de'ls dijous serán amenos é interessants. A veurer si los nostres lectors serán de la mateixa opinió que nosaltres.

Demà ho sabrém."

L'endemà apareix la Secció Literària, que ocupa gairebé la meitat del periòdic, tres pàgines de vuit de les quals una i mitja de publicitat i, efectivament, s'inclouen poemes de Joaquim M. Bartrina, Damàs Calvet, Angel Guimerà i Frederic Soler, també una prosa molt divertida d'Emili Vilanova sobre els "rètols" dels
6
establiments, sobre Las senyals. L'obre un article d'Almirall on

exposa tot el programa literari del suplement, una de les realitzacions més reeixides, per extensió i continuïtat, del "Diari Català" tot i que la valoració serà parcial com veurem. En aquest article, en forma de diàleg imaginari, manté que el suplement serà exclusivament literari però que la política ho impregna tot i per tant no pot fer-se la separació radical entre literatura i política.

L'aportació del suplement pel que fa al panorama literari i a l'estrictament periodístic és ben important. La premsa diària no s'ocupa habitualment de la literatura, ho denunciarà Joan Sardà en un polèmic article que hem reproduïm a l'apèndix de l'apartat segon, i a tall d'exemple el "Diario de Barcelona" publica només un comentari bibliogràfic gairebé cada quinze dies ^{6a}.

En el conjunt de suplementos hi ha un predomini de textos poètics i de narrativa, igualment en les traduccions hi ha predomini de la poesia i de la narrativa, les crítiques de llibres o textos d'assaig sobre la situació cultural són escassíssims malgrat el que es prometia en les declaracions dels primers números del diari. Vegem-ho quantitativament, en detall per l'interés que tenen:

Taula n.ºm. 1

Distribució temàtica de les col.laboracions al suplement literari dels dijous.

	1879	1880	1881	total
assaig, articles	7	32	9	48
poesia	48	38	23	109
crítica	5	2	2	9
narrativa	20	25	1	46
crítica teatral	1	-	-	1
total	81	97	35	213

Font: Elaboració pròpia.

En la lectura de la taula cal considerar el temps de vida del diari, l'any 1879 comença el mes de maig, i el 1881 acaba el mes de juny. També cal tenir present que hi ha tres suspensions en la vida del diari.

Taula número 2

Distribució temàtica de les traduccions del suplement literari dels dijous.

	1879	1880	1881	total
narrativa	9	4	1	14
poesia	7	1	-	8
assaig	-	1	-	1
total	16	6	1	23

Font: Elaboració pròpia.

Potser la millor conclusió seria dividir els textos que hi ha en el suplement en obres de narrativa imaginativa i en narrativa no imaginativa. En trobem 164 pel primer apartat i 57 pel segon la qual cosa permet d'afirmar que el suplement contradiu la voluntat expressada al número prospecte i a l'article programàtic dels suplementes i fou més un suplement en el qual hi havia textos de creació, amb un predomini extraordinari, com correspon a l'època, de poesia, seguida per la narrativa, més que de textos de caràcter crític, d'orientació bibliogràfica, escassíssims, on haguera pogut excel·lir el periòdic.

Certament la informació de novetats bibliogràfiques, sigui mitjançant anuncis ⁷ o sigui en la secció de ⁸ el "Diari Català" l'efectuava però no en el suplement. Tanmateix en altres seccions

del diari apareixen textos que podien figurar molt bé dins el suplement i que per raons diverses no es fan.

També és important consignar que la major part dels textos, per no dir la pràctica totalitat, podien haver estat publicats a qualsevol publicació literària contemporània del "Diari Català", per exemple "La Renaixensa" o "Lo Gay Saber" ja que són composicions creatives que responen a la mentalitat imperant en el moviment cultural català de la Renaixensa: estampes costumistes, textos d'exhaltació de la llengua o la història pàtria, poemes descriptius de la natura, composicions intimistes, dos poetes fan l'elogi dels seus fills menuts... etc. ¹⁰

En síntesi, com en tantes altres avinenteses el "Diari Català" es proposa unes fites i la realitat l'obliga a transformar-les: no serà el diari orientador de la cultura sinó que haurà de ser una més de les plataformes on els escriptors de l'època publiquen.

El suplement, per tant, no pot diferenciar-se d'altres publicacions de l'època tot i la voluntat inicial i, pensem, no pot fer-ho per la manca d'una continuïtat en la línia ideològica. Precisament els primers números són plens de les signatures més prestigioses aleshores i per tal de donar una situació i rang de categoria al suplement però paulatinament aquella secció, dins

les pàgines del diari, mai no es farà com a plec independent o, tan sols, amb capçalera pròpia, de caràcter literari anirà perdent espai fins arribar a la decadència amb nombrosos suplementos on hi haurà només un poema o un text sol arribant finalment a desaparèixer d'inanició seguint la tònica d'altres iniciatives d'Almirall: una formidable empenta, un manteniment lènguid i una desaparició sobtada.

Observada, quantitativament la temàtica fixem-nos en els autors que col.laboren en el suplement:

Taula número 3

Relació de col.laboradors del suplement literari dels dijous.

	1879	1880	1881
ALMIRALL, Valenti	x	x	x
ALSINA i CLOS, S.	x		
ARUS, Rossend			x
BALAGUER, Victor		x	x
BARTRINA, Joaquim M.	x	x	
BASSEGODA, R. E.	x	x	
BERNHARDT, Sara	x		
BOIX, Vicens		x	
CALVET, Damàs	x	x	
COCA i COLLADO, E.	x	x	
COLL, Ramon		x	
CORT, Salvador			x
FARNES, Sebastià	x	x	
FELIU i CODINA, Josep	x		
FELIU i CODINA, Anton		x	x
GALLART, Artur	x		
GENIS, Salvador		x	
GOMILA, S.		x	
GOMIS, Cels		x	x
GUIMERA, Angel	x		
GUINART, Joan		x	
GUANYABENTS, Emili			x
LASARTE, Josep	x		
MASCARO, Rómulo?		x	
MASRIERA, Artur	x		
MASSO, Jaume			x
MOLAS, Joan		x	x
MONTURIOL, Emili	x		
NANOT, Pere		x	
PALOL, Pere de			x
PATTI, Adelina	x		
PAU, F. Manel	x		
PELLICER, J. Ll.		x	
PIERA POSSETTI, V.			x
PIROZZINI, Carles	x		
PONS i MASSAVEU, J.	x	x	
POUS MARES, P.		x	x
RAHOLA, Frederic	x		
RAVETLLAT, Pere	x	x	
RENYE, Frederic		x	
RODRIGUEZ, Ferran		x	x
ROURE, Conrad	x	x	x
SACASES, Pere	x		
SERRA, A.	x	x	
SOLER, Frederich	x	x	x

SURRILLA, Jepis		X	
SOUILLOT, Etienne	X		
TELL i LAFONT, G.			X
VERDU, Josep	X	X	
VILANOVA, Emili	X		
UBACH i VINYETA, F.	X	X	

Font: Elaboració pròpia.

Es interessant de fixar-se en les tendències polítiques dels escriptors que són convidats a col·laborar en el suplement. La primera constatació és veure que els habituals, són en la pràctica totalitat, els mateixos redactors del periòdic i constitueixen també el segment més gran. La segona constatació és l'absència d'uns noms representatius prou vàlids per popularitat i incidència social i que no tenen la presència que seria d'esperar: Narcís Oller, Pere Aldavert, Jacint Verdaguer, etc., La tercera constatació és fixar-se que el 1881 el sector afi a la revista i al diari "La Renaixensa" --A. Guimerà, S. Farnès, E. Vilanova...-- no hi és present, entremig hi hagut el 1880 amb el primer Congrés Catalenista i la ruptura entre les dues tendències, l'anomenada majoria i la minoria que representaven el republicanisme federal i l'acció política i la labor més "pura" d'incidència política amb un predomini per formes tradicionals si bé radicals també en opció catalanista respectivament.

C) El Certamen Literari

10bis

Aquest concurs literari, tant de moda a l'època ja que el "Diari Català" en deixa testimoni dels efectuatss a la major de ciutats catalanes i convocats també per la major part d'entitats importants, és la segona gran activitat de caràcter literari del periòdic. El gener de 1880 apareix la convocatòria ¹¹ signada per la Redacció en la qual es convida a participar d'acord amb la normativa que inclouen unes bases en les quals destaca l'import elevat dels premis, un total de 150 ptes., no en relació l'actualitat, la quantitat és mòdica, sinó en relació als altres premis contemporanis que sovint eren només objectes artístics i el "Diari Català" opta pel premi en metàl·lic. També convé destacar l'orientació temàtica, es rebutja la poesia, en haver-hi molts premis poètics i es fomenta l'assaig, la recerca i la traducció. Finalment es pretèn deconnectar als joves escriptors en una iniciativa tradicional en la premsa, com és convidar, mitjançant un concurs, la participació de nous col·laboradors.

Malgrat que s'anuncia el dia 31 de març per donar difusió al veredicta el dia 1 d'abril apareix una nota en la qual s'indica que "un d'aquestos dias se reunirà la Redacció per dar son fallo", efectivament, el dia 8 d'abril el jurat atorga el premi, per majoria, al treball d'imaginació a Joaquim Riera i Bertran per La Figurants, amb accésit, per unanimitat, al quadret de costums Un bateig de Sebastià Farnès, el treball de prosa crítica es declara desert amb accésit, per unanimitat, a Notas sobre

l'estat actual de la llengua catalana (en aqual plech clos si ha trovat una contrassenya), el de prosa històrica, per unanimitat, a Le caràcter de'n Jaume d'Urgell de Pere Nanot Renart, el de traducció igualment desert.

Al final del veredicta s'anuncia que els treballs que es segueixin rebent seguiran publicant-se en els suplementa del dijous i que el dia 1 de juliol s'anunciarà el resultat del veredicta corresponent al segon trimestre de l'any. El "Diari Català" desaparegué però un dia abans del veredicta i tanmateix s'acabà de publicar textos dels participants tot i la voluntat de fer-ho com podem comprobar en la relació que oferim de totes les col.laboracions del suplement dels dijous.

Podem veure els treballs que es presenten al Certamen i els no publicats en les taules següents:

Taula núm. 4

Relació de treballs presentats al Certamen del "Diari Català" i publicats.

Núm.	Autor	Titol

primer trimestre:		
1	UN DE TANTS	<u>La figuranta</u>
6	NOY XICH	<u>D'un bateig</u>
4	JEPIS SURRILLA	<u>Lo cant, element civitllisador</u>
12	NINGU	<u>La darrera bruixa</u>
13		<u>Quatre paraulas sobre la taquigrafia</u>
15	X. y Z.	<u>La mort d'un delfi</u>
16		<u>Lo caràcter de'n Jaume d'Urgell (I)</u>
22		<u>Sant Petersburg</u>
26	NOMEN	<u>Notas sobre l'estat de la nostra llengua</u>
31	X. X. X.	<u>Lo Consell de Cent</u>
32		<u>Biografia de N. A. de Capmany</u>
lsic	C. y F.	<u>De com la lletra llatina C s'les feta catalana</u>

segon trimestre:

2	B.	<u>Un somni poètic (I)</u>
5	B.	<u>Un somni poètic (II)</u>
6		<u>Los nius (I)</u>

Font: Elaboració pròpia.

Data de publicació:

1	DC, 231	(15-I-1880)
6	DC, 238	(22-I-1880)
4	DC, 245	(29-I-1880)
12	DC, 252	(5-II-1880)
13	DC, 259	(12-II-1880)
15	DC, 259	(12-II-1880)
16	DC, 266	(19-II-1880)
22	DC, 273	(26-II-1880)
26	DC, 287	(11-III-1880)
31	DC, 294	(18-III-1880)
32	DC, 307	(1-IV-1880)
lsic	DC, 314	(8-IV-1880)

segon trimestre:

2	DC, 335	(29-IV-1880)
5	DC, 342	(6-V-1880)
6	DC, 349	(13-V-1880)

Taula núm. 5

Relació de treballs presentats al Certamen del "Diari Català" i no publicats.

Titol	Núm. ordre	Obs.
Primer trimestre:		
La estora	3	
Estudi crítich sobre las tintas	4	
Crítica de las costums d'alguns joves d'avuy dia	5	
La amistat	7	trad.
Cuento egipci	8	trad.
Ideal realisat	9	
Contrasts	10	
Crítica de café	14	
La plassa de toros	22	trad.
Rossi y Salvini	23	trad.
Un estreno	24	trad.
Las bibliotecas de Ninive y Babilonia	25	
Influencia de la Frenologia	27	
!!Justicial!!	28	
La mort de Joana d'Arc	29	trad.
La Papeta	30	
De lo bell y lo sublime	33	trad.
Segon trimestre		
Lo festi	2	
En un ball d'any	3	
Apunts històrichs sobre'l carnaval	4	
Carnes de la societat	-	
Lo Princer Jordi d'Hesse-Darmstadt (1697)	-	
Costums gitanescas (escena tètrica)	-	

Font: Elaboració pròpia.

Teòricament hauriem de trobar 33 treballs de la primera sèrie i 11 de la segona però hi ha diverses errades, com és habitual en el "Diari Català" però sospitem, a més dels errors en la numeració, com ja hem vist amb paginació, datació, etc. del "Diari Català" que falten cinc treballs del primer trimestre, dels números 17 al 21 (ambdòs inclussius) i que no es van publicar en

les relacions que donava a conèixer el periòdic.

CONCLUSIONS

En relació al suplement literari cal considerar el dinamisme de la redacció que disposa del tarannà de l'època, la majoria dels redactors són homes de lletres i, especialment, poetes, els quals no recullen l'esperit inicial d'Almirall que aspira a un suplement que com el diari sigui "avansat". Serà un contingut semblant al de les altres publicacions literàries de l'època. La segona consideració seria la feblesa, com hem vist numèricament, en l'aportació textual, són escassos els textos publicats, En els 26 mesos de vida podien haver aparegut un centenar de suplementes setmanals els quals de seguir el ritme del primer, cinc col.laboracions, n'haguera ofert unes cinc-cents, en realitat ja hem vist com no s'arriba a la meitat. No entrem en la crítica literària en no ésser aquest l'objecte de la recerca.

Pel que fa al Certamen Literari la participació és nodrida, com és habitual en tots els concursos i certàmens malgrat l'enorme quantitat, dos al mes aproximadament, i tot i deixar dos dels premis deserts podríem també observar com la matèria comunment tractada és la creació literària pura malgrat la voluntat dels organitzadors que els escriptors s'acarin a nous centres d'atenció, com ara la biografia, la traducció, etc. obtenint un eco escàs.

Notes

1. FIGUERES, Josep M.: Valenti Almirall. Forjador del catalanisme polític. Barcelona, Publicacions de la Generalitat de Catalunya, 1990. "Textos i Documents", 8.

2. ALMIRALL, Valenti: Cultura i Societat, a cura de Josep M. FIGUERES, Barcelona, Edicions 62, 1985. "L'Alzina", 5.

3. ALMIRALL, Valenti: Articles polítics. "Diari Català". 1879-1881, Barcelona, Edicions de La Magrana i Diputació de Barcelona, 1984. "Biblioteca de Clàssics del Nacionalisme Català", 7.

4. Prospecte, DC, s-n (1-V-1879).

5. DIRECCIO, La: Los números del dijous, DC, 4 (7-V-1879).

6.

"Avuy no estém per política. Avuy deixem de racó, las caborias que son lo nostre pá de cada dia, per fer lloch á un número purament literari, y lo mateix d'avuy repetirém cada dijous.

Aquestas pocas ratllas teniam escritas del article que destinabam á la inauguració de'ls números del dijous, quan vejerem apareixer per la porta en la Redacció al mes cavilós de'ls nostres amichs. Se dirigi ab pas de llebre cap á la nostra taula, y ficsant los ulls en la quartilla que teniam devant de'ls nostres, lo vejerem sonriurer per sota'l nas. Sols per ser d'ell, sa mitxa rialla va picarnos del amor propi.

--!Ja vos tinch! va dir luego que s'hagué enterat del nostre principi d'article. --!Vaja uns catalans! !Aquestas pocas ratllas que he llejit, ja'm dihuen lo que será l'article!

Per tota resposta varem aixecarnos de la cadira y oferirem la ploma al cavilós, saludantlo ab lo nom de "mestre set ciencias".

Pero ell no's va pas desmontar, sino al revers. Accentuant mes sa rialleta seguí dient:

--!Vaya uns catalanistas! No mes al anunciar una proposició, ja habeu caigut en lo castellanisme. Lo comensament m'indica que aneu á fer un article, que podrá firmar lo mes madrilenyo de'ls madrilenyos.

L'home de las cavilacions feu una pausa, que aprofitarem per suplicarli que s'espliqués mes clar, baix pena de ser ell y no nosaltres lo madrilenyo.

--!Prou, que m'explicaré! --nos respongué. --Aqueixas pocas ratllas m'indican que no sabeu lo que es política. Segons ellas, per vos lo fer política consisteix sols en ocupar-se de lo que passa al dia; per vos la política es sols l'art de coneixer lo que fan ó lo que diuen los ministres y homes politichs; per vos la política es sols l'estudi y aprofitament de'ls vents que corren en lo moment en que escribiu...

Al sentirlo se'ns varen obrir las potencias y'ns posarem roigs. Comprengherem que anabam á sofrir una reprimenda merescuda.

Diéhu que en los números dels dijous no fareu política --continuà, tot aixecant la veu per graus-- y jo penso que'n faureu mes que'ls altres dias. La política no te pas per únich objecte lo apoyar o lo fer caurer un govern. Si tal fos l'únich objecte de la política, no valdria la pena de que cap persona formal s'ocupés d'ella, majorment á la nostra benehida terra, ahont no sembla sino que tots los que volen dirse personatges siguin tallats per lo mateix patró; grans discursaires cuan no manan, y administradors ineptes cuan una intriga ó un pronunciament los ha obert las portas del poder. Se bé que la gent de Madrit, no dona mes transcendencia que la dita á la política; pero sè també que'ls catalans debem mirarla d'altra manera. ¿Compreneu ara perque os he dit que anabau á fer un article á la madrilenya?

No sabent que respondrer, instinctivament varem agafar la ploma y nos prepararem á esborrar las pocas ratllas que teniam escrites. Lo nostre home, fent com aquell que no s'en adona, va continuar:

--Aixis donchs, si vos proposeu fer política menuda, dech confesarvos que no'n fareu en los números dels dijous. Ells no farán caurer ni tremolar cap ministeri: tal volta no arribarán á mortificar á cap Gobernador ni tant sols al mes petit de'ls agents de policia. Estich cert de que cuan vejin los números sonriurán y creurán que son mansos é inofensius. Pensant com acostumem á pensar, ó fer com que pensessim á Espanya, estarán fins contents de que lo Diari s'entretengui en posar versos y articles literaris: pero estiguéu ben segur de que al cul del sac se trobarán las engrunas. Ab los números dels dijous faréu política en gros, y un dia ó altre'n tocaréu las consecuencias. Los primers que com á entreteniment, fa ja alguns anys vareu comensar á escriurer en catalá ¿podian preveure lo que habia de ocorrer luego? ¿Podian atinar en que tant modestos principis fossin los precursors del gran moviment provincialista que va explotar despres del seixanta vuit? Y á pesar de tot, cego ha de ser lo que no veji lo encadenament dels fets. Si no s'hagues comensat per escriurer versos en catalá, no s'hauria donat may lo crit de visca Catalunya. Ja sé que avuy molts d'aquells que apilaren la llenya s'en arrepenyeixen perque son gent enconjida y lo foch 'ls espanta; pero no son ja á

temps d'apagarlo, y si la flamerada ha ja passat, queda lo caliu esperant que una nova ventada torni á encendrerl. Los esforços de tots los catalanistas, fins los de'ls que no s'en donen comptar clar, serveixen avuy per mantenir lo caliu. Los números dels dijous del "Diari Catalá" hi contribuirán en primera fila.--

L'home de las cavilacions callá, y allavoras comensarem á cavilar nosaltres. Tot cavilant esborrarem cent vegades las curtas ratllas que habian dat motiu á la conversa, y cent vegadas las tornarem á escriurer. En va intentabam comensar lo present article d'altra manera. La conversa ab lo amich cavilós las habia grabadas en la nostra imaginació, y no podiam prescindir d'ellas.

--!Ba, Ba!-- varem dirnos al cap y a la fi: --Tot això son cavilacions d'aquest bon home. Las ratllas qu'habem escrit, escritas quedin. Sápigan los nostres lectors la discussió que ellas han promogut, y pensi cada hu lo que vulgui d'ellas. Això per lo menos nos dona la ventatja de tenir ja fet lo article d'obertura de'ls números dels dijous, si be es vritat que'ns trobem en que hi falta final. ?Quin final hi posarém?

Per mes que aquesta pregunta nos la dirijiam á nosaltres mateixos, l'amich cavilós que estava encara present, com si llejis en lo nostre interior, nos digué molt sério y ab to sentenciós:

--Lo acabament ha de ser lo que's despren del principi.

--Sigui doncs --contestarem, y acabém aquest article dient que los números del dijous del "Diari Catalá" no seran polítichs, sino literaris."

V. ALMIRALL

7. Entre molts d'altres apareixen anuncis de novetats de llibres en català com ara dels volums dels Jocs Florals per part de la llibreria Verdaguer (DC, 328 22-IV-1880); Novas Trajedias de V. Balaguer del conjunt de llibrerias Verdaguer, Puig, Masferrer i Teixidor i Parera (DC, 274 27-II-1880); Del meu tros d'Emili Vilanova de La Renaixensa (DC, 174 (18-XI-1879); Almanach dels Troneras de Rosendo Bufill (DC, 200 14-XII-1879); Las damas d'Aragó de Salvador Sanpere de La Renaixensa (DC, 213 28-XII-1879); Escenas de la vida pagesa de J. Riera i Bertran de Teixidó i Parera (DC, 41 13-VI-1879); Cansons il·lustradas d'Apeles Mestres (DC, 41 13-VI-1879), Baladas de Pere de Palol d'Eudalt Puig i Dorca i Franquet, llibreters de Barcelona i Girona respectivament (DC, 599 5-IV-1881); etc. i també d'obres escrites en castellà tot i que el "Diari Catalá" catalanitza els titols: La

Restauració Teocràtica de F. Garrido (DC, 122 27-IX-1879); Los refredats de J. W. Hayward de Los Archivos de la medicina Homeopàtica (DC, 67 10-VII-1879); Expropiació forçosa per utilitat pública, (DC, 72 15-VII-1879); Tractat d'higiene bucal de Josep Bau (DC, 89 25-VIII-1879) i igualment apareixent anuncis de les revistes catalanes "La Renaixensa", "L'Aureneta", "L'Art del Pagès", "El Impenitente" (Figueres), etc.

8. El "Diari Català" publica diàriament en portada i en el títol Espectacles la cartellera dels teatres barcelonins, també dins la secció següent --Noticias de Barcelona-- inclou notes sobre publicacions de llibres o revistes com el de "La Renaixensa" (DC, 192 6-XII-1879) o sobre col.laboracions puntuals com la de J. Roca i Roca en la seva Oda à França a "La Campana de Gràcia" (DC, 193 7-XII-1879) però és durant el 1880 on la secció Moviment científich y artístich diàriament, bé que sense un rigor en la periodicitat, inclou notes descriptives de llibres i revistes, de conferències i altres esdeveniments culturals sense penetrar en una visió crítica, només en la faceta estrictament informativa. Es una secció cabdal pel volum d'informació ja que per ella sola ofereix un preciós retaule de la producció cultural, en català i castellà, dels anys de vida del "Diari Català". Finalment, en la Secció de Varietats a vegades hi figura la Revista Bibliogràfica que és una recensió o bé un conjunt de dades estrictament informatives de títols, durant el 1879, el 1880 aquestes notes es concentraran en la secció Moviment científich y artístich.

9. Aportacions de caràcter literari són presents en moltes seccions del diari, sense fer-ne una relació exhaustiva en trobem a les següents:

Secció Bibliogràfica:

Primer tomo de las memorias de l'Associació Catalanista d'Excursions Científicas, DC, 492 (18-XII-1879).

Bibliografia:

El Archivo municipal de Vich, Guia de las divisiones administratives, judicial y eclesiàstica de Barcelona, DC, 74 (17-VII-1879).

Secció de Fondo:

sèrie d'articles sobre Viatge per l'Oceà Àrtic, DC, 42, 93 i 99 (14-VI, 29-VIII i 4-IX-1879).

A. G. [GALLART, Artur?]: Teatro Català, DC, 112 17-IX-1879.

P. S. [SACASES, Pere?]: Sèrie d'articles sobre el llibre La Restauración Teocràtica de F. Garrido (octubre 1879).

----: Les fonts del Níger, DC, 182 (26-XI-1879).

Secció Artística:

Cansons ilustradas per Apeles Mestres, DC, 13 (16-V-1879).

Secció Oficial:

Associació d'Excursions Catalana. Certamen pera l'any 1880. DC, 142 (17-X-1879).

sense secció:

Jochs Florals de Valencia. Programa de premis publicat per la Societat Literaria del "Rat-Penat", DC, 30 (2-VI-1879).

FELIU i CODINA, Anton: La bolva d'or. Comedia en tres actes y en vers. original de don Joseph Feliu y Codina, DC, 469 (10-X-1880).
C. R. [ROURE, Conrad?]: Joan Blancas.- Trajedia en quatre actes y en vers. original de don Francesch Ubach y Vinjeta, DC, 264 (17-II-1880).

MASSO y TORRENTS, Jaume: Una ascensió al Canigó, DC, 579 (16-III-1881).

Revista Dramática:

C. R. [ROURE, Conrad?]: Lo Forn del Rey. drama en tres actes y en vers. original de D. Frederich Soler DC, 304 (29-IV-1880).

Correspondencia del "Diari Català":

SOUILLOT, Etienne: Carta provensal. DC, 86 (22-VIII-1879).

Les vacil·lacions són múltiples, aquesta sèrie de cartes apareix indiscriminadament a la secció dels dijous i també com si fos d'un corresponçal al costat de les cròniques de París o Madrid.

Secció de Varietats:

RENVE, Frederic: Apuntes pera qui fassa la critica de la Historia del Renacimiento Literario contemporaneo de Catalunya, Baleares y Valencia publicat per lo senyor Tubino, DC, 455 (26-IX-1880).

Finalment, en aplecs antològics extraordinaris dedicats a alguna efemèrides com per exemple la dedicada a Puigcerdà arran del vuitè aniversari de l'atac de Saballs amb el poema de Rossendo ARUS: Cabrinety y Puigcerdà, DC, 604 (10-IV-1881).

Alguna d'aquestes seccions és no només esporàdica sinó que apareix tan sols dos o tres cops --Revista Dramática-- i és que el diari manté una línia d'improvització constant. Vegem una nota sobre els suplementes, l'única que hem trobat a més de les programàtiques:

"NUMEROS LITERARIS.- No's cregui que haguem deixat de destinar los números del dijous a la part literaria. Si' d'ahir no ho fou, se degué sols a que estavam plens d'original que no podia esperar-se, y a que durant aquestos dias del Milenari publicarem varios articles no politichs." DC, 329 (23-IV-1880).

10. Pot comprobar-se la similitud entre els poemes dedicats als "fillets" per part dels pares poetes col·laboradors del suplement literari de l'únic diari existent en lengua catalana i els poemes

que publica de semblant factura "Lo Gay Saber" en la seva segona època del 1878 al 1883, la similitud encara és major quan ens fixem que ambdues publicacions inclouen les mateixes informacions: certàmens literaris (de Lo Rat Penat, de la revista val·lenca "La Pàtria Catalana", d'"El Eco de Badalona"... informacions de llibres, necrològiques de morts, com el poeta valencià Vicenç Boix, etc.

10bis. Aulèstia en el seu recull Lo moviment literari... aplega una vintena de certaments literaris anuals convocats per associacions recreatives, excursionistes, publicacions, etc. i sovint són de caràcter estable tot i que sovintegen els de convocatòria única. Vegem-ho per 1879 i 1880:

	1879	1880
"Certàmen de "Lo Nunci"	x	
Secció Catalanista de la Joventut Catòlica	x	x
Jochs Florals de Barcelona	x	x
Societat literaria y de Bellas Art de Lleyda	x	x
Ateneo de Tarragona	x	
"La Bordadora"	x	
Lo Rat-Penat	x	x
"El Eco de Badalona"	x	x
Ateneo de Sans	x	x
Vallfogona	x	
Societat de llengües romàniques	x	
Casino familiar del Putxet	x	
Colegi Mercantil	x	
Associació d'excursions Catalana	x	
Acadèmia bibliogràfica Mariana	x	
Associació Literaria de Girona	x	x
Lo Tranquil Taller de Lleyda	x	
Ateneo Tarraconense de la Classe Obrera		x
Milenari de Montserrat		x
L'Aranya		x
Ateneo de la Classe Obrera d'Igualada		x
Lo Bolit		x
Acadèmia Bibliogràfica Mariana		x
Centre Catalanista Provensalech		x

El 1881 es seguiran repetint molts d'ells: Lo Bòlit de Tarragona, L'Aranya, la Societat Literaria de Lleida, etc.

4) i

11. El "Diari Catala" publica en portada el 8 de gener de 1880 (num. ho repetirà el dia 15 (núm. 231) les següents bases:

CERTAMEN DEL DIARI CATALA

"L'empresa del DIARI CATALA, desitjosa de contribuir al cultiu de las lletras catalanas, estimulant en alguna manera als que en ellas se dedican a escriure en prosa, tota vegada que'ls concursos literaris que acostuman a celebrarse son dedicats generalment a premiar obras poètiques, ha resolt obrir un Certàmen continuu trimestral, ab subjecció a las següents bases:

1a. S'adjudicarà un premi consistent en la quantitat de 50 pessetas y un objecte d'art, al travall d'imaginació que'n sigui mereixedor.

S'hi compren en aquest tema: los articles, sobre costums, llegendas, anecdòtics, etc.

2a. S'adjudicarà un premi consistent en la quantitat de 40 pessetas, al travall de prosa crítich, ja siga sobre ciencias, arts, literatura, llingüística, etcétera.

3a. Altre premi consistent en la mateixa quantitat de 40 pessetas, al travall històrich, en lo qual s'hi comprenen las biografias d'homes ilustres, catalans ó no, tradicions, indumentaria, etc.

4a. Altre premi, consistent en 20 pessetas a una traducció de treballs clàssics ó de reconegut mèrit sobr'ls assumptos de tres premis anteriors.

En los treballs d'aquest premi, deurán mencionarse la llengua y autor del original.

La Redacció se reservà ademés lo dret d'adjudicar segons premis, consistents en un objecte d'art.

Los treballs deurán tenir l'estensió de una a sis columnas estampadas del DIARI CATALA; advertintse que passant de tres columnas, deurán dividir-se en dos articles al objecte de publicarse en dos números del DIARI.

Los articles que's remetin a la Redacció d'aquest periòdich pera concorrer al certàmen s'anirán insertant en los números dels dijous, secció literaria, per l'ordre en que's reben, si son mereixedors de publicarse a judici dels tres redactors D. Conrat Roure, don Artur Gallart y don Pere Ravetllat.

Al final de trimestre, lo jurat, compost de tots los que formen la Redacció del DIARI CATALA, designarà d'entre'ls publicats, los articles que considere mereixedors del premi respectiu, publicantse'l fallo en lo mateix DIARI a fi de que'ls autors passen a recullir los premis.

Los treballs se publicarán anònims, ab pseudònim, ó ab inicials, segons indiquen los mateixos autors debent venir lo nom verdader en plech clòs.

Se recomana als escriptors, que atenent al caràcter del periòdic, los treballs encloguen un criteri avansat.

Ab las anteriors bases queda obert desde avuy lo "Certàmen del DIARI CATALA" y la primera adjudicació de premis tindrà lloch lo dia 31 de Mars pròxim.

LA REDACCIO"

Bibliografia

ALMIRALL, Valenti: Cultura i Societat, a cura de Josep M. FIGUERES, Barcelona, Edicions 62, 1985, "L'Alzina", 5.

ALMIRALL, Valenti: Articles polítics. "Diari Català". 1879-1881, Barcelona, Edicions de La Magrana i Diputació de Barcelona, 1984, "Biblioteca de Clàssics del Nacionalisme Català", 7.

FIGUERES, Josep M.: Valenti Almirall. Forjador del catalanisme polític. Barcelona, Publicacions de la Generalitat de Catalunya, 1990., "Textos i Documents", 8.

6

SUPLEMENT "MODAS Y LABORS"

6.1 La dona a Catalunya a finals de segle.

6.1	La dona a Catalunya a finals de segle.....	156
6.2	El pensament sobre la dona en la premsa catalana...	163
6.3	La premsa femenina:	
6.3.1	Antecedents.....	182
6.3.2	La influència francesa.....	194
6.3.3	La premsa femenina a Catalunya.....	198
6.4	El suplement "Modas y Labors":	
6.4.1	Objectius de la publicació.....	204
6.4.3	Contingut.....	214
6.5	Conclusions.....	221
	Notes.....	227
	Bibliografia.....	235

Tradicionalment hom ha considerat, en la situació de la dona a Catalunya, les darreries del segle passat, com un període en el qual s'efectuen profundes transformacions que cristal·litzaran el segle present i es materialitzant arran la incorporació massiva de la dona al treball. Una incorporació sense reglamentació social i en condicions molt dures. Simultàniament la voluntat d'afavorir la culturització de la dona, entesa com a mare dels homes petits, o sigui els nens, la presència d'un mercat femeni selecte en el cas de la roba de luxe, i de consum massiu en la roba popular feta amb la còpia de patrons, d'ací l'èxit de la moda com a activitat de luxe o com a activitat d'estalvi, etc. entre molts d'altres, són alguns dels aspectes que han estat darrerament estudiats i ens aproximen a les condicions de vida i a la problemàtica de la dona a Catalunya. Hi destaca especialment l'aportació textual de Mary Nash¹ que ofereix un ampli recull documental especialment sobre el matrimoni i el divorci i sobre el treball assalariat.

Durant la Restauració la posició de la dona és molt clara: restar subordinada al domini masculí. Aquesta dada no l'hem de perdre com a punt de referència en tot aquest apartat tot i la creixent influència familiar i social que anirà assolint mitjançant la progressiva creixença en el mercat laboral i alhora en el debat, també creixent, sobre aspectes relacionats amb la condició

femenina especialment en l'educació i l'ensenyament. Dolors Monserdà de Macià hi tindrà un paper cabdal especialment a través de la seva acció organitzadora, i com a escriptora en la narrativa i l'assagística². De tots aquests aspectes ens ocuparem com a precedent previ a l'estudi i anàlisi del suplement que feu el "Diari Català" amb el títol de "Modas y Labors" --ML--, una singular iniciativa ben novedosa en la premsa de l'època i que representa una innovació considerable en la voluntat d'incorporació de la dona a les files del catalanisme polític tot i que, imaginem, atesa la manca de dades, no fou important quantitativament com demostra la debilitat de la premsa femenina en català arran la Restauració i, tanmateix, el fracàs del suplement "Modas y Labors" o, com a element de referència quantificable, la feble assistència femenina en els actes públics, dels quals tenim relació d'assistents, del catalanisme polític com ara el primer Congrés Catalanista^{2a}, les Bases de Manresa, etc. a diferència dels actes del catalanisme literari, com ara certàmens literaris, els Jocs Florals, etc.

En aquest apartat no estudiarem la posició que pren el "Diari Català" en relació a la dona. Hi ha relativament molts pocs textos i caldria efectuar la recerca en el conjunt dels articles per tal d'espigolar referències. L'opinió general del periòdic és que cal l'ensenyament de la dona, fins i tot en carreres tradicionalment masculines, així s'alegra que hi hagui una dona llicenciada en medicina i amb el títol Una doctora en Medicina el 17 de desembre de 1879 en fan l'elogi. Critiquen els abusos sexuals

en les constants notes de violacions que sempre tenen l'afegitó final de reprovació per l'agressió arribant a publicar un article monogràfic condemnant aquest tipus de delictes. Es en l'apartat social on trobem més dades novedoses de renovació ideològica tot i que no es poden substreure de l'ambient general. Així recomanen als "senyors" que comprin el periòdic "La Moda Elegante Ilustrada" per "la varietat de preciosos figurins" (9-IV-1881). La referència apareix en la secció diària del corresponsal de Tarragona.

En la crònica titulada Lo jornal de la dona es fa referència a un article anterior que criticava els baixos salaris de l'empresa de confecció Conde, Puerto i Cia., poc després de l'aparició d'aquesta nota un representant de l'empresa manté una llarga conversa amb un redactor del "Diari Català" i el 13-IV-1881 apareix l'article que ens ocupa. En ell s'afirma que davant la disjuntiva de tancar o rebaixar costos l'única variable que poden modificar és el salari de la mà d'obra atenent les constants rebaixes de preu de la competència internacional. Efectuada l'exculpació de l'honorabilitat de l'empresa el redactor acaba:

"Aquesta conversa va confirmarnos lo que ja sabiam, ó sigui que per més que 's digui, la dona dista encara molt d'haber arribat al lloch que li correspon. Avuy la dona pobra no pot guanyarse la vida per medi del treball honrat. Los jornals á que pot aspirar, no arriban ni de molt á lo que necessita per viure independenta, habenthi moltissims oficis en los quals la treballadora, te de presentarse vestida y arreglada de manera, que sols en aixó ha de gastar molt més de lo que pot guanyar.

Lo nostre sigle ha abordat tots ó quasi tots los grans problemas de la humanitat ?Per qué no ha de dedicar sa atenció preferenta á la millora de la condició de la dona?"

L'argumentació sobre la inferioritat de la dona basada en conceptualitzacions ben diverses serviran per a mantenir una injusta situació en l'estratificació laboral i en règim salarial per alhora justificar el sistema de distribució de papers socials entre sexes i, finalment, per a perpetuar una problemàtica en el que afecta a un punt clau a l'època que és la instrucció o ensenyament de les dones la qual cosa haguera possibilitat, cas d'haver-se efectuat massivament, una millora i transformació radical sobre les seves condicions socials. La polèmica d'aquest aspecte tindrà una notable incidència en la premsa dels anys 1879-1881 més que no pas sobre les condicions del treball femení o sobre altres qüestions com les discriminacions jurídiques o socials que arribaven fins a límits increïbles avui dia com expressa tota una bibliografia explicativa i reivindicativa³ i que no afecta només a la qüestió política -participació, dret de vot, etc.- sinó també a la social i legal.

El 1878 l'alfabetització femenina no arribava al deu per cent del total de la població d'aquest sexe. Fins el 1897 no es prohibeix el treball femení a les mines i fins el 1900 no apareix la primera llei important sobre el treball de la dona, en aquesta reglamentació s'indica, com a mesura avançadíssima, el descans, de quatre setmanes, després del part, per a les dones de les clas-

ses populars. Tanmateix el treball de la dona en les classes urbanes obreres esdevé una necessitat mentre que per a les classes mitjanes s'especialitzen uns treballs amb l'obertura d'escoles específiques: la Normal pel magisteri, la d'infermeria, la de farmàcia, que, conjuntament amb les comadrones, eren les feines que socialment hom reservava per a la dona. La Creu Roja es funda el 1868 i la majoria d'institucions de caràcter benèfic com ara organitzacions assistencials de to religiós o centres d'acolliment per a sectors marginats: vells, infants, orfes, etc. tindran en les dones un puntal per a la seva labor. El pensament conservador catòlic considera un perill que la dona deixi la llar per anar a les fàbriques. Prioritza el treball a domicili fins adonar-se de l'explotació que significa el mateix atesa la indefensió col·lectiva ja avançat el segle XX.

S'obstaculitza l'associacionisme obrer i es glossen contundenment les conseqüències negatives que tindria per a l'estabilitat social de la societat amb domini masculí, la reivindicació de drets femenins tant de caràcter laboral com polític. L'increment constant de la participació de la dona en el treball a les fàbriques, el 1905 el 28 % de la classe obrera barcelonina era femenina, transformarà radicalment el sistema de relacions, a finals del XIX, no obstant, la desorganització política de la dona obrera, l'opinió generalitzada que el seu sou era un "complement" o bé un "suplement" en l'economia de la llar i la manca d'opinió pròpia públicament expressada, amb escassíssimes excepcions, feia que l'estructura patriarcal tingués una notable rigidesa. Amb les

vagues i conflictes de començaments de segle s'expressarà el canvi de mentalitat i es desenvoluparà una corrent més reivindicativa de solució d'exigències que no pas de peticions en un model paternalista.

6.2 El pensament sobre la dona en la premsa catalana

Dolors Monserdà de Macià (1845-1919) és potser la personalitat literària i ideològica més interessant com a representació del punt de vista reformista. La seva novel·lística --La Montserrat, La Família Asparó, La Fabricanta... -- i la seva constant activitat de caràcter reivindicatiu de la dona catalana expresada bàsicament com a conferenciant, articulista i organitzadora natali atorguen un paper especial ja que els seus articles i textos diversos sobre la dona foren aplegats en volums com ara: El feminisme a Catalunya (1907), Estudi Feminista (1909), Orientacions per a la dona catalana (1910), Tasques socials (1916), etc.

També en els seus articles i col·laboracions tant a la premsa de Barcelona ("La Renaixensa") com de comarques ("Revista Catalana") aporta poemes i articles que seran posteriorment aplegats en volums o números monogràfics de revistes (cas de "Lectura Popular", núm. 183). Tanmateix no s'ocupa exclusivament de la qüestió femenina, altres problemàtiques ocupen la seva atenció, és el cas dels captaires als quals dedica un notable assaig --Una orientació sobre'l problema dels captaires dins El feminisme a Catalunya-- o un poema --"La Il·lustració Catalana", núm. 300 el 1893)-- i contribuint a facilitar el clima de creació de noves institucions d'ajudes com amb la conferència sobre l'Acció Catòlica Social Femenina publicada el 1910 a la impremta de la Renaixensa.

Aconsegui una notable influència si bé fou marcadament sectorial

partint del seu esquema ideològic que aplega un conservadurisme social, una vinculació amb l'església, en definitiva, una visió reformista d'una societat en transformació però que només s'ocupa de la qüestió femenina en aspectes marginals com la instrucció de la dona o les penoses condicions laborals en determinats treballs mentre la gran qüestió de fons, que a Anglaterra o França per exemple explota en ebullició perenne resta difuminada per la manca de plataformes expositives i per les dificultats en vehicular un pensament renovador.

En un article publicat a "La Renaixensa"^{3a} fa referència a la utilitat o no del treball femení en relació a la feina a la llar, per ella és secundari, des d'una posició femenina, realista, ja que no conve analitzar aspectes idil·lics quan la dona ha de treballar per diners necessaris per a la subsistència. Fent referència al concurs de treballs que organitza "La Bordadora" dirigit per Jaume Brugarolas escriu:

"Qui sap si aqueix brillant concurs, ahont tan visible ressalta lo perfeccionament de la producció femenina, farà fixar-se en lo miserable retribuiment que alcanza! !Qui sap si lograrà interessar lo cor de los que per son elevat saber ò per lo lloch que ocupan en la societat, son atentament escoltats, perque al alsar sa autoritsada veu, demanin pe'l treball de la dona, la justa protecció que se li nega! ?Que importan las pocas probabilitats de alcansarho? !Coratje... y fer la proba! Menos verosimil es que ma obscura, que ma insignificanta veu sia atesa, y no obstant confio... y espero, perque sé que qui obra guiat per la sana intenció y per un veritable amor al pròxim, tè assegurat lo més poderós de los auxilis !lo de Deu?"

La perspectiva revolucionària del pensament femení, d'altra banda

ben minsa, és representada per Teresa Claramunt (1862). Fou una dinàmica activista sabadellenca que tingué projecció a tot l'Estat i que patí repressió també constant al llarg de la seva vida, fundà "El Productor" amb Leopoldo Bonafulla, va escriure La mujer. Consideraciones sobre su estado ante las prerrogativas del hombre, etc. També ocupa un notable paper, tot i que des de Madrid, Teresa Mañé (1865) --"Soledad Gustavo"-- que fundà "La Revista Blanca", col.laborà a "Tierra y Libertad", etc. i com altres anarquistes, Francesca Saperas, Llibertat Rodenas, Rosari Dulcet, etc. són molt joves els anys vuitanta i tindran la seva projecció pública a començaments de segle.

Són nombrosos els autors que s'ocupen aquests anys vuitanta de la situació i condició de la dona en la societat que els hi toca de viure. La bibliografia és immensa i pensem que és suggerent d'indicar-la, només pels tres anys 1879-1881 com a exemple i com a referència dels mòbils que animen als sectors preocupats per la qüestió:

Taula núm. 1

Relació de textos sobre la dona publicats en el període 1879-1881

Autor	Títol	Any edició
VENTURA RAULICA	El Apostolado de la mujer ¹	1879
J. ROCA i ROCA	La familia obrera ²	1879
P. CALONGE	La mujer ³	1879
F.	La instrucción de la mujer ⁴	1879
LUIS de MARLES	Consejos para la mujer obrera ⁵	1879
JORDI	La dona ⁶	1879
CATO FIPRA	La mujer ⁷	1879
DOLORS MARTI	La educació de la dona ⁸	1879
DOLORS MONSERDA	La instrucció de la dona ⁹	1879
MARIA J. MASSANES	Consideracions sobre la instrucció de la dona ¹⁰	1879
P. [PEDRO de PALOL]	La instrucción de la mujer ¹¹	1879
JOAQUIM NEGRE	Treball productiu de la dona ¹²	1879
L. R. A.	La educacion de las mujeres ^{12a}	1879
J. SELGAS	La emancipación de la mujer ¹³	1879
DOLORS MONSERDA	La producció de la dona ¹⁴	1879
V. V.	Influencia de la mujer ¹⁵	1879
Monseñ. DUPANLOUP	La educación de las hijas de familia y estudios que convienen a las mujeres en el mundo ¹⁶	1880
----	La educación é instrucción de la mujer ¹⁷	1880
ORTIZ de la PUEBLA	Historia Univer. de la mujer ¹⁸	1880
J. MARTI	La dona americana ¹⁹	1880

F. de A. M.	Algo sobre la educación de la		
[FRANCISCO DE A.	mujer y su influencia en la	20	
MARULL]	sociedad		1880
		21	
MIQUEL TORROELLA	La dona en lo matrimoni		1880
		22	
R. TENA	La mujer		1880
		23	
ESTANISLAO ARTAL	La educación de la mujer		1880
EMILE GIRARDIN	La mujer igual al hombre.		
	Contestación á Las mujeres que matan		
	y las mujeres que votan de Alejandro	24	
	Dumas		1880
ALEJANDRO DUMAS	Las mujeres que matan y las	25	
	mujeres que votan		1880
		26	
ESCOLASTICH	A las donas catalans		1881
----	La educación de la mujer	27	
	en Suecia		1881
P. K. [J. ROCA i		28	
ROCA]	Porvenir de la dona		1881
PILAR PASCUAL	Manual epistolar para	29	
	señoritas		1881
PILAR PASCUAL	Flora o la educación de una	30	
	niña		1881
		31	
CONCEPCION ARENAL	La instrucción del pueblo		1881
E. MARTINEZ	Defensa del bello sexo, é	32	
	importancia de su educación		1881
		33	
-----:	Lo jornal de la dona		1881

En la següent relació no prenem en consideració els nombrosos inclosos en "La Llar".

1. Barcelona, La Academia, 1879.
 2. Barcelona, s/d. Conferència a l'Ateneu Barcelonès el 2-II-1879. Fullero conservat a l'A. H. C. B. núm. 85.066.
 3. "Teléfono Catalán", 17 (Girona, 27-IV-1879).
 4. "El Buen Sentido", 10 (oct. 1879).
 5. "Diario de Valls", 33 (4-III-1879).
 6. "Teléfono Catalán", 21 (Girona, 25-V-1879).
 7. "Teléfono Catalán", 15 (Girona, 13-IV-1879).
 8. "La Llumenera de Nova York", 53 (set. 1879).
 9. "La Llumenera de Nova York", 49 (maig 1879).
 10. "Lo Gay Saber", XIV i XV (15-VII i 1-VIII-1879).
 11. "Teléfono Catalán", 41 (Girona, 12-X-1879).
 12. "La Renaixensa", 6 --en realitat 7-- (31-VI-1879).
 - 12a. "Diario de Barcelona, 1-VIII-1879. Es el tercer de la sèrie.
 13. "La Renaixensa", 6 (15-VI-1879).
 14. "Diario Vallense", 113, 114 i 115 (2, 3 i 4-V-1879).
 15. "Diario Vallense", 22 i 24 (14 i 16-I-1879).
 16. Barcelona, Suc. N. Ramirez y Cia., 1990 XVIII + 299 pàgs.
 17. "Lo Rossinyol del Ter", 16 i 17 (Girona, 21 i 28-XI-1880).
 18. Obra en fascicles, il·lustracions d'Eusebi Planas. DC, 486 (12-XII-1880) indica que apareixen els nùms. 25 i 26.
 19. "La Llumenera de Nova York", 68 (desembre 1879).
 20. "Teléfono Catalán", 70 (Girona, 25-IV-1880).
 21. "Teléfono Catalán", 83 (Girona, 17-X-1880).
 22. "La Lucha", 1726 (27-VI-1880).
 23. "El Ateneo Tarraconense de la clase obrera", VI (15-VI-1880).
 24. Madrid, Gaspar editores, 1880, VIII + 135 pàgs. Versió esp. de P. SANUDO ARTRAN.
 25. Madrid, Imp. de El Globo, 1880, 4a. ed. 174 pàgs.
 26. "La Llumenera de Nova York", 72 (abril 1881).
 27. "El Eco del País", 21 (5-III-1881).
 28. "La Esquella de la Torratxa", 127 (18-VI-1881).
 29. Barcelona, Bastinos, 1881. 167 pàgs.
 30. Barcelona, Paluzie, 1881. 344 pàgs.
 31. Madrid, Tipografia Guttemberg, 1881.
 32. Madrid, 1881.
 33. DC, 607 (13-IV-1881).
-

Font: Elaboració pròpia.

Dins el número monogràfic que publica "La Llumenera de Nova York"
4
dedicat a les dones s'observa també una notable coincidència en
els aspectes tractats en la taula anterior en la qual podríem
fixar només un aspecte clau: l'educació o instrucció de la dona.
En terminologia de l'època s'expressa aquesta necessitat femenina
de l'ensenyament com la fórmula adient no per a la realització
personal sinó per a canalitzar unes necessitats socials en tre-
balls especialitzats. La missió de la dona és la família i la
seva interrelació social ha de passar per aquesta institució, la
qual entra en dinàmica d'anàlisi i és aleshores oportú de tornar
a definir per a estolviar desviacions en el rol i, finalment,
sobre les influències forànies que converteixen l'incipient
feminisme, l'emancipació, en un ideal inabastable, antipràctic i
utòpic. Detectem, no obstant, una preocupació per a obrir les
portes a nous (noves) escriptors i també de debat sobre la condi-
ció de la dona. Es dóna entrada a les autores més reconegudes,
Monserdà, Bell-Iloch, Penya d'Amer i la discussió sobre els
problemes esmentats serà habitual.

El periodista Roca i Roca tot i voler reflexionar des d'una
posició liberal encarna el pensament dominant: "el home es el
jefe natural de la familia", i el paper de la dona ha de ser
d'acord amb els condicionaments que reflexen la mentalitat impe-
5
rant següents :

"la mujer debe poseer un espíritu ordenado como el hogar. El hombre, fatigado por la lucha de la vida, busca en el hogar un descanso: procure la mujer ser su encanto y su recreo, (...) participe la esposa en los pensamientos más serios del marido, pero sin tratar de imponerse, (...) y en las grandes crisis, y en las frecuentes diferencias, si quiere ser vencedora, resignese antes al papel de vencida. (Aplausos)"

Amb conceptes com els anteriors i amb frases com "la resignación en la mujer es una gran virtud" Roca elabora un discurs amb tints progressistes, per exemple critica la redempció del servei militar amb diners i valora l'obligatorietat al marge de classes socials, però tots els conceptes que exposa són els tradicionals imperants a l'època. Si un periodista sensible i avançat ideològicament expressa aquestes opinions ja podem imaginar-nos quin és el pensament i la mentalitat dominant pel que fa referència als sectors tradicionalistes de la política, la religió, la universitat, etc. en la seva visió de quin ha de ser el paper de la dona en la societat.

Sobre la instrucció de la dona trobem nombrosos textos la qual cosa indica preocupació per aquesta iniciativa però els plantejaments són generalment homogenis. Hi ha poca diferència en la conceptualització. Fins i tot les mateixes dones han d'arribar a argumentar, per justificar un difícil accés a l'ensenyament, que la seva labor de mares serà més reeixida si tenen educació.

Una visió aleshores en la qual es conjumina el paper tradicional

i alhora s'aspira a donar-hi tan sols un barnís o capa d'adornament. P., al mateix setmanari gironí on abunden els textos sobre la situació femenina, hi insisteix en la línia d'avenç gradual

6

:

"Hay quien sostiene que la mujer debe ignorar hasta los primeros rudimentos de las letras para ocuparse, sola y exclusivamente de las obligaciones domésticas que le imponen sus condiciones de esposa y de madre; hay quien opina que esta bella mitad del género humano debe poseer la misma instrucción, los mismos conocimientos, el mismo grado de cultura intelectual que el hombre. Como todos los extremos son viciosos, consideramos nosotros como á tal ámbas opiniones, y creemos que un término medio és lo que debe satisfacer todas las necesidades que se sienten en ese punto."

P. creu que és absurd que la dona tingui carreres universitàries atenent que les seves forces intel·lectuals són "débils" i, en síntesi, aspira al dolç terme mig, ni la ignorància, que comença a revoltar les dones més intel·ligents i agosarades ni l'erudició font de preocupació en els homes que veurien trontollar el sistema de relacions vigents. Majoritàriament, es raona, doncs, d'educar a la dona per a la família i per a què sigui una bona esposa i una bona mare segons els criteris que ha indicat Roca i Roca amb aplaudiments generals entusiàstics per part dels assistents a la conferència de l'Ateneu Barcelonès.

L'opinió no és aïllada, trobem molts elements coincidents, per exemple a el setmanari gironí "Teléfono Catalán" s'opina que cal l'educació per a la dona ja que no és "mero instrumento de diversión, simple juguete, (...) copa de placer (...)" com ho era a l'antigor però es desfà en els elogis convencionals de l'època :

7

"Tesoro de belleza y de goces purísimos en su juventud, comparte con el hombre sus horas de placer; fuente inagotable de bondad y de consuelo en la edad de la reflexión, amengua nuestras desdichas y endulza nuestras amarguras, imbuyendo en los hijos los sentimientos de amor y caridad y formando su espíritu según aconseja la moral y la experiencia. De ahí que para ello necesite instrucción sólida, vasta y bien cimentada. Ahora bien ¿debe reunir esa instrucción las mismas condiciones que la del hombre, como pretenden algunos?

La verdadera misión de la mujer se halla reducida al hogar y al seno de la familia. Fuera de estas dos entidades, la mujer pierde su carácter y se apropia de condiciones que no le pertenecen.

Quede para el hombre el cuidado de procurar por el sustento material de sus hijos mientras ella busca el espiritual, el del alma, el del corazón. El trabajo material ó intelectual no se aviene con sus facultades; necesita sentir y los verdaderos y puros sentimientos están acaso directamente con la ciencia.

De ahí el que nosotros consideremos como á verdaderos absurdos pretender dotar á la mujer de carreras científicas como las que adquiere el hombre á costa de grandes estudios, imposibles de soportar, salvo rarísimas excepciones, por la naturaleza del sexo débil. (...)

Sostenemos pues nuestro principio: la instrucción del sexo débil debe ser proporcionada á sus fuerzas intelectuales, sin tender demasiado ni á la ignorancia ni a la erudición..."

Acaba, contundentment, fent l'afirmació que prefereixen la dona fanàtica abans que la incrédula absoluta. Obviament, el fanatisme l'entenen en l'ortodoxia, no pas en la nova formació del pensament crític femení que s'expressa, per exemple, radicalment, a l'estranger. Sorpren avui veure la paraula "erudició" tan repetida i amb por de trobar una dona "erudita", a l'època l'erudició implica especialització, rigor, qualitat, prestigi, atributs tots ells que han de restar per l'àmbit masculí. El pensament femení

català serà, pres en conjunt, majoritàriament, possibilista i reformista.

En altres textos del mateix setmanari, com, per exemple F. de A. M., indica que cal lectura, escriptura i aritmètica com a primer ensenyament per a anar després a les labors, economia domèstica i la confecció dels seus vestits inculcant amor al treball i "obligant-la" a no tenir tanta estimació a les modes "cruel agente del lujo que lejos de hacerlas mas hermosas, porqué la verdadera belleza no necesita de adornos, las afea y perjudica considerablemente su salud." Recomana que no llegeixin novel·les que corrompen la moral sinó història, filosofia, biografies, geografia... La seva visió és favorable, doncs, a l'ensenyament i en el discurs que efectua a Palamòs el 12 d'abril de 1880 manifesta ⁸ festa :

"Error gravísimo, el de suponer que la mujer, instruyéndola, perdería una gran parte de su atractiva hermosura y delicadeza. Dios no la ha creado para que, permaneciendo sumida en la ignorancia, sea considerada unicamente como un objeto de lujo esclavo siempre de los caprichos del hombre, ni para que se entregue al vicio, al ocio y á la miseria, sino que la ha dotado de una imaginación muy viva, de una fe inquebrantable, de un amor inmenso, de un carácter muy dulce, de una belleza extraordinaria y de una sensibilidad exquisita, para que sea en el hogar, un ángel, en la tierra, un cielo; en la familia, una consejera; entre sus hijos, maestra, entre los poetas, su nùmen; en su fantasia, artista; y en la sociedad, el faro más brillante que guie á la humanidad por la via del progreso."

José Panadès i Poblet, preocupat per la situació de la conjuntura que li toca de viure escriu sobre El trabajo de las mujeres y de los niños. Estudio sobre sus condiciones actuales on ofereix els ⁹

pressupostos de nou famílies obreres i tot i tenir una preocupació evident escriu que si un infant treballa deu hores diàries i una dona dotze no és pas un abús... És autor també d'una obra extensa La educación de la mujer según los más ilustres moralistas é higienistas de ambos sexos ¹⁰ on elabora tota una teorització en un treball enciclopèdic de caràcter formatiu i pràctic, s'ocupa de l'alimentació, la vocació dels fills, en el llarg de tres extensos volums dedicant cada volum a una classe social, el primer a l'alta, el segon a la mitjana i el tercer a la baixa. L'objectiu de l'obra és una contribució útil a la llar i a la sociedad des d'una perspectiva, no només masculina sinó social-
¹¹
ment no crítica amb la mentalitat dominant :

"El hombre, la mujer, ¿arranca su personalidad, su responsabilidad de la materia, ó de un principio inmaterial, de un alma, de un espíritu encarnado, creado en la materia? En el primer caso terminaríamos aquí nuestra obra; en el segundo, si el cuerpo, si el hombre, si la MUJER, en su respecto corporal, reclama una consciente educación, el alma, tanto del hombre como de la mujer, es evidente que tiene derecho á la suya."

L'autor ha treballat a fons l'objectiu de la seva obra i de la documentació i anàlisi efectuat ha de prendre partit davant les condicions de vida de la classe obrera i en el volum que dedica a la mateixa fustiga la classe alta com a responsable de la misèria de la classe popular i l'amenaça amb la revolució social de no variar el component d'explotació dominant en les relacions de producció ¹² :

"Cuándo, extraviada sociedad, inmorales é injustas clases acomodadas, que os llamais altas y dueñas, que dirigis los derechos sociales, cuando os resolveris á cumplir vuestros deberes para con esas infelices clases desheredadas? Resolvedes á ello de buena gana, por conciencia ante Dios y la ley natural y evnagélica si quereis evitar el funesto cataclismo del noventa y tres."

13

Segueix Panadés :

"Nosotros á la MUJER, como al sacerdote, como al médico, como al profesor, como al militar, no le negariamos los derechos de persona política; pero le aconsejariamos que prudencialmente no los ejerciera sino cuando hubiese una necesidad notoria, y habia de ser socialmente mas favorable su ejercicio que su abstencion. ved ahí, nuestra teoria que no creemos utópica ni subversiva."

Dins el DC els textos sobre la dona són pràcticament inexistents, només una sèrie d'articles d'Almirall sobre la reglamentació del servei domèstic on reflexiona sobre els avantatges i inconvenients d'una normativa sobre el personal, masculí i femení, d'una casa i el text sobre els honoraris de les dones --número 33 en la taula núm. 1 on la redacció del periòdic es fa eco de les preocupacions dels tallers del ram tèxtil que tenen la problemàtica de l'encariment dels costos i han de tancar o bé rebaixar els preus de els dones assalariades. Al respecte s'escriu:

"...la dona dista encara molt d'haver arribat al lloch que li correspon. Avuy la dona pobre no pot guanyarse la vida per medi del treball honrat. Los jornals á que pot aspirar, no arriban ni de molt á lo que necessita per viure independenta, habenthi moltíssims ofcis en los quals la treballadora te de presentarse vestida y arreglada de manera, que sols en aixó ha de gastar molt més de lo que pot guanyar.

Lo nostre sigle ha abordat tots ó quasi tots los grans problemas de la humanitat. ¿Per qué no ha de dedicar sa atenció preferenta á la millora de la condició de la dona?"

Però, les mateixes dones que hi diuen? Hem trobat dos testimoniatges, Maria Josepa Massanès i Dolors Monserdà de Macià. La posició de la primera, en la prestigiosa revista literària quinzenal "Lo Gay Saber", és ben clara :

14
"es indispensable donar à la dona tota l'instrucció possible y que corresponga à sa condició. Es precis que fins à las de aquellas classes que per sa situació precaria estant destinadas à sedentaris i humils treballs se'ls procure tràurelas del abandonament en que se las ha descuydat fins are en Espanya (...) és precis que s'instrueixi à todas las donas mes no de modo que's convertescan en pedants ergotistas: rés d'exagerat, rés d'afectació en quant sia referent al sexe bell: en ell tot deu ésser dols com llurs sentiments."

La segona autora, novel·lista, poetesa i assagista reconeguda avui, és partidària de l'extensió de l'ensenyament, a l'Estudi feminista té un apartat dedicat a la dona i la instrucció on s'ocupa molt especialment d'aquesta situació en la dona soltera, l'obrera, etc. acabant amb el crit d'"instrucció. instrucció i instrucció". A començaments dels anys setanta ja havia publicat un article, ho diu ella mateixa a Lo feminisme ^{14a}, titulat La educaci6n de la mujer. Aquest objectiu serà una constant, des dels primers articles publicats a la premsa catalana com ara La dona a "La Llar" ^{14b} ho explicita clarament:

"...jo voldria que lo que conseguexen algunas ho trobessin totes; y ho trobarian ab la instrucció perquè ella ensenyaria à la dona que no ha nascut pas unicament per'agradar y brillar; que l'seu fi, en la terra, es mes noble, mes elevat (...)

No ho dupteu pas: si voleu bons ciutadans, bons patricis; si voleu que minvin los criminals y qu'aumentin los homes com cal, doneu forsa instrucció à la noya; penseu que la noya ha de ser esposa y que la esposa ha de ser mare."

En el número monogràfic de "La Llumenera de Nova York" dedicat a les dones, s'adreçarà a un públic masculí típic i amb la típica ambivalència que la caracteritza expressa que vol educació però per a seguir tradicionalment en el sistema de valors imperants ja que afirma que com més extès sigui l'ensenyament la dona estarà més "satisfeta ab lo compliment dels seus deures". L'article, llarg, és amarat de reminiscències bíbliques, comença parlant del caos del món, fet un paradís per Déu i com la manca d'instrucció impedia que la dona fes el seu deure:

"Avans de la vinguda de Jesucrist, l'home veyia en la dona un medi de reproducció; en lo sicle XIX, l'home veu en ella un moble d'adorno, un objecte de lusso que porta pels carrers y per lo qual coneixen sos amichs y coneguts, l'estat mes o menos floreixent dels seus negocis. En lo sicle XIX es molt fàcil que un marit negui a sa muller lo foch de son amor, pero es dificil que li negui un vestit ó un adorno. (...)

Ah! lo que alcançan algunas ho conseguirian totes ab l'instrucció; perque ella ensenyaria a la dona que no ha nascut solsament pera plaurer y lluir; que sa missió sobre la terra es mes generosa, mes alta. Que la tasca de fer la felicitat dels pares, la ditxa del espòs; de cultivar lo cor dels fills; la tasca d'amor; pero també de molta abnegació, de molt sacrifici; no ha d'esperugirla, sino d'animarla, enardirla, per haber estat ella, la escullida per Deu, pera cumplirla.

Oh no ho dubteu: si voleu bons ciutadans, bons patricis, si voleu que disminueixin los criminals y que augmentin los homes justos, doneu amplia instrucció a la nina; penseu que la nina ha de esser (sic) esposa, que la esposa ha d'esser mare."

Es, potser, Concepció Arenal des de la posició femenina, qui tanca el debat, contundentment, amb la mateixa claretat amb que indica en altres obres, per exemple en La mujer del porvenir (1869, reed. 1884) on diu que vol per les dones tots els drets

civils, en relació a la polèmica sobre l'accés i tipus d'ensenyament i conclou :

"Hay en España gran numero de personas que más o menos abogan por la instrucción; pero son pocas las que se penetran bien de toda su importancia, y ménos aún las que están dispuestas á contribuir eficazmente á que se generalice. Sucede con ella algo parecido á lo que con la religión acontece: son más los que la invocan que los que la practican."

En el segon gran bloc d'argumentacions, la funció de la dona en la societat, es bellugarà com a conseqüència dels tòpics en vigor: l'home és el centre del món real, la dona de l'ideal --raó/sentiment-- en la tradició, no faltaran les polèmiques, a, per exemple, l'esmentada revista "Teléfono Catalán", el col.laborador que signa Jordi --era habitual aquests anys signar amb una inicial o només amb el nom-- ho farà en relació als articles de Fipra i Calonge declarant-se partidari de la realitat, criticarà el to poètic emprat per aquests col.laboradors del setmanari gironí i desfarà les argumentacions, convencionals escrites en la retòrica i prosa de l'època molt castissament: "La seva [la dels autors citats] dona vola per los aires, es filla d'un cervell que bull, la nostre es á la terra, es filla de la rahó. Ells son poetas, nosaltres no'n som. Deu nos en lliure?" Aquest col.laborador no explicita la seva opinió davant l'ensenyament, el treball, missió i funció, de la dona en el contexte de la societat en transformació arran la incorporació de noves tecnologies impressionants per a l'època --electricitat, ferrocarril, telègraf...-- i el creixement i desenvolupament social i econòmic.

Davant les novetats i les notícies de l'estranger, especialment d'Anglaterra, que parlen de l'emancipació social, la igualtat política, etc. són preses amb bromes i jocositats arribant, J. Selgas, a escriure que "las hijas, las mujeres y las madre son testigos interesados, y por lo tanto recusables" i també que si l'home la protegia i mantenia era a canvi dels fills ara si es posa a estudiar i a treballar, les dues activitats polèmiques, farà que deixi de ser mare de família, es transformarà en home i s'equipara l'emancipació a la inexistència de marit i de fills i, finalment, si la família és un estorb, proposa, irònicament, caldrà pensar la seva eliminació. Però, sarcasmes de banda, altres autors s'adonen de la trista condició de la dona obrera i proposen l'obertura d'escoles dominicals i també d'escoles infantils pels seus fills, Marlés reclama que les obreres puguin tenir vuit hores de dormir i quatre hores per descans "no puro recreo", és a dir, per a atendre els fills i la casa. Lamenta la prostitució com a sortida massiva de la crisi i propugna religió i instrucció contra els mals socials que genera l'explotació laboral o sexual de la dona. És l'únic text, dels trenta-u observats del període, que parla de "benestar social" i de la conveniència d'actuar davant la gravetat de la situació atenent la dona per a ella mateixa, com a ésser humà, i no com a element auxiliar o contribució a d'altres finalitats: reproducció, estabilitat, etc.

6.3 La premsa femenina:

6.3.1 Antecedents

Les primeres revistes de modes que apareixen a l'Estat són imitacions de models francesos, concretament el 1822 apareix "El Periódico de las Damas" a semblança de "Journal des Dames" i també del "Ladies Journal". Aquesta és la primera publicació que s'ocupa específicament de modes tot i que les informacions d'aquesta parcel·la de la conducta humana des del XVI apareix en papers impresos. La famosa publicació del 1822 distribuïa també com a encart dissenys de modes de "L'Observateur des Modes" però va viure molt poc, menys de sis mesos, per manca de lectores ¹⁶.

Les primeres dones que escriuen ho faran no només amb el permís del marit i amb un pseudònim masculí sinó acotant les temàtiques objecte de la seva reflexió. Vegem-ne alguna: Josefa Pujol de Collado --"Evelio del Monte"-- col·laborà a "El Globo", "La Ilustración de la mujer", "La Mariana", fundà "El Parthenon", dirigí "Flores i Perlas", etc. Clotilde Cerdà i Bosch --"Esmeralda Cervantes"-- escriu sobre viatges i música, va dirigir el 1886 "El Angel del hogar", Josepa Massanés i Dalmau col·laborà a "El Vapor", "El Catalán", "Revista de Cataluña", "Calendari Català", "La Llar", "Feminal", etc. Maria de Bell-Lloc --"Pilar Maspons"-- ho farà a "La Veu del Montserrat", "La Renaixensa", "La Il·lustració Catalana", "La Rondalla del Dijous", etc. Joaquina Santa Maria i Ventura --"Agnà de Valldaura"-- a "Lo Gay Saber"; Victòria Peña d'Amer a "Revista de Catalunya", "La Renaixensa", "Revista Catalana", "La Llar"... Maria Massaguer de Verdaguer a "La Barretina"; Dolors Monserdà de Macià a la pràctica totalitat

de la premsa literària i cultural de l'època, etc.

Podriem classificar els continguts de la premsa femenina en tres grans blocs: continguts de caràcter formacional amb textos de religió, higiene, "cultura general", etc. continguts de to recreatiu, literari, poètic sense implicacions ideològiques així floriran poemes, narracions, etc. intrascendents i, finalment, textos i il·lustracions dedicats a les modes. Es produirà a la Restauració una autèntica explosió de premsa adreçada a un públic femení i molt especialment del tercer apartat, pensem que és degut a l'increment de la indústria tèxtil que considera aquestes publicacions com un vàlid vehicle promocional dels seus productes, també amb el desenvolupament de la premsa que configurarà unes matèries de to lleuger i que siguin rendibles, finalment als anys d'expansió econòmica, per uns sectors socials, que s'enmirallen en la moda parisenca. Al respecte una publicació que¹⁷ sembla té un notable èxit, segons la premsa catalana de l'època¹⁸ és "La Moda Elegante Ilustrada" de la qual s'escriu :

"Las señoras y señoritas que quieran vestir con elegancia, y á la vez con economía, ya tienen donde elegir modelos de abrigos, vestidos y sombreros propios para la estación de invierno, si se toman la agradable ocupación de revisar los números que viene publicando "La Moda Elegante Ilustrada", en los cuales predomina, como siempre, el delicado buen gusto de las redactoras, que la Empresa de este periódico tiene en París. (...)

La Empresa empleará, no hay que dudarla, grandes dispendios, por causa de tanta actividad y desvelo; pero en cambio obtiene la satisfacción más grata á que se debe aspirar en este

mundo; el beneplácito de las mujeres y la aprobación de los hombres, los cuales son, en último resultado, los que pagan con su dinero las necesidades ó los caprichos de sus señoras ó de sus Hijas."

Aquesta publicació incloïa, segons llegim en un anunci al periòdic citat a la nota 18: "figurines iluminados a las modas de París, patrones de tamaño natural, modelos de trabajos á la aguja crachet, tapiceria en colores, novelas, crónicas, bellas artes, música, etc."

Per a veure l'extensió cronològica de la premsa femenina hem elaborat en una taula els principals títols que ens permeten de fixar-nos en la incidència en l'Estat i a Catalunya.

Taula núm. 2

Principals publicacions femenines a l'Estat el segle XVIII i XIX

Titel	Ciutat	Anys
"La Pensadora Gaditana"	Madrid/Càdis	1768-1770
"Diario del Bello Sexo"	Madrid	1795
"El Correo de las Damas"	Càdis	1807
"El Amigo de las Damas"	Càdis	1813
"Periódico de las Damas"	Madrid	1822
"El Te de las Damas"	Madrid	1827
"El Correo de las Damas"	Madrid	1833
"La Moda Elegante"	Madrid	1834
"La Espigadera"	Madrid	1837
"El Figurin"	Madrid	1838
"El Buen Tono"	Madrid	1839
"La Mariposa"	Madrid	1839-1840
"La Psiquis"	Madrid	1840
"El Gobierno Representativo y Constitucional del B. S. Español"	Madrid	1841
"El Iris del B. S."	La Coruña	1841
"El Elegante"	Madrid	1841
"La Moda"/"La Moda Elegante Ilustrada"	Càdis/Madrid	1841-1927
"La Giralda"	Madrid	1842
"Calipso"	Madrid	1843
"El Tocador"	Madrid	1844-1845
"El Concierto"	Ciutat de P.	1845
"El Defensor del B. S."/		
"El Pensamiento del B. S."	Madrid	1845-1846
"Gaceta de las Mugerres"/"La Ilustración. Album de las damas"	Madrid	1845
"El Vergel de Andalucía"	Còrdoba	1845
"La Sílfi de"	Madrid	1845-1846
"El Pensil del B. S."	Madrid	1846
"El Correo de las Damas"	Madrid	1846
"Album del Teatro y de la Moda"	Madrid	1846
"La Elegancia"	Madrid	1846-1847
"La Luna"	Madrid	1848
"El Cupido"	Madrid	1848
"El Mentor de las Familias"	Madrid	1849-1850
"Ellas"/"Gaceta del B. S."/		
"El Buen Tono"	Madrid	1849
"Revista de Modas"	Madrid	1850-1851
"Ellas"	Madrid	1851
"La Mujer"	Madrid	1851-1852
"El Correo de la Moda"	Madrid	1851-1893
"Gaceta del B. S."	Madrid	1851-1852
"El Mensajero de las Modas"	Madrid	1852
"El Instructor"	S. Cruz de T.	1852-1853

"El Fanal de la Mujer"	Logroño	1852
"Album de Señoritas"	Madrid	1853
"El Album de las Familias"	Madrid	1855
"El Pensil Gaditano"	Cádiz	1857
"El Instructor y Recreo de las Damas"	S. Cruz de T.	1857-1858
"El Ateneo de Madrid"	Madrid	1859
"La Elegancia"	Irun	1859-1869
"El Bello Ideal"	Madrid	1860
"La Educanda"	Madrid	1861
"El Paladín de las Damas"	Madrid	1861
"La Moda Elegante Ilustrada"	Cádiz	1861-1863
"El Paladín de las Damas"	Madrid	1861
"La Colegiala"	Madrid	1861
"La Violeta"	Madrid	1862-1865
"La Mujer Cristiana"	Madrid	1864-1865
"El Angel del Hogar"/		
"La Moda Elegante Ilustrada"	Madrid	1864-1869
"La Guirnalda"/"La Bordadora"	Madrid	1865-1913
"El Defensor de las Mujeres"	Madrid	1865
"El Album de las Familias"	Madrid	1865-1867
"Almanaque del Angel del hogar"	Madrid	1866
"El Hogar"	Madrid	1866
"La Fantasia"	Madrid	1866
"La Mariposa"	Madrid	1866-1868
"La Guirnalda"	Madrid	1867-1875
"El Trovador del Ebro"	Saragossa	1869
"La Caridad Cristiana"	Madrid	1869
"La Mujer"	Madrid	1871
"El Arte Español"	Madrid	1871-1878
"El Ultimo Figurin"	Madrid	1871-1872
"La Margarita"	Madrid	1871-1872
"El Tocador"	Madrid	1872
"El Gran Mundo"	Sevilla	1873
"El Amigo de las Damas"	Madrid	1873-1876
"Album del B. S."	S. Cruz de T.	1873
"La Aurora"	S. Cruz de T.	1873
"La Ilustración de la Mujer"	Madrid	1873-1877
"La Moda Hispanoamericana"	Sevilla	1874
"La Madre de Familia"	Granada	1875-1883
"El Mensajero de la Moda"	Madrid	1876
"La Moda Ilustrada"	Madrid	1876-1882
"la Guirnalda y la Bordadora"	Madrid	1876
"Día de Moda"	Madrid	1880
"El Amigo del Hogar"/		
"El Católico Amigo del Hogar"	Madrid	1880-1882
"El VII"/"El Correo del Amor"	Alacant	1881-1882
"El B. S."	Alacant	1882
"Instrucción para la Mujer"	Madrid	1882
"Semanario de las Familias"	Madrid	1882-1883
"La Riqueza del Hogar"	Madrid	1883
"La Madre y el Niño"	Madrid	1883-1884
"Flores y Perlas"	Madrid	1883-1884
"Crónica de la Moda y de la Música"	Madrid	1884-1903?

"La Estación"	Paris	1884
"La Elegancia"	Madrid	1884-1900
"El Mundo Femenino"	Madrid	1886-1888
"La Novedad"	Saragosa	1887
"La Ultima Moda"	Madrid	1888-1927
"Extremadura literaria"	Badajoz	1889
"La Estación"	s/d *	1890
"La Mesa Moderna"	Madrid	1893
"La Giralda"	Sevilla	1894-1927
"El Salón de la Moda"	Madrid	1894-1914
"Mignon"	Madrid?	1897
"Boletín de Modas para Modistas"	Madrid	1895-1899
"La Confianza"	Madrid	1896-1899
"El Eco de la Moda"	Madrid	1897-1927
"Moda de Paris"	Madrid	1898
"La Mujer Elegante"	Madrid	1899

 * s/d anunciat a "La Bordadora", Cf. a SIMON PALMER: Revistas...
 pàg. 443.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de SIMON PALMER,
 ALTABELLA, JIMENEZ, PERINAT, ROIG, etc.

Taula núm. 3

Publicacions femenines del segle XIX a Catalunya

Titol	Anys
"La Madre de Familia"	1846
"La Antorcha"	1848-1850
"El Padre de Familia"	1849-1950
"La Floresta"	1857
"Calendario de las Mugerres"	1858
"El Album de las Familias"	1858
"La Abeja"	1867
"La Bordadora"	1867-1868?
"La Bordadora Infantil"	1867
"Ecos del Amor a Marie"	1867
"La Elegancia"	1867?
"Tesoro de las Familias"	1871
"La Llar"	1871
"Santa Teresa de Jesús"	1872-1880
"La Ilustración de la Mujer" *	1872-1884
"La Educación de la Mujer..."	1877
"Almanaque de los maridos"	1878
"El Parthenon"	1879
"Revista de las Hijas de Maria"	1880-1885
"Modas y Labors"	1880
"Ecos del amor a la Inmaculada Virgen y a los..."	1881-1885
"La Muger"	1882
"El Figurin Artístico"	1882-1884
"Album del Bello Sexo"	1882
"La Gaceta de las Modas Europeas" *	1882-1913
"La Ilustración de la Mujer"	1883-1885
"Revista de Modas y Salones"	1883-1885
"La Higiene para todos"	1883-1914
"El Salón de la Moda"	1884-1914
"El Protector de la Infancia"	1884
"El Primor Femenil"	1885-1900
"El Sacerdocio de la Mujer"	1886
"El Angel de Hogar"*	1886
"El Mundo de las damas"	1887
"El Primor Femenil" (2a. èp.)	1888/1897-1900
"La Ultima Moda"*	1888
"El Bordado Económico"	1889
"La Bordadora Infantil"	1890
"El siglo del B. S."	1891
"El Eco de las Matronas"	1893-1900
"Boletín de las Hijas de Maria..."	1895
"El Hogar"	1895-1896?
"El Eco de la Moda"	1897-1927

"Album de la Mujer"	1898
"Almanaque de las Gracias y Elegancias femeninas"	1899
"La Mariposa"	1900

Font: Isabel Segura i Marta Selva: Revistes de dones (1846-1935)
 Barcelona, Edhasa, 1984.

No incloem les revistes mèdiques, higièniques, religioses, etc.
 que no anaven específicament adreçades a un públic femení.

*: Títols citats per ALTABELLA, Josè: Breve síntesis histórica de la Prensa femenina y de modas en España. De "El Correo de las Damas" de 1811, al "Diario Femenino" de 1968, pasando por "El Hogar y la Moda" de 1909. "El Hogar y la Moda", núm. extr. del 60 aniversario (1-VI-1969).

Tal com observem a la taula número 3 les primeres publicacions que apareixen a Catalunya dedicades a la dona són en llengua castellana i no serà fins "La Llar" que trobarem una publicació íntegra en català, "Modas y Labors" serà, doncs, la segona. També trobem que les dinou publicacions anteriors a "Modas y Labors" seran de miscel·lània ben diversa tret d'alguna de monogràfica, formació religiosa o bé modes. Aquestes darreres són "La Elegancia", "La Bordadora" i "La Bordadora Infantil". Després de "Modas y Labors" apareixeran una quinzena de títols més fins els anys trenta, monogràfics de modes. D'altra banda és consumia premsa

editada a Madrid i, segurament també algun títol de Paris tot i que no hem trobat referències a la venda pública habitual de publicacions franceses malgrat que a determinades llars arribaven.

L'aparició de "Modas y Labors" constituirà una autèntica novetat en llengua catalana, serà la primera revista dedicada a les modes que apareix en llengua catalana. Les publicacions anteriors que surten a Barcelona adreçades a un públic femení seran, amb l'excepció de "La Llar" totes elles en castellà i tindran fonamentalment un component de caràcter religiós o bé comercial ocupant-se de modes, brodats, figurins, patrons, etc. ja que, com hem vist, la dona resta relegada o bé a les tasques domèstiques amb l'educació dels fills o bé a ser assalariades a les noves fàbriques sense tenir però la influència que els hi pertoca tant per la importància numèrica o demogràfica com productiva o familiar.

Els homes seran els promotors de les primeres publicacions femenines, concretament Narcís Monturiol amb "La Madre de Familia" i Marià Cubí amb "La Antorcha". Proposen que la dona tingui educació atenent que s'ocupa de la formació dels infants. Deu anys després un altre home, Salvador Cutchet amb "La Floresta" tancarà el primer apartat dels títols introductoris a Catalunya del que serà la florida de publicacions dedicada a les modes i a

la religió els anys seixanta. Tindran dibuixos, models per a brodar i es faran per a totes les classes socials. "La Bordadora" estarà molt ben impresa, en paper de qualitat, preu elevat i disposarà d'un públic de poder adquisitiu alt mentre "El Bordado Económico" posa a l'abast d'altres classes socials elements d'utilitat per a la seva aplicació en la indumentària feta a casa. Indiquem, no obstant, que si bé el brodat és un element de caràcter luxós el vestit és imprescindible. A finals de segle el vestit es feia exclusivament en els límits de la necessitat: o bé amb sastresses, amb el corresponent preu elevat, o bé personalment la mestressa a la llar, amb un preu baix. No existia la confecció industrial, el prêt-à-porter i, per tant, les revistes van adreçades només als dos extrems indicats: classe alta amb la moda rabiosa i classe baixa amb patrons per a copiar els vestits més econòmics.

La moda serà només per a la classe burgesa. Vestits per a festes i activitats socials relacionades amb les arts, concerts de música, sessions teatrals... i que precisaran, per tant, d'uns models de qualitat per a imitar, aquesta serà la funció de la premsa de modes en referència a colors, tipus de roba, complements, etc. també hi figuren textos de caràcter amè o recreatiu i serà ja als anys vint i trenta quan hi figuraran textos de caràcter cultura per a les classes mitjanes i altes. Es consolida aleshores una premsa, en els anys seixanta, de caràcter estètic i pràctic centrada en les modes al costat de la premsa d'influència eclesial que s'enmiralla en els models que tenen en la tradició

el seu motiu central: el paper de la dona és el de ser mare, a semblança de la Mare de Deu i ella és el mirall a seguir. La premsa mundana, frívola... adreçada al públic femení, cosmopòlita i modern no apareixerà fins dècades després, la premsa moderna i "frívola" seran les equivalents al país de la cèlebre francesa "L'Illustration": "La Il·lustració", "La Ilustración", etc. però tindran un to més cultural que no lleuger.

19

Els anys setanta la premsa femenina ja tindrà una notable presència, especialment la de caràcter religiós però la dècada següent l'increment serà espectacular. Les publicacions femenines s'ocuparan ja de temàtiques que interessin al seu públic i les modes excel·liran. Quan "la Llar" la primera revista catalana adreçada a les dones diu que no s'ocuparà de modes atenent que les dones ja les seguien massa per enlairar les vendes i la influència se n'haurà d'ocupar. Entre "La Llar" el 1871 i "Or i Grana" que neix el 1906 hi ha un buit, "Modas y Labors" només serà un suplement que viurà uns pocs mesos però a Barcelona la pràctica totalitat de premsa femenina, incloent la premsa de modes es feia en castellà com hem vist a les taules on hem aplegat els principals títols.

6.3.2 La influència francesa

Les publicacions femenines franceses són durant tot el segle passat bàsicament polítiques i de modes amb nombrosos títols de caràcter formatiu -literari, cultural...- i té el seu major exponent en la premsa de modes, així "La Mode Illustré" tindrà 40.000 subscriptors el 1866. Els antecedents són importants i tenen molt a veure amb la importància de la premsa al veí estat, indiquem només que els diaris de París passen dels 36.000 exemplars el 1803 al milió de còpies el 1870. La premsa femenina serà, aleshores, una singular avançada. Per exemple el 1832 trobem "La Femme Libre" una publicació feminista que viurà dos anys i serà redactada exclusivament per obreres. La majoria de publicacions femenines seran però elements de l'anomenada premsa popular pràctica que creixerà seguint l'evolució de la premsa diària de París que passa del milió d'exemplars el 1870 als cinc milions i mig el 1914. L'audiència possibilitarà l'èxit de la premsa adreçada ja no a les "dames" sinó a les "dones", tot un canvi d'estil i continguts.

Un exemple, els anys vuitanta apareixen una dotzena de publicacions femenines: "La Mode de Paris", "L'Illustrateur des Dames", "Le Journal des Soirées de Famille réunies", "La Mode universelle", "La Mode pour Tous", "Journal de la Famille et des Modes pratiques", "Mode Caprice", etc. Entre la frivolitat de determinades publicacions d'èlite i la minoritat de la premsa reivindicativa trobem les publicacions populars femenines que tindran un gran tiratge i una considerable influència econòmica.

Certament la influència francesa, aquest èxit, tingué repercussions i la trobem en les publicacions fetes a Madrid o a Barcelona que les prenen com a model arribant fins a fer-ne l'edició espanyola, com també l'anglesa, com és el cas de "Le Moniteur de la Mode" (1843-1913). La presència d'il·lustracions, al marge de la major o menor comprensió del text, afavorí la visualització d'un públic àvid de seguir les darreres novetats de l'anomenada "capital de la moda". Sobre les il·lustracions i el seu valor pensem, com ho fa Anne-Marie Dardigna ²⁰ que tenen un valor d'ús incalculable: fomenten el circuit de la producció en orientar, seguint els creadors i els fabricants, la pauta de comportament del que s'esdevindrà posteriorment el gran consum. El comprador és motivat a seguir la moda i quan sigui la conjunció de la fotografia, el color, la rotativa i la distribució massiva del prêt-à-porter l'èxit serà imparable.

La influència d'aquesta premsa en el cas català serà només en l'apartat de les modes, la legislació vigent impedia que hi hagués una tipologia en el contingut polític de la premsa més avançada, la llei de premsa francesa del 29 de juliol de 1881 és la més oberta de les europees i publicacions com "L'Opinion des Femmes", "La Voix des Femmes" o "Le Droit des Femmes", que actuen també com a grups de sensibilització més que estrictament de premsa, afavoriran que la legislació francesa sigui per la dona --treball, estudis, divorci, etc.-- molt més avançada que la de

l'Europa del sud.

Taula núm. 4

Principals publicacions franceses de modes aparegudes abans de 1871.

"Journal du Goût ou Courrier de la Mode"	1765
"Le Cabinet des Modes"	1785-1786
"Le Magasin des Modes Nouvelles"	1786-1789
"Journal de la mode et du Goût"	1790-1792
"Journal des Dames et des Modes"	1797-1838
"L'Observateur de la Mode"	1818-1823
"Album des Modes et Nouveautés"	1827
"La Mode"	1829-1854
"Le Mercure des Salons"	1830-1831
"Le Messenger des Salons"	1832-1838
"La Mode de Paris"	1833
"Le Bon Ton"	1834-1835
"Le Caprice"	1836-1837
"La Nouveauté"	1837
"Le Monde Élégant"	1838-1839
"Le Moniteur de la Mode"	1843-1913
"L'Oriflamme des Modes"	1840-1844
"La Gazette des Modes"	1841-1842
"Le Papillon"	1842-1848
"la Grande Mode"	1843
"La Mode Nouvelle"	1856-1862
"La Mode Illustré"	1860

Font: Dades procedents dels estudis de SULLEROT, BONVOISIN-
MAIGNIEN i ADLER.

6.3.3 La premsa femenina a Catalunya

Amb anterioritat a la publicació de "Modas y Labors" la revista més important en llengua catalana que aparegué fou, com ja hem dit, "La Llar" (1871) que dirigida per Felip de Saleta, sense il·lustracions, oferí en vuit pàgines quinzenals textos de Dolors Monserdà, M. Josepa Massanès, Pilar Pascual de Sanjuan... "La Llar" inclou textos de caràcter teòric com ara els dedicat a la instrucció en la dona per D. Monserdà de Macià, la ciència per la dona per "Treseta del Camp", etc. ofereix una nova visió a la convencional de les publicacions estrictament comercials dedicades a modes, en el text La dona, Pilar Pasqual afirma:

"...Deu no pogué empaltar de sofriments y desventuras l'existència d'un ser tan perfecte: Deu no pogué destinar la meytat de las criaturas rahunables, qu'ha sortit de sas mans, à ser victima de l'opresió, y pot ser de l'escarni y despreci de l'altre meytat (...) Pensar axó fóra una blasfèmia, fóra una errada gravíssima, puig que duptariam de la bondat, de la justícia de l'Etern qu'à tots nosva donar las mateixas facultats intellectuals, idénticas aspiracions é
21
iguals medis d'adquirir la felicitat" .

Dins la mateixa revista, al costat d'un text que vol arribar a la mateixa essència del problema --la igualtat sexual-- en una breu nota de la secció "Varietats", una anònima redactora informa d'una significativa novetat: "En Lafayette (Estats Units) s'ha format una societat femenina, que té per objecte trencar los lligams ridícols ab que la moda lliga á las donas y aprofitar millor lo temps ab cosas necessarias y de més pès." Malgrat la inserció, "La Llar" no inclou comentaris sobre aquesta informació.

La revista aspira a fomentar l'educació i la instrucció per a les dones i tanmateix des de posicions obreres es reclama també una atenció cap a la formació dels obrers fent que la revista amplif els seus continguts cap a l'obrer "tant ignorant com ellas", "La Llar" contesta que ja ho havien pensat i en no poder fer dos setmanaris ho refundran en un de sol ²².

A Catalunya es consumeix una notable quantitat de revistes de modes. Per referències en la premsa trobem publicacions de Madrid com és el cas d'EL Mensajero de la Moda" citada el 1880 per "La Razón de la sinrazón" ²³, "El Mensajero de la Moda" i "La Moda Elegante Ilustrada", també de Madrid són citades per "La Lucha" ²⁴, "Le Moniteur de la Mode", la setmanal parisenc a rebuda a Girona ²⁵, etc. però, naturalment, la premsa feta a Barcelona també és consumida arreu Catalunya i amb acceptació. "La Bordadora" que donava figurins, composicions musicals, etc. té força èxit i així ho constata "Teléfono Catalán" ²⁶ En el "Diari Català" s'indica igualment cada cop que apareix una revista femenina, talment com ho feia de revistes literàries, il·lustrades, etc. i així glosa el "Boletín de modas de La Confianza" i "La Moda Elegante Ilustrada" ²⁷ i n'aconsella l'adquisició als lectors interessats amb encesos elogis atenent la "varietat de preciosos figurins, ab profusió de modelos adequats a la edat, tipo y posició social de cada senyora ó senyoreta." Indiquem també que aquesta premsa especialitzada s'acostumava a

vendre per subscripció i també en llibreries especialitzades.

Hem vist en les anteriors taules nombrosos títols referits a la moda però no pas tots els títols inclouen gravats amb figurins, brodats, etc. Així "El Dia de la Moda" en els pocs números que hem pogut consultar ²⁸ hem observat com no inclou aquestes il.lustracions i només publica poemes, narracions, xarades, notícies curioses i diverses amb pocs dibuixos en les seves setmanals dotze pàgines en blanc i negre.

Aquesta premsa de modes s'anuncia en els diaris comarcals i generals. Hem vist ²⁹ anuncis en publicacions de Girona, Barcelona, etc. la influència serà gran i arribarà a constituir seccions pròpies, és el cas de la "Revista de modas" de "La Lucha" que comença el 24-III-1880 i ocuparà la part inferior de les dues pàgines centrals interiors.

Finalment, esmentem en publicacions dirigides per dones com "El Parthenon" la quinzenal de Josepa Pujol de Collado una acceptació franca ³⁰ en revistes de fora l'Estat com ara a "La Llumenera de Nova York" més que a les revistes fetes dins l'Estat.

En síntesi, trobem una notable presència de la moda en la premsa femenina, gràcies al dinamisme que tenen les publicacions france-

ses que arriben a Catalunya i es convertiran aleshores en model a imitar. Les revistes de modes utilitzen les il·lustracions com a vehicle central d'atracció i ofereixen patrons per a la confecció a la llar de vestits ³¹. L'èxit d'aquestes publicacions semblava clar i n'és la prova la gran quantitat de títols que neixen amb una consolidació notable, en algun cas, de llarga vida.

Les revistes dedicades a les dones tenen un to literari i educatiu seguint, com hem vist, la divisa d'ajudar a formar "bones esposes, mares i filles". Bàsicament, dominarà la narrativa i la poesia, sovint de caràcter psicològic, de temàtica amorosa i com a complement del gruix central de figurins, brodats, comentaris de modes, etc. Simón Palmer indica que les il·lustracions, ja des de la primera meitat de segle, aleshores eren xilografies, gravats en fusta, són intercanviades de títols parisencs, sovint de ³² "Le Moniteur des Modes" o de "Le petit Courrier des Dames", etc. També es copiaven sense permís i serà a la segona meitat de segle que apareixerà la, diguem-ne, producció gràfica pròpia atenent l'impuls que pren el mercat i també, naturalment, l'èxit de determinades capçaleres.

6.4 El suplement "Modas y Labors"

6.4.1 Objectiu de la publicació

Talment com altres iniciatives del "Diari Català" encaminades a aconseguir una major implantació, penetració i consolidació el suplement de "Modas y Labors" cal considerar-lo com una nova acció vers la consecució dels esmentats fins. Durant el primer any de vida el diari enceta la biblioteca Literària i en el segon efectua el suplement dedicat al públic femení i el Certamen Literari. Aquestes tres activitats seran les principals accions de projecció del periòdic a través del seu contingut, podriem també considerar els suplementes literaris dels dijous però la manca de continuïtat en l'empenta inicial, d'envergadura notable, fa que resti dil·luïda, en una secció més del diari. Les accions de caràcter públic i polític com ara el primer Congrés Catalanista, les subscripcions públiques en diverses calamitats o avinenteses col·lectives, l'Associació d'Escriptors i Artistes Catalans, etc. seran les principals iniciatives públiques del "Diari Català" que utilitzarà les seves pàgines per a donar gruix a la voluntat final d'aquestes accions a diferència de les primeres que seran exclusivament de caràcter intern, és a dir de contingut específic mentre les segones utilitzaran el "Diari Català" com un mitjà o plataforma per la projecció de la seva influència política o social.

La il·lustració de modes té una primera aparició, tímida no obstant, al "Diari Català", ho veiem en l'anunci d'un terç de pàgina, que apareix dels Grans Magatzems Le Printemps de Paris els quals "remeten lliure de gastos y de drets a todas las pobla-

cions d'Espanya, tota classe de mercaderias, robas, trajos fets, etc., etc. molt barato" i s'il·lustra amb un dibuix de dos models amb vestits diversos els quals són diferents cada vegada que apareix l'anunci. Per tant, el diari, tècnicament és en condicions d'oferir gravats. Sembla, igualment, que existeix, en el mateix periòdic, un mercat adient i només caldrà la conjunció de Monserdà de Macià amb V. Almirall per encetar la publicació del suplement atesa la dinàmica de l'equip del periòdic de desenvolupar progressivament millores i avantatges que situïn el Dc en una posició de vinculació amb el seu públic.

El naixement del suplement és explicitat en el número inicial, en l'editorial fundacional llegend:

"A nostras lectoras

Lo sant y desinteressat amor per la terra ahont habèm vist la llum de la vida, la veneració per las tradicions que forman sa manera de ser, lo respecte per las crehencias é ideas dels nostres passats, emitides ab la parla ab que nos han sigut tramesas y qu'estimem com à cosa que forma part de nosaltres mateixos, es sens dubte lo que avuy se li dona'l nom de catalanisme y en diversas manifestacions adecuadas al progrés de la civilisació moderna, tan prodigiosament se desarrolla, prenent cada dia novas y fecundas forsas.

La religió, la literatura, las arts, las ciencias, y la política, se expressan ja, grat sia à Déu, en Catalunya, en nostra llengua materna, llengua que deixant apart las ricas qualitats que tan unánimement li reconeixen los mes eminentes filològichs, sempre tindrà per los catalans las brillants ventatjas que gosan sobre postissos adornos, las enciseras gracias naturals.

Ab élla aném a cumplir lo sol buyt que 's deixava veurer en lo modern renaixement català: fins are quantas revistas habian vist la llum pública, be's pot dir, que salvo poquissimas excepcions, eran llegidas solament per homes; puig las senyoras, ja per la mena de sas atribucions, com per no ocuparse de literatura, rara

volta llegian en la llengua que 'ls complaïxia y admirava quan la sentian en qualque festa poètica, pero que la poca ò gens de pràctica 'ls dificultava de saborejarla en la llar domèstica.

La moda, eixa regina tan dèspota, tan voluble, pero qual jòu acatèm ab tan gran sumissió, quals decrets per obehirlos cerquèm ab tan gran interès, serà la missajera, qu'en alas del desitj de propagar la llengua pàtria, s'obri pas per son interès y utilitat entre las damas catalanas, oferintlas una publicació, que no escasseijant quants esforços sian precisos para portar notablement à cap la empresa, 'ls hi doni compte en la parla de la terra, y en reproduccions d'artisticchs y elegants figurins, de las últimas novetats que relatives à modas y labors, tinguen lloch no sols en la capital de la vehina Fransa, sino en altres punts ahon se produheixin y que millor s'adaptin al gust y modo de ser de nostra hermosa ciutat. Aytals son los propòsits que contant ab l'ajuda de Deu y ab la benevolensa ab que'l públic nos ha distingit sempre, nos animan à oferirli la present

R E V I S T A

En la actualitat, avansada ja la estaciò d'hivern y no podent encara revelar los secrets de taller, de las modistas mes afamadas, sols podem dir à nostras amables lectoras, que segons últimas correspondencias que'hem rebut de Paris y Milan, la moda s'encamina à..."

Sembla prou clara, aleshores, la finalitat del naixement d'un nou suplement, l'únic que farà el "Diari Català". "Modas y Labors" tingué una vida prou accidentada, s'aspira a fer un suplement, quinzenal o mensual, el mateix "Diari Català" no ho explicita com tampoc especifica la data en la qual ha d'aparèixer "probablement" ³⁵ escriuen , el dia 15-II-1880. En la nota que anuncia la propera aparició la direcció escriu:

"Pròximament introduhirem en lo DIARI CATALA una novetat, que creyèm veuran ab gust los nostres favoreixedors. de tant en tant, quinzenalment ò mensualment, publicarem en forma de duplement unas fullas titoladas MODAS Y LABORS dedicadas preferentment à las senyoras catalanas. En tals fullas no sols las tindrem al corrent de lo mes important

que sobre dits rams se fassi en Paris, y en los demés punts que d'ells s'ocupin, sino que 'ls donarém los darrers figurins y dibuixos de labors, ab las esplicacions corresponents.

(...)

Lo suplement formarà un cos completament separat del DIARI, pero's repartirà exclusivament à los suscriptors. Si alguns números sobressin se vendrán à preu elevat.

Lo nostre objecte es que'l DIARI CATALA arribi a ser lo verdader diari de la familia. Pe'ls homes nos ocupém de politica, de comers, etc., etc., per las senyoras 'ns ocuparém de literatura, de modas, de labors.

Nos hem proposat interessar à las catalanas en lo catalanisme, y no hem de parar fins à aconseguirho. !Tant-de-bò que no'ns surtin fallidas las esperansas!"

Efectivament, el dia 14 anunciant que l'endemà apareixerà i el 15 de febrer surt el primer suplement i en portada s'inclou la
36
nota en la qual comuniquen als suscriptors:

"Avuy repartim lo primer full de MODAS Y LABORS. Per la precipitació ab que han sigut reproduhits los dibuixos que conté, no han sortit ab la perfecció que esperem tindran en los fulls següents. Demanem, donchs, als nostres favoreixedors que se'n fassin carrech."

El 22 de febrer anuncien que el diumenge surtirà el full de "Modas y Labors". La nota es repeteix els dies 24, 25, 26 i 27. El dia 29, diumenge, el número 2 no surt i l'endemà, una nota indica que no ha pogut ser i es farà "a la major brevetat". El dia 3 s'afegeix al diari un suplement de quatre pàgines datat el dia 1. Tècnicament és com el primer, textos i dibuixos, seccions diverses i un conjunt de caracteristiques que el feien ser gairebé com una revista especialitzada.

En la nota que s'inclou a la portada del dia 25 de febrer, adre-

cada als corresponents i als lectors, el "Diari Català" a més de comunicar que el dia primer de març es donarà el segon full de "Modas y Labors", en realitat serà el dia 3, s'indica també que als nous subscriptors se'ls hi regalarà el primer número i es repeteix la crida als anunciants fent referència que els centres de recollida de publicitat estan en disposició d'admetre'n pel dit suplement.

El dia 1 de març, no obstant, no apareix el suplement. Ho justifica el diari dient que ha estat per causa del trasllat de la impremta. Apareixerà, com hem dit, dos dies després.

En el suplement número 2 igualment al número 1 i als dos posteriors es manté la distribució següent:

pàg. 1

1. D. M. [MONSERDA, Dolors]: Modas
2. E. M.: Descripció dels dibuixos

pàg. 2

3. A. R.: Labors
4. DURAN de LEON, Lluïsa: Lo castell d'en Perelló. Poesia presentada en los Jochs Florals de Valencia
5. ----: Las donas nort-americanas. (art. breu)

pàg. 3

6. R. C.: En un banc (poema)
7. DIVERSOS: Pensaments d'or

8. Secció d'anuncis:

Flors i adornos.

Màquines catalans de cusir

Habitacions amobladas

pàg. 4

"Diari Català" i "Modas y Labors" --mitja pàg.--Miguel Vila. Sastre

Jaume Damians. Sastre

J. Ravetllat. Camiseria

Academia e filas... de C. Aulés

Llisons de matemáticas...

Perfumeria fina estrangera

Lostau [barrets]

Els textos no s'inclouen només en pàgines senceres, es tallen i segueixen en les pàgines següents, així el núm. 2 és a la pàg. 1 i a la 2, el núm. 4 és a la pàg. 2 i a la 3, el núm. 5 és a la pàg. 2 i a la 3 i la publicitat a la pàg. 3 i a la 4. Hi figuren també diverses il·lustracions i gravats que serveixen per a orientació dels vestits --moda de teatre, vestits per rebre-- i dels altres elements d'indumentària: cartereta per agulles, capota tirolesa, etc.

El número 3 (29-III-1880) del suplement "Modas y Labors" segueix aquesta mateixa distribució, només afegeix Lo mirall del diable, aquesta novel·leta s'incloure des del suplement número 3 fins el setè. La publicitat és la mateixa que en el número 2. Tanmateix efectuar un ritme de producció tant intents no es podrà mantenir: fer el diari i fer un suplement era massa esforç. El 6 de

juny es publica la nota :

Desde principis del mes actual, hem produhit varias milloras en lo DIARI CATALA, aumentant sa lectura y establint novas seccions. Avuy donem dotze pàginas en lloch de vuyt, y lo mateix repetirem alguns altres diumenjes, que'ns sobri original de redacció ó d'anuncis.

Com repararàn també, hem ficat la secció de Modas y Labors dintre del cos del periódich, ab lo que conseguirem poder donar mes sovint esplicacions ó figurins á las nostras lectoras. En aqueixa secció seguim la publicació de la noveleta Lo mirall del diable, comensada en lo full de Modas y Labors, á fi de que no quedi incomplerta.

Esperem que'ls nostres lectors veuràn ab gust totas aquestas innovacions, que no seràn las darreras si segueixen afavorintnos, com esperem."

El dia 17 de març surt un nou avis, textualment diu: <<"Un d'aquestos dias publicarem lo tercer full de "Modas y Labors">>. El dia 21 de març s'inclou un altre avis, igualment problemàtic: "Per haversens inutilisat los clichès dels dibuixos que donarem en lo pròxim full de Modas y Labors, hem degut retardar per alguns dias sa publicació. Lo repartiran ab un dels primers números de la setmana que comensará demà." Finalment, el 13 de maig s'inclou el darrer avis de la sèrie: "Avuy repartim als nostres subscriptors la quarta fulla de "Modas y Labors". Als que se suscriguin durant lo present mes, se'ls regalarán las quatre fullas surtidas fins ara." Fou el darrer suplement que aparegué.

Consistia en quatre pàgines del mateix format del diari però l'equip humà i tècnic no podia assumir el treball de realitzar aquesta iniciativa. En cap moment es parla de dificultats en els

textos, és a dir de l'equip de col.laboradores que coordinava Monserdà de Macià ni de dificultats financeres. S'argumenten raons tècniques, dificultats en reproduir les il.lustracions, canvis d'impremta, etc. és a dir, potser fer quatre pàgines de suplement, al costat de l'edició normal diària, s'escapava de les possibilitats de l'equip humà, escàs, d'altra banda, que redactava i imprimia el "Diari Català".

El "Diari Català" publicava el fulletó, efectuava el Certamen Literari, tenia en curs polèmiques com la del Mil·lenari de Montserrat, mantenia seccions, que tenien una vida un xic lànguida, la literària dels dijous, altres de ben dinàmiques com la dels col.laboradors d'opinió, les notícies i informacions i crítiques de Barcelona, també les aportacions dels corresponents de comarques o de fora de Catalunya. Analitzat en perspectiva, com en altres iniciatives del periòdic, s'inmiscuiren en una labor que superava els seus mitjans, un bon projecte, però amb pocs mitjans, que va arribar a donar un producte que no fou assimilat per la societat de l'època.

El suplement desapareix com a tal amb el seu número quatre que es publica el 13 de maig de 1880. Havien estat només 16 pàgines en total. A partir d'aquesta data serà una secció fixa que no arribarà a la pàgina sencera. Les cinc dones que feien el suplement es separen i no sabem el nom de qui feia les dues parts que tindrà a partir d'ara el suplement. Hi haurà un breu comentari

de modes i una explicació de la il·lustració que ocupava mitja pàgina de l'única que es dedicava a la secció hereua d'un ambició suplement.

El públic femení tenia, recordem, altres publicacions al seu abast i difícilment seguiria aquesta irregular secció, vegem la periodicitat en l'apèndix final, disposant d'una àmplia i generosa oferta. Aquesta manca d'èxit es confirmada per l'evolució del suplement, integrant-se dins el periòdic. La publicitat tampoc afavorí a "Modas y Labors" ja que si bé el "Diari Català" anuncia que accepta anuncis i així convida que s'entri en contacte amb els majoristes de publicitat de l'època -Barril, Roldós...- també accepta --a ral la ratlla-- textos de particulars. En el número 2 però s'ha d'incloure el que es coneix com a anunci de recurs és a dir un text del mateix periòdic per tal d'imprimir la pàgina quarta que anava dedicada a publicitat. Aquest anunci de gran format indica les característiques del suplement "Modas y Labors" i l'ofereix a la venda pública. Només hi hagué publicitat estable en els quatre primers números, després, com a secció sense ser un suplement --encart-- independent, sense numeració, en tindrà poquíssima o gens.

6.4.3 Contingut

Dirigit literàriament per Dolors Monserdà de Macià trobem com a col.laboradores les següents persones:

"per labors: A. B. (professora)
per telas y guarniments: Emilia Dotti
per sombreros: Angela Pintó de Barril
per confecció: E. M., Mad. (madame?)"

Els textos però van sense signar i les seccions habituals són Modas en la qual figura un comentari general sobre els vestits més habituals de l'època, per exemple vestits de disfressa, roba d'hivern, etc.; el Figurí de París que és la il.lustració corresponent a un o diversos vestits en totes les variants tant és un mateix vestit vist per davant i per darrera com tres damiselles amb un vestit diferent cadascuna; l'Explicació dels grabats correspon als comentaris sobre la il.lustració anterior. Finalment una sec apartat de literatura amb fulletó, poemes i pensaments diversos tanca el suplement.

La directora de "Modas y Labors" no es limita a descriure els models que selecciona, abunden, només en els quatre primers números, els comentaris personals, els consells, les orientacions i no només sobre les característiques de les robes o de la indumentària de moda sinó d'aspectes tangencials i tanmateix impor-

tants. Per exemple, en el número 4 recomana a les lectores que no es deixin "portar pel torrent de les fantasias actuals, precis es que las guardi una prudent reserva al escullir, ja que tot lo que la moda nos ofereix en la present primavera, es de una originalitat verament fascinant." Signava com D. M. i tenia cura de la primera pàgina. La segona era una explicació dels gravats, amb més il.lustracions numerades, en aquest número 4 s'arriba a la 25 i també de les labors. La pàgina tercera era dedicada a la novel·leta de C. O. B. Lo mirall del diable en la línia dels textos de fulletó de caràcter amorós de l'època i la darrera pàgina era dedicada a publicitat --sastres, màquines de cusir, perfumeries, etc.-- Uns poemes i Pensaments d'or tancaven el text. Es venia independent del diari i al preu d'un ral que era pràcticament el cost equivalent a sis exemplars del "Diari Català".

Com a secció també tindrà diverses incidències en la periodicitat. El juliol de 1880 es publica una advertència en la qual diuen que en trobar-se fora de Barcelona el tècnic que s'ocupava de les reproduccions dels figurins estrangers no s'inclou la
37
làmina . També arriba a estar sense aparèixer set setmanes --del 10 d'octubre al 5 de desembre-- i la redactora anònima raona que no ha pogut fer-ho per causes forçoses sense indicar-les. Ho lamenta atenent que és l'època "de la compra o recomposició de vestits i sombreros". A partir però d'aquesta data cada setmana, regularment, apareixerà la secció amb les dues parts que hem assenyalat, i la il.lustració corresponent sota el títol de

Figurí de París. La publicitat havia pràcticament, desaparegut.
38
Ens costa d'imaginar, com s'ha escrit, que fos la mateixa Monserdà de Macià l'autora de les anonides pàgines de senzills comentaris descriptius que hi ha a la secció, tant diferents dels personals i aguts escrits dels quatre primers suplementes. "Modas y Labors", passà, doncs, a ser secció setmanal després del frustrat intent d'esdevenir un suplement de relleu tal com s'explicitava en l'editorial fundacional i corroborava el mateix periòdic amb la numeració i paginació independent, la venda lliure i independent del diari amb un preu elevat, la publicitat que en feia, etc.

El suplement potencia la moda estrangera, es converteix en un vehicle de difusió de la moda parisenca i segeix el típic esquema de comentaris de l'època, és a dir és parla de la moda de lloc: ciutat, camp, platja... de la d'activitat: passeig, esport, església... i de la del temps: matí, tarda, nit. El suplement no és homologable a les altres revistes que es feien a Barcelona o a Madrid, aleshores no es viatjava sovint i era la premsa la que informava de les novetats en el vestir.

Si haguéssim de considerar com s'ha dit que la moda és sinònim de classe social l'estudi de la indumentària que inclou el "Diari Català" en el seu suplement "Modas y Labors" ens orientaria vers una anàlisi en la qual podríem determinar que els lectors (i potencials lectores) del periòdic pertanyen a la classe burgesa, també podríem afirmar, en aquest esquema mecanicista, que la premsa de modes és l'aparador del gran magatzem, que el poder

ideològic, polític i econòmic de l'èlite té en el vestit el seu
39
contrapunt . El poble ras té un sol vestit i, a tot estirar, un
segon vestit per a mudar. Quan feia fred senzillament s'hi afe-
guien peces al damunt. La burgesia, com l'aristocràcia al XVIII
podia variar constantment d'indumentària. L'estratificació social
s'observava clarament en el tipus de roba usat al carrer durant
el segle XIX, cada sector tenia una roba específica, la levita el
burges i la brusa pel treballador manual, el vestit fi llarg per
l'ociosa dona burgesa, etc. No serà fins el XX que es produirà,
amb la revolució tèxtil i el creixement del mercat, la popularit-
zació i la massificació del prêt-à-porter. Certament la indústria
tèxtil catalana es trobava en una fase expansiva i s'iniciava en
l'auge del capitalisme de masses la venda del producte massiu en
punts de venda múltiples i en propaganda escrita, la incorporació
de la dona a la cultura i l'expansió de la premsa farà que el
producte elaborat i refinat de vestir sigui un dels primers
elements que demostrarà el canvi de costums en el mercat: passar
de la compra de subsistència a la compra d'estímul gràcies a la
publicitat directa. Es a la ciutat, el paradís de la moda que
40
diu Rene Koning on la burgesia en expansió tindrà la possibi-
litat de diferenciar-se clarament de les classes inferiors mit-
41
jançant la compra de l'alta costura .

La premsa es farà eco d'aquesta tendència i així el 1879 la
revista "La Moda Elegante Ilustrada" establirà una delegació a
Paris per a informar a les seves lectores amb major capacitat i
mitjans.

Serà en aquest marc que apareixerà una revisió del concepte de la moda. Hem localitzat nombrosos articles ⁴² que analitzen des de la perspectiva social, econòmica i ideològica, el nou fenomen que seguirà fins avui que constitueix potser el gran mite al qual la població, altament crítica i còmode i liberal en el seu comportament seguirà, en llenguatge de l'època, "esclava" de les tendències que imposa aquesta "dolça tirania".

La revista, els quatre números esmentats, i la secció del periòdic contenen textos i gravats, molts nombrosos els darrers. La secció de labors desapareixerà en esdevenir secció del "Diari Català". No hi figuren articles, tret del primer número, Las donas Nort Americanas i el conjunt de materials no relacionats amb modas és d'escassa qualitat literària a diferència del suplement literari dels dijous o els articles o textos creatius que publica habitualment el "Diari Català".

En ser "Modas y Labors" un suplement l'aportació de Dolors Monserdà és evident per la intensitat dels comentaris, unes visions de dona a dona, en confiança... en ser secció el to amical desapareix i resta només el simple comentari sobre les modes i sobre la il·lustració. Vegem un exemple, és tracta dels textos publicats el 20 de juny de 1880:

"Essent muchas las familias, que en la present estaci6n, ja sia per necessitat, ja per esbarjo, se vehuen en lo cas de viatjar, me apar de alguna utilitat parlar de un dels trajos mes indicats per aquet objecte.

La confecci6n de m6s novetat y elegancia, s sens dubte la

doble esclavina, la qual(sic) se fa ee(sic) panyet anglés de la millor qualitat, puig es necessari(sic) que resisteixi á totes las vicissituds merque(sic) está destinada; que 's puga posar y preurer(sic) facilment, tirarla al demunt del brás tò(sic) dexairla al fons de un carruatje, sens que 's fassa malbé com succuhiria ab un panyo de classe inferior. Lo color de élla deu esser cendra ó gris, com lo traje ab que vá acompanyada. Lo forro ha de esser de seda de color viu. Esplanats los colors y classe de la roba, explicarem la forma d'eixa peça composta solament de una especie de esclavina llarga que ha de arribar uns tres pams mes avall de la cintura, ab dos oberturas pera passar los brassos, y de una doble esclavina que apénas arribá al cos: en la primera hi van grans butxacas y un rissat de fall en l'escot del coll; cordantse en éll ab un adorno de passamaneria formant aglanets ó ab un imperdible de metall blanch o plata."

Uns textos, doncs, molt directament relacionats amb la simple descripció i amb la utilitat de la indumentària. En la vida del suplement com a secció no s'inclouran comentaris i una de les escasses vegades, el 13 de juny del 1880, en parlar-se del bon gust es fa referència a l'educació de les "senyoretas (les quals) sabrian de dibuixar, com saben llegir y escriurer, ab lo qual no solsament tallarian un vestit á la sola vista del figuri, sinó que obtindrian eixa elegancia refinada que així sap trobar lo que millor escau a la cara y figura".

6.6 Conclusions

a) Pel que fa referència a la premsa femenina i a l'opinió que té la societat de la Restauració de la dona es detecta un canvi en la seva apreciació social. Fins el segle XIX l'opinió que es té de la dona, i la seva educació es veurà alterada i modificada per tres grans aspectes: la importància creixent de l'educació i l'instrucció en un món que avança tecnològicament, la creixent sofisticació social amb la necessitat de disposar de nous elements de coneixement --per exemple l'alfabetització, etc.-- i la incorporació creixent de la dona al treball que anirà alterant els fonaments de l'estructura familiar tradicional. Necessàriament, aleshores, s'introduirà la noció de l'accés a un ensenyament per part de la dona, sigui primer com a part del seu treball especialitzat, cas de les infermeres o els mestres, sigui com a corretja de transmissió per a una major educació dels fills.

b) L'educació serà, per tant, una peça clau en els continguts de la premsa adreçada a les dones, una educació en la qual hi haurà bàsicament elements pràctics i formatius, o sigui serà utilitzar a la premsa, ja que no l'escola en ser dones adultes, per què tinguin nocions d'higiene i especialment de coneixement de la moral dominant. Les lectures que haurien de ser amenes, en opinió de Jiménez Morell són fetes amb la voluntat instructiva però, en contrapartida, d'un aburriment extremat. La finalitat de la dona és el matrimoni però apareixerà una obertura cada cop més gran, gràcies al triomf, paulatí de l'amor sobre l'interès i la conveniència social. El matrimoni ja serà fet en base a l'amor i l'interès restarà en un segon pla. Seguirà però el fet clàssic:

l'home obert al món exterior i la dona reclosa a la vida privada, la participació de la dona al treball contribuirà a obrir-li parcel·les de la vida pública, amb lluita i problemes, amb individualitats que seran excepcions però serà ja l'inici d'un camí sense retorn.

La instrucció i el treball seran els principals aspectes que tindran modificacions tant en la concepció teòrica com en la progressiva incidència. La prostitució seguirà, com la virginitat i la doble moral, tenint el seu paper de legitimitació d'unes estructures intocables. En síntesi, resta la dona com un model idèntic al del passat però amb noves parcel·les obertes. Per exemple la seva finalitat social és l'amor i si no va al matrimoni pot dedicar-se a altres formes d'amor, sigui als qui no tenen famílies --orfanats, asils, manicomis, etc.-- sigui ajudant als de classes superiors --institutrius, infermeres...--.

c) En la literatura ho veiem molt clar: és acceptada la dona que tracta una temàtica literària que no qüestiona el seu paper: narrativa infantil, poemes intrascendents, textos de formació pràctica de la dona, etc. però hi ha uns camps tancats, igual que el treball o la vida pública: no s'enten una dona que vulgui ser polític, militar, etc. ni una dona que vulgui escriure assaig, ciència, etc. Finalment, aquestes escletxes són només pel que fa a uns sectors socials, classes altes i sectors il·lustrats de les mitjanes, la classe obrera, la classe popular, no tindrà accés als nous canvis del XIX, només al treball assalariat sigui

a la llar o a la fàbrica.

d) Pel que fa a "Modas y Labors" la primera conclusió és la novetat que significa en el panorama periodístic l'aparició d'una publicació monogràfica, bé que suplement d'un títol major, en llengua catalana. També és significatiu de la voluntat d'aixemplar el catalanisme el fet d'introduir una temàtica frívola com són les modes i una d'utilitària com són les labors, els brodats, etc. per tal que el públic femení s'incorpori als rengles, com diuen, del catalanisme polític.

e) La segona conclusió en relació a "Modas y Labors" és la manca d'èxit que l'obligà a replegar-se a unes pàgines monogràfiques, tot i això és important la voluntat dels capdavanters del "Diari Català" d'obrir a les escriptores catalanes ans una secció fixa, tot i les dificultats de lectura del públic femení, pensant en un objectiu de caràcter ideològic. El fracàs del suplement és deüt tant a factors endògens --reducció de pàgines...-- com exògens --debilitat del mercat en català...--.

f) La darrera conclusió serà pel contingut i afectà a la manca de reflexió sobre l'arquetip i funcionalitat de la dona en la societat catalana dels anys vuitanta. La via política oberta el 1868 en proclamar el sufagi universal el contempla exclussivament pels homes i la Restauració no representarà, d'altra banda, cap avenç destacat. Es facilitarà, no obstant, amb les discussions

generalitzades sobre el paper social de la dona que unes poques puguin expressar un valor diferent al dominant, el sentit de la igualtat, que es valori a la persona en funció individual i no sexual en definitiva. Potser aquest fet, la creació d'un contra-model, serà la més gran aportació al debat sobre la dona que tindrà lloc en el decurs de les dues darreres dècades del segle passat.

Pel que fa especialment a "Modas y Labors" ens trobem amb una voluntat clara d'influir en un nou segment demogràfic, les dones, per tal de fer arribar el missatge de renovació del catalanisme cultural i del catalanisme polític atenent com només el vivien d'una òptica sentimental, vivencial, lingüística... no encarnada en un bagatge teòric. "Modas y Labors" aspira a ser el nexa que faci el pont entre aquest món i les noves plataformes que configura el "Diari Català". Restarà com una esperança, un projecte inacabat, dificultats diverses impossibilitaren la continuïtat del suplement i hagué de reconduir-se en una secció setmanal que no arribà a aconseguir els seus propòsits. Podriem dir que serà el símbol d'una voluntat fracassada i el seu èxit potser fou el de mostrar nous camps. No es planteja cap innovació formal o de contingut, des dels vestits que s'exposen, passant per la temàtica del fulletó, fins a la tipologia dels poemes, dades d'indumentària, etc. són un conjunt de materials que podien aparèixer en qualsevol publicació de l'època, no perquè fos en un diari laic i avançat, un periòdic catalanista i progressista, la secció tingué nous enfocis. Com a exemple de la manca d'aprofundiment sospitem que les il·lustracions que acompanyen la descripció dels vestits

són reproduïdes de la premsa francesa, fet d'altra banda habitual en tota la premsa. Ho veiem en la signatura Ancies & Barbe que és la mateixa que figura en les il·lustracions de vestits dels magatzems parisencs Le Printemps que són anunciants del "Diari Català".

La combinació de Dolors Monserdà de Macià i Valenti Almirall configurà, finalment, una tipologia en el suplement volgudament neutral en la ideologia, s'aspirava només a fer una revista de modes i que tingués èxit com a esquer per a la lectura global del periòdic. Només la primera part fou assolida.

Notes

1. NASH, Mary: Mujer, familia y trabajo en España, 1875-1936. Barcelona, Anthropos, 1983.

2. Al respecte ens imprescindible esmentar el treball Estudi feminista. Orientacions per a la dona catalana, Barcelona. Lluís Gili, 1909. com a cristal·lització de la teoria que subordina la dona a l'home basant-se en les diferències fisiològiques i mentals però justificant-ho en la religió com a argumentació per a mantenir la situació de desigualtat. Pot trobar-se una semblança a SEGURA, Isabel: Introducció a La Fabricanta, Barcelona, la Sal, 1983, pàgs. 9- 31.

2a. Jordi GALOFRE: El primer Congrés Catalanista (1880), Barcelona, Dalmau, 1979) escriu: "Es de notar la presència gairebé simbòlica del clericat català i l'absència absoluta del sexe femení. Només consta l'assistència de Dolors Monserdà de Macià a la sessió de clausura. Es veu que l'any 1880, a Catalunya, el catalanisme, com tantes altres coses, era privatiu del sexe masculí." Pot consultar-se la relació completa d'assistents a: FIGUERES, Josep M.: El primer Congrés Catalanista i Valenti Almirall. Materials per a l'estudi dels orígens del catalanisme. Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1985, pàgs. 68-80.

3. Albert BALCELLS ha estudiat la dona obrera a Catalunya al primer quart del segle XX en diversos textos fent-ne una actualització a "L'Avenç", 4 (juliol-agost 1977) pàgs. 25-29 i una visió més extensa a Trabajo industrial y organización obrera en Catalunya (1900-1936) Barcelona, Laia, 1974; Per a una visió genèrica és interessant de GONZALEZ SETIEN, P. et alt.: El trabajo de las mujeres a través de la historia, (Madrid, 1992); En relació a altres aspectes aporten materials novedosos: BUTINYA i JIMENEZ, Júlia: Una visió de la dona catalana en el segle XIX Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajoana, 1982. La bibliografia s'ha sistematitzat en diversos reculls operatius com correspon a l'increment de l'interès històric en aquesta línia de recerca. Des de la Bibliografia sobre la situació social de la mujer (dins el Seminari d'Estructura Social de España (Madrid, Instituto de Estudios Politicos, 1959-1960), fins a la recent i monumentals Historia de las mujeres en Occidente que en el seu vol. IV s'ocupa del segle XIX a cura de G. DUBY i M. PERROT (Madrid, 1992) on s'aborden nous aspectes en modernes interpretacions que són valorades rigurosament. Finalment indiquem els quaderns bibliogràfics de l'Instituto de la Mujer (Madrid, Ministerio de Asuntos Sociales) que ha publicat Las mujeres en la historia de España. Siglos XVIII-XX. Bibliografía comentada. La mujer en la bibliografía española, 1984-1988, etc. i també obres específiques com ara la de Mercedes ROIG: La Mujer en la Historia. Francia, Italia, España. Siglos XVIII-XX, (Madrid, 1989, 2a. ed.) que aporta força bibliografia. S'anuncia la propera aparició de l'edició castellana de l'obra dirigida per Georges DUBY i Michelle PERROT Historia de las mujeres (Madrid, Taurus) en cinc volums i des quals el quart serà dedicat al segle XIX sota la

direcció de Geneviève FRAISSE i Michelle PERROT amb uns capítols nous dedicats sobre Espanya i Sudamèrica a cura de Maria José Rodríguez Galdo.

3a. MONSERDA de MACIA, Dolors: La producció de la dona, "La Renaixensa" 6 (15-VI-1879).

4. Número especial dedicat a las donas catalanas y redactat exclusivament per ellas "La Llumenera de Nova York", 49 (maig 1879)] hi trobem els següents treballs: D. Monserdà de Macià: Na Maria Josepha Massanès --biografia-- i La il·lustració de la dona --assaig--; Esmeralda Junquet de Price: Carta de Barcelona --article--; Fernanda Sorribas: Un veterano de l'any vuit. A un ocellot; D. Monserdà de Macià Las donas catalanas; Victòria Penya d'Amer: La santetat de l'amor maternal; Maria de Bell-Lloch: Los enamorats; "Agnà de Valldaura": L'aucell y l'ametller; Manuela de los Herreros: Mallorca; Margarida Caymari: A Miramar; Emilia Palau: Lo niu perdut; Pilar Miralles: Noblesa de pergamins --poemes--; Maria de Bell-Lloch: La finestra del bon recort --llegenda-- i de Remy: De quin color son las cosas --assaig--.

5. P. K. [ROCA i ROCA, J.]: Porvenir de la dona, "La Esquella de la Torratxa", 127 (18-VI-1881).

6. P. [PALOL, Pere de?]: La instrucció de la mujer, "Teléfono Catalán", 41 (12-X-1879).

7. id.

8. F. de A. M. [FRANCISCO de A. MARULL]: Algo sobre la educació de la mujer y su influencia en la sociedad. Discurso leído por su autor en Palamós, en la velada literaria celebrada en aquella villa el 12 de abril de 1880, Rep. a "Teléfono Catalán", 70 25-IV-1880).

9. PANADES i POBLET, José: El trabajo de las mujeres y de los niños. Estudio sobre sus condiciones actuales, Sabadell, Tip. A. Vives, 1892, 211 pàgs.

10. PANADES I POBLET, José: La educación de la mujer según los más ilustres moralistas é higienistas de ambos sexos, Barcelona, Seix, 1877-1878, 3 vols., 632 + 515 + 543 pàgs.

11. PANADES: op. cit. I, 269.

12. PANADES: op. cit. III, 495.

13. PALLARES, ob. cit. I, 614.

14. MASSANES, M. J.: Consideracions sobre l'illustració de la dona, "Lo Gay Saber", XIV (15-VII-1879).

14a. pàg. 3. En el mateix text més endavant, pàg. 68, exposa que "... ja avuy [1909] atenent a l'escassa instrucció de la major part de les dones catalanes, no m'atreveria, ni voldria, la responsabilitat d'invitar-les a seguir l'exemple de les feministes que reclament lo dret del sufragi." Apareix, aleshores, un doble joc, es vol la instrucció cultural per arribar a una dimensió política, tal com en el catalanisme s'aspira a la normalització cultural per arribar a la normalitat política.

14b. MONSERDA de MACIA, Dolors: La dona, "La Llar", 2 (23-II-1871).

15. ARENAL, Concepció: La instrucció del pueblo, Madrid, Tip. Guttemberg, 1881. pàg. 7.

16. PERINAT, Adolfo i MARRADES, M. Isabel: Mujer, prensa y sociedad en España, 1800-1939, Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, 1980, pàg. 17 rep. dades d'HARTZEMBUSCH, Eugenio: Apuntes para un catálogo de periódicos desde 1661 a 1871, (Madrid, Sucesores de Rivadeneyra, 1904).

17. "La Lucha", 1770 (8-X-1880).

18. "La Lucha", 1776 (22-X-1880).

19. Seguim l'esquema introductor de SEGURA, Isabel i SELVA, Marta: Revistes de dones (1846-1935), Barcelona, Edhasa, 1984, pàgs. 15 i ss.

20. DARDIGNA, ANNE-MARIE: "Valor d'usage" de la photo de mode, "France nouvelle, 1585 (19 i 29-III-1976 i, més extensament a La presse "féminine". Fonction idéologique, Paris, Maspero, 1979.

21. "La Llar", 2 (23-II-1871).

22. La nota és molt significativa de la voluntat pedagògica de

la publicació: "Hem rebut la següent carta: "Molt senyor meu: de següé que no estaré acostumat à rebre cartas escrites per un treballadors com so jo; mes estich convensut de que qui ab tan desinterés, qui ab tan noble intenció funda una revsita com la Llar, tindrà la paciència de llegir ratllas com aquexas. No son consells, son reflexions.

Celebro moltíssim sa idea gran, magnífica; pero la celebraria molt més si encara hagués sigut mes grant. Y ho haguera sigut si per compte d'abarcas solsament l'instrucció de la dòna hagués abarcat també la de l'obrer, tant ignorant com ellas. Axó es lo que desitxarian. Me dirá vosté: si l'obrer y la dòna estant, per desgracia, igualment ignorants ?perque no fer servir l'instrucció de l'una per l'altre? Primer de tot perquè l' destino de l'una no es lo de l'altre, després perquè per nosaltres la revista es massa cara, y per últim perquè suceshirá, que en son periodich, si queda ab las matexas bases d'ara, s 'retallarán trocossos del patronat industrial, que tant bé desarrolla l' senyor Armengol y Cornet, trayent 'ls que 'ns convenen à nosaltres.

Dispensim aquexas reflexions, quedant sumament satisfet si las escolte solsament son servidor:"

JOSEPH ROCA Y FONT

No sabem que creu dirnos lo Sr. Joseph Roca y font en son primer párrafo; si l'escriu porque'ns creu orgullosos, và molt equivocat. Pera nosaltres sols separa als homens en la societat la bondat y la maldat, jamay la pobresa y la riquesa.

Agrahim moltíssim sas reflexions, y han vingut tant al punt, que pot ser que l' senyor Roca vegi complerts sos desitjos en la semana entrant.

Quant varem fundar La Llar dedicantnos exclusivament à l'instrucció de la dòna, va ser porque 'ns varen prometre la sortida d'un altre periodich dedicat exclusivament à l'instrucció de la clase obrera. Mes veient que no ha complert l'altre encara, es fácil que pera major facilitat en lo desarrollo de las dos ideas, las refundim en un sol setmanari.

No podém menos de aplaudir en lo Sr. Roca la determinació d'escriurens, puig que dona gust veurer defensar per un home del seu brás l'instrucció veritable, en lo temps en que, ab tant descaro, s' defensen las ideas mes absurdas."

"La Llar", 3 (8-III-1871).

23. "La Razón de la sinrazón", 25 (1-IV-1880).

24. "La Lucha", 1531 i 1650 del 23-III-1879 i 2-I-1880 respectivament.

25. "La Lucha", 1526 (19-III-1879).

26. "Teléfono Catalán", 75 (23-V-1880).

27. DC, 313 i 603 de 17-IV-1880 i 9-IV-1881.

28. Hem pogut consultar els números 9, 11, 12 i 13 corresponents a 20-III, 3, 10 i 17-IV-1881 a la BPG.

29. "La Moda Elegante Ilustrada" s'anuncia a "La Lucha", 1501 (17-I-1879).

30. "La Llumanera de Nova York", 57 (gener 1880).

31. El 1879 el setmanari humoristic "La Bomba" publica la nota, ben representativa de l'expectació que desperta aquesta premsa femenina de modes, el següent text: "Con el título de "La Moda de Barcelona" aparecerá dentro de breves días un periódico semanal consagrado al bello sexo, bajo condiciones especiales que estén al alcance de todas las clases de la sociedad. Dicho periódico, cuya dirección está encomendada á un conocido escritor, viene á llenar un gran vacío en esta Capital donde las señoras carecen de una publicación de familia que este en armonia con su carácter, usos y costumbres. "La Moda de Barcelona" contendrá, ademas de variadisimos asuntos, revistas de modas, patrones, figurines y dibujos de lo más notable que en materia de Modas aparezca en España y el extranjero, que se repartirán gratis á sus suscriptoras, para que puedan emanciparse de la forzosa tutela de las modistas." (núm. 235 del 1-XI-1879).

32. SIMON PALMER, Maria del Carmen: Revistas españolas femeninas del siglo XIX, a Homenaje a D. Agustín Miralles, Madrid, 1975, vol. I, págs. 401-445, ref. pág. 404.

33. DC, 121, 122, 26 i 27-IX-1879, etc.

34. "Modas y Labors", 1 (15-II-1880).

35. DC, 260 (13-II-1880).

36. DC, 262 (25-II-1880).

36a. Als lectors, DC, 373 (6-VI-1880).

36b. Format foli, com el "Diari Català", (33,5 x 24 cm.) i compaginat a estil diari, tres columnes separades per filets i amb una visió molt clara de l'impacte visual. La taca també és la mateixa del diari (28,3 x 19,7).

37. DC, 297 (21-III-1880).

38. CASASUS, Josep M.: La primera secció de modes en català, inici de la carrera periodística de la pionera Dolors Monserdà de Macià, "Cultura", 37 (setembre 1992). Aquest text, inclòs en una notable secció dedicada a la divulgació dels principals periodistes catalans, és un dels escassos textos moderns on apareix la figura de Monserdà de Macià en la seva perspectiva periodística.

39. RIVIERE, Margarita: La moda, comunicació o incommunicació, Barcelona, Gustavo Gili, 1977, pàg. 25 i ss.

40. KONING, Renen: Sociologia de la moda, Barcelona, Redondo, 1972.

41. MARTIN i ROS, Rosa M.: Un segle d'indumentària: El vestit entre els canvis sociològics i els avenços tècnics, "L'Avenç", 61 i 62 (juny i juliol-agost 1983).

42. Entre molts d'altres: ROURE, Conrad: La moda, "La Tramuntana", 17 (26-V-1881), PALACIO VALDES, Armando: La Moda, "Diario Vallense", 30 (23-I-1879), ----: La moda. Apuntes econòmics, "Diario Vallense", 28 (21-I-189), DOS BLENS, Sa Marquesa de: Modes, "L'Ignorancia", 5 (19-VII-1879), etc. que segueixen la sorpresa social davant l'expansió del fenomen. Un nou comportament que ha estat estudiat ja a l'època --"PUIGDALT, Lluís" ps. [PASSARELL, Frederic]: Las modas, Barcelona, Jeps, 1866-- fins avui tot fixant-se en aspectes socials. Pel que fa a l'evolució del vestit disposem d'una bona bibliografia: LABARTA, Lluís: Nocions d'indumentària, Barcelona, Bonavía, s/d, col. Minerva, XIV; SENSAT, Rosa: Del vestit i de la seva conservació, Barcelona, Bonavía, s/d, col. Minerva, XXII, essent especialment interessants les històries del vestit com la d'HOTTENROTH, Friedrich en dos volums de la qual hi ha edició castellana (Barcelona, Muntaner & Simon, 1894) i la dirigida per BOEHN, Max von: Història del traje en Europa, en nou volums (Barcelona, Salvat, 1928-1947). Assagísticament la bibliografia és també extensíssima, potser destacariem, només, VANIER, Henriette: La mode et ses métiers. Frivolités et luttres des classes 1830-1870 París, Colin, 1960) que interrelaciona premsa i moda amb classes socials i

ideologia en una excel·lent visió i una extensíssima bibliografia (pàgs. 273-279). També STRIZENOVA, Ta'jana: Moda e Rivoluzione, Milano, Electra Editrize, 1979. Com a darrera novetat el catàleg del Museu d'Indumentària Rocamora 1881-1981. Cent anys d'indumentària, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1982.

Bibliografia

ADLER, Laure: A l'aube du féminisme: Les premières journalistes (1830-1850), Paris, Payot, 1979.

ALTABELLA, José: Breve síntesis histórica de la Prensa femenina y de modas en España. De "El Correo de las Damas" de 1811, al "Diario Femenino" de 1868, pasando por "El Hogar y la Moda" de 1909. "El Hogar y la Moda", núm. extr. del 60 aniversario (1-VI-1969).

ARENAL, Concepción: La instrucción del pueblo, Madrid, Tip. Guttemberg, 1881.

BALCELLS, Albert: Trabajo industrial y organización obrera en Catalunya (1900-1936) Barcelona, Laia, 1974.

BONVOISIN, Samra-Martine i MAIGNIEN, Michèle: La presse féminine, Paris, Presses Universitaires de France, 1966.

BUTINYA i JIMENEZ, Júlia: Una visió de la dona catalana en el segle XIX Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajoana, 1982.

DARDIGNA, ANNE-MARIE: "Valor d'usage" de la photo de mode. "France nouvelle, 1585 (19 i 29-III-1976 i, més extensament a La presse "féminine". Fonction idéologique, Paris, Maspero, 1979.

CASASUS, Josep M.: La primera secció de modes en català, inici de la carrera periodística de la pionera Dolors Monserrà de Macià, "Cultura", 37 (setembre 1992).

FIGUERES, Josep M.: El primer Congrés Catalanista i Valentí Almirall. Materials per a l'estudi dels orígens del catalanisme, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1985.

GALOFRE, Jordi: El primer Congrés Catalanista (1880), Barcelona, Dalmau, 1979.

JIMENEZ MORELL, Inmaculada: La prensa femenina en España (desde sus orígenes a 1868), Madrid, Ediciones de la Torre, 1992.

MARTINEZ ALVAREZ, M. R.: La prensa femenina en España, "Gaceta de la Prensa", 22 (1970) pàgs. 45-57.

F. de A. M. [FRANCISCO de A. MARULL]: Algo sobre la educación de

la mujer y su influencia en la sociedad. Discurso leído por su autor en Palamós, en la velada literaria celebrada en aquella villa el 12 de abril de 1880, Rep. a "Teléfono Catalán", 70 (25-IV-1880).

MASSANES, M. J.: Consideracions sobre l'illustració de la dona, "Lo Gay Saber", XIV (15-VII-1879).

MONSERDA de MACIA, Dolors: Estudi feminista. Orientacions per a la dona catalana, Barcelona, Lluís Gili, 1909.

NASH, Mary: Mujer, familia y trabajo en España 1875-1936, Barcelona, Anthropos, 1983.

P.: La instrucción de la mujer "Teléfono Catalán", 41 (12-X-1879).

PANADES I POBLET, José: La educación de la mujer según los más ilustres moralistas é higienistas de ambos sexos, Barcelona, Seix, 1877-1878, 3 vols.

PERINAT, Adolfo i MARRADES, M. Isabel: Mujer, prensa y sociedad en España, 1800-1939, Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, 1980.

P. K. [ROCA i ROCA, J.]: Porvenir de la dona, "La Esquella de la Torratxa", 127 (18-VI-1881).

RIVIERE, Margarita: La moda, comunicació o incommunicació, Barcelona, Gustavo Gili, 1977, pág. 25 i ss.

ROIG, Mercedes: La Mujer en la Historia. Francia, Italia, España. Siglos XVIII-XX, Madrid, 1989, 2a. ed.

SEGURA, Isabel i SELVA, Marta: Revistes de dones (1846-1935), Barcelona, Edhasa, 1984.

SEGURA, Isabel: Introducció a La Fabricanta, Barcelona, la Sal, 1983, págs. 9- 31.

SIMON PALMER, Maria del Carmen: Revistas españolas femeninas del siglo XIX, a Homenaje a D. Agustín Miralles, Madrid, 1975, vol. I, págs. 401-445.

SULLEROT, Evelyne: Histoire de la Presse féminine en France des origines à 1848, Paris, Armand Colin, 1966.

VANIER, Henriette: La mode et ses métiers. Frivolités et luttes des classes 1830-1870, Paris, Colin, 1960.

7 IDEOLOGIA DEL "DIARI CATALA"

7.1	Aportacions polítiques del "Diari Català".....	242
7.1.1	El primer Congrés Catalanista.....	246
7.1.2	Un diari republicà i federal.....	257
7.1.3	El combat social.....	262
7.1.4	La visió de la ciència.....	270
7.1.5	Altres aspectes del contingut.....	277
7.1.6	Polèmiques catalanistes:	
7.1.6.1	El "Diari Català" i "La Renaixensa".....	297
7.1.6.2	El "Diari Català" i "La Veu del Montserrat".....	308
7.2	La proposta catalanista.....	312
	Notes.....	323
	Bibliografia.....	340

7.1 Aportacions polítiques del "Diari Català"

El "Diari Català" contempla la política com una visió de gran abast, no es proposa, tot i que ho fa diàriament, la crítica puntual sinó albirar nous horitzons, remoure consciències mitjançant l'anàlisi profunda de l'actuació pública dels polítics. Així pel que fa al contingut el periòdic contempla la política des d'una visió global, tant pel que fa als costums i a l'organització de la societat com a l'activitat crítica de denúncia sigui estructural, bé que minvada per acció de la legislació repressiva vigent, sigui conjuntural, on excel·lirà en haver-hi més marge d'actuació. La crítica serà constant. Qualsevol aspecte referit a la política estatal tindrà eco en les pàgines del "Diari Català", així, per exemple, en relació a la pena de mort, l'esclavitud, la corrupció governamental, la crisi econòmica, etc. apareixeran constantment textos de tot tipus, poemes, articles, cròniques, etc. com a reflexe d'un posicionament que, explicitat en el programa fundacional, es desenvolupa activament. Fins i tot les seccions es posen en funció de la ideologia, la sèrie "Ciutats cèlebres" quan el "Diari Català" s'ocupa monogràficament de la pena de mort tindrà la ciutat de Florència amb el significatiu subtítol de La primera que abolí la pena de mort.

Vegem una relació de treballs d'una de les matèries vistes i com a exemple d'aquesta visió de la política que s'ocupa en profunditat dels grans aspectes socials, etc.:

Taula núm. 1

Relació d'articles sobre l'esclavitud

autor	titol	data
----	<u>Lo exodo dels negres</u>	21-V-1879
L.:	<u>L'abolició de l'esclavitud</u>	29-X-1879
X. de X.	[Crònica de Madrid]	1-XI-1879
A. FELIU:	<u>L'esclavitud dels negres (I)</u>	7-XI-1879
S.:	<u>Los esclavistas</u>	11-XI-1879
A. FELIU:	<u>L'esclavitud dels negres (II)</u>	12-XI-1879
P. RAVETLLAT:	<u>L'esclau (poema)</u>	13-XI-1879
A. FELIU:	<u>L'esclavitud dels negres (III)</u>	14-XI-1879
P. R.:	<u>Sense bruixola</u>	19-XI-1879
X. de X.	[Crònica de Madrid]	20-XI-1879
A. FELIU:	<u>L'esclavitud dels negres (i IV)</u>	22-XI-1879
V. ALMIRALL:	<u>L'abolició de l'esclavitud</u>	8-XII-1879
"ROBRENYO":	<u>Revista de política interior</u>	24-I-1880
"ROBRENYO":	<u>Revista de política interior</u>	15-V-1880

Font: Elaboració pròpia.

El "Diari Català" no estarà sol en el combat contra l'esclavitud, la major part de la premsa catalana, de "La Renaixensa" a "Lo Nunci"¹ també s'hi oposarà. L'acció del periòdic serà contundent: del director al subdirector passant pels redactors més actius com Pere Ravetllat o Pere Sacases se n'ocuparan amb contundència i una inusual violència verbal ja que l'esclavitud atempta contra els principis de llibertat i igualtat que a tot hora proclama el "Diari Català".

També polemitzaràn amb la premsa que defensa les reformes, el famós Patronato mitjançant el qual es mantenia de quatre a vuit anys el sistema legal de submissió. "El Pabellón Nacional" rep la crítica del "Diari Català"² com també el "Diario de Barcelona"³ a

propòsit de l'objectiu de la pau de Zanjón que per a uns era simplement un punt d'arribada i per altres de sortida. El "Diari Català" no s'escapa però, igualment com hem vist amb la qüestió femenina o amb el colonialisme, de la mentalitat dominant. Tot i ser un diari progressista, s'escriu des de l'activa correspon-
4
lia de Madrid, el paràgraf següent, i no hi ha rebuig de la redacció ja que no només no el censuren sinó que tampoc s'inclou el típic colofó de discrepància:

"Acostumats à treballar sempre per força baix l'amenassa del làtigo, los esclaus entenen per llibertat la vagancia, !perversió de la naturalesa que solzament pot resultar de la infame esclavitud que sofoca las millors aspiracions, secant las fonts del bé, y sols permet lo desarrollo de los mes depravats instints! Nostras lleys sobre la esclavitud sols han tendit à assegurar la propietat y sumissió del negre. Per res han tingut en compte la naturalesa de l'últim, ni han previst lo cas de que aquet pogués un dia ser lliure. L'esclau domestich es ya un home, à pesar del propietari que no ha pogut evitar que 'l roce y l'aire de las ciutats estimuli y desenvolli sa intel·ligencia; pero l'esclau rural, el de los ingenis, està molt poch sobre 'l nivell del bruto, no habenthi potser mes diferencia que l'establida per la naturalesa, entre una manada de bens y una d'esclaus, iniquitat que no podrán may compensar los esclavistas."

Proposen l'ensenyament obligatori, l'educació indispensable per a sortit de l'atzucat, però ?qui obligarà al patró a establir escoles? Ravetllat critica als polítics madrilenys, demagogs de la paraula, Feliu i Codina expressa, subtilment, el dret a la rebel·lió dels esclaus contra el govern espanyol i Almirall manifestarà la hipocresia de deixar als patrons facultats quan aquests només volen "extreurer tot el suc" com si l'home fos un camp ó una màquina.

7.1.1 El primer Congrés Catalanista

La forta personalitat d'Almirall configura els dos congressos catalanistes. La idea del primer neix a la redacció del "Diari Català" i és fruit directe de la voluntat almiralliana de disposar d'un instrument polític autònom, sense lligams de dependència amb Madrid; és, doncs, un Congrés amb partit pres. Hom sap d'antuvi quins són els objectius --llengua, política, dret--, i els esforços van en aquesta línia. També ho saben els elements de "La Renaixensa" que hi polemitzaran des de dins del catalanisme com els d'altres periòdics que ho faran des de posicions divergents tot i la participació. Ens fixarem en els aspectes especialment periodístics de l'efemèrides sense penetrar en les consideracions polítiques i ideològiques. Veurem, més avall, amb un cert detall alguna de les polèmiques com ara les que manté el periòdic d'Al-davert i Guimerà, primer la revista i posteriorment s'hi afegeix des de l'1 de gener de 1881 el diari homònim.

Almirall llança la idea i ho fa des de la talaia del seu periòdic, el "Diari Català". Arran la condemna del Tribunal d'Impremta i mentre dura la suspensió el substitueix "La Veu de Catalunya"; Almirall hi té una secció fixa els diumenges i amb el pseudònim "L'Amic de les Festes" comenta diversos aspectes socio-polítics d'interès. El 8 d'agost de 1880 dedica, en el títol alternatiu, la secció al Congrés Catalanista signant "Lo de las fiestas", com a l·lusió a la manca de signatura, i comunica, com a cosa feta, que es realitzarà a mitjan setembre. Fruit del mateix hauria de ser "un gran Centre Catalanista a Barcelona, que aliat amb els que existeixen a Catalunya que vulguin acceptar l'aliança, els serveixi a tots de punt d'enllàs". També s'anuncia el combat per

la defensa del dret civil català, davant la perillosa unificació, o millor dit absorció, a què està sotmès el dret català respecte al castellà, i es noticia la nova etapa del catalanisme. En aquest article Almirall escriu:

"Esperem que dintre pocs dies se presentaran al públic les bases i per tal motiu el present article serveix sols per advertir als que com nosaltres pensen. Comencin ja a preparar-se, i el dia que se'ls convoqui, responguin unànimes a la convocatòria. Els amors platònics han passat ja a la història, i sols amor platònic professaria a la nostra Catalunya el que s'acontentés en ser catalanista dintre casa seva. La causa que defensem és santa i justa; defensem-la, doncs, a la llum del dia que és com se defensen totes les grans causes..."

5

A finals d'agost s'anuncia que es treballa en la preparació de la magna trobada:

"Primer Congrés Catalanista. Durant lo nostre descans forçós de trenta dias, nos ha acudit la idea de que era ja hora de que 's celebrés lo primer Congrés catalanista. N'hem parlat á moltíssims catalanistas influents en lo nostre renaixement, y tots han rebut lo pensament ab entusiasme.

Un d'aquestos dias publicarem la convocatoria, que firmarem no sols nosaltres, sino també alguns colegas en la premsa catalanista."

A "La Veu de Catalunya" no apareix cap més indicació del futur Congrés i, després dels 30 dies de suspensió del "Diari Català", surt una nota on es palesa l'interès de "moltíssims catalanistes influents en el nostre renaixement". També es prepara el terreny per a la publicació de les Bases, a més del "Diari Català", en diversos òrgans periodístics, representants d'altres tendències.

L'onze de setembre es donen a conèixer les Bases que apareixen al "Diari Català", "La Renaixensa", "La Veu del Montserrat", "La Il·lustració Catalana", "Lo Rossinyol del Ter", etc. i que indi-

6